

T.C.

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

MAHMÛD FÂ'İZ DÎVÂNI

(İNCELEME-METİN-TIPKIBASIM)

Burcu KOŞAR

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

MAHMÛD FÂ'İZ DÎVÂNI
(İNCELEME-METİN-TIPKIBASIM)

Burcu KOŞAR

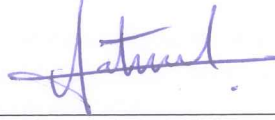
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

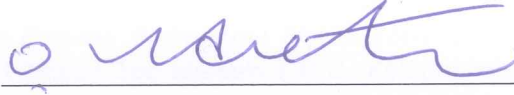
Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

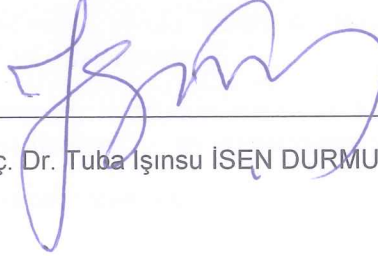
Burcu KOŞAR tarafından hazırlanan "Mahmūd Fâ'iz Dîvânı (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)" başlıklı bu çalışma, 24.01.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ (Başkan)

Prof. Dr. Osman HORATA (Danışman)

Doç. Dr. Tuba İşinsu İSEN DURMUŞ (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- o Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

20/02/2019

Burcu K.

Burcu KOŞAR

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü** üzerine **enstitü veya fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü** üzerine **enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı** ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum tarafından verilir** *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir**. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü** üzerine **enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir**.

ETİK BEYAN

Bu alışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar erevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, Prof. Dr. Osman HORATA danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Burcu

Burcu KOŞAR

ÖZET

KOŞAR, Burcu. *Mahmûd Fâ'iz Dîvânı (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019.

Klasik şiirin mevcudiyetini ve sürekliliğini sağlayan divanlar eski Türk edebiyatının kaynaklarını oluşturan temel eserlerden biridir. Bu tez çalışmasının konusunu XIX. yy. şairlerinden Mahmûd Fâ'iz ve *Dîvânı* oluşturmaktadır. Tez, giriş ve üç bölümden meydana gelmiştir. Girişte, XIX. yy. Klasik Türk şiiri hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde Mahmûd Fâ'iz'in hayatı ve eserleri açıklanmıştır. İkinci bölümde *Dîvân*'ın biçim, dil ve muhteva özellikleri verilmiştir. Üçüncü bölümde ise *Dîvân*'ın transkripsiyonlu metni verilmiştir.

Araştırmalar neticesinde *Mahmûd Fâ'iz Dîvânı*'nda yer alan iki kasidenin Fâ'iz ile aynı mahlaslı XIX. yy. şairlerinden Kerküklü Fâ'iz'in kasideleri içerisinde de yer aldığı saptanmıştır. Kasidelerin hangi Fâ'iz'e ait olduğu çalışmanın bu aşamasında netlik kazanamamıştır.

Bu çalışma ile XIX. yy. şairlerinden Mahmûd Fâ'iz ve *Dîvân*'ı Türk edebiyatı alanına kazandırılmış ve edebiyat tarihine katkı sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Divan edebiyatı, XIX. asır, divan şiiri, *Fâ'iz Dîvânı*.

ABSTRACT

KOŞAR, Burcu. *The Divan of Mahmûd Fâ'iz (Examination-Text-Facsimile)*, Master Thesis, Ankara,2019.

Divans which provide the existence and continuity of Turkish poetry are one of the basic works that form the sources of Turkish literature. Mahmud Fa'iz who among the 19th century poets, and his Divan make up the subject of tihs thesis work. It consists of introduction and three chapters. It was given Information about 19th century classical Turkish poetry. In the first chapter, the form, language and concent of the Divan are examined. In the third chapter, the transcribed text of the Divan is given.

As a result of the researches, it was determined that the two odes of the *Mahmud Fa'iz's Divan* were included in the odes of Kerküklü Fa'iz, who was one of the 19th century poets of the sam epen name. İt could not be clarified at this stage of the study which odes belong to Fa'iz.

Which tihs study, Mahmud Fa'iz, one of the nineteenth-century poets, and his *Divan* are introduced to Turkish literature and contributed the history of literature.

Key Words: Divan of Turkish Literature, 19th century, divan of poem, The Divan of Fa'iz.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	viii
ÖN SÖZ.....	ix
GİRİŞ: XIX. YÜZYIL KLASİK TÜRK EDEBİYATI.....	1
1.BÖLÜM: FÂ'İZ'İN HAYATI VE ESERLERİ.....	6
1.1. HAYATI.....	6
1.2. ESERLERİ.....	9
2.BÖLÜM: DÎVÂN'IN İNCELENMESİ.....	11
2.1. NAZIM TEKNİĞİ.....	11
2.1.1. Nazım Şekilleri	11
2.1.1.2. Kasideler.....	12
2.1.1.3. Gazeller.....	17
2.1.1.4. Tahmisler.....	20
2.1.1.5. Diğer Nazım Şekilleri.....	21
2.1.2. Ahenk Unsurları.....	24
2.1.2.1 Vezin.....	24
2.1.2.2 Kafiye ve Redif.....	28
2.1.2.3. Söz ve Ses Tekrarları.....	30
2.2. ÜSLUP.....	35
2.3. MUHTEVA.....	41
2.3.1. Aşk.....	41
2.3.1.1. Âşık.....	46
2.3.1.2. Sevgili.....	51
2.3.1.3.Rakip.....	59
2.3.2. Dinî ve Tasavvufi Unsurlar.....	61
2.3.3. Sosyal Hayat	68
2.3.4. Tabiat	78
2.4. ETKİLENDİĞİ ŞAİRLER.....	82

SONUÇ.....	84
3. BÖLÜM: MAHMÛD FÂ'İZ DÎVÂNI.....	86
3.1. METNİN HAZIRLANMASINDA TAKİP EDİLEN METOD.....	86
3.2. TRANSKRİPSİYON (ÇEVİRİ YAZI) ALFABESİ.....	87
3.3. METİN TESPİTİ İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR.....	88
3.4. MAHMÛD FÂ'İZ DÎVÂNI (TRANSKRİPSİYONLU METİN).....	89
KAYNAKÇA.....	193
EK KAYNAKÇA.....	197
EKLER.....	198
EK 1. MAHMÛD FÂ'İZ DÎVÂNI (TIPKIBASIM METİN).....	198
EK 2. ORJİNALLİK RAPORU.....	284
EK 3. ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU.....	286

KISALTMALAR

AÜİFD: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

a.g.e. : Adı geçen eser

bk. : Bakınız

c. : Cilt

çev. : Çeviri yılı

DTCFD: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi

Ed. : Editör

EKEV: Erzurum Kültür ve Eğitim Vakfı

G. : Gazel

H. : Hicrî

Hız. : Hazreti

K. : Kaside

Kt. : Kıt'a

L. : Lügaz

M. : Milâdi

MF. : Mikrofilm

Mfr. : Müfred, müfredler

Mt. : Matla'

N. : Nazım

No: Numara

SBE : Sosyal Bilimler Enstitüsü

s. : Sayfa

T. : Tarih

Tb. : Terkib-i bent

TDAD: Türk Dili Araştırmaları Dergisi

Th. : Tahmis

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TTK : Türk Tarih Kurumu

Üniv. : Üniversite

YKY : Yapı Kredi Yayınları

Yay. : Yayınları

ÖN SÖZ

Osmanlı'nın son dönemini yaşadığı XIX. yy., gerek siyasi gerek kültürel gerekse edebî bağlamda çözüme sürecidir. Nitekim Osmanlı'nın son dönemlerini yaşadığı bu süreç, siyasi yıkımlar ile başlamış edebiyata etkisi uzun zaman almıştır.

Osmanlı Devleti'nin Batı ile ilişkilerinin sıklığı neticesinde (XVII.-XIX. yy.) modern algının geleneği yoklayışı bu yüzyılın şairleri ve edebiyat cemiyetlerinin halka yaklaşan bir üslup (mahallî) kullanmasını gerekli kılmıştır. Bu durum da yeni ifadeler karşısında klasik Türk şairlerini, geleneğin kalıplarını yıkmaya zorlamıştır. Bu da klasik edebiyata mensup sanatçıların, devir-zihniyet çatışması yaşamasına neden olmuş ve şairler Osmanlı gibi son dönemini yaşamıştır. XIX. yy.de yaşayan Mahmûd Fâ'iz de oluşturduğu *Dîvân* ile klasik edebiyat çatısı altında toplanan şairler kervanına dâhil olmuştur.

Çalışmanın meydana gelmesinde öncelikle kaynak ve literatür taraması yapılmıştır. Milli Kütüphane'de MF 1994 A 4106 yer numaralı mikrofilmin elde edilmesinin ardından Osmanlı Edebiyatı Araştırmaları Bibliyografyası Veritabanı ve Yök Tez Merkezi araştırılmıştır. *Dîvân* üzerine bir çalışmanın yapılmadığının tespit edilmesinden sonra *Dîvân*'ın tez konusu olarak alınmasına karar verilmiştir. Ardından katalog taraması yapılmış ancak Ali Emîrî Kütüphanesi Manzum Eserler Bölümü 317 numaralı kayıta yer alan asıl nüsha dışında farklı bir nüsha bulunamamıştır. Milli Kütüphane'deki yazma onun mikrofilmidir.

Çalışmanın konusunu oluşturacak şair hakkında ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. XIX. ve XX. yy. tezkirelerinde adı geçmeyen şair için Saadettin Nüzhet Ergun'un *Türk Şairleri* çalışması ile *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*nde Mehmet Arslan'ın yazısı

dışında bir kaynak yoktur. Burada yer alan kısıtlı bilgiler de *Dîvân*'dan hareketle oluşturulmuştur.

Mahmûd Fâ'iz Dîvânı'nda Nef'î'nin *Bahariyye Kasidesi*'ne nazire yazılan iki bahariye bulunmaktadır (K.2-3). Ancak aynı nazire Fâ'iz ile aynı mahlası taşıyan dönem şairlerinden Kerküklü Fâ'iz'de de yer almaktadır. Sözü edilen kasidelerin hangi Fâ'iz'e ait olduğu bu aşamada netlik kazanamamıştır.

Üç bölümden meydana gelen çalışmanın birinci bölümünü Fâ'iz'in hayatı ve eserleri oluşturmaktadır. İnceleme kısmı olan ikinci bölümde *Dîvân*'da yer alan nazım şekilleri ve türleri ahenk unsurlarıyla ele alınmış; aşk, dinî ve tasavvufî unsurlar, sosyal hayat, tabiat başlıkları altında muhtevası değerlendirilmiştir. Yine bu bölümde yer alan üslup ve etkilendiği şairler kısmında Fâ'iz'in dil özellikleri ile etkisinde kaldığı isimler belirlenmiştir. Üçüncü bölümde ise *Dîvân*'ın transkripsiyonlu metni verilmiştir.

Tezin inceleme kısmında Prof. Dr. Osman Horata'nın "*Esrâr Dede Hayatı Eserleri Şiir Dünyası ve Dîvânı*" çalışması örnek alınmıştır.

Bu çalışmanın meydana gelmesinde divan edebiyatının estetik algısını zihin dünyasından gerçek yaşama aktararak yaşatan, alana olan sevgi ve ilgimi besleyen, nizam ve disiplin çerçevesinde alana yönelik etik kurallara uyma bilinci kazandıran, bizleri daima sınırsız hoşgörü ve sabır ile karşılayan, üzerimde büyük hakkı olan danışmanım Prof. Dr. Osman Horata'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Dünyaya geldiğim andan bu yaşıma kadar her an yanımda olan, tüm üzüntü ve sevinçlerimi paylaştığım, her zaman hayallerimin peşinden gitmemi destekleyen ve hayallerimin gerçekleşmesini amaç edinen "ailem"e minnettarım. Bana aile olmanın yalnızca kan bağıyla sağlanmadığını öğreten, manevi desteğini hiçbir zaman benden esirgemeyen meslektaşım ve kardeşim Nalan Bingöl'e ayrıca teşekkür ederim.

GİRİŞ

XIX. YÜZYIL KLASİK TÜRK EDEBİYATI

Türk edebiyatı M.Ö. V.-VII. yüzyıla dayanan temeli ile XIX. yüzyıla değin belli değişim ve gelişim çizgisinde ilerler. Bu bağlamda Türk edebiyatının değişim tablosu kategorize edildiğinde kültürel altyapının tarihsel süreçteki izleği ortaya konur.

Buna göre İslamiyet öncesi Türk edebiyatı, İslami dönem Türk edebiyatı, Batı medeniyetleri tesirindeki Türk edebiyatı olmak üzere üç temelde birleştirilebilir (Atsız, 1992, s.10).

XIX. yy. klasik Türk edebiyatında şair ilk defa mısraların arasında kaybolduğu kendisiyle/beniyle baş başa kalır. Ki hakikat, bu devirde asırlık uykusundan aynada bambaşka bir yüze uyanan “insan”ın, “birey”le karşılaşmasıdır. Tanpınar (2000), kendine farklı bir perspektiften uyanan divan şairi için şöyle der:

“Edebiyatımızda ilk defa olarak şair bu kırık dökük mısralarda kendi kendisiyle baş başa kalır... Bununla beraber iyi dikkat edilecek olursa pek az devir, bu yarım asır kadar gelecek ihtimallere açık ve onlarla zengindir. Sanki zorladığı bütün kapıları kendisine kapalı bulan insan, yavaş yavaş kendi içinde değişmenin imkânlarını aramaktadır. Bu her şeyden evvel, ne şekilde olursa olsun, ferdin doğuşudur.” (s. 82-84).

Bu, bilinmezliklerin derinliğinden yabancılaşmanın yalnızlığına sürüklenen bireydir.

XIX. yy. klasik Türk şairlerinin konumu, XIII. yüzyıldan XIX. yüzyıla varolan, Akif Paşa'nın *Adem Kasidesi*'nde kendini öldüren insana benzer. Ki “Adem, hiçbir şey değildir. Onun tek müspet manası varlığın ve ıstırapların yokluğudur... Yokluk, mutlak bir sükundur” (Kaplan, 2012, s. 24-25). İşte varlık meselesinin sorununu teşkil eden “varolan”ın algılandığı varlıktır. Dolayısıyla varlığın kendisinin ilk yüz yüze geldiği durum da “hiç” yaşantısından belirir (Dinçer, 2010, s. 76).

Yenilik, tarihin her döneminde belirli aralıklarla kültürel değişime sebep olmuştur. Bu nedenle yüzyıllarca geçmişi barındıran klasik Türk edebiyatının “yenilik” kavramına teslimiyeti mücadelesiz düşünülemez. Bu bağlamda “eski” ve “yeni” kavramlarının XIX. yy. edebiyatında ve şiirde çatışması da bireyin benlik çatışmasını doğurur.

Gençtan’ın (1992) belirttiği üzere bireyleşme, bir insanın diğerlerinden farklılığı ve tekliği anlamına gelir. Ancak bireyleşme sürecinin bazı sınırlılıkları vardır. Toplumun değer yargıları içinde yok olma kaygısı yaşayan bazı insanlar bireyleşme çabasında o denli ileriye giderler ki ait oldukları kültürle özdeşleşme olanağını da yitirirler. (s. 115).

XIX yy. klasik Türk edebiyatı için eski şiir geleneğini sürdüren şairlerin sayısı önceki yüzyıllara göre az değilse de XVI. - XVIII. yüzyıllar arası yetişen Fuzûlî, Bâkî, Nedîm, Şey Gâlip gibi usta şairlerin mertebesinde olamamıştır.

Ünver’in belirttiği üzere (1988), *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*’nda bu döneme ait 114 şair vardır. Aynı dönemde yazma olarak kitaplıklara girmediği hâlde basılmış pek çok divan vardır. Divanı bulunmayan şairlerin sayısı da az değildir (s. 132). Bu dönemin önemli şairleri sıralandığında: Enderunlu Vâsıf, Keçeci-zâde İzzet Molla, Dâniş, Pertev Paşa, Aynî, Leylâ Hanım, Şeyhülislâm Ârif Hikmet, Şeref Hanım, Leskofçalı Gâlip, Osman Nevres, Yenişehirli Avnî, Kâzım Paşa, Hersekli Ârif Hikmet’tir.

Yeni karşısında direnen eski edebiyat için yokluğa karışma anı gelmiştir. Nitekim yaprak dökümü XVIII. yy. sonlarında Şey Gâlip’ten sonra başlamış ve nihayetinde XX. yüzyılın ilk yarısına kadar devam etmiştir.

Tarihin tekerrürden ibaret ettiği genel kanısı klasik Türk şiirinin yaşam ve ölüm arasında geçen zamanı ile çerçeveslendiğinde sürekli farklı toplumlar ile etkileşim hâlinde olan Türk milletinin yenileşme süreçleri görülür. Bu, Türklerin tarih sahnesine çıktığı ilk dönemden XIX. yüzyıla ve hatta bundan sonraki dönemlere devredecektir.

Nitekim önce İslamiyet'in tesiri sonra Fars-İran kültürü ve daha sonra Batı'nın dönemin siyasi, sosyo-kültürel, edebî sahnesine girişi ile noktıyoruz. Ancak tarihin “tekerrür”ü ile Mehmet Âkif'in de belirttiği üzere “tarih tekerrürse ettirmeyin” algısı ile tarih sahnesindeki olayların değişimine dikkat çekiyoruz.

“Olayların tekliği/biricikliği tarihi olgulardan genelleme yapılmasına engel değildir... Ki insan, çevresini ve kâinattaki diğer varlıkları tanımaya meraklı olduğu gibi kendisini ve yaşadığı toplumu da tanımak ister. Tarihin yararlarından biri, insanın kendisini tanımaya yardım etmesidir. Bütün toplumlar için geçmiş tecrübeler, bir öğrenme, bilgilenme ve meşruiyet kaynağıdır.” (Demircan, 2007, s. 86).

Herakleitos'a atfedilen her şeyin aktığı, hiçbir şeyin aynı kalmadığı görüşü XIX. yy. klasik edebiyatı şairlerinin Tanzimat'ın yenilikçi algısına kayıtsız kalamaması ile ilişkilendirilebilir. Zira bu söz ile sürekli akan ırmağın suyu değiştiği gibi ırmağa giren kişi de değişir. Bununla birlikte yine ırmak sürekli akar iken kendi özdeşliğini korur ve sular değişir, ırmak aynı kalır (İnal, 2010, s. 35).

XIX. yy. klasik Türk şairlerinin kendilerinden önceki neslin devamı olup usta şairlerin gölgesinde kaldığı ve hatta batılılaşmanın tesirindeki toplumun şairin zihnindeki kaosa neden olarak yozlaştığı bir gerçektir. Ancak bu durumun tabiiği de sanatın taklit olduğu görüşü ile ifade edilebilir.

Sanat, Aristoteles'in *Poetika*'sında belirttiği gibi bir taklit unsurudur. Dinçer'in de belirttiği üzere (2010) Aristoteles'e göre sanatçı da doğayı taklit eder. Ancak sanatın taklit görüşü üç safhada değerlendirilir. Ki sanat bütünüyle taklit olsun. Buna göre ilki farklı nesnelere taklit edilmesi, diğeri farklı araçlarla taklit edilmesi, bir diğeri ise farklı biçimde/tarzda taklit edilmesidir (s. 164). Kısacası, nesne-araç-tarz farklılığından doğan taklittir.

XIX. yy. klasik Türk edebiyatı perspektifinde sanatın taklit oluşu, şairlerin dönemin divan estetiğine uygunluğu/uygunsuzluğu, Fransız İhtilali'nden Tanzimat ve Islahat ile hayat bulan “yeni” nin eski/divan ile mücadelesi bağlamında ifade edilebilir.

XIX. yy. klasik Türk edebiyatı eski şiir geleneğinin yok olmaya yüz tuttuğu bir dönem olup bu durum yenilikçi şair ve cemiyet ortamında eleştiriye tâbi tutulmuştur. Nitekim XIX. yy. klasik Türk şairleri, XVI. yüzyıldan bu yana usta şairlerin taklidinden öteye geçmemiştir. Fuzûlî, Bâkî, Nâbî, Nedîm, Şey Gâlip gibi kendi ve kendinden sonraki dönemlerin ustası kabul edilerek, XIX. yüzyılda da eski şiir geleneği ile eserler sunan şairlerden ustalık beklenmiştir. Ancak kendi dönemleri için de kendinden sonraki asırlarda da şu bir gerçektir ki edebiyat da sosyo-kültürel ve siyasi yapıda olduğu gibi “reform” sürecine girmiştir.

XIX. yy. klasik Türk şairleri, tarikat ve devlet dairelerinin kalemlerinde yetişmiştir (Ünver, 1988, s. 133). Klasik Türk şairlerinin gelenekten gelip modernitenin filizlenmeleri ile karşı karşıya kalması, Bağdat'ta doğan şairin Fransa/Avrupa'ya yerleştirilmesi gibidir. Bu durumda şair; hırka, çarık ve kavuğunun üzerine fes giydirilen nevî olur.

XIV. yüzyılda filizlenen klasik Türk edebiyatı, XVIII. yüzyılda Lâle Devri'ni görüp XIX. yüzyılda son dönemini yaşamıştır. “XIX. yy. klasik Türk edebiyatı XVIII yy.den önceki dönemlerin zevk ve anlayışını taşımakla birlikte çok daha renkli, zengin ve eklektik bir görünüm arz eder” (Horata, 2002, s. 577). XIX. yüzyılın yenilikçi arzusu şairin klasik estetiğindeki kurallarında çözülmeye neden olmuş (Horata, 2002, s. 577) eski şiirin konuları ile yeni dönemin topluma ve bireye zihniyeti dönemin gelenekçi şairlerini buhrana ve ölüme sürüklemiştir (Horata, 2002, s. 575-585).

Ortaya atılan ilk fikir ve peşi sıra gelen üslup farklılıklarının çokluğu sonucu aynı karakterde farklı söylemi doğurma zorluğu dönemi/şairi sona yaklaştırır. XIX. yy. klasik Türk şiiri yerini yeni Türk şiirine bırakır. Zira izlenen tüm yollar, batılılaşma

karşısında sanat gücü yetersiz kalan şairlerin bayağılığa düşüşü ile son bulur. Ki beş yüz (500) yıldır söylenilebilecek her şey söylenmiş, belli mazmunlar tekrardan tükenmiş, tekrarın taklidi doğmuştur (Dilçin, 1999, s. 192-193).

Taklit, bilhassa XIX. yy. klasik Türk şairlerine biçilen tek kaftan ise divan şairlerinin entarileri/eser, rol-model olan bu kaftandan başlayan süreci teşkil eder. Bu anlamda, “Taklit edenler, eyleyenleri taklit eder, onlar da zorunlu olarak soylu ya da bayağıdır (karakterler hemen her zaman yalnızca bunlara indirgenir; çünkü bütün insanlarda karakter ayrımını kötülük ve erdem belirler)” (Dinçer, 2010, s. 165,-166).

Türk edebiyatının tüm süreçleri değerlendirildiğinde her dönem bir öncekinin izleri ile devam etmiştir. XIX. yy. Türk edebiyatının düşünce reformu, gelenek ile çatışmıştır. Bu anlamda klasik Türk şairleri de XIX. yüzyılın başından son çeyreğine değin dönemin değişen zihniyetinde klasik şiir geleneğini yitirmeye yüz tutmuşlardır.

1.BÖLÜM

FÂ'İZ'İN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. HAYATI

Klasik Türk edebiyatı geleneğinin son evresinin yaşandığı XIX. yüzyıl şairlerinden olan Fâ'iz hakkında, dönem tezkirelerinde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Saadettin Nüzhet Ergun (1935), *Türk Şairleri*'nde şairin hayatı hakkında hiçbir menbada malumata rastlamadığını belirtir (s. 425). Ergun, *Dîvânı*'ndan hareketle Fâ'iz'in doğum ve ölüm senelerini, anne ve babasının isimleri ile ölüm tarihlerini, divanını tertip yaşı, *Dîvân*'ın muhtevası hakkında bilgi verir ve üç gazelini örnek olarak alır. Fâ'iz'in adının geçtiği bir diğer kaynak *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*'dür. "Fâ'iz Mahmûd Paşa" maddesini yazan Mehmet Arslan (2014) da kaynaklarda, Fâ'iz hakkında bilgi bulunmadığını aktarır. Maddeyi Ergun'un çalışmasına ve *Dîvân*'ın muhtevasına dayandırır. Arslan, Ergun'un, Fâ'iz'in miladi ölüm tarihini yazarken yaptığı hatayı düzeltir. Ancak Arslan da hicrî ölüm yılını yanlış yazar. Ayrıca Ergun'un Fâ'iz'i kudretli bir şair bulmadığı yönündeki değerlendirmesine, Fâ'iz'in orta dereceli bir şair olduğunu söyleyerek karşı çıkar. Görüldüğü üzere her iki çalışmada şairin hayatından ziyade eserine ilişkin bilgiler ağırlıklıdır.

Mahmûd Fâ'iz, *Dîvân*'ında babasının ölüm yılı üzerine yazdığı tarihte H. 1247 / M. 1831 senesini vermekte ve kendisinin o dönem yedi (7) yaşında olduğunu belirtmektedir (T. 18). Fâ'iz'in verdiği bu tarih dikkate alındığında, doğumunun H. 1240/ M. 1824 olduğu ve babasının adının Dâvud Bey olduğu ve şehit edildiği anlaşılmaktadır.

Pedersiz yedi yaşında alıp bî-kes

Bi-amdi'llâh beni terbiye kıldı ay-ı Ma' bûd

(T.18/3)

Annesi Ayşe Hanım ise H. 1265/M. 1849 yılında vefat etmiştir. Fâ'iz'in Ali ve Hüseyin adında iki kardeşi vardır. Ancak Fâ'iz, kardeşi Ali'yi dünyaya geldikten üç ay sonra kaybetmiştir.

Biz üç dâder olunca vâlidem nâ-bûd
Hüseyin idi büyük evşat faķır Maħmûd

(T.18/1)

‘Alî idi üçüncümüz üç ay şoñra
Aramızdan vücûdun etdi mefkûd

(T.18/2)

Bu dizelerde ve Fâ'iz'in torunu Mehmed Nâ'il tarafından *Dîvân*'a sonradan eklenen “Dîbâce” kısmında belirtildiği üzere şairin asıl adı Maħmûd Fâ'iz'dir (Dîbâce, 1a). Şiirlerinde ise Fâ'iz mahlasını kullanmayı tercih etmiştir. Mehmed Nâ'il dibacesine “Büyük pederime” atfı ile başlar. Buradan Maħmûd Fâ'iz'in bir evlilik yaşadığı anlaşılır. Ancak Fâ'iz'in aile hayatına yönelik veriler ailesinden geride kalanların, onun ardında bıraktıklarıyla geçindikleri bilgisinden öteye gitmemektedir:

“Sen öyle sermedi-ni' am bir peder-i eşfaķ u erħamsın ki ħânım ninem şeyĥûĥat ħâline, annemle teyzem ĥitâm-ı sâl-i kemâline ve ħafîdin ben dem-i şebâbıma, aķvâtımdan şiyâbıma, ħalemimden kitâbıma ħadar ser-tâbe-pâ şırf seniñ ni' met-i metrûkâtıñla perveriş-yâb-ı sa'âdet ü şafâ olduk” (Dîbâce, 1b).

Torunu Mehmed Nâ'il'in ifadeleri ve bazı tarih manzumelerinden anlaşıldığı kadarıyla Fâ'iz, bir dönem Bağdat'ta yaşamıştır. Ayrıca bir süre Trabzon'da bulunmuştur. *Dîvân*'daki 12. nazımdan önce “Trabzon ħarantinasında söylemiş” şeklinde not vardır:

Erzurum eyle Zevrâda olur germ ile serd

Ger Trabzon ĥoş ise verdi ħarantinasına derd

(N.12/1)

Hüseyin Kaleli'nin (2015) ve Selahattin Tozlu'nun (2002) verdiği bilgilere göre XIX. yüzyılda ortaya çıkan kolera salgınında Osmanlı Devleti ilk karantina (1831)

uygulamasına başlamış; belirli limanlarda kontrol noktaları kurulmuştur. Trabzon karantinası da bu denetim yerlerinden biridir. Burada İran'dan gelen yolcu, tüccar, hacı gibi halkın çeşitli kesimlerinden insanlar birtakım işlemlerin ardından güzergâhlarına devam ederler. Ancak bu olaya şahit olanlar gerek bekleme süresinin uzunluğundan, gerek malların zarar görmesini engelleyecek korunaklı yer olmamasından gerekse denetimi yapan kişilerin şahsi çıkarlarına yönelik uygulamalarından şikâyet etmektedir (s. 8-10, s. 481). Fâ'iz de dizelerinde Trabzon'u hoş bulmakla birlikte karantinada başına bir dert geldiğini söyler. Şairin bu geçitte bahsedilen olumsuz durumlardan birini yaşadığı ihtimal dâhilindedir.

Şair Trabzon'da sıkıntı yaşarken İstanbul'un zevk âlemini de deneyimlemiştir. Öyle ki İstanbul'u gördükten sonra Bağdat'a dönmek istemez.

Görelî zevkî ile keyfini İstânbûluñ

Nice 'avdet ederem şevk ile Bağdâda dañi

(G.68/7)

Hayatına dair başka bir bilgi bulunmayan Fâ'iz'in kırk dört (44) yaşında iken H. 1284/M.1868 yılında vefat ettiğini yine torunu Mehmet Nâ'il'in "Dîbâce (1a)" bölümünde dedesinin genç yaşta öldüğüne dair hayıflanmalarından öğrenmekteyiz:

"Âh, ne olur, pence-i gaddâr-ı ecel saña henûz genç, kırk dört yaşında kıymasaydı, hiç olmazsa beş yıl daha mehl verseydi de hûsn-i şûret ü sîretin timşâl-i kemâli olan vücûd-ı fâzılından iktibâs-ı feyz ü 'irfân etmek gâye-i iqbâline vâşıl..." (Dîbâce, 1b).

1.2. ESERLERİ

Mahmûd Fâ'iz Paşa'nın günümüzde ulaşılabilen tek eseri *Dîvânı*'dır. Millet Kütüphanesi Ali Emîri Manzum No: 317'de bulunan eserin mikrofilmli Mf 1994 A 4106 yer numarasıyla Milli Kütüphane'de yer almaktadır.

Dîvân, H. 1324/M. 1906 yılında Mekke'de Mahmûd Fâ'iz'in torunu Mehmed Nâ'il tarafından istinsah edilmiştir. Nâ'il, *Dîvân*'a sonradan eklediği "Dîbâce" bölümünde *Dîvân*'ı bulma sürecini anlatmaktadır. Dedesine karşı büyük sevgi ve saygı duyan Nâ'il, elinde ondan bir eser bulunmadığı için çok üzgündür. Büyük validesinin (Mahmûd Fâ'iz'in eşi) dedesinin eserlerini sakladığını bilir, eserlere kavuşma isteğini büyük validesine gösterir. Fakat yine de onlara ulaşamaz. Nihayet bir gün divan kâtibi göreviyle Mekke'ye giderken vapurları Beyrut'a uğrar. Bu esnada Mehmet Nâ'il'in yeğeni Mahmûd Fâ'iz, bir sene önce Bağdat'ta halasından alıp İstanbul'a getirmekte olduğu bir torba evrağı, gümrükte alıkonur düşüncesiyle Beyrut'ta bir otelciye emanet bıraktığını söyler. Mehmet Nâ'il daha sonra torbayı alır. Mekke'ye ulaşır ulaşmaz açar. Yazılışları üzerinden yaklaşık otuz beş kırk sene geçen unutulup ihmal edilmenin etkisiyle yıpranan, sararan, toz içinde dört defterle birçok dağınık kâğıt bulur. Heyecan, sevinç duyguları ve gözyaşlarıyla dedesinin (Fâ'iz'in) şiirlerini, resmî, hususi yazılarını inceler. O gece sabaha kadar ve ertesi gün hepsini ayırıp tarih sırasıyla tertip eder (Dîbâce, 2a, 2b).

Fâ'iz şiirlerini yirmili yaşlarda iken Bağdat'ta yazmıştır. Mehmet Nâ'il, Fâ'iz'in hayatının son on yedi on sekiz sene zarfında oluşturduğu hiçbir eser izine rastlamadığını belirtir (Dîbâce, 3a).

Rika yazı tipiyle kaleme alınan *Dîvân* 76 varaktan ibarettir. Mehmet Nâ'il, Mahmûd Fâ'iz'den kalan şiir ve yazıları ayırıp düzenlemiş bir defter (*Dîvân*) meydana getirmiştir. Ayrıca Mahmûd Fâ'iz'in yazısından bir numune bulunması için birkaç müsveddenin

fotoğraflarını yaptırıp bu deftere ekleyeceğini söylemiştir (Dîbâce, 3b). Fakat mevcut olan *Dîvân*'da böyle bir örnek bulunmamaktadır.

Dîvân'ın içeriği ise “kaside, tarih, gazel, tahmis, lügaz, mu‘amma, kıt‘a, ruba‘i ve müfredler” ile Mehmed Nâ‘il’in sonradan ilave ettiği “dîbâce” bölümünden oluşmaktadır. Bu kısımlar “Nazım Şekilleri ” başlığı altında incelendiği için bu aşamada ayrıca değinilmeyecektir.

Hacim bakımından yoğun olmayan, Nâ‘il’in “dîvânçe” olarak adlandırdığı eser mürettep divanda bulunan nazım şekillerinden önemli bir kısmını bulundurması ve Arap alfabesindeki harflerin hepsinde kafiyeli gazel yazmaması bakımından divançe niteliğindedir.

Mehmed Nâ‘il, Fâ‘iz’in *Dîvân*’ı dışında resmî ve hususi yazılarının olduğunu iddia etse de bunlar çalışma kapsamında elde edilememiştir.

2. BÖLÜM DÎVÂN'IN İNCELENMESİ

2.1. NAZIM TEKNİĞİ

2.1.1. Nazım Şekilleri

Dîvân, “Kasâ'id ü Tevârîh”, “Gazeliyyât”, “Tahmîsât”, “Lugaz”, “Muammâ”, “Kıt'alar”, “Rubâ'iler”, “Müfredler” başlıkları altında toplanmıştır. Mehmed Nâ'il, “Dîbâce” bölümünde belirttiği üzere bu tasniflendirmeyi kendi yapmıştır. Ancak sınıflandırma konusunda bazı problemler vardır. “Kasâ'id ü Tevârîh” bölümünde ilk şiir bu başlıkla ilişkilendirilemeyen bir terki-i benttir. Aynı şekilde “Kıt'alar, Rubâ'iler, Müfredler” bölümünün içinde “ruba'î” özel kalıbıyla yazılan manzume yoktur. Ayrıca müstensih muamma ve lügazı aynı anlamda düşünmüştür. *Dîvân*'da “Mu'ammâ” başlığı bulunmakta fakat bu başlığın içeriğini lügaz doldurmaktadır.

Dîvân'ın tertibi esnasında meydana gelen başlık-içerik uyumsuzluğu dışında, *Dîvân*'da mürettep bir divanın başlangıcı olan tevhit ve münacat türünde kaside bulunmamaktadır. Fâ'iz bunların yerine *Dîvân*'ına Hz. Hüseyin'in katline dair yazdığı mersiyesiyle başlar. Bu mersiye'nin terki-i bent biçiminde yazılarak ilk sırada yer alması yine klasik divan tertibindeki şekillerin sıralamasına uyulmadığını gösterir. Ayrıca tahmisler de genel düzenden farklı olarak gazellerden sonra gelmiştir. Bilindiği üzere musammatların gazellerden sonra alınması özellikle son dönemlerde yazılan divanlarda görülen bir durumdur (Horata, 2006, s.23).

2.1.1.2. Kasideler

Mahmûd Fâ'iz Dîvânî'nda toplam 16 kaside bulunmaktadır. Fakat kasidelerin ikisinin (K.2, K.3) Fâ'iz'e ait olduğu konusunda kesinlik yoktur.¹ Bu nedenle biçim ve muhtevadaki değerlendirmelere dâhil edilmemiştir.

Kasidelerin en kısası 3 (K.11), en uzununu 52 (K.13, K.14) beyittir. Üç beyitten oluşan kaside Ahmet Şükrü Bey'in Bağdat kaymakamı olduğu zaman irticalen söylenen bir tarihtir. Konu itibarıyla kasidelerin büyük çoğunluğu tarihlerden teşekkül etmiştir (K.5, K.6, K.8, K.10, K.11, K.15, K.16, K.18 K.20). Tarihler ise genellikle Bağdat valilerinin olayları hakkında oluşturulmuş, çoğu zaman maksat olayı anlatmaktan ziyade adı geçen şahsı övmeye dönüşmüştür. Örneğin K.5, Bağdat'ın eski valisi Dâvud Paşa'nın Mahmû Fâ'iz'e bir ev vermesi üzerine yazılan tarihtir. Fâ'iz, tarihe Dâvud Paşa'yı methettiği beyitlerle başlar ve kasidenin yarısından fazlasında övgüsünü devam ettirir. Dolayısıyla kaside, methiye türündedir. Bağdat valisi Hacı Mehmet Necîb Paşa'nın Kürdistân'ı fethettiğine dair yazılan kaside (K.6), Necîb Paşa'nın Irak'ı teftiş edip Bağdat'a dönmesi üzerine yazılan kaside (K.8), Necîb Paşa'nın oğlu Ahmet Şükrü Bey'in Bağdat'tan geldiğinde söylenen kaside (K.10), Ahmet Şükrü Bey'in kaymakam olduğunda söylenen kaside (K.11), dönem sadrazamlarından Mahmûd Nedîm Bey'in görevde yükselişi üzerine yazılan kaside (K.16), aynı şekilde başlıkta belirtildiği hâlde methiye türünde değerlendirilir.

¹ Adı geçen iki kaside Mahmûd Fâ'iz ile aynı dönemde yaşamış, aynı mahlası kullanan Kerküklü Fâ'iz'e aittir. Ata Terzibaşı (2008), Kerküklü Fâ'iz üzerine dört ciltlik bir çalışma hazırlamış, bu çalışmada Kerküklü Fâ'iz'in hayatı, çevresi, edebî kişiliği hakkında bilgi vermiş, mevcut olan bazı manzumelerini açıklamalarıyla birlikte sunmuştur. *Mahmûd Fâ'iz Dîvânî*'nda yer alan kaside bu çalışmanın ikinci cildinde "Bahâriyye Kasîdesi" başlığı altında 48 beyitten oluşmaktadır. Bazı beyitlerdeki yer değişikliği ile Kerküklü Fâ'iz'in mahlasının yazımındaki (فاض) "z" nin dışında iki kasidede bir farklılık yoktur (s. 4-98). Her iki şairin aynı dönemde yaşamaları, Mahmûd Fâ'iz'in *Dîvânî*'nın, ölümünden 38 yıl sonra istinsah edilmesi bu tür karışıklıklara sebebiyet vermektedir. Sözü edilen bu iki kasidenin hangi Fâ'iz'e ait olduğu çalışmanın bu aşamasında tespit edilememiştir.

Dîvân'da müstensihin de başlıklarla açıkça yazdığı şekilde Bağdat valisi Necîb Paşa'nın övüldüğü (K.7) methiye, Erzurum müşiri Hamdî Paşa'ya sunulan (K.12) ile Konya müşiri Mehmed Hamdî Paşa'ya sunulan (K.13) ıydiye, Trablusgarp valisi İzzet Paşa'ya sunulan (K.14) ramazaniye ve ıydiye" türünde yazılmıştır. Bunların yanı sıra *Dîvân*'da Trablusgarp valisi İzzet Paşa'ya sunulan yeni yıl tebriği (K.15), kasidenin sunulduğu kişinin belirtilmediği nesib ve fahriye bölümünden oluşan bahar tasvirlerinin hâkim olduğu rebiye türünde yazılan bir kaside bulunmaktadır (K.14).

Kaside, genel olarak teşbib, medhiye, tegazzül, fahriye ve dua bölümleri ile bu bölümler arasında geçişi sağlayan girizgâh beyitlerinden oluşur (Çavuşoğlu, 198, s. 21; Dilçin, 2009a, s. 122-167). Fâ'iz'in *Dîvânı*'nda bu bölümlerden herbirine örnek beyitler bulmak mümkün iken tüm bölümlerin yer aldığı bir kaside bulunmamaktadır. Kasidelere kullanılma sıklığı ve beyit sayısı bakımından methiyeler ön plana çıkar. Fâ'iz, diğer bölümlere göre methiyeye ağırlık vermesine rağmen kasidelerini sunduğu kişilerden caize beklentisini üstü kapalı bir şekilde dile getirmiş, dua bölümlerinde somut bir talepte bulunmayıp memduhuna yakın olma isteğini ifade etmiştir. Fakat Trablusgarp valisi İzzet Paşa'ya yeni yıl tebriği için yazdığı tarihte açıkça belirtmese de Paşa'dan lütuf beklediği hissedilir.

Almadım gerçi bir altun da bugün sāliyye

Öyle az şeylere rāzı degilem ben hāşā

(K.15/5)

Şāniña her ne revā ise anı hoş bilirem

Azsa da eylemezem kimseye ašlā ifşā

(K.15/6)

Mahmûd Fâ'iz'in kasidelerinin bölümleri detaylı olarak incelendiğinde şu sonuçlara varılır:

Nesib/ Teşbib: İsrafil Babacan (2001), XIX. yy kasideleri üzerine yaptığı yüksek lisans tezinde, nesib bölümünün XIX. yüzyıla kadar kasidelerin asıl bölümlerinden biri olduğunu XIX. yy.de ise hiçbir tür kasidede yarıdan fazla yer alarak asıl bölüm olma

özelliğini kazanamadığını dile getirir (s. 22). Fâ'iz'de ise nesib bölümü önemli bir yer teşkil eder. Kasidelerinin beşinde (5) (K.4, K.6, K.8, K.12, K.13) nesib bölümü ardır. Ayrıca bu kasideler, beyit sayısı bakımından azımsanmayacak kadar uzundur. Kasidenin yarısından fazlasında nesib bölümünün yer aldığı (K.4, K.8) örnekler mevcuttur.

Konusu bakımında nesib bölümlerinin birinde (K.4) kasideye ismini veren bahar tasvirleri hâkimdir. Bu tasvirler gelenekte var olan, hayale dayalı söylemlerdir. Fâ'iz'in bahara yönelik hayalleri; bahar ve bahar çiçeklerinin kişileştirilerek, bahar kış savaşından galip çıkması, gül ve beraberinde diğer çiçeklerin (lale, nergis, nesrin, reyhan, susen) yeryüzünü süslemeleri, Cem'e telmihte bulunarak içki ve eğlence ortamlarının oluşturulması çizgisinde ilerler.

K.6 ve K.8'in nesib bölümleri, aşk, sevgili ve içki konusunda yazılmış bir gazelin izdüşümü gibidir. K. 12 ve K. 13'ün nesib bölümlerinde ise Ramazan ayı ve bitiminde şaraba kavuşmanın verdiği mutluluk anlatılır. Bu soyut anlatımların yanı sıra Fâ'iz bazı beyitlerinde ramazana özel tatları dile getirerek realist bir tutum sergiler.

Ne zamân gelse anıñ hâtır-ı medhüşuna kıand
Âh-ı güllâc ederek suhte-i dil hem-çü faħm

(K.12/14)

Girizgah: Girizgah beyitleri genellikle methiye bölümünden önce gelen geçiş beyitleridir (Çavuşoğlu, 1986, s. 21; Dilçin, 2009a, s. 152; İpekten, 2011, s.39). Fakat Fâ'iz'in kasidelerinde methiye bölümünden önce gelen girizgâh beyti yoktur.

O, girizgah beyitlerinin birini tegazzül bölümünden önce (K.14), ikisini fahriye bölümünden önce (K.5, K.12), altısını da dua bölümüne geçerken (K.6, K.7, K.10, K.12, K.14) kullanmıştır. Girizgah beyitlerinin en fazla dua bölümünden önce yapılması

XIX. yy. kasidelerinin ortak bir özelliğidir (Babacan, 2001, s. 27). Fâ'iz'in dua bölümünden önce yararlandığı girizgahlar genellikle taç beyittir. Şair bu beyitlerde nida sanatından yararlanarak kendisine seslenir. Sözü fazla uzatmamasını ve duanın gerekliliğini kalıplaşmış ifadeler ile tekrarlar.

Vaşf u fahriyye vü tebrîk ü gâzel yetmez mi

Fâ'izâ eyle du'â şimdi odur zîb-i zebân

(K.14/47)

Methiye: Fâ'iz'in kasidelerinde methiye bölümü genel yargıya uyum sağlayarak kasidelerin asıl bölümünü oluşturur. Kasidelerin ikisi yalnızca methiye bölümünden meydana gelmiştir (K.11, K.15).

Dört kasidesi önce medhiyeden başlar (K.5, K.7, K.10, K.17). Üçü nesib bölümünün ardından gelirken (K.6, K.8, K.12) biri fahriyeden sonra yer alır. K.14 ve K.16 için de farklı bir durum söz konusudur. Methiye bölümü fahriye ve dua bölümlerine gidış gelişler ile sekteye uğrar. Fâ'iz'in bu tavrı başlangıçta hata gibi algılansa da aynı yüzyılda emsallerini görmek mümkündür (Babacan, 2001, s. 33). Şairlerin bu türden farklılıklara yönelişi, klasik şekil anlayışının dışına çıkma isteklerine bağlanabileceği gibi kasidelerine bir hareketlilik getirme çabası içinde oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Mahmûd Fâ'iz, kendisine bir ev ihsan eden Bağdat valisi Dâvud Paşa'ya ayrıcalık tanıyarak övgülerinin en uzununu ona yazar. Nicelik yönünden farklılık gösteren methiyeler, nitelik önünden birbirini tekrarlar. Övülen her şahıs Süleyman peygamberin veziri Âsaf ile bir tutulur. Genellikle dönemin bazı Bağdat valilerinin methedildiği bu kasidelerde kişiler özellikle lütufkârlıklarıyla ve fikirlerinin üstünlüğüyle övülür.

Eshiyâ hep şermsâr olmağdadır dâ'im seniñ

Ger göreydi luţfuñu Hâtem olurdu der-kemiñ

(K.5/18)

Ne hâcet eyleye sefk-i dimâ ol feylesofâsâ
Şunar a‘ dāya fikr ü rāy ile ol cām-ı hūsranı

(K.6/19)

Fâ’iz’in övgülerinde kalıplaşmış olarak ilerleyen bir diğer ifade şahısları ne kadar methederse etsin yeterli olamayacağıdır.

Şaşmışam evsâf-ı zâtında ne yazsam bilmezem

Her ne ifrâṭ eylesem gelmez yine biñde biri

(K.10/14)

Tegazzül: Bir kasidede bulunan “Tegazzül” bölümü methiye ve dua arasında (K.14) bulunmakta, sekiz (8) beyitten oluşmaktadır. Nesîb bölümünün bulunmadığı bu kasidede tegazzül, bir bakıma nesibin yerini alır. İlk iki beyitte Şevval ayının gelişiyle meyhanede kapılarının açılmasının mutluluğu dile getirilir. Diğer beyitler de saki etrafında şekillenir.

Fahriye: Kasidelerinin sekizinde fahriye bölümüne yer veren Fâ’iz; kendisini özellikle fikirlerinin saflığı, nazımının nadirliği ile över. Şaire göre nazım alanı, kimi zaman bir söz vadisi kimi zaman savaş meydanıdır. Düşünceleri de bu alanı ele geçiren fikir atıdır. Hayale dayalı bu övgülerinde Fâ’iz, özgüvenini meydan okuma raddesine çıkarır.

Şalâ yârâna ey dil kimde var dürr-i güftârım

‘ Aceb midir hep eş‘ârım geçerse şart-ı imkânı

(K.6/37)

Söz sahasında başarısını, kendisini “İsâ-nefes”, “Behrâm-sıfat” şeklinde niteleyerek dile getirir. Yine bir başka beytiyle Cebrail meleğiyle benzerlik kurarak klasik söylemi yineler.

Dua: Fâ’iz dualarının içeriğini genellikle memduhların ömürlerinin uzun, bahtlarının güzel olması şeklinde kurgulamıştır. Övdüğü kişiler hakkındaki samimi temennileri, bu kişilerin düşmanları söz konusu olunca bedduaya dönüşür.

Hem ‘adūlarñı seniñ ede ni‘ amdan maħrūm
 Ramazān gibi gele onlara rūzān ü şa‘ bān

(K.14/49)

Fâ’iz, dua bölümünde yer yer kendisine yönelik istemlerini de dile getirir. Bu dilekler, övdüğü kişinin yanında bulunabilmek, payına yüz sürüp gamdan kurtulabilmek, talihinin iyi olması, kasidesinin en yüksek noktaya ulaşması şeklinde kasidelerinde tekrarlanır.

Fâ’izin kasidelerinden biri musammat kasidedir (K.7) ve “meḥ âîlün meḥ âîlün meḥ âîlün meḥ âîlün” kalıbı ile yazılmıştır.

2.1.1.3. Gazeller

Mahmūd Fâ’iz’in *Dîvânı*’nda 69 gazel bulunmaktadır. Ancak bu gazellerden üçü Fâ’iz’in nazire yazdığı kişilerin gazelleridir. Müstensih dipnotlarda “Bu nazirenin aslı şudur:” ibaresi ile Fâ’iz’in örnek aldığı şiirin orijinalini de sunar. Bu gazellerden biri, dönem sadrazamlarından Mahmūd Nedîm Paşa’nın, biri Bağdat valisi Necîb Paşa’nın, diğeri ise Bingazi kaymakamı Âkif Efendi’nindir.¹

¹ Mahmūd Nedîm Pâşâ’nın “İsterler” redifli gazelinin varlığı, hem Milli Kütüphane’deki *Dîvânı* taranarak hem de Mehmet Akif Kürkçüoğlu’nun bu divan üzerine çalışması incelenerek netlik kazanmıştır. Ancak orada bazı kelime farklılıkları ile 3. ve 4. beyitlerinin yer değişmiş olduğu gözlenmiştir (Kürkçüoğlu, 2004, s. 89). Necîb Paşa ve Âkif Efendi’nin gazellerine ise ulaşılammıştır.

Fâ'iz Dîvânı'nda “cim, hâ, zel, sâd, tı, zı, ayın, fe, vâv” harfleri ile gazel bulunmamaktadır. “Hı, dâl, dâd, kef ” harfleri ile 1; elif, se, ze, şin, gayın, lâm” harfleri ile 2; “te, sin, kâf ” harfleri ile 3; “Be, nûn” harfleri ile 5; “ye” harfleri ile 6; “he” harfleri ile 7; “mim” harfleri ile 9 ve “re” harfleri ile 12 gazel yazılmıştır.

Fâ'iz'in gazelleri genellikle 5 veya 7 beyitten oluşmaktadır. 7 beyitli 24 gazel, 5 beyitli 22 gazel vardır. 6 ve 8 beyitli 8 gazel yazılır iken, 8 beyitli gazel sayısı 5'tir. Kalan iki gazelden biri 10, diğeri ise 4 beyittir. Dört beyitten oluşan gazelin (G.17) eksik olma ihtimali yüksektir. Şairin mahlası bulunmamaktadır. Ayrıca G.12'de 5. beytin ilk dizesi eksiktir. Müstensih de bunu çizgi ile belirtmiştir. G. 48'in 6. beytinin ikinci dizesinde ise kelime eksikliği vardır.

Fâ'iz, gazellerinin yalnızca birini Farsça yazmayı tercih etmiştir (G.6). Bunun dışındakilerin tamamı Türkçedir. Gazellerin ikisinde redd-i matla örneği bulunmaktadır (G.16, 54). Üç gazel ise musammat gazel özelliği taşır (G.55, 56, 60). Bunların üçü de “meḥ ūlu fâ' ilâtün meḥ ūlu fâ' ilâtün” kalıbı ile yazılmıştır. Fâ'iz bir gazelini (G.63) “mu'âd gazel” olarak yazmış, altı beyit boyunca kafiye kelimesini ondan sonra gelen beytin ilk kelimesi olacak şekilde düzenleyerek iade sanatından yararlanmış (Dilçin, 1986, s. 105).

Fâ'iz gazellerinden dördünü nazire olarak kaleme almıştır (G.8, G.15, G.22, G.59). G.8, Ahmed Şükrü Bey'in gazeli örnek alınarak yazılmıştır ki gazelin aslı tahmisat bölümünde yer alır. G.15, Mahmûd Nedîm Paşa'nın; G.22 Necîb Paşa'nın, G.59 Âkif Efendi'nin gazellerine naziredir. Bunların dışında Fâ'iz, 6 gazelini aynı vezin ve aynı redifle yeniden yazmıştır (G.18, 19; G.23-24; G.27-28; G.30-31; G.43-44; G.46-47).

Fâ'iz'in 6 gazeli yek-ahenk gazel olarak nitelendirilebilir. Bunlardan 5'inde (G.4-5, G.13, G.38-39) anlamsal bütünlüğe yönlendiren unsur rediftir. Bu gazelerde redif bir kelime olarak tekrarlanmakta, bütün beyitler onun etrafında şekillenmektedir. G.63'te ise iade sanatının bir özelliği olarak her beyit bir önceki beyite kelime açısından bağlıdır. Dolayısıyla bu bağlılık, beyitleri anlam bakımından ilişkili olmaya zorunlu kılar.

Mahmûd Fâ'iz'in gazelleri, konuları bakımından tasniflendiğinde nicelik yönünden âşıkane gazeller fazladır. Gazellerin 38'i âşıkane (G.2, 3, 6, 9, 13, 15, 17, 18, 19, 21, 22, 24, 28, 33, 35, 38, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 66), 13'ü rindane (G.4, 5, 7, 8, 10, 11, 27, 34, 36, 37, 41, 56, 63, 65), 7'si şuhane (G.20, 23, 29, 31, 32, 64), 4'ü tasavvufî (G.1, 12, 26, 39), 3'ü hâkimane (G.14, 16, 25) gazeldir. Gazelleri bu şekilde sınıflandırmakla birlikte, işlenen konular açısından kesin çizgiler ile ayırmak yanlıştır. Zira kimi gazelerde her beyit tek tek ele alındığında konuların iç içe geçtiği görülür. Fâ'iz'in gazelleri içerisinde bir bütün olarak sebki-Hindî tarzında yazılan gazel yoktur. Ancak yer yer hayalin baskın olduğu alışılmamış bağdaştırma örneklerinde Hint üslubunun etkisi hissedilir (G.2, G.35, G.39).

2.1.1.4 Tahmisler

Mahmûd Fâ'iz Dîvânı'nda 8 tahmis bulunmaktadır. Birinci tahmis (Th. 1) Bağdat valisi Necîb Paşa'nın gazeli üzerine oluşturulmuştur. Fâ'iz aynı zamanda Necîb Paşa'nın 5 beyitten oluşan bu gazeline nazire de (G. 22) yazmıştır. 2. tahmis (Th. 2) Bağdat valisi Ali Rızâ Paşa'nın gazeline tahmistir.

Ali Rızâ Paşa'nın gazeli 10 beyittir. Bu gazelin ilk 4 beyti bestelenmiştir. Bestekârının XIX. yy. bestekârlarından Hacı Fâ'ik Bey olduğu iddia edilmektedir.¹

3. tahmis (Th. 3) Sadrazam Mahmûd Nedîm Paşa'nın nazire olarak yazdığı gazelin tahmisidir.² Mahmûd Nedîm Paşa'nın gazeli 10 beyitten oluşmuştur (Kürkçüoğlu, 2004, s. 156-157). Mahmûd Fâ'iz ise ilk dokuz beytini tahmis etmiştir. Beyit sayısındaki farklılığın yanı sıra Fâ'iz, bazı beyitlerin yerini değiştirmiş, bir beyiti ise tamamen değiştirmiştir.³

4. tahmis (Th. 4), müstensihin dipnotta belirttiği üzere Fevzî isimli bir şairin gazelini tahmistir. Müstensih, Fevzî adında bir şair olup olmadığı yahut Fevzî'nin, Fâ'iz'in diğer mahlası olabileceği konusunda bir sonuca varılamadığını ifade eder (Mahmûd Fâ'iz, 1906, s. 69a).

¹ bk. www.yedinota.com . *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*'nden hareketle Hacı Fâ'ik Bey'in kendi seçip düzenlediği bir güfte mecmuası olan *Fâiku'l-Âsâr* adlı esere ulaşılmaya çalışılmış, Milli Kütüphane'de "06 Mil EHT A 38646; 06 Mil EHT A 38647" numaralı Hacı Fâ'ik Bey'in şarkı mecmuaları incelenmiştir. Bu iki ciltlik mecmuaların ilk cildi 16, ikinci cildi ise 19 sayfadır. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*'nde ise *Fâ'ku'l-Âsâr*'ın 364 sayfadan oluştuğu belirtilmiştir. Bu durumda Milli Kütüphane'de taranan eserin orijinal kaynak olmama veya eksik olma ihtimali vardır. Dolayısıyla bestelenen gazel burada bulunamamıştır.

² Nazire olarak yazılan gazel (Th.3)'te yer alan Ali Rızâ Paşa'nın gazeline yazılmıştır.

³ Sû-i tedbiri verir ' âlemde insâna ta' ab

Bulmazam aşla kabâhat baht-ı nâ-fercâme ben

(Kürkçüoğlu, G. 161/ 6)

Miske rağbet mi ederdim bûda teşbih etmesem

Kâkül-i müşğîn-i yâri hâl-i ' anberfâma ben

(Th.3/IV)

Yapılan araştırmalarda XIX. yüzyılda yaşayan Fevzî isimli şairler incelenmiş ancak bu *Dîvân*'daki Fevzî mahlası ile XIX. yüzyıl şairlerinin örtüşmediği saptanmıştır. Nitekim tahmis edilen gazelin, Fâ'iz'in gazelleri içinde (G.52) yer alması kendi gazelini tahmis ettiği ihtimalini güçlendirmektedir. 5. Tahmis (Th.5) Ahmed şükrü Bey'in gazeline tahmis edilmiştir. Fâ'iz bu gazele nazire de (G.8) yazmıştır. 6. tahmis (Th.6) Enderunlu Vâsıf'ın gazeline tahmistir. Fâ'iz, Vâsıf'ın 5 beyitlik gazeline beyitlerin sırası dışında bir değişiklik yapmamıştır (Gürel, 2000, s. 315). 7. tahmis (Th.7) Behçet adlı bir şairin 4 beyitlik gazeline yapılan tahmistir. Ancak Behçet ve gazeli hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. 8. tahmis (Th.8) şair Hilmî'nin gazeli üzerine yazılmıştır.¹ Fâ'iz bu gazeli tahmis ederken de yalnızca bir beytin yerini değişirmiş, gazelin içeriğine sadık kalmıştır.

Tahmislerde yer yer rindane ve şuhane konulu beyitler bulunmakla birlikte tahmislerin geneline âşıkane konular hâkimdir. Bu tahmisler özellikle sevgiliden ayrılığın verdiği hüznün ve sevgiliye kavuşma arzusu temalarını içerir.

2.1.1.5. Diğer Nazım Şekilleri

Mahmûd Fâ'iz Dîvânı'nın son bölümü “Kıt'alar, Ruba'iler, Müfredler” başlığı altında toplanmıştır. Fakat incelemenin nazım tekniği kısmında belirtildiği üzere *Dîvân*'da “Ruba'iler” başlığı bulunmasına rağmen “ruba'i” özel kalıbıyla yazılan bir manzume yoktur.

¹ Hilmî mahlasını kullanan şairin adı Seyyid Muhammed Efendi'dir. Doğum ve ölüm tarihleri hakkında bilgi yoktur. Mahmûd Fâ'iz'in tahmis ettiği Hilmî'nin gazeline tezkire yazarı Hatîbî de nazire yazmıştır (Akkuş, 2008, s. 107-111).

Öte yandan müstensihin üst başlıkta yer vermemesine rağmen bu bölümde 12 nazm vardır (1, 2, 4, 6, 10, 11, 12, 14, 15, 17, 18, 19).¹ Nazmlardan sekizi 2 beyitten oluşurken biri 3 beyit (1), biri de 6 beyittir. 3 ve 6 beyitten oluşan nazmlardan 2. beyitler de kendi arasında kafiyelidir. Yani çift matlalıdır. Ayrıca 6 beyitten oluşan nazm ile (11), iki beyitten oluşan nazmların ikisinde (17,18) mahlas beyti vardır. Nazmlar genellikle âşıkane konuludur (1-14). Bunların yanı sıra rindane (15) ve hikemî (12) tarzda söylenmiş örnekler de mevcuttur.

Dîvân'da müfred olarak düşünülen 7 mısra bulunmaktadır. Bunlardan altısı (6) kendi içinde kafiyelidir (3, 7, 13, 16, 20, 21, 22). Dolayısıyla “matla’” olarak değerlendirilir. Biri kafiyeli değildir (21). “Matla’ların” ikisinden (13, 20) Fâ’iz’in hayatında bir dönemin sıkıntılı geçtiği sonucu çıkmaktadır.

Dîvân'da 2 “kıt’a” bulunmaktadır. Biri “Kıt’alar, Ruba’iler, Müfredler” başlığı altında (9), diğeri ise “Kasâid ü Tevârîh” bölümünde (17) yer almaktadır. Kıt’anın birisi İlahî aşk ve Allah’ın bağışlayıcılığı üzerine kurulmuştur, (9). Diğeri ise XIX. yy. sadrazamlarından Mahmûd Nedîm Bey’in müsteşarlığa tayin olması hakkında yazılan tarihtir (17).

Dîvân'da bir terkeb-i bent bulunmaktadır. Nazım tekniği kısmında değinildiği gibi “Kasâid ü Tevârîh” başlığı altında bulunan ilk şiir başlıkla uyumsuz olarak terkeb-i bent şeklinde yazılmıştır. Sekiz bentten oluşan terkeb-i bendin vasıta beyitleri *Dîvân*'da ortalanarak yazılmıştır.

¹ Bahsedilen nazım şekilleri *Dîvân*'da toplu hâlde verilmiş, kategorize edilmemiştir. Bu nedenle çalışmada metnin orijinaline bağlı kalınarak incelenen nazım şeklinin metindeki sırası parantez içinde verilmiştir.

Kafiye örgüsü aa xa...bb xb xb xb... şeklindedir. Mersiye türünde yazılmış, Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilişinden duyulan üzüntü ifade edilmiştir. Fâ'iz mersiyesinde genel bir mersiyede bulunan beş bölümden feleğe sitem, yas, övgü, olayın tasviri ve dua, temenni kısımlarını bulundururken dünyanın geçiciliği, gaddarlığı ve zalimliğinin anlatıldığı bölüme yer vermemiştir (İsen, 1994, s. 22).

Mahmûd Fâ'iz Dîvânı'nda 3 manzume klasik nazım şekillerinden hiçbirine uymamaktadır. İlki kaside ve tarihlerin içinde yer alan 9. tarihtir. "mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün" kalıbıyla yazılan bu tarih beş mısradan oluşmaktadır. Kafiye örgüsü aaaax şeklindedir. Manzumenin alt kısmında tarihin bulunması şiirin tamamlanmış olduğunu göstermektedir. "Kıt'a, Ruba'i, Müfred" başlığı içinde bulunan 5. manzume için de benzer durum söz konusudur. "fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün" kalıbıyla yazılmış, beş mısradan meydana gelmiştir. Kafiye örgüsü aaaax şeklindedir. Beş mısralı nazım biçimleri incelendiğinde, bu manzumeler tek bentten oluşan bir muhammes gibidir. Fakat muhammesin ilk bendinin kafiye örgüsünün aaaaa şeklinde olması bu beşliklerin muhammes olarak nitelendirilmesine engel teşkil etmektedir (Dilçin, 2009a, s. 217-218; İpekten, 2011, s. 95-98). Kafiye örgüsü itibarıyla tardiyeye benzetilebilirler fakat "tardiye" özel kalıbıyla yazılmamışlardır. Fâ'iz'in şiirlerindeki bu tutumu XIX. yy. son dönem divan şairlerinin yeni nazım biçimi arayışları içerisinde olduklarını göstermektedir.

"Kasâid ü Tevârih" bölümündeki 19. tarih "müfte'îlün fâ'îlün müfte'îlün fâ'îlün" kalıbıyla yazılmış, 8 beyitten oluşmuştur. Kafiye örgüsü aa aa şeklinde ilerler. Yani her beyit matla beyittir. Bu tür şiirler genellikle "musarra" veya "müsel" olarak adlandırılır (Dilçin, 2009a, s. 106).

Mahmûd Fâ'iz Dîvânı'nda 2 lügaz vardır. Fâ'iz, lügaz ve mu'ammayı aynı anlamda görmektedir. Öyle ki ilk olarak "Lügaz" başlığını verir, lügazın çözümünde ise "Bu

mu‘ ammâyı şöyle hal etmişler:” ifadesini kullanır. İkinci lügazı da “Mu‘ ammâ şudur:” şeklinde sunar. Amil Çelebioğlu (1978), lügazı “Klasik edebiyatta mevzu’u, insan isminden başka her şey olabilen bilmece” olarak tanımlar (s. 43). Fâ’iz’in *Dîvânı*’nda bulunan iki lügazda da insan dışında bir unsur sorulmaktadır.

Şekil özellikleri yönüyle her iki lügaz da gazelin kafiye örgüsüne sahiptir. Birinci lügaz 7, ikinci lügaz 14 beyittir. *Dîvân*’da ilk lügazın üç farklı çözümüne de yer verilirken ikinci lügazın çözümü bulunmamaktadır. Cevaplarda belirtildiği üzere ilk lügazda mum sorulmuştur.

İkinci lügaz, lügazların müşterek başlangıcı olan “Bir acayib nesne gördüm” ifadesiyle başlar (Çelebioğlu, 1978, s. 44). Ardından nesneyi tarif eden beyitler sıralanır. Lügazın genelinden özellikle 2. ve 3. beyitten cevabının “bulut” olabileceğini düşünmekteyiz.

Geşt edep hep ‘ âlemi bî-pâ ser-â-ser rûz u şeb
Gözü yok durmaz yürür hiç anlamaz şubh u mesâ

(L.2/2)

Aldırır halkıñ nesi var ise ba‘ zen baḡş eder
Hükümüne kimse diyebilmez iyi yâhud fenâ

(L.2/ 9)

2.1.2. Ahenk Unsurları

2.1.2.1. Vezin

Mahmûd Fâ’iz Paşa, *Dîvânı*’nda 4 “hezec”, 4 “remel”, 1 “recez”, 1 “münserih”, 1 “mûzârî” olmak üzere 11 çeşit vezin kullanmıştır. Bu vezinlerin nazım şekilleri ve türlerinde sayısal açıdan dağılımı şu şekildedir:

Hezec Bahri:

1. mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün
5 kaside, 8 gazel, 2 tahmis, 3 müfred.
2. mef' ülü mefâ' ilü mefâ' ilü fa' ülün
2 nazm.
3. mef' ülü mefâ' ilü fa' ülün
1 nazm.
4. mef' ülü mefâ' ilün mef' ülü mefâ' ilün
1 nazm

Remel Bahri:

1. fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün
5 kaside, 25 gazel, 3 tahmis, 2 lügaz ve 1 lügazın çözümümü, 1 kıt'a, 2 nazm, 1 müfred.
2. fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün
1 lügaz.
3. fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün
4 kaside, 28 gazel, 3 tahmis, 5 nazm, 3 müfred, 1 terhib-i bent
4. fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün
1 müfred.

Recez Bahri:

1. müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün
2 kaside.

Münserih Bahri:

- 1.
2. müfte' ilün fâ' ilün müfte' ilün fâ' ilün
1 kaside.

Muzârî Bahri:

1. mef' ûlü fâ' ilâtün mef' ûlü fâ' ilâtün

1 kaside, 4 gazel.

Sınıflandırılan bu aruz kalıpları dışında 1 gazelin (G.51) vezni bulunamamıştır.

Mahmûd Fâ'iz'in vezin uygulama konusunda pek başarılı olduğu söylenemez. Ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde, büyük bir vezin kusuru sayılmamakla birlikte imalelerin sayısı oldukça fazladır. Toplamda kasidelerde 1284, gazelerde 1162, tahmislerde 233, lügazlarda 91, kıt'a, nazm ve müfredlerde 103 adet imale gerekmektedir. Anlamla ilişkilendirilebildiği ölçüde imale çoğu kez ahengi arttıran unsurlardan biri olarak değerlendirilmiştir (Dilçin, 2010, s. 38). Ancak *Dîvân*'da imale yapılması gereken noktalar çoğunlukla izafet tamlamalarında; yönelme, belirtme, iyelik eklerinde; idi, ise, ile, mi... gibi ek ve kelimelerde toplanmıştır. Bu imalelerin anlamı pekiştiren bir işlevi bulunmamaktadır.

Fâ'iz'in bir gazelde (G.53) her beytin ikinci dizesinde, veznin son tefilesini oluşturan kelimeler med heceyle kurulmuştur (mestûr, mahmûr, tanbûr, nûr, engûr, deycûr, Tûr). Bu kelimelerin aynı gazel içerisinde kesişmeleri, söz dizimi bakımından aynı paralellikte yer almaları, okuyucuyu ritmin içine dâhil ederek anlam yörüngesinde buluşturmaktadır. Dolayısıyla gazeldeki med hece mevcudiyetlerini kafiye zorunluluğuna bağlamak şairin hayal ve ifade gücünü basite indirgemeye neden olacaktır. Gazelin ikinci beyti anlatılmak istenen durumu somutlaştırması bakımından önemlidir.

Cevr ü zülmüñ ' aşıkâ ' ayn-ı vefâdır sevdiğim

Hîç gelir mi muṭṭribe âvâz-ı bed ṭanbûrdan

(G.53/2)

Sevgilinin eziyet ve zulümleri, âşık için bir vefa göstergesidir. Âşık, sevgilinin ona zulmetmesini aralarındaki muhabbetin nişanesi olarak görür. Şair, bu noktada âşık ile sevgili arasındaki bağı mutrib ile tanbur öğelerinde kurar.

Sevgilinin cefası, âşığın tutkusunu beslerken tamburdan çıkan kötü ses dahi mutribe boş ve anlamsız gelmez. Med heceyle “tanbûr” kelimesine yüklenen uzunluk âdeta sevgilinin âşığa ettiği sitemlerin büyüklüğü ve devamlılığının yankılanışıdır.

G. 57 ve G. 61 için de benzer durum söz konusudur. Rediften önceki her kelime med hece almakta, anlamsal yoğunluğu arttırmaktadır. Zihafli okunan kelimeler metinde gösterilmediği gibi zihaf yapılan beyitlerin bu aşamada tek tek verilmesi uygun görülmemiştir. Niceliksel yönden hayli fazla olan bu beyitlerde özellikle “sâkî, sūfî, keştî, vâdî, ebrû” gibi kelimelerin ikinci hecelerine zihaf yapılmıştır. Bunların dışında bir yerde “nûş” kelimesi (Tb.1/IV-8), bir yerde “gîsû” kelimesi (G.21/6) zihafli okunmuştur.

Mahmûd Fâ'iz, *Dîvânı*'nda vezinde uyumu sağlamak amacıyla iki beyitte “İskender” i “Sikender” (K.13/31); “İsfâhân” ı “Sifâhân” (G.62/2) şeklinde okutmuştur. Bunların yanı sıra “hat” kelimesi bazı beyitlerde tamlama hâlinde olduğu veya ek aldığı için çift “t” ile okunması gerekirken vezin gereği tek “t” ile okunmuştur (G.9/6, G.30/3, G. 30/6, G.31/3).

Ḥaṭ olmazsa ne mümkün ülfet eyler ‘âşığa ol şūḥ

Ḥaṭı bürhân-ı ülfet olduğun taḫrîr edip gelmiş

(G. 30/6)

Vefâsız sâde-rû öz ḥânesin yıkmış ki gönlümdür

Olup mi‘ mâr ḥaṭ-ı vîrânemi tâ‘ mîr edip gelmiş

(G. 31/3)

Görüldüğü üzere “mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün” kalıbıyla yazılmış olan beyitlerde açık hece okunması gereken yerlerde “hatı” ve hat-ı viranemi” hat kelimesi tek “t” ile okunmuştur.

Ve zin hususunda değinilmesi gereken diğer konu aruz gereği kimi kelimelerin, bazı beyitlerde ünlü türetilerek okutulmasıdır. “Hızır” (K.6/42, K.13/38), “hicir” (G.31/4, G.63/1), “yalnız” (G.23/2; Mt.8/2), “nefis” (G.42/3; Th. 3/ IX-3), “vakit” (G. 64/5; Th. 2/ VI-3), “fazıl” (G. 41/2), “nazım” (K.10/15), “nakil” (G.55/3), “lutuf” (Th.3/ V-3), “hayır” (L.2/12).

2.1.2.2. Kafiye ve Redif

Mahmûd Fâ‘iz, kaside ve tarihlerinde redif kullanmamış, vurguyu kafiye kelimelerinde toplamıştır. Diğer nazım tür ve şekillerinde ise ahengi genellikle kafiye ve redif birlikteliğiyle sağlamıştır. Kafiye kelimelerinin büyük bir çoğunluğunu Arapça ve Farsça sözcükler oluşturmaktadır.

Dîvânî’nin üç gazelinde (G. 55, 56, 60) ve bir kasidesinde (K.7) “iç kafiye” bulunan Fâ‘iz, sanat gücünü ortaya çıkarmaya çalışmış ancak sıklıkla yapılan bazı kafiye hataları başarısını gölgelemiştir. Sözü edilen bu kusurlardan en çok karşılaşılanı “itâ-yı celî” dir. Örneğin G.16’da “siper, beşer, hacer” kelimeleri “vermezler, sözler, eder” kelimeleriyle kafiyelenmiştir.

İlk gruptaki kelimeler kök hâindedir ve kafiye yapılmasına olanak sağlar. Ancak ikinci gruptaki kelimelerin benzer sesleri ek hâindedir. Ek hâlinde olan bu sesler kendi içinde dil bilimi açısından farklı işlevlere sahip olduğu için redif olarak dahi adlandırılmaz. “Atmayarak”, “garak”, “merâk” (G.35); “bâde”, “inşâda”,

“deryâda”, “Ferhâda”, “Leylâda”, Bağdâda”, “dil-dâde” (G.66); “Ahmedî”, “gelmedi”, sermedi”, “kalmadı”(K.16) şeklinde örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Mahmûd Fâ'iz ayrıca bazı gazellerinde kafiye kusurlarından “îta-yı hafî” yapmış, kafiye tekrarına düşmüştür. G. 52’de 1. beytin ilk mısrasında kafiye kelimesi “gülfâm”, 3. beytin kafiye kelimesi benzer şekilde “anberfâm”dır. G.2’de 1. beytin 2. mısrasında kafiye kelimesi “gamhâne”, 2. beytin kafiye kelimesi “meyhâne” dir. Aynı gazelde 5. beytin kafiye kelimesi “mestâne” iken 7. beytin kafiye kelimesi “rindâne”dir. Yinelemeden kaynaklı bu tarz kafiye kusurlarının örneklerini çoğaltmak mümkündür.

Bilindiği üzere divan şiirinde “göz için kafiye” anlayışı esastır. Mahmûd Fâ'iz de bu algı çerçevesinde bir gazelinde (G.50) “ârifin” kelimesini عارفك biçiminde yazması gerekirken عرفن şeklinde yazmıştır. Fakat sözcüğün yazımını değiştirmek de bir kafiye kusurudur (Dilçin, 2009a, s. 66). Bir başka gazelde ise (G.14) kafiye kelimeleri “Bağdâd, imdâd, isti’ dâd, vedâd, istimdâd, Şeddâd” şeklinde “dad”د ile yazılırken son dize “mu’tâd” sözcüğü ile sonlanmıştır. Kelimenin aslına sadık kalan Fâ'iz, kafiye kusurunu önlemiş ancak “göz için kafiye” çizgisinden sapmıştır.

Kaside ve tarihlerde redif kullanmayı tercih etmeyen Fâ'iz, redif yoğunluğunu gazellerinde toplamıştır. Gazellerinin 3/2’si rediflidir. Redifler genellikle ek ve sözcük birlikteliğiyle oluşturulmuştur. “-ı âftâb” (G.3), “-dır şarâb” (G.4, 5), “-a ben” (G. 54) gibi... Bunun yanı sıra sadece ek hâlinde “-dır” (G. 21) , “-ır” (G. 23, 24), “-dan” (G.53) veyahut yalnızca kelime şeklinde “isterler” (G. 15), “getirir” (G. 18, 19), “istememez” (G.25) yapılanlar vardır. Aynı zamanda kelime grubu hâlinde oluşturulanlar da mevcuttur. “olmuş sana” (G. 2), “etmek ‘ abes”(G. 11), “bilmem nedir” (G. 17) gibi...

Mahmûd Fâ'iz, iç dünyasına ışık tutan beyitlere ver vermiş, bu bağlamda kendisi için önem teşkil eden redifleri iki kez kullanmış; kendi gazellerine nazire yazmıştır. “-dır şarâb” (G.4, 5); “getirir” (G. 18, 19); “-ı heves” (G.27, 28); “edip gelmiş” (G.30, 31); “-ı çekemem” (G.46, 47). Bu gazellerde redifler yinelenirken redife bağlı kafiye kelimeleri çeşitlilik göstermiştir.

Mahmûd Fâ'iz, *Dîvânı*'nda rediften çok kafiyeeye önem vermiştir. Kaside ve tarihlerinde redif kullanmaması, diğer nazım şekillerinde farklı anlamların yüklenebileceği dikkat çeken bir redif kelimesinin bulunmayışı bunun göstergesidir. Fakat sanat yapma gayesinde olan Fâ'iz için yapılan kafiye kusurları dikkate alındığında genel anlamda kafiye konusunda başarılı olduğunu söylemek pek mümkün değildir.

2.1.2.3.Söz ve Ses Tekrarları

Divan şiirinde beyti oluşturan kelimeler ve sesler ile anlam arasında güçlü bir bağ olduğu bilinen bir gerçektir. Ali Nihad Tarlan'ın “iç hendese”, Cem Dilçin'in (2010) “geometrik yapı” (s. 104) şeklinde adlandırdığı bu anlam ve ses ilişkisi belirli bir düzen çerçevesinde kurulmakla birlikte, bir şairi diğer şairlerden ayıracak ifade kimliğinin ortaya çıkarmasına imkân tanınması bakımından önemlidir. Bu bağlamda Mahmûd Fâ'iz'in şiirleri incelendiğinde ilk olarak mısra başı tekrarları dikkat çeker. Kasidelerinde redif kullanmayı tercih etmeyen Fâ'iz bir kasidesinde ve kasideler içinde yer alan bir terki-i bendinde (Tb.1/VIII; K.7/1-13) mısra başında söz tekrarlarına yer vermiştir. Mersiye türünde yazılan ilk şiirinde Fâ'iz, son dokuz beytin ilk mısralarında “Fâ'izâ” şeklinde kendisine seslenmekte Hz. Hüseyin'in katlinden duyduğu üzüntü ve acıyı seslere can vererek yaşatmaktadır. Nida sanatının bir izi olan “â” sesleri adeta “ağıt yakma” izlenimi uyandırmaktadır. Ayrıca son beyitte Fâ'iz kelimesini iki defa

kullanan şair, kendisini olayın dışında tutarak yas tutan kişinin başka bir Fâ'iz olduğu hissini uyandırmaktadır.

Fâ'izâ giydi siyeh cāmeleri levh ü kalem
İşbu merşiyeye yeter eyleye Fâ'iz mâtem

(Tb.1/VIII-9)

Beyitte iki kere “Fâ'iz” kelimesinin geçmesi, aynı zamanda ikinci mısradaki Fâ'iz'in iki anlam taşıdığına işaret etmektedir.

“Fevz bulan, murâdına ulaşan, bir başarı kazanan” (Devellioğlu, 2008, s. 249) anlamlarına gelen “Fâ'iz”, tevriyeli kullanılarak Fâ'iz'e bu matem yettiği anlamıyla, Fâ'iz'i yalnızca isim olarak kullanmanın ötesinde, kelimenin sözlük anlamıyla mersiye bitirilerek muradına erildiği manasını da barındırmaktadır.

K.7'nin tamamının ilk mısrasında yinelenen “Necîb” kelimesi için benzer yorumları yapmak güçtür. Methiye türünde yazılan bu kasidede Fâ'iz methettiği kişiyi vurgulamak, onu yüceltmek isterken kuru bir tekrarın ötesine geçememiştir.

Dîvân'da mısra içinde tekrarlanan kelimeler dikkate alındığında, Fâ'iz'in belirli bir uyum çerçevesinde oluşturduğu beyitlerle başarılı örnekler verdiği görülür.

Dökmüşem hūn-ı ciger reşk ile gördükde anı

Ruḥı al cāmesi al bâde-i gül-gūnu da al

(K.13/11)

Çaş siyeh ebrū siyeh müjgān siyeh baḥtım gibi

Mülk-i sevdāgeh ki şāh-ı 'āmmdır gīsūlarıñ

(G.38/4)

Tek beni devr etmesin devrinde 'ayş u nūşdan

Her ne yana devr ederse devr ede devvār-ı çarḥ

(G.13/5)

Yukarıda verilen beyitte “al” kelimesi tekrarlanarak “hûn-ı ciger”; ikinci beyitte “siyeh” sözcüğü yinelenerek “bahtın karalığı” vurgulanmıştır. Bu kelime tekrarları asıl anlam örgüsünü kuran birer ilmek gibidir. Üçüncü beyitte ise “devr” kelimesi gerek cinaslı kullanılarak gerekse iştikakla odak noktasını üzerinde toplamıştır.

Mahmûd Fâ'iz, bir diğer ahenk unsuru olan ikilemelere *Dîvân*'ında her şairin kullanabileceği ölçüde yer vermiş, bu konuda farklılık yaratmamıştır. Fakat bir bölümü “taklidî ahenk” (Yetiş, 1988, s. 516) öğeleriyle oluşturulan gazel dikkat çekmektedir.

Etme ağyâr işidir pâyını her dem tık tık

Añda زرغی gönül varma o şûha sık sık

Mest iken bî-kes anıñ dalına nâz eyleyemez

Keyf edem derseñ eger anı hemân ayık ayık

Gerçi gülşende muğannî güle bülbül olmuş

Lîk 'uşşâka şafâ etse şurâhî lık lık

Çâr-‘ unşurla duçâr oldum çâr-ebrûya

Haşa Allâh diyerem çıkınca nev bıyık bıyık

Fâ'iziñ böyle görüp mâder-i tab‘ ın şâ‘ ir

Mehd-i ilzâmda şan tıfıdır eyler dık dık

(G.37)

Eşyalardan çıkan sesler üzerine kurulan ikilemeler (tık tık, lık lık, dık dık) ile bir gruba dâhil edilemeyen ikilemeler (sık sık, ayık ayık, bıyık bıyık) bu gazelde anlamla

ilişkilendirilememiş, “basit birer söz oyunu” çizgisinden çıkamamıştır. Nazm 18’de de bunun bir benzerini görmekteyiz.

Gir meykedeye durma şaķın bir iki çaķ çık
Var h̄āhiş ile muğ-beçeniñ rûyuna baķ çık

Fâ’ize şalā bu ğazelim eyle tanz̄ir
Şā’irse eder diñlemem öyle kuru lāk lıķ

(N. 18)

Anlam ve ses arasındaki uyumu sekteye uğratan ikilemelerin dışında, kimi zaman kelime tekrarlarıyla uyumun tamamen bozulduğu dizelere de rastlanmaktadır.

Sāķiyā gör ne gelip ‘ aşķıñ ile ‘ āşıķa hem
Zaħm-ber-zaħm u elem-ber-elem ğam-ber-ğam

(G.42/1)

Görünür gözlerine çeşm ü ğaķ u zülfi ğamıñ
‘ Ayn-der-‘ ayn u raķam-ber-raķam u ğam-der-ğam

(G.42/2)

Yenilik ve değişiklik arayışı içerisinde olan Fâ’iz’in bu eğilimi sonucunda ortaya çıkan yukarıdaki ses ve anlam uyumsuzlukları, divan şiirinin estetiği ön planda tutan sanat algısına ters düşmektedir. Fakat bu manzumelerin birkaç örnekle sınırlı kalması ve dönemin yeniliğe, farklılığa yönlendirmesi şaire yöneltilebilecek eleştirileri hafifletmektedir.

XVIII. asırdan itibaren “divan şiirinin katı kaidelerinden kurtulmaya çalışan şairlerin yenilik adına kafiyelerde alışılmışın dışına çıkma gibi basitliklere yönelmesi” Mahmûd

Fâ'iz'in dışında önceki asırların önemli şairlerinin de izlediği bir tutumdur (Horata, 2018, s. 153).

Bu olumsuz örneklerin aksine *Dîvân*'da iade sanatıyla oluşturulan bir gazel Fâ'iz'in ahenk konusunda başarısını göstermesi bakımından önemlidir.

Gazelinde beytin son kelimesinin ardından gelen beytin ilk kelimesi yapan Fâ'iz, bu tekrarlarla ritmik bir uyum ve anlamsal bağ kurar. Ayrıca biçimin göze hitap etmesi konusunda hemfikir olan divan şairleri için bu ve benzeri diğer gazeller yazıya dökülmüş hâlleriyle de görsel ritim içindedir.

.....mey-i gülfâm
 Mey-i gülfâm.....
cām
 Cām.....
kām
 Kām.....
nām
 Nām.....
düşnām (G.63)

Bunların dışında Fâ'iz'in şiirlerinde armoniyi sağlayan aliterasyon ve asonans örneklerini bulmak da mümkündür.

Fünûn-ı 'ilm ile bend oldu bu dil 'aşk u sevdâya
 Muṭtavvel zülfden 'aşka müselsel bir kitab etdim

(G.44/2)

Verilen beyitte “l” ünsüzü 8 kez tekrarlanmış; Latin alfabesindeki yazılışına göre saçın uzunluğuna, Arap alfabesindeki yazılışına göre kıvrımlı, uzun bir saç karşılık gelmiştir. Beyitte yer alan “bend, mutavvel, müselsel” kelimeleri de saç ve saçın uzunluğu ile kıvrımına odaklanıldığını gösterirken “l” ünsüzünün tekrarı da anlamla örtüşmektedir. “Ancak ses tekrarlarının her zaman anlamla örtüşüğünü söylemek imkânsızdır. Şairler

bazen ses tekrarlarını şiirde musikiyi arttırmak için kullanırlar” (Macit, 1996, s. 71). Mahmûd Fâ'iz için de durum bu şekildedir.

Çıktı şevketle temâşâyâ Süleymân-ı zamân

Oldu dârâtına şimden gerü hayrân-ı zamân

(G.54/1)

Verilen beyit veznin uygulanması açısından kusursuzluk göstermekle birlikte vezne bağlı seçilen kelimelerin ünlüleri de bir uyum sergilemiştir. Böylece beyitte ritim sağlanmıştır. Bu ünlü ve ünsüzlerin yan yana gelişi raslantısal değildir. Şair uyumun idrakında olduğunu beytin ilk mısrasını gazelin son beytinde yineleyerek gösterir.

2.2. ÜSLUP

Fâ'iz'e çalışmasında yer veren araştırmacılar, Sadettin Nüzhet Ergun ve Mehmet Arslan'dır. Ergun, Mahmûd Fâ'iz'i kudretli bir şair olarak görmez. Hatta bir nâzım olarak saymasına imkân olmadığını, güzel denebilecek hiçbir manzumesine rastlamadığını belirtir (Ergun, 1945, s. 1425). Arslan'a göre Fâ'iz, dönemin orta dereceli şairlerinden biri olarak nitelendirilebilir (Arslan, 2014). Mahmûd Fâ'iz'in kendi şairliğini, şiirlerini değerlendirişi ise diğer divan şairleri gibi övgü, beğeni ve kendine rakip tanımama şeklinde özetlenebilir. Fâ'iz'in kendini övdüğü beyitlerde Sühan vadisinde fikir atına binen şair, dil kılıcıyla divanı ele geçirmiştir. El değmemiş saflıktaki fikirleri, sühana can veren nefesiyle Enverî, Cebrail dahi onun şiirlerine gıpta eder (K.6/35-39, K.10/15-19, K.13/24, K.14/19-27...). Bu örnekler çoğaltılabileceği gibi şairin kendine olan özgüvenini ortaya koyma ve özeleştiriden yoksun olmanın ötesine geçemez.

Sadettin Nüzhet Ergun'un uç noktadaki yerişi ile aynı ölçüde Mahmûd Fâ'iz'in kendini övüşü bir kenara bırakıldığında, Fâ'iz'in dil kullanımında başarısız yönler bulunduğu

gibi hayal bazı beyitlerinde dünyasını anlaşılabilir şekilde ifade etmede muvaffak olduğu söylenebilir.

Bilindiği üzere XIX. yüzyılda folklorik üslup, klasik üslup ve hikemî üslup şairleri üzerinde baskın rol oynamış, sebk-i Hindî sınırlı sayıdaki şairler tarafından tercih edilmiştir (Horata, 2002, s. 584). Mevzubahis Fâ'iz'in üslubu olduğunda onun da folklorik ve klasik üslubun tesiri altında kaldığı görülmektedir.

Fâ'iz, *Dîvânı*'nda sözlü kültür ürünlerinden deyimleri sıklıkla kullanmış, böylece konuşma diline yaklaşmış ve akıcı bir üsluba sahip olmuştur. *Dîvân*'da karşılaşılan deyimler “kan ağlamak” (Tb.1/I-1), “baş açık/kabak yalın ayak” (Tb. 1/III-5; N. 11/4), “muradına ermek” (K.8/11), “pul etmek” (G.13/3), “can feda” (G.17/3; Th.1/ III), “suyun uydurmak” (G.23/4, G.25/4), “ayağın kesmek” (G.34/3), “can atmak” (G.35/1), “yüzü ak olmak” (G.36/1), “kulak çekmek” (G.36/7), “dem vurmak” (G.41/1), “gam yememek” (G.46/7, G.51/2), “kılıç asmak” (G. 49/7), “gönül almak” (Th. 2/ III), “yüz tutmak” (Mt.7) şeklinde sıralanabilir.

Bunların dışında Fâ'iz, gönlünden çıkan dumanlarla üzüntü çektiğinin aşikâr olduğunu belirtmek için bir atasözü, sevgilinin ayva tüylerinin güzelliğini vurgulamak için ise doğanın üretim/oluşum gerçekliğine dayalı özlü bir söz söylemiştir.

Fâ'iz'in dūd-ı derūnundan olur hālî 'ayān

Bir meşeldir görülen köye kılağuz istemez

(G.25/5)

Sebze-i rüyuñu görmezse ne hāşıl andan

Bār almaz ki dirāht üzre eger yoksa varak

(G.35/4)

Beyitlerinde yer yer “Ey !”, “Vey !”, “Veyl !” gibi nidalara yer veren Fâ'iz bir mısrasında “lebin ebkem değil â !” ifadesiyle günlük konuşma dilinin samimi havasını teneffüs ettirir.

Mey ü Kevşer gibi şanam lebiñ ebkem degil ā

Olmadı Kevşer ile duşter-i engūra ‘ivaż

(G.32/4)

Kimi beyitlerinde sevgiliye kavuşma arzusunu heyecan ve coşkuyla ifade eden Fâ’iz, Nedîm’in yolunda ilerlemek için çaba sarf ettiği izlenimi yaratmaktadır. Cismani hevesle kurulan bu beyitler bazı zaman dönemin birçok şairinde olduğu gibi incelik ve zarafetini yitirir.

Zene mā’il degilem duş-t-ı rezi neyleyeyim

Lebleriñ ver emeyim eyleye sāķī ‘unvān

(K.14/42)

Vaşf-ı la’ liyle dehānımı ki ballandırılı

Dudağım çatlayarak şanma yalıñız şulanır

(G.23/2)

Hatta Fâ’iz, bir beytinde dönemin önemli temsilcilerinden Enderunlu Vâsıf’ın düştüğü bayağılıktan kendini koruyamamış, edep dışı ifadeleri beytine taşımıştır (Mt. 22). Tanpınar’ın (2006) da belirttiği gibi bu tarz ifadeler XIX. yüzyılın belirgin özelliklerindedir.

“...Nâbi’den beri çalışılan fakat bir türlü sınırlanamayan bir yerli icat arzusu, daha ziyade nesre ait hususiyetlerin artması, bu yarım asrın şiirinin de esas vasıflarıdır. Hamlesini yöneltecek, dağınık tecrübelerine düzen verecek ana fikirden mahrum olduğu için bayağılıktan öteye geçemeyen bir realizm ve yerlilik zevki, daha ziyade değerlerin zayıflamasından gelen bir sensualite teşhiri...”

(s.81).

Fâ’iz’in üslup konusunda düştüğü bir diğer hata redif bulma, ritim yakalama ve farklılık yaratma gayesiyle sese önem verip, anlamı göz ardı etmesidir. Belirli seslerin tekrarıyla

oluşturulan bu beyitler, tekerlemeyi anımsatmakta aynı zamanda üslup problemi yaratmaktadır (G.36-37, G.42; N. 18).

Gerçi gülşende muğannî güle bülbül olmuş

Lîk ‘uşşaka şafâ etse şurâhî lîk lîk

(G.39/3)

Sâkiyâ gör ne gelip ‘aşkıñ ile ‘âşıkâ hem

Zahm-ber-zahm u elem-ber-elem u ğam-ber-ğam

(G.42/1)

Öte yandan Fâ’iz’in yine konuşma havası içinde kurduğu bazı beyitlerde akıcılığı, açıklığı ve içtenliği görmek mümkündür.

Bir kerecik olsun kerem eyle

Vaşlıñla beni muhterem eyle

(N. 19)

On bir ay var daha ey şüfi-i sâlûs saña

Atma İlâhı severseñ bu zamân bezme kadem

(K.12/15)

Ele girmez her vakit Fâ’iz saña şad âferiñ

Hağ yeriñde sevdiñ ise böylece mülsâ kıızı

(G.64/5)

Fâ’iz’in kullandığı özellikle eylem ve eylem soylu bazı kelimelerde kimi zaman Eski Anadolu Türkçesinin izleri bulunur: “ediben” (K.1/45), “sönüben” (G.48/5), “olupdur” (G.50/5), “döne ermek” (Tb.1/I-8), “güzer kılmak” (K.4/1), “dem urmak” (G.41/1), “kangı” (Th. 1/2) gibi...

Dîvân’da folklorik üslubun yanı sıra Fâ’iz’in ince hayaller ve soyut-somut birlikteliğiyle kurduğu beyitlerde sebk-i Hindî etkisi hissedilir. Fakat bu etki yine hemen her şairde görülebilecek nitelikte ve azınlıktadır. Soyut kavramların

somutlaştırma yoluna gidildiği tamlama örnekleri: “gülistân-ı vefâ” (K.1/10), “bahr-i madelet” (K.10/6), “, “diraht-ı merhamet” (K.10/7), “bahr-i gam”(K.10/13), “bahr-i ‘isyân” (G.2/5), “zahm-ı masiyet”, “şefâ‘at merhemi” (G.2/9), “çirk-i masiyet”, “tevbe-i sâbûn” (G.26/6), “vâdî-i hayret” (G.27/3, Th. 3/2), “sâhil-i vuslat”, “yemm-i hicret” (G35/1), “yem-i lücce-i gam” (G.45/7), “yemm-i sahbâ”, “keşti-i câm” (G.48/1), “pençe-i nâz”, “şatt-ı sahbâ” (G.48/2) şeklinde verilebilir.

Fâ‘iz’in kendi şairliğini övdüğü bazı beyitlerde de farklı hayal örgülerine rastlanır. Orijinal hayaller kurduğunu iddia ettiği bir beytinde gönlünü aşk mutfağında pişirdiğini söyler. Bir başka beyitte ise şairlik tabiatıyla Fâ‘iz bir anne, onu gören toy şair beşikteki bir çocuk, şiirleri “dık dık” sesidir.

Puhtelenmiş maḥbaḥ-ı ‘aşk içre gönlün Fâ‘izâ

Ḥamdüli’llâh bir ḥayâl-i ḥâm gelmez ḥâtıra

(G.57/7)

Fâ‘iziñ böyle görüp mâder-i ṭab‘ın şâ‘ir

Mehd-i ilzâmda şan tıfıdır eyler dık dık

(G.37/5)

Bilindiği üzere tarih düşmenin tabiatında olay vardır. Dönem içinde gerçekleşen önemli bir olay *Dîvân*’a aksederken anlatı ve tasvir esasıyla burada yer edinir. Dolayısıyla Fâ‘iz’in kimi tarihlerinde ve kasidelerinin nesip bölümlerinde tahkiye üslubu görülür. Fâ‘iz özellikle bayram ayının (hilalin) çıkışının görülmesi ve sonraki sürecin anlatıldığı kısım (K.12/4-11) ile babasının ölümü üzerine düştüğü tarihte (K.18) hikâye anlatılıyormuş hissi uyandırır.

Fâ‘iz de anlatımını güçlendirmek, ifadelerini daha etkili konuma getirmek için her şairin kullandığı gibi söz sanatlarından yararlanmıştı. Bir gazelinde (G.63) iade sanatına yer veren şair, telmih, teşbih, tenasüp, leff ü neşr, hüsn-i talil, mübalağa gibi sanatlara sıklıkla başvurmuştur.

Dökmüşem hûn-ı ciger reşk ile gördükde anı

Ruḥı al cāmesi al bāde-i gül-gūnu da al

(K.13/11)

Tāb-ı rüyuñdan dilim bî-tāb olursa var yeri

Tāb-ı ruḥsārıñdan olmuş iltihāb-ı āftāb

(G.3/5)

Süzse çeşmānını gülşendeki nergis utanır

Reşk-i la'li ile lāle daḥi ḳana boyanır

(G.23/1)

La'lı u çeşm ile ruḥ u kākülünü gördükde

Sünbül ü süsen ile nergis ü ḡonce utanır

(G.24/3)

Yukarıdaki beyitlerin birincisinde tenasüp ve mübalaḡa, ikincisinde hüsn-i talil, üç ve dördüncüsünde leff ü neşr sanatlarının örnekleri verilmiştir. Bu ve *Dîvân*'daki benzer örneklerden hareketle, tasavvurlarını yazıya geçirmede söz sanatlarını etkin olarak kullanan Fâ'iz için başarılı olduğu ancak farklılık yaratmadığı kanısına varılır.

Dîvânı'nda yer yer tasavvufi unsurlara yer veren şairin bu beyitleri soyut kavramlarla kurulmuştur ve anlam esasına dayalıdır. Bunların dışında kalan büyük bir kısım ise sevgili ve ona ait unsurların somutlaştırma çabasına girildiği açık, akıcı ifadeler ile buluşturan beyitlerdir. *Fâ'iz Dîvânı*'nda kasideler de dâhil olmak üzere tamlamalarla yüklü, ağır bir dilin aksine dönem içinde değerlendirildiğinde anlaşılır bir üslup hâkimdir.

2.3. MUHTEVA

2.3.1. Aşk

Süleyman Uludağ'ın (1991) aşk maddeli yazısında ifade ettiğine göre, Arapça aslı “ışk” olan sözlükte “şiddetli ve aşırı sevgi: bir kimsenin kendisini tamamen sevdiğine vermesi, sevgilisinden başka güzel görmeyecek kadar ona düşkün olması” anlamına gelen aşk kelimesi yine aynı kökten oluşan ve “sarmaşık” anlamına gelen “aşeka” kelimesiyle ilişkilendirilmiştir. Sarmaşığın bir ağacı kuşattığında onu zayıflatıp soldurması gibi aşk çemberine dâhil olan âşığın fizikî görüntüsü de aynı şekilde sonlanır (s. 11). Sözlük anlamı dışında aşk üzerine farklı tanımlamalar yapılmakla birlikte gerek Antik çağ filozofları gerekse tasavvuf düşünürleri aynı noktada kesişmektedir. Zıddı yahut benzeri gözetmeksizin aşk birleşmektir (Ayvazoğlu, 2015, s. 50). Aşk üzerine yazılan kitaplarda da aşkın birleştiriciliği yönünde tanımlamalar yapılmaktadır. “Aşk, ruhların o ilk ulvî âlemdeki buluşmalarıdır... Her şekil daima kendine uygun şeklin özlemine çeker. Benzer huzuru benzerinde arar. Yakınlık duyma, önemli bir etkileşim taşıyıcı ve tesirini apaçık gösterir.” (İbn Hazm, 2018, s. 19-20). Aşkta ikinci esas güzelliştir. “Aşk, gerçekte iyi, güzel ve cidden uygun olanı güzel bulup onu istemekten başka bir şey değildir.” (İbn Sînâ, 2017, s. 93-94). Allah'ın evreni yaratma gayesi, kendi güzelliğinin insanoğlundaki tecellisini görme isteğidir. “Ben gizli bir hazine idim, bilinmeyi istedim ve bu yüzden âlemi yarattım.” Kutsi hadisinde de aynı düşünce esastır (Ayvazoğlu, 2015, s. 56; Uludağ, 1991, s. 13). Dolayısıyla evrenin yaratılışının doğasında aşk vardır.

Aşkın (sevginin)¹ çeşitleri yönünde, İbn Arabî, İbn Hazm farklı gruplandırmalar yapmakla birlikte Uludağ'ın (1991) belirttiği gibi İslami literatürde aşk yaygın olarak ilahî ve beşerî olmak üzere iki anlamda değerlendirilmiştir (s. 11).

“Mecazi” veya “uzri aşk” olarak da adlandırılan beşerî aşk cismani arzular etrafında şekillenir. İlahî aşk ise İbn Arabî'ye göre hem Allah'ın bize olan sevgisi hem de bizim O'na olan sevgimizdir. Kişi özünde olan aşka âşık olabildiği ölçüde İlahî mertebeye ulaşacaktır. Yine İbn Arabî başta olmak üzere sufilerin yaygın görüşü mecazi aşkın ilahî aşka geçişte bir köprü vazifesi gördüğüdür.

Kâinatın yaratılma gayesi olan aşk, insanın mayasına karılmış, yaşam bu olguyu keşfedebilme serüveni üzerine kurulmuştur. Dolayısıyla kişi içini görmek için önce dışa bakacak, somuttan soyuta ulaşacaktır. Bu durumda mecazi aşkın belirtileri, ifadeleri ilahî aşkın ilk adımlarıdır. Bu aşk macerasında yaşam döngüsünün hangi basamakta sonlanacağı ise tamamen kişideki aşkın gücüne bağlıdır.

Aşkın tanımlamalarından ve aşka yönelik yaklaşımların ardından divan şiirindeki konumu düşünüldüğünde, anlamsal açıdan genellikle soyut ve katmerli olan divan şiirinin muhtevasında aşk kavramının öncül olduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır. Divanlarda yalnızca aşk, sevgili, sevgilinin güzellik unsurlarını anlatmaya dayalı bölümler (gazeller) bulunmaktadır.

Öyle ki Şeyhülislâm Yahyâ konuyu bir üst noktaya taşımış, şiirin konusunun sevgilinin güzellik unsurları olduğunu ifade etmiştir (Coşkun, 2011, s. 59-60). Mahmûd Fâ'iz'in şiirleri için de benzer durum söz konusudur. Muhtevanın büyük çoğunluğu (özellikle gazellerde) sevgilinin güzellik unsurları etrafında şekillenmiştir.

¹ Uludağ (1991) ve Ayvazoğu'nun (2015) belirttiği üzere Kur'an ve sahih hadislerde aşk kelimesi geçmemekte “sevgi” çoğunlukla hub ve muhabbet kelimeleriyle ifade edilmektedir. Bu durum da “aşk” kelimesinin kullanımı ve aşka yaklaşım konusunda tartışmalar yaratmaktadır (s. 52, s. 11-12).

Dîvân'da aşk konusundan ziyade aşka tutulan âşîğın halleri ve âşîğı bu surete büründüren sevgilinin vasıfları yer almıştır. Aşk kelimesi ise “aşk dersi, aşk ateşi, aşk yolu, aşk kadehi, aşk mutfağı” şeklinde tamlamalarla kurulmuştur ve bu kelime birliktelikleri genellikle İlahî aşk çevresinde toplanmıştır. Mahmûd Fâ'iz, aşkı bir ders olarak görmekte, ilimle ilişkilendirmektedir.

Haţ-ı mu'ciz-nümâñı ders-i 'aşkıñ-çün kitâb etdim

Bu vechle oñları nüşhayı faşlü'l-ñiţâb etdim

(G.44/1)

Fünûn-ı 'ilm ile bend oldu bu dil 'aşk u sevdâya

Muţavvel zülfden 'aşka müselsel bir kitâb etdim

(G.44/2)

Gelip tediise Fâ'iz nüşha-i rüyuñda ders aldım

Bu yüzden 'âlim oldum ders-i âşkı iktisâb etdim

(G.44/6)

Yukarıda verilen beyitte Fâ'iz, aşk dersi için sevgilinin mucize gösteren ayva tüylerinden kitap ve “faşlü'l-hitab” yaptığını ifade etmekle yüzü mushafa, ayva tüylerini ayetlere benzetmektedir. Bu yaygın kullanımın farklı noktası “faşlü'l- hitab” tamlamasının da kurguya dâhil edilmesidir. “Aynı zamanda Kur'ân-ı Kerîm'de (Sâd 38/20) de geçen bu tabir ile Hz. Dâvud'a anlaşmazlıkları bitiren konuşma yeteneğinin verilmesi şeklinde anlamlandırıldığı gibi konuşmalar; hutbelerde, yazışmalarda ve eserlerin mukaddimelerinde besmele, hamdele ve salveleden sonra asıl konuya girme ifadesi” olarak da kullanılır (Topuzoğlu, 1995, s. 216-217). Görünüşte yüz, kitabın sayfaları, ayva tüyleri de bu sayfaları aralayacak giriş bölmesidir. Bir basamak daha derine inildiğinde ise bu tablonun ardında “hat” tın tasavvufî bağlamda gayb âlemini simgelediği görülür (Uludağ, 2012, s. 159). Yine ikinci beyitte geçen zülf kelimesi de tasavvufî olarak “hiç kimsenin ulaşamadığı gaybi hüviyet manasında düşünüldüğünde, gerek ayva tüylerinin gerekse saçın bilinmezlikler içindeki âşîğın bilinmeyeni bulmak için aşk dersi aldığı ve sevgilinin güzellik unsurlarının yol göstericiliğiyle bu yolda

muvaffak olduğu anlaşılır. Nitekim üçüncü beyitte Fâ'iz, (sevgilinin) yüz sayfasından ders aldığı için âlim olduğunu, aşk dersini kazandığını ifade etmektedir.

Aşk, şarap metaforuyla (Doğan, 2012, s. 63-98) ilişkilendiren Fâ'iz, şarabı aşkın başkentinde hükümdar olarak görür. Şarabın kişileştirildiği ve insanlar arasında en yüksek, yönetici/yönlendirici vasfındaki rütbede ile ilişkilendirildiği düşünüldüğünde kastedilen Allah aşkıdır.

Tahtgâh-ı ' aşkda şevketli hâkândır şarâb

Meclis-i ahkâm-ı dilde mîr-i mîrândır şarâb

(G.4/1)

Bir başka mısra da ise aşk kadehinden içen kişinin hastalıklı olacağını söyler.

Râh-ı hicri kim tutar gitdikçe zilletmend olur

Bâğ-ı vaşlıñ meyvesi geldikçe lezzetmend olur

Câm-ı ' aşkı nûş eden kes şöyle ' illetmend olur

(Th.2/IV)

Bu mısra mecazi aşk kapsamında değerlendirildiğinde, şarap içen kişinin sarhoş olarak kendinden geçmesi tasavvur edilir. Ancak tasavvuf ehli bu durumu da İlahî aşk mertebesine taşımış; içkiden ayyaş olan kişinin ruhi ve fizikî görüntüsüyle Elest meclisinde İlahî aşk şarabını yudumlayan kişinin görünüşünü birbirine benzetmiştir. Bu durum da mısrayı her iki yoruma açık hale getirmiştir.

Mecazi ve İlahî aşk sınırında ilerleyen Fâ'iz'in açıkça İlahî aşka yönelişini ifade ettiği beyitler de vardır.

Cürmüm ikrār eyleyip ser-mest-i cām-ı ‘aşk iken

Bezm-i meyde ma‘nî-ı ğufrân geldi hâtıra

(Kt. 9/2)

Ħamdüli’llâh doğru gıtdim rāh-ı ‘aşk-ı vahdete

Ħalmanı rāh-ı ħaħâyık içre yol pinhân baña

(G.1/5)

Aşk şarabından içen Fâ’iz, birlik aşkının yoluna girmiş ve bu hakikat yolunda tüm sırlara vâkıf olmuştur. Bu aşk yolu öyle bir yoldur ki uğruna yok olup, aslında var olmayla sonlanır. Kesret-vahdet döngüsüne vurgu yapan Fâ’iz, bu yoldaki toprağı kıskanacak olursa kendini mahvetmesini, bir molekül parçası olsa dahi yerinin olduğunu söyler.

Rāh-ı ‘aşk üzre ħased kıldıñsa ħāk-i pâyına

Fā’izā maħv ol yolunda zerre olsañ var yeri

(N. 17/2)

Aşk yolculuğuna sevgilinin güzelliğıyle yazılan kitaplardan ders alarak başlayan Fâ’iz, yolculuğunu gönlünü aşk mutfağında pişirerek sonlandırmıştır.

Puħtelenmiş maṭbaħ-ı ‘aşk içre gönlün Fā’izā

Ħamdüli’llâh bir ħayāl-i ħām gelmez hâtıra

(G.57/7)

Beyit şairliğini ön planda tutmak isteyen Fâ’iz’in, hayallerinin üst düzeye eriştiğini vurgulama düzlemi üzerine kurulsa da, ham ve pişmek kelimeleri Mevlana’nın “Hamdım, piştim, yandım.” sözüne çağrışım yapmaktadır. Fâ’iz, bu beytinde aşkın çileli yolunda olgunluğā erişen bir şairi andırmaktadır.

2.3.1.1. Âşık

Fâ'iz Dîvânı'ndaki âşık, diğer divanlarda da benzer özellikler gösteren, Cemal Kurnaz'ın (2010) anonim bir tip şeklinde vasıflandırdığı çatının içerisinde yer alır (s. 448). Âşığın yolu yine Kurnaz'ın çizdiği “*Vuslat Yolculuğu*”ndaki sevgiliden ayrılık, özlem içinde yanıp tutuşma, kavuşma arzusu şeklinde ilerler. Yalnızca bir noktada yol ayrımı söz konusudur. Kurnaz, şiirin ayrılığı anlattığı, vuslatın şiiri olmayacağı düşüncesindeyken Fâ'iz'in sevgiliye kavuştuğu anları anlattığı beyitler bu savın dışında kalır (G.29/1, G.43/5). Bu bağlamda Fâ'iz'in aşkı; Fuzûlî'nin “suları kalbine doğru çeken kuvvetli bir girdab”ı ile Nedîm'in “suları havaya atan, şevk içindeki fevvere”sinin karışımından doğmuştur (Beyatlı, 1999, s. 71). Mahmûd Fâ'iz'i bu iki büyük şair ile denk tutmak elbette mümkün değildir. Ancak aşk anlayışında her iki şairden izler barındırdığını iddia etmek yanlış olmayacaktır.

Fâ'iz'in aşk denizindeki seyir haritasına bakıldığında sevgili tarafından ayrılık denizine batırılmış bir âşık görülür.

Saḫil-i vuşlata bir vech ile cān atmayarak

Yemm-i hicretde beni eyledi dildār ğaraḫ

(G.35/1)

Ayrılığın hüznü içerisinde olan âşığın gönlü, viraneye dönmüştür. Nasıl ki sevgiliden kopuşta ruhani bir yıkım gerçekleşiyorsa, kalbi bir hane olarak somutlaştıran âşıkta, eş zamanlı olarak bu binanın da yıkılmasına tanık olunur.

Hāne-i ḫalbim ḫarāb-ı tīşe-i hicriñdedir

Bunca müddet firḫatiñle cān u dil virānedir

(G.21/4)

Ġam- ı hicrān ile dildāra ben nazāre ḫıldıḫda

Binā-yı ḫalbimi başdan başa hedm ü ḫarāb etdim

(G.43/3)

Sevgiliden ayrı düşen âşığın gönlü yanmakta, hâli perişan olmaktadır. Âşık, bu hâlinin haberci vasfındaki saba ile sevgiliye iletilmesi, aynı sabanın dönüşte vaslı müjdeleyen haberi getirmesi beklentisindedir.

Firkat-i hicr-i nigârı dil-i sūzânıma şor

Ey şabā zülfünü var hâl-i perişânıma şor

(G.22/1)

Şabā peygām-ı vaşl eyle n'olur 'uşşâkı şād eyle

Ḥazīn etmiş durur gönlü o şūḥuñ nār-ı hicrānı

(K.6/7)

Ayrılık ateşi, âşığın kalbinde ve aklında öyle bir yer edinmiştir ki vaizin cehennem ateşinin şiddetinden bahsettiği an, yanma hissiyle tekrar tekrar onu hatırlar.

Bahş edip meclisde vā'iz nār-ı dūzah şiddetin

Yana yana âteş-i hicrān geldi ḥāṭıra

(Kt. 9/1)

Aşk ateşiyle yanan âşığın gözyaşları tufan olup, sevgilinin mekânına ulaşmıştır.

Gönlümüñ yandığını 'aşqda pinhān şanma

Seyl-i çeşmimden ağan yaşları tufān şanma

(N. 1/1)

Dāne dāne dökülen kaçreyi bārān şanma

Sū-be-sū kūy-ı dil-ārāyı şular dîdelerim

(N. 1/3)

Sevgilinin güzelliği karşısında ve bu güzelliğin kıskançlığı sonucunda âşığın yanan gönlü kebab olmuştur.

Āteş-i şems-i ruḥuñla tutdu âteş cān u dil

Bezme varsañ söyle olur böyle kebāb-ı āftāb

(G.3/3)

Cemal Kurnaz'ın (2010) da belirttiği üzere, âşığın gönlünün, bağırının veya ciğerinin kebaba benzetilmesi divan şiirinde yaygın olarak görülür (s. 30).

Sevgilinin güzelliği ile âşığın gönlü kebab olmanın yanı sıra tarak olmuş; tıpkı tarağın dişleri gibi parçalanan yüreğin her bir parçası, sevgilinin sümbülden saç tellerine tutunmuştur.

‘ Aks-i zülfüñ eylemişdir şerha şerha gönlümü
 Turre-i tarrârîña olmuş gönülde bir tarağ
 (G.36/4)

Şerha şerha olsa bile âh etmez
 Sünbül-i kâküle tarağ olan gönlüm
 (G.49/2)

Âşığın aşk ateşiyle dağlanan gönlünden çıkan ses, âdeta neyden çıkan yanık ses gibidir.

Verir ehl-i dile şadâ-yı nevâ-yı ney
 Dâğ-ı ‘ aşkıñ ile iħrâğ olan gönlüm
 (G.49/3)

Kara bahtlı âşığın ahları vapur dumanına denk düşmektedir. Bu ah dumanları, arşa değin çıksa şaşırılmamalı, kış bulutları sanılmamalıdır.

Fâ’iz’iñ bir kara deñiz gibidir baht-ı bedi
 Âh ile yandı dili uymada vâpûra ‘ ivaż
 (G.32/7)

Çarħdır dîdelerim âteş-i sînem hem-dûd
 Ne uşûl ile beni eyledi vâpûr gibi
 (G.61/3)

Nâr-ı hicrânîñla düşdükde gönül âteşlere
 ‘ Arşa çıksa hîç ‘ aceb mi dūd-ı âhım sîneden
 (G.51/6)

Tāb-1 tennūr-1 dili berķ-i dirahşān şanma
Dūd-1 dildir bu siyāh ebr-i zemistān şanma

(N. 1/2)

Fā'iz Dîvānî'ndaki âşık da klasik âşık tipine uygun olarak kanlı gözyaşı, ciğer kanı döker. Ancak bu kanlar sevgiliden ayrılığın verdiği hüznü vurgulamaktan ziyade sevgilinin gül ve lale gibi kırmızı yüzünü ortaya çıkarır. Bir taraftan da âşığı büyüleyiciliği hususunda cadı sıfatındaki sevgili, âşığın kanlı gözyaşlarını kına niyetine parmaklarına sürer.

Dökmüşem hūn-1 ciğer reşk ile gördükde anı
Ruḥ-1 al cāmesi al bāde-i gül-gūnu da al

(K.13/11)

Reşk-i ruḥsārı ile eşk döker dīde-i hūn
Oldu çeşmim daḥi ol lāle-ruḥa peyrev tām

(G.48/3)

Hūn-1 eşkimden alıp aldığı şeb duḥt-1 rezi
Sürdü engüştüne ol cādu hınā niyyetine

(G.58/3)

Kendini “èâşık-1 dîrîne” olarak tanımlayan âşık, aynı zamanda aşkının büyüklüğünü göstermek ve aşk yolunda çektiği acıları terennüm edebilmek için “Mecnûn” ve bülbül sıfatlarına bürünür (K.6/9, K.14/41; G.5/2, G.17/3, G.22/5, G.27/3, G.55/1).

Sevgili için gönül kemiğinden taht yapan âşık, sevgiliden gelen her türlü cefaya razıdır. Hatta bu zulümler, sevgili ile olan bağın sürerliliğinin işaretidir.

Bezme varsañ ben senin-çün bārgāh etdim dili
Üstühān-1 sīneden bir taḥt-1 ‘āc etdim oḡağ

(G.33/3)

Cevr ü zulmüñ ‘āşıkā ‘ayn-1 vefādır sevdiğim
Hiç gelir mi muḥribe āvāz-1 bed ṭanbūrdan

(G.53/2)

Her ne eylerse revā cānān men dil-ḥasteye
Men sezāyam anīñ için nā-sezā bilmem nedir

(G.17/4)

Sevgilinin her türlü zulmüne boyun eğen uysal âşık, sonunda isyan eder. Ne ayrılık ateşini ne de ağlama ve iniltileri çekemeyeceğini “çekemem” redifli gazellerle (G.46,47) dışa vurur.

Vuslat arzusu içinde olan âşığın ah ve iniltileri ateş korkusundan değildir, onun mutluluğunu huriler dahi sağlamayacaktır.

Dehşet-i âteş degildir āh u nālemden ğarāz

Ārzū-yı dil olupdur vuşlat-ı cānān bana

(G.1/3)

Vuşlat-ı dīdār için bīdār olur dil tā-seḥer

Yoksa şād olmam verilişe ḥūr ile ğilmān baña

(G.1/4)

Sevgiliye ulaşamayan, onu yüzündeki ayva tüylerinden dahi kıskanan âşık, sevgiliyi kucağına alma, onu ayağından öpme hevesindedir. Bu hayalin gerçekleşmesinden başka arzusu yoktur.

Ḥased kıldım eṭrāf-ı ruḥuñla ülfet-i ḥaṭṭa

Bu vech ile gönülde derd ü ekdār iktisāb etdim

(G.43/2)

Alsam āġūşa bu şeb sāḳi-i ğilmān şıfatı

Bir de yād eylemezem ḥūr-ı cinān ile ‘arūs

(G.29/4)

Ele alsam ben ayağın sāḳiyā būs etmege

Ol hevesden başka bir ibrām gelmez ḥāṭıra

(G.57/4)

Dîvân'da nadir de olsa âşığın vuslata erdiğini gösteren beyitler de vardır. Âşığın hasta gönlünü anlayan sevgili onu öpmüş, bu öpücük tenini ayrılık elemelerinden muhafaza etmiştir.

Añlayıp haste-dilim verdi nigârım bana būs

Etdi ālām-ı hicrden teni Őimdi maħrūs

(G.29/1)

Bir başka beyitte ise âşık sevgiliyi öpme emeline nail olmuştur.

Lebleriñ birini emdim öbürüñ ‘ aksi urup

Felek āyīnesine etdi hilāli raħşān

(K.14/43)

Ayrılık gününden beri kavuşma arzusuyla yanan âşık, busenin yanı sıra sevgiliye sarılma zevkini de tatmıştır.

Őeb-i ‘ iŐretde āğūŐa alan Fā’iz olup yāri

Miyān-ı yāri bāzūdan kemerle zevķ-yāb etdim

(G.43/5)

Divan Şiirinde âşığın hikāyesi, ayrılık ve vuslat çatışması üzerine kurgulanmıştır. Vaslda zariflik, hicrde rezillik olduğunu belirten Fā’iz, âşığa bu iki hālin yakıŐtđını söyleyerek âşıklığın özünü verir.

2.3.1.2. Sevgili

Divan Şiirinde sevgili de âşık gibi anonim bir tiptir (Kurnaz, 2010, s. 448). Vasıfları gelenek tarafından çizilen sevgili tipi için Şaire söz hakkı tanınmaz. Sevgilinin saçı, dudağı, boyu, gözü... önceden belirlenmiŐ olan kalıplaşmış benzetmeliklerle betimlenir. Cihan Okuyucu'nun (2013) belirttiği üzere bu tasvirlerle sevgili, çoğu zaman cinsiyeti teŐhis edilemeyecek konumdadır. Mınyatür sanatı için de aynı durum söz konusudur. Çehre ay yüzlü, saç ise uzundur (s. 213). Ancak divan Şiiri kapsamında sevgilinin kadın olarak tasavvur edilmesi esastır. Öyle ki mükemmelliyetçi bir zihniyetle kadının kusursuz güzelliği anlatılır.

Kadının güzelliğinin bu denli idealize edilmesinin arka cephesinde İbn Arabî'nin de belirttiği üzere “Hakk'ın en güzel şekilde kadında tecelli etmesi” yatmaktadır. Bu nedenle sufi şairlerin çoğu zaman hangi türden aşkı ifade ettikleri anlaşılamamıştır (Ayvazoğlu, 2015, s. 60).

Mahmûd Fâ'iz Dîvânı'nda sevgiliden özellikle güzellik unsurlarıyla bahsedilmiştir. Gazeller içerisinde bu unsurlardan birinin yer almadığı manzume neredeyse yoktur. Sözü edilen güzellik unsurları; sevgilinin saçı, dudağı, kaş, yüzü, ayva tüyleri, ayak toprağı, gözü, gamzesi, kirpiğı, beli, beni, boyu ve teridir. Bunlar içerisinde en çok saç ve dudak üzerine beyitler kurulmuştur.

Sevgilinin güzellik unsurları gazelerde o derece yer edinmiştir ki bunun dışındaki vasıflarından nadiren bahsedilmiştir. Bu nitelikler de yine her sevgilide görülen âşığa yüz vermeyip rakibe yakın olma; bir yüz verip bir vermeme, padişah gibi görülme özellikleridir. Bir beyitte, farklı olarak sevgililerin âşıktan beklentisi dile getirilmiştir (G.15/1). Bu beyit için de orijinallik iddia edilemez. Şair yine sevgilinin bencilliğı, âşığa zulmediciliğı vasfıyla bir sevgili portresi çizmiştir.

Fâ'iz'in sevgilinin güzellik unsurlarını hangi açıdan, hangi yönleriyle ele aldığı incelendiğinde şu çıkarımlara varılır:

Güzellik unsurları içinde Fâ'iz, özellikle saçta önem vermiştir. Gazelerde nicelik bakımından en fazla saç unsurunun yer edinmesi ve “gîsûların” redifli gazelin tümüyle sevgilinin saçları üzerine örülmüş “yek-ahenk” bir gazel olması bunun göstergesidir.

Fâ'iz'in saçta bu denli yer vermesi yine gelenekle ilişkilendirilebilir. Zira saç (zülf) Mehtap Erdoğan'ın (2013) belirttiği üzere en çok durulan güzellik unsurlarının belki de en başında gelir. Benzetme yönü en fazla olan güzellik unsurudur (Erdoğan s. 119).

Sevgilinin saçının rengi; âşığın bahtı gibi, karanlık gece gibi, kâfir gibi karadır (G.8/2, G.32/1, G.38/4-5, G.44/3, G.53/5, G.66/6). Yalnızca iki beyitte sevgilinin saç, sarı renkli olarak tasarlanmıştır (G.59/3, G.61/6). Bu beyitlerden biri de (G.59/3) Bingazi

Kaymakamı Âkif Efendi'ye yazılan nazirenin içinde yer almaktadır. Fâ'iz'e zemin oluşturan Âkif Efendi'nin şiirinde de sarı saç mevcuttur. Dolayısıyla Fâ'iz'in ondan esinlenerek böyle bir söylem kullandığı aşikârdır.

Ṭavr-ı ʿ aşğ üzre cemâliñ idi ol nûra ʿ ivaz

Ḥayf kim oldu bu perçem şeb-i deycûra ʿ ivaz

(G.32/1)

Tel kırar çok dillidir neler diler dil şānesi

Ḳoy taḳılsın perçem-i zer-tāra Allāh ʿ aşḳına

(G.59/3)

Sevgilinin saçının kokusu, amber, sümbül ve gül gibidir (K.6/10; G.29/4, G.38/2, G.53/5).

Bilmedim sünbül müdür yāḥud şemīm-i gül müdür

Başka şeydir gerçi ʿ anber-ḥāmdır ḡisûlarıñ

(G.38/2)

Sevgilinin saçının şekli, kıvrımlı ve dağınıktır. Yüzü örterek yüzün ışıltısını kapatır (G.3/1, G.10/1, G.18/5, G.19/4-6, G. 36/3).

Şem ʿ -i ruḥsārına ger olmasa zülfi fānūs

Sāde pervāne degil ʿ āleme sūzān getirir

(G.19/4)

Kıvrımlı oluşuyla saç, aynı zamanda hazine üzerine uzanmış bir yılanı andırır (G.20/5, G.51/5, G.52/6).

Saç; sevgilinin yüz cennetine ulaşmak için can atan gönül kuşuna kurulmuş bir tuzak gibidir. Kimi zamansa tuzağın ötesinde âşıkların canını almak için uzayan bir darağacıdır (G.21/3, G.38/1, G.61/6).

Cümle ʿ uşşāka anıñ kākülüdür dār-ı beḳā

Zülf-i zer-tārına düşmüş nice Mansūr gibi (G.61/6)

Sevgilinin dudağı ise yok denecek kadar küçük iken gül ve şarabın kırmızılığı tonundaki rengiyle varlığını açığa çıkarır. Gül renkli dudağın hayaliyle gönlü sarılan âşıklar, ağızlarına bir daha kadeh sürmezler. Şayet sevgilinin iki dudağından başka lezzet alırlarsa âşıklar defterinden namlarının silineceğine dair son sözü söylerler (G.23/3, G.10/6, G.11/6, G.63/2-3, G.48/4, G.63/4; K.8/7).

Mey-i gülfâm getirmez ki hayâl-i la' liñ

O hayâl-i leb ile leblerim almaz cāmı

(G.63/2)

Sevgilinin dudağı bal tadında, nefesi can verici konumdadır. Kimi zaman cennetteki Kevser suyu olur; ondan içen âşık ebediyete kadar susamaz kimi zaman Îsâ'nin nefesi olur, mürdeye can vererek "ölüm meleği"ni nefes feyzinden mahrum bırakır. Kimi zaman da goncadan açan güle dönüşen dudaklar "âb-ı hayât" olarak soruların cevabı olur (G.23/3, G.18/1, G.20/3, G.22/3, G.28/3, G.29/2, G.32/4).

Menba' -ı Kevşer midir la' l-i şeker-rîziñ yaħud

Āb-ı hayvān rūħ-ı rindān māye-i şahbā mıdır

(G.20/3)

Āb-ı hayvān deheniñ kaçresin etse iħsān

Melekü'l-mevti eder feyz-i nefesden me'yūs

(G.29/2)

Tengdir gonce cevābın veremez şimdi meger

Menba' -ı āb-ı hayātı gül-i ħandānıma şor

(G.22/3)

Sevgilinin yüzü, yakıcı ve parlak olması yönleriyle beyitlerde yer alır. Sevgilinin yüzünün alevi mecliste olsa, orayı aydınlatan çerağa ihtiyaç duyulmaz. Yüzünün ışığını pervaneler görse, ateşte yakılmazlar (G.25/1, G.32/2, G.33/1). Sevgilinin yüzü Zühre gibi Güneş gibi parlaktır. Sevgilinin yüzünün ışıltısını anlatmaya bu benzetmelerin dahi

kifayetsiz kaldığını düşünen şair, mübalağada sınırların ötesinde, Güneş'in alevinin kaynağı olarak da sevgilinin yüzünü verir (G.3/3-5, G.20/1, G.24/2, G.25/2, G.33/4; N. 2/2).

Tāb-1 rüyuñdan dilim bī-tāb olursa var yeri

Tāb-1 ruhsārīñdan olmuş iltihāb-1 āftāb

(G.3/5)

Sevgili, ateşli yüzünde yeni çıkan ayva tüyleriyle güzellik meclisinde açılan parlak bir kitap izlemine yaratır. Sevgilinin yüzü sırları içinde barındıran Kur'ân sayfası, ayva tüyleri de O'ndaki satırları oluşturan ayetlerdir. Fâ'iz de bu sayfaları tefsir etmiş, müfessir ve âlim olmuştur (G.3/6, G.19/2, G.29/6, G.30/3, G.31/5).

Müfessir oldu Fâ'iz muşhaf-ı esrar-ı ruhsāra

Vefādır āyet-i ḥattūñ deyi tefsīr edip gelmiş

(G.31/5)

Ālim oldum okudum nüsha-i esrār-ı ḥattı

O zamān erdi baña ḥatt-ı şerīf ile rü'ūs

(G.29/6)

Beyitte yazı tipiyle (rü'us) de ilişkilendirilen ayva tüyleri renginin siyahlığı ön plana çıktığında Habeş padişahının ordusu, bal dudakları saran karınca; yeşilliği, tazeliği belirgin tutulduğunda ise yüzdeki sebze yahut zümrüt gibi hayal edilir (G.61/1-5, G.30/2, G.35/4).

Sebze-i rüyuñu görmezse ne ḥāşıl andan

Bār almaz ki dirāht üzre eger yoḫsa varāḫ

(G.35/4)

Genellikle sevgilinin güzellik vasfını arttıran bir unsur olarak düşünülen ayva tüyleri, kimi zaman da güzelliği ortadan kaldıran bir faktör olarak değerlendirilir (Erdoğan, 2013, s. 243-244). Fâ'iz'in hayal dünyasında da ayva tüyleri kimi zaman sevgilinin güzelliğini bozan, yüzüne sıra sıra dizilen asker ordusu gibi yer edinir. Tıraş olan sevgili

onları kılıcıyla bozguna uğrattıp eski temizliğine, süsüne kavuşur (G. 30/1, G.31/1-2, G.59/8).

Tirāş ile nev-ḥaṭ cānımı tenvīr edip gelmiş
Yine tezyīn ile rū-levḥasın taḥīr edip gelmiş

(G. 30/1)

Sevgilinin kaşları ise şekil yönüyle hilale benzetilmesi ve âşığı yaralayıcı özelliğiyle ele alınır. Sakinin kaşları felek meclisindeki hilal ile karıştırılıp, benzeyen ögesinden ziyade kendine benzetilen konuma, güçlü olan tarafa geçer (K.14/33; G.41/3). Kaşlar, şanını Kurban Bayramı'ndan alır. Çünkü âşıklar sevgili için canını kurban eder, sevgilinin kılıcı âşığın kanıyla güzelleşir. Kirpikler de can alma konusunda kaşlar kadar ustadır (G.19/1, G.20/2, G.34/2, G.24/7).

‘İd-i adḥādan o ebrūsu yaman şān getirir

‘Āşık-ı küştesi de cānını ḳurbān getirir

(G.19/1)

Verilen beyitte her iki mısranın da kavis şeklindeki ع(ayn) harfiyle başlaması, kaş üzerine kurulu beyitte, kaş şeklini anımsatması bakımından manidardır.

Sevgilinin gözleri beyitlerde çoğunlukla baygın bakış ve şeklinin nergise benzemesiyle geçmektedir. Sevgilinin gözlerini gören nergis hâlimden utanır, sevgilinin gözüne meyleden âşığın hatırına badem gelmez (G.23/1, G.24/3, G.34/5, G.57/5). Göz rengi hususunda net olmamakla birlikte gözün ela olduğu çıkarımı yapılabilir. Bir beyitte “çeşm-i şehla” tamlaması geçmekte; şehla kelimesi içinde barındırdığı “ela göz veya şaşılık” anlamlarından her ikisinin beyitte yorumlanabilmesine imkân tanımaktadır (K.8/6).

Güzellik unsurlarından göz ile yakinen ilişkili olan sevgilinin gamzesi de imada bulunucu özelliğiyle beyitlerde yerini alır (K. 8/6; G.20/6, G.21/5).

Nigāhı nīm-i ğamze eylemiş bezm içre yārāna
Yine ĩmā-yı kılmış ħumārı çeşm-i şehläya

(K.8/6)

Sevgilinin boyu, uzunluğu sebebiyle serv ve Tübâ ağacına benzetilir. Sevgilinin boyunun güzelliğini somutlaştırmak için zikredilen bu iki ağaç yeterli olmaz. Onun boyuna çemendeki servi hayran olur, sevgilinin boyunu gören âşık ondan özge gülendami düşünemez (K.8/3; G.32/5, G.57/6). Sevgilinin boyu ile paralellik gösteren beli de bir o kadar düzgün, âdeta kıl kadar incedir (G.24/8, G.35/2).

Felekde ğıbta eyler şu^c le-i didārına ħurşid
Çemende serv olur ħayrān bakarsa kıdd-i bālāya

(K.8/3)

Sevgilinin beni, rengi, kokusu ve âşığı avlayan tuzaktaki tane oluşuyla işlenmiştir. Amber kokulu ben, Habeş'ten yüze gelen, fitne çıkaran bir casustur. Yine de amber kokusu benin sevdası, âşığın başından gitmez (G.29/5, G.30/5, G.52/4, G.66/6).

Ĥāli söyler olıcağ Rūm u Ĥabeşde fitne

Añladım ceş-i Ĥabeşden ruĥa gelmiş cāsūs

(G.29/5)

Güzellik unsurlarından bir diğeri billur gerdan üzerine tane tane dizilen gizli bir inci yahut çiğ tanesi gibi olan terdir. Deryada dahi onun gibi cevher çıkmamıştır (G.35/3, G.65/2).

Fâ'iz Dîvânı'nda sevgilinin güzellik unsurlarına dâhil edilemeyen ancak âşığı güzelleştiren, âşığa şifa veren özelliğiyle ayak toprağı, beyitlerde sıklıkla geçmektedir (G.8/4, G.45/4, G.62/2; N.14/2). Âşığın sakinin ayak toprağına yüz sürmesine şaşırılmamalıdır. Sakinin ayağı, nice başı yukarıdaki kişinin başını aşağı eğmiştir (G.10/2).

Mahmûd Fâ'iz'in sevgilide güzellik unsurlarını işlediği beyitlerde çok orijinal bir hayale rastlanmamıştır. Mazmunlar hemen her şairin kullanabileceği tarzda yer almış; güzellik unsurları sürekli yinelendiğinden daha önce okunmuş hissiyatı uyandırmıştır. Ancak sevgilinin Iraklı olduğunu belirten bir beyit ile (G.62/4) vasedilen kişinin dünyada örneğinin görülmediği, bu vasıflarla sevgiliye “Havva neslindedir” diyemeyeceğini söylediği beyitlerle (G.20/4, G.64/2) Fâ'iz, farklılığını ortaya koymuştur.

‘Irākī bir şanemdir aldı ‘aqlım koydu bî-hüde

N’olurdu būseliñden nüş edeydim āb-ı hayvānı

(G.62/4)

Bir melek mi yā perī mi çaldı çarpdı ‘aqlımı

Nesl-i Havvâdır diyemem böyle hūrāsā kızı

(G.64/2)

Mülk-i dünyâda seniñ ben görmedim emşâliñi

Bāğ-ı hüsnuñ bir nişān-ı cennet-i a‘lā mıdır

(G.20/4)

Verilen beyitlerden ikincisi ve üçüncüsü Fâ'iz'in *Dîvân* genelinde niteliklerini saydığı güzelin aslında hiç var olmadığını bilincinde olması bakımından önemlidir. Bu iki beyit, Nedîm'in “Yok bu şehir içre senin vasedtiğin dilber Nedîm / Bir peri-sûret görünmüş bir hayal olmuş sana” beytini çağrıştırmaktadır. Görülüyor ki Mahmûd Fâ'iz; Nedîm'in bu beyti içinde barındıran, Kemal Bek'in (1999) “neşeli bir ağıt” şeklinde nitelendirdiği gazelin izinden gitmektedir (s. 344).

Sevgilinin güzellik unsurları dışındaki vasıfları söz konusu olduğunda kayda değer bir özellik bulunamamıştır. Bunlar daha önce değinildiği üzere klasik, âşığa bir yüz verip bir vermeme, âşığa yüz vermeyip, rakibe yakın olma; sevgilinin padişah gibi görülmesi üzerine kurgulanmıştır (G.11/2, G.13/6, G.54/1, G.60/6).

2.3.1.3. Rakip

Divan şiirinde aşk sarmalının üçüncü düğümü rakiptir. Her daim sevgili ile âşık arasında engel teşkil eden rakip, âşığın dolayısıyla şairin dilinden hep kötü yönleriyle vasfedilir. Bakıldığında rakip de bir âşıktır. Ancak esas âşığın dışındaki her âşık, esas âşığın kavuşamadığı sevgilinin mütemadiyen yanında bulunma şerefine nail olabilmiş bir âşık... Bu durumda içinde kıskançlık hissi vuku bulan âşığın, rakibi kötölemesi tabii bir tutumdur.

Fâ'iz Dîvânî'nda rakip, aşkın özünü temsil eden sevgili ile âşığa kıyasla çok az yer edinmiştir. Geçtiği beyitlerde klasik üsluba uygun olarak sevgiliye yakın oluşuyla, dedikoducu oluşuyla, renginin siyah oluşuyla, âşık ile sevgilinin kavuşmasına engel oluşuyla tasvir edilir. Kötü huylu rakip, yâre uyum sağlayarak ona yakın olmuş, goncaya meyleden âşıklar bu yakınlığı görünce dikene teşebbüs etmiştir (G.12/4, G.12/5).

Bülbül-i dil olarak zâğ-ı raķibe munis

Emel-i gönce ile 'âlem eder hâra teşebbüs

(G. 12/4)

Rengiyle ilişkili olarak karga sıfatlı rakip, her zaman dedikodu yapmış bunlar âşığın kulağına gelmiştir. Ancak âşık duyduklarına itibar etmez. Ne ağyarı kötüler ne de sevgiliyi azarlar.

Güft-güy-ı nâ-sezâ her dem gelir ağyardan

Ṭa'ne-i ağyâr ile yâra 'itâb etmek 'abeş

(G.11/8)

Rakip, sevgiliye kavuşma yolunda biten dikendir. Aşk yolunun kapısı ağyara bağlıdır. Sevgilide çıkan ayva tüylerinin âşığın sevgiliyi öpmesine engel oluşu da rakibin bir işaretidir (G.66/1; Th.2/IX-2; N.17/1).

Ārzū-yı vaşl için gönlümde her dem zār var
 Kim vişāliñ kaṭ'ına rāhıñda bitmiş hār var
 İhtiyār etme göñül firqatde çok āzār var

(Th.2/IX)

Fâ'iz, gül bahçesindeki güle sarılan diken gibi sevgilinin bitişiğinde olan rakibi artık çekemez olur (G.47/1). Sevgiliden kara rakibe kavuşma mutluluğunu vermeyip onu ayrılıyla kederlendirmesini bekler (G.9/5).

Ahmet Atilla Şentürk'ün (t.y.) belirttiği üzere rakibin en belirgin özelliklerinden biri âşığa karşı yüzünü ekşitmesidir. Bu yüzden rakip için “turş-rû”, “bed-likâ”, “abus” gibi ifadeler kullanılır (s. 382). Fâ'iz'in tahmisleri içerisinde bir mısradaki rakiple birlikte “turş” kelimesi de geçmektedir. Ancak âşık, rakiple özdeş yüz ekşitme ifadesini sevgilinin rakibe karşı uygulamasını bekler. Sevgilinin busesinin sesi âşığından gayrına sır olarak kalmalıdır.

Nevā-yı büseligi ' âşıkıñdan gayrıya rāz et
 Gül-i ruhsārıñı her dem raķıbe turş u nā-sāz et
 Yeter Allāh için eyyām-ı hicrāñıñı ĩcāz et (Th.5/I)

Fâ'iz'in hayal dünyasında âşığa yüz vermeyip, rakibe yakın olan sevgili klişesinin yıkıldığı durumlar da mevcuttur. Fâ'iz - nadir de olsa- kimi zaman sevgilinin ahbabı için kötü rakibi azarladığını, hatta onu meclisten kovduğunu tahayyül eder (Th. 6/1-1, Th. 8/1-3).

Çıkarmış perçemin fesden ruħa taşır edip gelmiş
 O meh imdād-ı rûya ebrusuñ şemşir edip gelmiş
 Nigār aġyārını aħbāb için tekdır edip gelmiş

(Th. 8/1)

Ayva tüylerinin tıraş edilmesi esasına dayanan bentte hüsn-i talil yoluyla sevgili-rakip ilişkisi üzerinden gidilmiştir.

2.3.2. Dinî ve Tasavvufî Unsurlar

Mahmûd Fâ'iz Dîvânı'nda dinî ve tasavvufî unsurlar, nicelik yönünden aşk kadar yoğun bir yer teşkil etmez. Dinî unsurlar daha çok Kerbelâ Olayı, bazı peygamberlerin kıssaları ve mucizeleri, Cebrail ve Azrail meleklerinin özellikleri ile kazâ inancı etrafında şekillenmiştir. Tasavvufî unsurlar ise Elest Bezmi, vahdet anlayışı, yaradan aşkı, zahit karşıtlığı, rint meşreplik, dünya hayatının geçiciliği üzerine oluşturulmuştur. Bu kavram veya oluşların Fâ'iz'in dünyasında ne kadar yer edindiği, onları ne derece önemseydiği, yalnızca şairlik sıfatının ona yüklediği vazifeyle mi söylediği hayatına dair yeterince bilgi sağlanamadığı için soru işareti olarak kalacaktır. Fâ'iz'in şairlik hüviyetinin ötesine geçilemeyecek, bunların kullanımı ile gelenek çizgisinde kalınıp kalınmadığına bakılacaktır.

Mahmûd Fâ'iz, *Dîvânı*'na Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilişi ve bundan duyulan üzüntüyü dile getirdiği mersiyesiyle başlar. Mersiye genel olarak Hz. Hüseyin'in Yezîd'in emri ile katledilişi, dolayısıyla Hz. Hüseyin'in yası ve ona duyulan sevgi ile Yezîd ve kavmine beddualar ile biçim alır.

Hz. Hüseyin; Allah'ın ışığı, ümmetlerin nurudur (Tb.1/II-6). Bir zamanlar mümtaz Ahmed'e (Hz. Muhammed) yakın olan Hz. Hüseyin şimdi toprağa yakın olmuştur (Tb.1/I-7,8). Kerbelâ'da onun başının kesildiğini gören eşi Şehr-i Bânû'nun gözlerinden yaşlar akmıştır. Annesi Hz. Betül ise kıyamet gününde hesaplaşacaktır (Tb.1/VII-8). Felek, "Âl-i abâ"ya ettiği zulmü kimseye göstermemiştir ancak "Âl-i abâ"nın eleme her muharremde yenilenen bir hüzne dönüşmüş, âlemi sarmıştır(Tb.1/VIII-6). Hz. Muhammed'in hanedanı yetim ve kimsesiz kalmıştır (Tb.1/IV-4).

Bu olay anlatımının seyri içinde Mahmûd Fâ'iz'in hayıflanmaları bazı anlarda şiddetlenerek beddua seviyesine çıkar. İçinde zerre kadar edep barındırmayan, hainlikle bu yakışsız fiile cesaret eden Yezîd Kavmine lanet eden Fâ'iz, Yezîd'in ve emrindeki Şimr'in cehennemde yanmalarını diler.

Hānedān-ı nebevî aldı yetim ü bî-kes

La' net olsun daı ol nā'ibeye kimse sebeb

(Tb.1/IV-4)

Fā'izā are degin ola Yezide nefrīn

Yana dūzada Yezid ile daı imr-i 'anid

(Tb.1/VIII-7)

Mahmūd Fā'iz, bir dier dinî unsur olan peygamber kıssalarından *Dîvânı*'nda en çok Hz. İsa'nın ölümleri diriltme, hastaları iyi etme ve kundakta iken konuşma mucizelerine telmihte bulunur. İsa nefesli olan sevgilinin nefesi, âşıın yarasına halis bir merhemdir. Özlü sözler söyleyen sevgilinin dudağı ölüye can verir. Âşıklar meclisinde İsa nefesli sevgilinin niyazlarla nutukta bulunması beklenir (G.18/, G.28/3, G.45/3; Th. 5/3-2).

Leb-i 'icāz demiñ mürdeye cānān getirir

Hızır u 'İsa o zamān la' liñe imān getirir

(G.18/1)

İsa nefesli olma özelliğı sevgiliye has bir durum değıldir. *Dîvân*'da âşıın nefesinin de mucizevi nitelikte olduğı anlar mevcuttur. Âşıın gönlü İsa nefeslidir ve âşık; dünyanın, rakibin ona yapabileceklerine karşı pervasızdır (G.39/6). Ayrıca airlik yeteneğini vurgulamak isteyen Fā'iz, kendini İsa nefesli olarak ilan eder ve sözlerinin mucizevi, sihirli olduğunu iddia eder.

Benem ol 'İsi-nefes dem urur isem sūana

Ola her söylediğim mu' cize vü sihr-i elāl

(K.13/24)

Hızır İsa'nın ölümleri diriltmesi ve âb-ı hayāt ile ilişkili olarak, Hızır'ın da ölümsüzlüğü buluşu rivayetinin sevgiliye atfedilmesiyle beyitlerde yerini alır (G.18/1, G.50/3).

Dîvân'da telmihte bulunulan bir diğerk husus da Hz. Yûsuf'un güzelliği ile babası Hz. Ya'kub'un Yûsuf'tan ayrı düştüğünde oğlunun hasretiyle ağlaya ağlaya gözlerini kaybetmesi kıssasıdır. Mahmûd Fâ'iz, Bağdat valisi Necîp Paşa'nın Kürdistân'ı fethettiğine dair söylediği kaside ve tarihte Necîp Paşa'yı methederken onu ikinci Yûsuf olarak görmüştür. Kendisi de onun ayrılığı ile gözlerini yitiren Ya'kub peygamber gibidir ve Necîp Paşa'nın bir gazeli üzerine yazdığı tahmiste Fâ'iz, sevgiliden ayrı düşmenin hüznünü Hz. Ya'kub'un üzüntüsüyle bir tutmuş, Hz. Ya'kub'un gözlerini kaybettiği yer olan "Külbe-i Ahzân" a telmihte bulunmuştur.

Hüzn-i Ya' kûbumu var Yûsuf-ı Ken' ânıma şor
 Hicriñ idbârını da külbe-i aħzânıma şor
 şu' le-i âh-ı firâkı benim efgânıma şor
 (Th. 1/1)

Hz. Nûh'un tufandan önce bir gemi yapması da *Dîvân*'da konu edilmiştir. Kerbelâ'da Hz. Hüseyin'in katledilişi üzerine yazılan mersiyede matem tutan Fâ'iz, Nûh gibi ağıt ve iniltilerini inşa etmiştir.

Eşk-i dîdemle dem-â-dem nice mâtem ederem
 Eylerem Nûh gibi nevha vü zârî inşa
 (Tb.1/I-4)

Hz. Mûsâ'nın Tûr dağına çıkması ve Allah'ın hitabına tanık olması ile Allah'ın emriyle elindeki asanın yılana dönüşmesi ve elini koynuna sokup, elinin beyaz olarak çıkması Fâ'iz'e ilham olan mucizelerden bir diğerkidir. Sevgilinin beyaz elindeki kalem her zaman asa gibidir. Gönül dağı (Tûr) her bir kişinin arzusunu yerine getirir.

Yed-i beyzânda olan hâme ' aşaveş her dem
 Erdirip kâmina her bir kesiniñ Tûr-ı gönül
 (G.40/3)

Dâvud peygamberin güzel sesli oluşu, Fâ'iz için sevgilinin sesini benzeteceği yüce bir kaynak olarak gelenek haznesinden devralınır. Sevgili ne türden olursa olsun âşığın adını zikretmelidir. Sevgilinin küfrü dahi âşığın kulağına Dâvud'un nağmesi gibi gelir.

Nāmımı zıkr ede ol yār ner dürlü olsa

Güşuma nağme-i Dâvud olur düşnāmı

(G.63/5)

Mahmûd Fâ'iz, Süleymân peygamber ile karınca beyi arasında gerçekleşen diyaloga da *Dîvânı*'nda yer verir. Süleyman'ın ordusunun geçeceği bir noktadaki karınca beyinin diğer karıncalara “Deliğimize girin ki sizi Süleymân'ın askeri çiğnemesin.”(Levend, 2017, s. 122) sözlerini;

Fâ'izâ mūr gibi var yürü hāneñde bulun

Çıkdı şevketle temāşāya Süleymān-ı zamān

(G.54/9)

mısralarıyla kendine uyarlar.

Peygamber mucizelerini çoğunlukla sevgiliye ait unsurlarla bütünleştiren Fâ'iz, Konya müşiri Hamdi Paşa'ya yazdığı kasidede onu methederken övgü kaynağı olarak peygamber vasıflarına başvurmuş; Mehmet Hamdi Paşa'yı “İsâ nefesli”, “Mûsâ elli”, “Hızır gelişli” şeklinde nitelendirerek üç peygamberin mucizevi özelliklerini aynı beyitte buluşturmuştur.

Ey mü'eyyed-şeref ü İsi-dem ü Mûsâ-kef

Vey Hızır-mağdem ü hem menba' -ı cāh u iclāl

(K.13/38)

Dîvân'da peygamberlerin yanı sıra meleklerden Cebrail ve Azrail'in de adı geçmekte; Cebrail kanatları ve Allah'ın kelimasını konuşmasıyla, Azrail “can alma” vasfıyla yer almaktadır. Fâ'iz şairliğini övme noktasında abartıyı esas olarak, “şayet hayal kuşum (Anka) kanatlarını açsaydı Cebrail'in kanatları gibi dünyaya gölge salardı.” ifadesini kullanır (K.13/23). Bir başka beytinde ise sözlerine sadece beşerin değil, belki

Cebraîl'in de gıpta edeceğini düşünür (K.14/27). “Ölüm meleği” imgesi ile zihinlerde yer alan Azrail'in, Fâ'iz'in hayal dünyasındaki konumu da bu algıyla paraleldir. Yalnızca Fâ'iz, sevgilinin “âb-ı hayât” vasfındaki ağzından âşığa vereceği bir damla ile Azrail'i nefes feyzinden mahrum bırakma amacındadır (G.29/2).

Āb-ı hayvān deheniñ kaṭresin etse iḥsān

Melekü'l-mevti eder feyz-i nefesden me'yūs

(G.29/2)

Fâ'iz, *Dîvânı*'nda sevgilinin saçının siyahlığını betimlemek amacıyla kâfir ve mümin kavramları üzerinden bir kurgu oluşturur iken yüzeysel de olsa Müslüman olduğunu dile getirmiştir (G.59/9). Bu ifadeden her ne kadar gönül dilinden ziyade kurgu söyleminin bir parçası olduğu izlenimi doğsa da *Dîvân*'da imanın şartlarından olan kazâ ve kader anlayışına yönelik kalıplaşmış cümlelere rastlanır (Tb.1/II-3; K.12/2; G.45/2). Âşığın/şairin kaderin işleyişindeki çaresizliği ve kadere teslim olma tutumu yine geleneğin ona devrettiği davranışlar olmakla birlikte “N'edelim böyle imiş hükm-i kazâyı mübrem” cümlesi Fâ'iz'in üslubuna yerleşmiş bir “leitmotif” olarak *Dîvân*'da yerini alır.

Gerek Hz. Hüseyin'in katledilişi gerek Ramazan ayının gelişi gerek rakibin sevgilinin çok yakınında olması gerekse vuslatın çaresinin olmaması karşısında Fâ'iz'in tavrı herp aynıdır, teslimiyet...

Mahmûd Fâ'iz için tasavvufi eğilimin yoğun olduğunu iddia etmek pek mümkün değildir. Fâ'iz'de tasavvufi izler yine hemen her şairde görülebilecek niteliktedir. Ancak kimi zaman içten söyleyişleri ile tasavvufi dünyanın sürükleyici yörüngesine girdiği de görülür. İlk gazelini tamamen tasavvufi öğelerle kuran Fâ'iz, Elest Bezmine ve insanlar yaratılmadan önce ruhlar âleminde verilen söze telmihte bulunur.

Sâkiyâ bezm-i Elest içre olup iḥsān baña

Cām-ı vahdetle şunuldu ol zamān imān baña (G.1/1)

Fâ'iz'e iman, Elest meclisinde birlik kadehinde sunulmuştur. Birlik aşkının yoluna giren Fâ'iz için gerçekler yolunda gizli bir yol kalmamıştır (G.1/5). Kendini “âşık-ı dîrîne”, şarabı da Allah'ın lütfu olarak gören Fâ'iz, bu aşk şarabından yudumlamış, sırlara vâkıf olmuştur (G.1/6, G.5/2, G.54/5). Onun gönlü, “Ben gizli bir hazine idim.” kutsi hadisindeki gizemi barındıran, sırların saklandığı bir mahzen gibidir.

“Küntü kenzen” nükte-i ser-bestesin ibraz ile

Maḥzen-i sırdır egerçi cāy-ı mübhendir gönül

(G.39/4)

Masivayı terk eden Fâ'iz'in gönlü, birlik kuşunun yuvasıdır. Dünya ve ahiretten vazgeçen Fâ'iz, kendini Hak'tan gayri her şeyden soyutlamış, bu tecrit yolunda mutluluğa ermiştir (G.17/2, G.39/1, G.39/5).

Mā-sivāyı terk edip teciḍe maḥremdir gönül

Mürğ-i vaḥdet lânesidir ‘arş-ı a‘ zamdır gönül

(G.39/1)

Lâmekân olan, “yerlere göklere sığmayan Allah; mümin kulunun kalbine sığmıştır. İnsan-ı kâmilin kalbi bu nedenle arş-ı azamıdır” (Uludağ, 2016, s. 44).

Gönlü farklı teşbihlerle somutlaştırma yoluna giden Fâ'iz, bir beytinde de günah kirini tövbe sabunuyla temizleyerek hayal gücünü sınırların ötesine taşır diğer divan şairlerinden nispeten farklı olduğunu ortaya koyar.

Çirk-i ma‘ şiyet için tevbe-i şâbûn etdim

Derd-i Ğaffâr ile pāk oldum olaldan dem-sāz

(G.26/6)

Mahmūd Fâiz, yine geleneğin kendisine yüklediği kodlar ile *Dîvânı*'nda rintliğini ilan eder ve zahit karşıtlığını görev bilir. Fâ'iz, hazine sahibi de olsa fakir de olsa rint meşreptir; onun nazarında varlık ve yokluk birdir.

Mâlik-i genc Fâ'iz yâ tehī-dest olsa da
Rind-meşrebdir anî̄ nezdinde yekdir nîst ü hest

(G.10/8)

Beyitteki “nîst ü hest” kavramı ilk mısradaki geçen zenginlik ve fakirlik durumlarına yönelik söylenmiş olabileceği gibi aynı zamanda rindin felsefesindeki her şeyden vazgeçme; dolayısıyla kendinden geçme, kendi benliğini yok edip, “var eden” ile bir olma anlayışını da içinde barındırır.

Rintlik esaslarından zahidin öğüdünü dinlememeyi kendine öğüt eden Fâ'iz, beyitlerinde şaraptan vazgeçilmemesi gerektiğini yineler (K.4/20-21; G.34/6). Ona göre rint, saf şarapta saf yaradılışı bulmuştur ancak sofunun peşmine hırkasından ne bulduğunu anlamamıştır.

Rind bulmuştur mey-i şâfide hulk-ı şafveti
Bilmedim şûfî ne bulmuş hırka-i peşmînen

(G.51/3)

Rintliğin vasıflarından olan dünya hayatının geçiciliğinin idrakında olma, Fâ'iz'in beyitlerinde de ara ara yer alır (K.20/1; G.14/6; Th.3/VIII). Fâ'iz'in öğüdü bu kez hem rinde hem zahidedir:

Bu dehr-i dūn bırakmaz ne pesti ne bülendi
Olmaya hiç mağrūr ne zâhid ü ne rindi

(K.20/1)

Mahmûd Fâ'iz'in *Dîvâm*'na Hz. Hüseyin'in katledildiği Kerbelâ Olayı'nı anlatan bir mersiye ile başlaması; bu mersiye'nin Hz. Hüseyin ve Ehl-i beyite duyulan sevginin yanı sıra Yezîd'e duyulan nefret ile şekillenmesi Fâ'iz'e, Alevî-Bektaşî kimliği yükleyebilme ihtimalini doğurmuştur. Bununla birlikte kaynaklarda belirtildiği üzere o gün yalnızca Hz. Hüseyin değil yanındaki yetmiş iki (72) kişi de şehit edilmiştir (Dedekargınoğlu, t.y., s. 42). Fâ'iz'in mersiyesi de yetmiş iki (72) beyitten oluşmaktadır. Ayrıca bir beyitte Bektaşî'nin sırrı gönlüdür (G.12/3) diyen Fâ'iz, iki kasidesinde “kırklara yakın olmak” tabirini kullanmış bu yöndeki şüpheleri arttırmıştır (K.5/38, K.12/41).

Medh-i zâtiñla ne rütbe oldu nazmım kim hemân

Çırklara oldu muğârin işbu beyt-i erbâ'ın

(K.5/38)

“Kırklar” ifadesi her ne kadar Alevî-Bektaşî inancında hâkim bir yere sahip olsa da genele bakıldığında, kırk sayısının Türk folklorunda önemli ve yaygın bir kullanımı vardır (Pala, 2008, s. 270). Bu nedenle eldeki veriler Mahmûd Fâ'iz'e Alevî-Bektaşî kimliğini vermek yahut bu kültür ile ilişkili olduğuna dair bir çıkarım yapmak için yetersizdir.

2.3.3. Sosyal Hayat

Divan edebiyatının daha çok şairlerin zihin dünyasında tezahür ettiği ve soyut kavramları esas aldığı dolayısıyla toplumdan, hayattan kopuk olduğuna dair genel bir kanı vardır. Yapılan eleştirilerde belli oranda haklılık payı gözetilse de toplumun bir parçası olan bireyin ortaya çıkardığı eserde ait olduğu cemiyetten ve çevreden tüm bağlarını keserek yalnızca hayalî kavramları barındırması düşünülemez. Nitekim birçok araştırmacı yapılan eleştirilere karşı çıkmış, divan edebiyatında sosyal hayatın, geleneğin, Türk kültürünün izlerinin kâşifi ve savunucusu olmuştur. Divanların taranması sonucu soyutlukla itham edilen divan şairlerinin hakikatte dış dünyayı

gözlemlediği ve hayattaki bu somut gerçeklikleri düş gücünde harmanlayarak ifade ettikleri ortaya çıkarılmıştır.¹

Mahmûd Fâ'iz Dîvânı'nda dinî aylar ve bayram, bazı tarihî olaylar, zevk ve eğlence hayatı, kadınların güzelleşmek için kullandığı malzemeler, günlük hayatta kullanılan eşyalar ve kelimeler, doğa olayları ve bazı gelenekler kapsamında sosyal hayata dair bulgulara rastlamak mümkündür.

Bilindiği üzere Muharrem ayı Hicrî yılbaşı olarak kabul edilmiş, Muharrem'in onu (10) da aşure günü olarak inanç ve gelenekler arasında yerini almıştır. Muharrem'in 10. gününde gerçekleştiğine inanılan çeşitli olaylar olmakla birlikte², Mahmûd Fâ'iz bunlardan Hz. Hüseyin'in şehit edildiği gün olması hususunda yoğunlaşmıştır.

Aşure günü, Osmanlı döneminde mezheplere göre matem yahut sevinç içerisinde kutlandığı; dini konularda Sünni anlayışın baskın olduğu dönemlerde Sünnilerin kutlamalarını alenen yapabilirken, Şiiilerin Sünnilere nazaran nispeten kutlamalarını sürdürdükleri kaynaklarda yer almaktadır (Baş, 2004, s. 179-80). Mahmûd Fâ'iz bu günü yas tutarak geçirenlerin kimliğine bürünmüş, Muharrem'in onunda (10) Hz. Hüseyin'in şehit edildiği inancını beyitlerine taşımıştır. Fâ'iz'e göre her muharremde hatırlanan bu hazin olay gününde gönül ferahlıktan uzak tutulmalı, kedere ve mateme gömülmelidir.

Erdi ol mâh-ı muharrem añayım köhne ğamı

Şûr u mâtem ile izhâr edeyim ben elemi

(Tb.1/VI-1)

¹ Divan şiirinde sosyal hayat üzerine birçok çalışma yapılmış olmakla birlikte tezin asıl konusu bu olmadığı için tüm bibliyografya burada verilmemiştir. Yalnızca konu hakkında fikir sahibi olmamızı sağlayan kaynakların adları verilmiştir (Aylar, 1995; Çetinkaya, 2009; Dilçin, 1999; Öztekin, 2004; Öztoprak, 2000; Sefercioğlu, 2002; Şentürk, 1993a-1993b-1993c).

² Aşure gününde gerçekleştiği düşünülen olaylar için bk. Baş, 2004, s. 168-1.

Dinî inançlar çerçevesinde on bir (11) aydan farklı bir önem arz eden, günlük hayattaki rutin işlerin dahi ona göre şekillendiği ay, ramazan ayıdır. Müminler için mübarek olan bu ayda, diğer aylarda dinî yükümlülüklerini yerine getirmeyenler bile âdeta sofu kesilirler (Levend, 2017, s. 263). İslamiyetin şartlarından olan namaz kılmak ve Kur'ân-ı Kerîm'de yasaklanan içki yalnızca bu aya özgü kurallarmış gibi algılanır. Mahmûd Fâ'iz de oruç ayında meyhanelerin kapalı olduğunu, kilidinin bayram ayı ile birlikte açılacağını dile getirerek ramazan ayının toplum üzerindeki etkisini sunar (K.12/4; G.41/2).

Ramazan ayı olup fazl-ı der-i meykedemiz

Meh-i 'îd oldu ki miftâh-ı kilîd-i der-i Cem

(K.12/4)

Halit Dursunoğlu (2003) ve Agâh Sırrı Levend'in (2017) belirttiği üzere geçmişte Ramazan ayının başlangıcı günümüzde olduğu gibi takvimler aracılığıyla değil, hilalin görünmesiyle belirlenirmiş. Bulunduğu mevkide yüksek yerlere çıkarak yeni ayın görüldüğünü haber vermekle yükümlü kişiler bulunmuş. Kadı tarafından vazifelendirilen bu kişilerin şahitliğiyle ramazan orucuna başlanır, halka haber vermek amacıyla toplar atılır, kandiller yakılmış (s. 24; s. 264). Mahmûd Fâ'iz de bu olaya tanık olarak beyitlerinde ramazan ayı ve bayramın gelişine şahit bulunması için izlenen yollara değinir. Bunlar mahkemeye sevk edilen şahitlik durumu, kadının hükmü ve nihayetinde top atılma geleneğinin başlaması şeklinde ortaya çıkar. Bu olay beyitlerde sırasıyla şekillenir (K.12/4-10).

Nâ-gehân gelmiş iken hâtırâ devr-i sâkî

Dediler şâhid-i rü'yet bulunup bir âdem

(K.12/5)

İkimiz de çoşarak gıtdik o dem maḥkemeye

Muḥzırân söylediler öyle 'udül geldi n'edem

(K.12/7)

Erzurum vālisi ol Hāzret-i Hāmdī Pāşā
Görüp a‘lāmı buyurdu at ile  op u naĝam

(K.12/10)

Bu somut/tabii eylem açıkça ifade edildiği gibi aynı zamanda zihnindeki zahitlere çatışma güdüsü eşliğinde de dışa vurulmuştur.

Atılıp  op-ı meserret ser-i z hhād üzre
Koparıp t c-ı riy yı ederek anlara ĝam

(K.12/11)

F 'iz beyitlerinde ramazan sofralarında yer alan kebab, helva ve g llacı zikretmekte, insan hayatındaki sıradan bir anı tasavvur haznesine eklemektedir.

Ramaz nda verilir z hide helv  v  kebab
On bir ayda ne bulur eyleyemez onları şem

(K.12/13)

Ne zam n gelse anıñ h t r-ı medh şuna k and
 h-ı g ll c ederek suhte-i dil hem- c  fahm

(K.12/14)

Bilindiği üzere ramazan ayı ve oruç tutma çeşitli ayet ve hadislerde yer almış, Müslüman olmanın gerektirdiği koşul ve esaslar çerçevesinde müminler bazı ibadetlerle mükellef olmuşlardır. F 'iz de Ramazan ayının farz kılındığını, bu ayın ibadet ve teravih ile geçirilmesi inancını aktarır.

Ramaz n ayını H k böylece farz etmişdir
Ki ter v h  ' ib det ile olsun g zer n

(K.14/32)

Sen ter v h  ' ib d ta ni' am z m ederek
Ehl-i ĝarba ki deriñde açılıp sofr  v  h  n

(K.14/33)

Kurduğu sofralarda aç kişilerin karnını doyuranların Cennet'te Allah'ın ihsanıyla doyacağını söyleyen Fâ'iz, bu inancının kaynağını da oruç tutma ve bir oruçluya iftar ettirmenin sağlayacağı sevaba yönelik söylenmiş olan hadisten almaktadır:

“Bir oruçluya iftar veren, o kişinin sevabı kadar sevap elde eder. Oruçlunun sevabından da hiçbir şey eksilmez.” (Hadislerle İslâm, s. 419).

Doyurur Hâk seni cennetde yed-i luğf ile

Çün bu feyziñ yetişip hasret iken anlara nân

(K.14/35)

Mahmûd Fâ'iz, bir beytinde ramazan ayının gönül ehlinin ayaklarını bağladığını, bu ayın gündüzünün de gecesinin de verem hastalığına neden olduğunu söyler.

Ramazân ayı eder ehl-i dili pâ-beste

Gündüzü sil marazîdir bedene şâmı verem

(K.12/3)

Verilen beyit, kendinden önceki ve sonraki beyitler dikkate alındığında ramazan ayında meyhanelere gidilemediği için söylendiği izlenimini vermektedir. Fakat bu beyitte esas dikkate şayan konu, ramazan ayının sebebiyet verdiği verem hastalığına ilişkin iddialar üzerinedir. Nitekim verem hastalığının sebeplerinden birinin yetersiz beslenme olduğunu düşünenler esas alındığında verem, ramazanda vücudun aç bırakılması paralelliği doğrultusunda beyit ile ilişkilendirilebilir. Ayrıca tarihler arasında divan kâtibi Hasen Refî Efendi'nin de ölüm sebebi olarak verem verilmektedir.

Haste idi dem-â-dem derd-i veremle âhîr

Âzürde kıldı felek öylece derd-mendi

(K.20/4)

Fâ'iz, hayat çizgisinin başlangıcı ve sonu olan 1824-1868 yılları arasında üç padişahın hükümdarlığına tanık olmuş, bunlardan ikisi (II. Mahmûd, Abdülmecid) verem hastalığına yenik düşmüştür. Dolayısıyla padişahların dahi veremden öldüğü, dönem içinde yaygın olan bu hastalığın Fâ'iz'in beyitlerine nakledilmesi yine sosyal gerçekliğin divan şiirindeki akislerine bir kanıt oluşturur.

Bunların dışında *Dîvân*'da bazı olayların kaydedildiği tarih örnekleri de mevcuttur. Konuları genellikle rütbe sahibi olma, bu rütbe sahibi kişilerin Bağdat'a gidiş-geliş ve ölüm tarihlerini verme şeklinde kurulan tarihlerin içeriği nazım türleri bölümünde verildiği için burada tekrar edilmeyecektir. Fakat içlerinden Bağdat valisi Necîp Paşa'nın Dicle kenarında inşa ettirdiği köşk için düşünülen tarih diğerlerinden farklılık gösterir (K.9). Mahmûd Fâ'iz'in torunu Mehmed Nâ'il, *Dîvân*'ı istinsah ederken bu köşkün harap olduğu, yerine askeri hastane yapıldığına dair bilgilendirme notu düşerek köşkün süreç içindeki değişimini verir.

Mahmûd Fâ'iz Dîvânı'nda İsfahan, Habeş, Hoten, Kerbelâ gibi ülke ve şehirler divan şiirindeki yerleşik özellikleriyle yer alır iken, Erzurum ve Bağdat iklimiyle, Trabzon o dönem içinde kurulan karantinasıyla ele alınmıştır.

Erzurüm eyle ki Zevrâda olur germ ile serd

Ger Trabzon hoş ise verdi qarântinası derd

(N.12/1)

Mahmûd Fâ'iz'in hayatı bölümünde değinildiği üzere o dönemde Trabzon'da bir karantina bölgesi kurulmuştur. Fâ'iz, Trabzon'u hoş bulmakla birlikte karantinada sıkıntı çektiğini dile getirmiş, beyitlerine konu olan üç şehri sosyal gerçeklikleri ile sunmuştur. Ayrıca bir gazelinde Sakız Adası ve buradaki Hristiyan kızlara değinmektedir (G.64).

Gazelini klasik kurguyla oluşturmasına rağmen sakız maddesi ve sakız iğnemek eylemlerini şiirine taşması yönünden önemlidir.¹ Mastika olarak bilinen ve iğnenerek tüketilen sakız, Trke sözlükte “iğnendiğinde yumuşayan, hoş kokulu, beyaz renkli reine...” olarak gemektedir (Kaplan, 2018, s. 381). F’iz de sosyal hayatta kullanılan “sakız” 1 ve sakız ile deyimleşen ifadeleri, şiirlerinde kadına ve Sakız Adası’nın Osmanlı’daki yerine gönderme yaparak kullanmıştır.

Ka gün rm eyledim böyle görünce Saķızı

Bilmedim ‘ aķlıma alır anda bir ters kıızı

(G.64/1)

Sükker u engr u duğti belki sķi de bile

Reşk ederler igneyip ağzındaki ter sķızı

(G. 64/3)

İstanbul’u da zevk ve keyif yeri olarak gören F’iz, Bağdat’a şevk ile dönemeyeceğini dile getirir.

Gördi zevķi ile keyfini İstanbluñ

Nice ‘ avdet ederem řevķ ile Bağdda dağı

(G.65/7)

F’iz, neşesini sevgilinin getireceğini söylediği; sevgilinin her şeyin yerini tutabildiği hatta sevgiliyi her şeyden üstün gördüğü bir beytinde ney, tef, rebap, tanbur gibi müzik aletlerini zikretmekte, dolaylı olarak bu algıların eğlence aracı olduğunu aktarmaktadır.

Bulunursa ney  mey def  rebb u şanbr

Bana te’şir edemez neş’emi hbn getirir

(G.19/5)

¹ Divan edebiyatında sakız ve Sakız Adası’nın konu edildiği şiirler iin bk. Kaplan, 2018, s. 367-394.

Eskiden eğlence meclislerini aydınlatmak için çerağ (kandil, mum) kullanıldığı, bu aydınlatıcı maddelerin ve mumun üretiminde kâfur ağacından yararlanıldığı bilinmektedir (Pala, 2008, s. 252). Fâ'iz bu gerçekliği sevgilinin yüz güzelliğini mübalağa içinde anlatma isteğiyle birleştirir.

Nice pervâne-i dil oda yakılmaz görse

Şem' -i ruhsârı yanar bezmde kâfûra 'ivâz

(G.32/2)

Şem' -i rûyuñ bezmde olsun ne lâzımdır çerâğ

Cismimi pervâneveş etsem sezâdır dâğ dâğ

(G.33/1)

Bir başka beyitte yine sevgilinin yüzüne gelen saçın yüzü görmeyi engellemesi Güneş tutulması üzerinden anlatılmış, Fâ'iz divan şairlerinin doğa olaylarını gözlemleyip bunların kurgu içinde yer edinmelerine olanak sağladıklarını göstermiştir.

Zülfi tarrârı olup gerdenine câme 'aceb

Ṭutulup gün yüzü şan zulmet-i hırmân getirir

(G.19/6)

Günlük hayattan divan şiirine aktarılan bir diğer unsur, kadın süs malzemeleridir.¹ Mükemmel görüntüsüyle idealize edilen sevgiliyi güzelleştiren maddelerin divanlarda yer alması olağan bir durumdur. Güzellik için kullanılan malzemeler çeşitlilik göstermekle birlikte Fâ'iz, bunlardan “gâze (allık)” ve “tütüyâ (sürme)” ya beytinde yer vermiş; bunları yine sevgilinin yüz güzelliğini ve ayak toprağını ön planda tutmak için görüşünü destekleyici işlevde kullanmıştır.

Edip meşşâta-i tab' ım dilinden rûyuña gâze

Gerekdir çeşmimi hâk-ı rehinle tütüyâ-sâz et

(G.8/4)

¹ Divan şiirine kadın süs malzemelerinin yansımaları için bk. Çetinkaya, 2009, s. 1-29.

Sevgilinin süs malzemelerinden bir diğeri “kına”dır. El, ayak ve saç boyamak için yararlanılan kına, şairler tarafından çeşitli benzetmeliklerle kullanılmış, özellikle renk uyumundan dolayı âşığın kanı olarak tasavvur edilmiştir (Çetinkaya, 2009, s. 5; Erdoğan, 2013, s. 507). Fâ’iz de bu genel algıya uyum sağlamış, sevgiliyi âşığın kanlı gözyaşlarından parmaklarına kına süren bir cadı olarak hayal etmiştir.

Ḥūn-ı eşkimden alıp aldığı şeb duḥt-ı rezi

Sürdü engüştüne ol cadu ḥinā niyyetine

(G.58/3)

Değişim ve dönüşüm yüzyılı olan XIX. yüzyılda yenileşme hareketleri sonucunda devlet memurlarına pantolon, ceket ve fes giyme zorunluluğu getirilmiş, bu giyim tarzı zamanla halk tarafından da benimsenmeye başlamıştır (Horata, 2002, 583). Divan şiirinde sevgilinin saç üzerine kurulan hayaller, mazmunlar bellidir. Fâ’iz’in bu hayalleri fesin altından çıkan saçlar şeklinde kurgulaması ise dilin ve tasavvurların süreç içinde dönüşümünü gösterir (K.14/45; G.38/3, G.51/5; Th.8/1).

Fes kec olsa çıkısa perçem gerden-i billürüña

Şan muḥalsam baş çıkarmış mārdir gencīneden

(G.51/5)

Bilindiği üzere Türk kültürüne yerleşmiş bir diğer âdet yas zamanlarında siyah kıyafetler giymektir. Mehmet Ali Hacıgökmen’in (t.y.) belirttiği üzere siyah renk yalnızca Türklerde değil, diğer kültürlerde de ölüm üzerine çağrışım yapan bir unsur olarak zihinlerde yer almaktadır. Ölümün yanı sıra farklı kavramlarla birliktelik kuran siyahın Türk boylarında yas ifadesi olarak kullanıldığı, Oğuzların matem alameti olarak kara renkli elbiseler giydiği kaynaklarda belirtilmektedir (s. 399). Mahmūd Fâ’iz de Hz. Hüseyin’in matemini tuttuğunu levha ve kalemine siyah kıyafetler giydirerek ifade etmiştir.

Fā’izā giydi siyeh cāmeleri levḥ ü qalem

İşbu merşiyeye yeter eyleye Fā’iz matem

(Tb.1/VIII-9)

Divan şiirinde ah, âşğın yanan gönlünün simgesidir. Bu doğrultuda yanan gönülden çıkan dumanlarla ah kavramını ilişkilendirmek yaygın bir kullanımdır (Pala, 2008, s. 10). Fâ'iz de ah ünlemini duman metaforuyla kullanmakla birlikte beyitlerine vapur benzetmeliğini ekleyerek farklılık yaratmıştır. Bu noktada günlük hayatta kullanılan araçların hayal dünyasına ve şiir diline girdiğini görmek divan şairlerinin ve Fâ'iz'in içinde buldukları dönem ve muhite kayıtsız kalmadığının delili olur.

Fâ'iz'in bir kıara deñiz gibidir baht-ı bedi

Āh ile yandı dili uymada vāpūra 'ivāz

(G.32/7)

Çarğdır dīdelerim āteş-i sīnem hem-dūd

Ne uşul ile beni eyledi vāpūr gibi

(G.61/3)

İnsanlık tarihinden bu yana akıllı ve düşünebilen bir varlık olarak diğere canlılardan ayrılan yönü ile "insan" mükemmeliyetçi bir yapıya haizdir. Bu nedenle insanın, herhangi bir konuda memnuniyetsizlik duyması da olağandır. Bireyin memnuniyetsizliğinin sınırlandırılmayacağı düşünüldüğünde Fâ'iz'in de gerek kendi yaşamında gerekse beyitlerinde tahayyül ettiği konuların ışığında bu durum ortaya konmuştur. Fâ'iz, eleştirel yönü kuvvetli bir şair değildir. Ancak bir gazelinde (G.16) "insan"ın tatminsizliği ve mükemmeliyetçi yapısına bireyin içinde bulunduğu toplumsal sınıf, medeni durum, düşünce ve karakter yapısına göre cemiyetin diğere fertleri tarafından her koşulda yargılanabilme ihtimalinin gerçekliğine yer vermiştir.

Ġaniye reşk ederek sâ'ile topdan da cevāb

Ne mu' acciz diyerek hem daği şey vermezler

(G.16/4)

Görüldüğü üzere Mahmūd Fâ'iz diğere divan şairleri gibi sosyal hayattaki gerçeklikleri *Dîvânî*'na nakletmiş, bunları sevgiliyi ön plana çıkarmak amacıyla destekleyici bir unsur olarak kullanmış, somut gerçeklikleri beyitlerin alt dokusuna işleyerek hayal dünyasının ardına gizlenmiştir.

2.3.4. Tabiat

Divan şiirinde Agâh Sırrı Levend'in (2017) belirttiğine göre tabiat, şairin sanatsal gücünü göstermek için kullandığı, gerçek manzaradan ziyade kendinden önce gelen üstatların gözleriyle görmeye çalıştığı bir alandır. Sanat zemini onun için önceden hazırlanmıştır. Bahar, sevinmeye ve sevinci göstermeye vesiledir. Bahar bir sultandır, ordusuyla kış sultanına hücum ederek onu yenmiş ve hükümdarlığını ilan etmiştir (s. 577, 581). Bu olay örgüsü ve tasvirler şairlerin anlatımlarıyla yıllarca süregelmiş, XIX. yüzyıldaki bir şair için de Fâ'iz için de değişiklik arz etmemiştir.

Mahmûd Fâ'iz de *Dîvânı*'nda diğer pek çok şair gibi bahar tasviri yaptığı, doğanın dirilişini aksettirdiği bahariyeye (rebiye) yer vermiş, şairlikte ehil olduğunu kanıtlamak istemiştir (K.4). Fakat bu kasideye kendi kimliğinden bir şey ekleyememiş, onda da diğer şairlerden farklılığını ortaya koyamamıştır. Çizilen resim ve anlatı aynıdır. Nevruz sultanı (bahar) hazan mevsimini geçmiş, her yer yeşillikler ve güller ile donanmıştır. Bahar, insana keyfiyetli saatler bahşeder. Bu zaman şarap içme ve sevgiliyle eğlenme vaktidir. Ancak bu fırsatı iyi değerlendirmek gerekir çünkü “âlem-i fâni bâkî değildir.”. Fâ'iz, doğaya gelenekten devraldığı gözlükle bakmayı yinelemiş, doğayı çıplak gözle görme cesareti gösterememiştir. Dolayısıyla onda tabiata yönelik gerçekçi tasvirler bulmak mümkün değildir.

Mahmûd Fâ'iz'in feleğe ve seyyarelere yaklaşımı da farklılık göstermez. O da kazâ ve kadere itiraz edemeyen şairler gibi feleği ve yıldızları dünyada tüm yaşananların sorumlusu olarak görür (Kurnaz, 2009, s. 192). Öyle ki “(-ı) çarh” redifli bir gazel yazmış, gazel genelinde feleğin olumsuz yanlarından özellikle aksine devretmesinden yakınmıştır (G.13).

Felek, gönül ehlinin aksine devretmekte, “âl-i abâ”ya zulmettiği kadar kimseye çektirmemektedir (Tb.1/II-7; G.13/1). Hz. Hüseyin'in kanının dökülmesine, âşığın

sabaha kadar inleyen kuşa dönmesine ve Fâ'iz'in “gam-hâr” olmasına sebep, felektir (Tb.1/VI-9; G.13/6-7).

Felek, küre şeklindeki yapısı ve yaratılış sürecinde en eski olması inancıyla şairlerin zihninde yaşlılıkla ilgili tasavvurların oluşmasına zemin hazırlamıştır (Şentürk, 1994, s. 144-145). Fâ'iz de feleği eğri boylu cahil ihtiyara benzetir ancak feleğin boyunun eğriliği, gönül ehline ettiği zulümden dolayıdır.

Nazar et bu feleğin ehl-i dile zulmi ile
Pîr-i nâ-dân gibi olmuş ki anın kâmeti ham

(G.45/5)

Dünyayı saran dokuz kat felek görüşü ve bu feleklerden hepsini içine alan, dokuzuncu felek olan Atlas feleğinin ters dönüşünün insanların bahtı üzerinde olumsuz etki oluşturduğu inancı feleğe “Kahpe felek, döneke felek” sıfatlarını yüklemiştir (Pala, 2008, s. 149). Fâ'iz de feleği bu yönde suçlar. Ona aldanılmaması gerektiğine dair uyarıda bulunur.

Bir ‘arūs olsa felek gelse saña aldanma
Böyle bir kaḥbe durur laḥzada erden boşanır

(G.23/5)

Mahmūd Fâ'iz için nadiren de olsa feleğin normal seyrinde devrettiği ve onun da bu duruma şükrettiği bir an bulunur.

Felek devr eyledi şimdi murādımca bi-şükri’llāh
Ki etmiş bu sefer de jeng-i gamdan ḳalbi nūrānī

(K.6/26)

Feleği daha çok seyrine ilişkin özellikleriyle beyitlerine konu eden Fâ'iz, seyyarelerden Utarî, Müşteri ve Zühal’i öne çıkan nitelikleri ve alışlagelmiş bir kurguyla sunar. Bilindiği üzere ikinci feleğin gezegeni olan Utarî, fesahat ve belagatın sembolüdür

(Şentürk, 1994, s. 152). Yazı ve söze hâkim olması sebebiyle kâtiplik unvanını almış, feleğin kâtibi sayılmıştır (Pala, 2008, s. 465). Mahmûd Fâ'iz de Utarit'in bu özelliğine vurgu yapar. Trablusgarp valisi İzzet Paşa'ya yazdığı kasidede onun ömrünün uzun olması için yaptığı duada, İzzet Paşa'nın bahtına Utarit'in hayran olmasını temenni eder.

Encümüñ Hâliki hem 'ömrünü eفزün etsin

Kevkeb-i t̄ali' iñe ola 'Uṯārid ḫayrān

(K.14/51)

Şaire göre, yapılan duayla İzzet Paşa'nın ömrü o denli uzun olacaktır ki feleğin kâtibi sıfatlı Utarit, kendi şekillendirdiği bahtın bu duayla daha güzel oluşuna hayranlık duyacaktır.

Altıncı feleğin gezegeni olan Müşteri, Fâ'iz'in anlatımında öne çıkan vasıflardan ziyade kelime oyunu yapılarak “alıcı” anlamıyla yer almıştır. Şairliğini övmek isteyen Fâ'iz, Müşteri yıldızının nazmının alıcısı olduğunu söyler.

Gerçi yokdur ehl-i ṯab' iñ bir ḫarīdārı velī

Naẓmıma bezm-i felekde müşterīdir Müşterī

(K.10/16)

Fâ'iz, yedinci feleğin gezegeni olan Zühal'i yine yaygın inanişaya göre uğursuz sayılması özelliğiyle işler. Zühal'in bir diğer özelliği de Yunan mitolojisinde zamanı temsil eden Kronos'a karşılık gelmesi, “Zaman Tanrısı” olarak görülmesidir (Pala, 2008, s. 494; Şentürk, 1994, s. 169).

“Yunan mitolojisinde bu gezegen en büyük tanrı olarak kabul edilir. Elinde bir orak ve kum saatiyle yaşlı bir adam olarak tasvir edilir” (Yıldırım, 2008, s. 747). Kronos'un elindeki orak ve kum saati figürleri Fâ'iz'in Zühal üzerinde kurguladığı yapıyla da uyuşmaktadır. Fâ'iz'e göre Hz. Hüseyin'in şehit edildiği an felek Zühal burcundadır.

Dolayısıyla Zühal uğursuzluğu (ki bu uğursuzluk orakla ve beyitle ilişkili olarak can alma raddesine çıkabilir) ve “an”ın simgesi olarak *Dîvân*’da yerini alır.

İftirāk etmiş idi naḥs-ı ‘ adū laḥza fena

Eylemiş idi o dem şems-i felek burcu Zühal

(Tb.1/V-4)

Dîvân’da yer edinen bir diğer gök cismi Kehkeşan’dır. Polat’ın (2002) belirttiğine göre “Saman” kelimesinin Farsça karşılığı olan “keh” ile “çekenler” anlamındaki “keşan” kelimelerinin birleşiminden doğup “saman çekenler” manasına gelen Kehkeşan/Samanyolu Doğu ve Batı efsanelerinde çeşitli şekilde yer almış, Türk efsanelerinde de üzerine kurgulanan hayaller ve döneme göre farklı şekilde isimlendirilmiştir. “Gökyolu”, “Kuşlaryolu”, “Hacılaryolu, Hacıyolu”, “Samanuğrusu” vb.... Divan şiirinde ise çokluğu ve parlaklığı yönüyle âşığın gözyaşıyla ilişkilendirilen bu yıldız kümesi şekil özelliğiyle genellikle yola benzetilmiştir (s. 190-191). Fâ’iz’in yalnızca bir beytinde geçen Kehkeşan, genel tasavvurlardan farklı olarak sevgilinin beliyle ilintili düşünülmüş, parlaklığı ve inceliğiyle ele alınmıştır.

O felek-mertebeniñ ince beli şu‘ le verir

Keh-keşān mı kemeri yoksa hilāli kuşanır

(G.24/8)

Tabiat konusunda gerçekçi tasvirilerde bulunamayan Fâ’iz, doğa ve kozmik unsurları daha çok hayal dünyasını zenginleştiren faktörler olarak kullanmıştır.

2.5. ETKİLENDİĞİ ŞAİRLER

XIX. yy. divan şiirinin “yeni” karşısında direnişine birçok şair katkı sağlamış ancak bu şairler arasından önceki yüzyılların zirve şahsiyetleri arasına girebilecek güçte bir isim çıkmamıştır. Devrin önemli temsilcileri de dâhil olmak üzere şairlerde daima Bâkî Fuzûlî, Nâbî, Nef’î, Nedîm, Şeyh Gâlip etkisi ve izi aranmıştır. Dönem şairleri de bu üstatlara kimi zaman saygı ve hayranlık göstergesi kimi zaman da “sirkat” yapma olarak nitelendirilebilecek nazireler yazmıştır. *Mahmûd Fâ’iz Dîvânı*’nda da açıkça belirtilen dört nazire (4), sekiz tahmis (8) bulunmaktadır. Gazellerden ve tahmislerden biri yine dönem sadrazamlarından yine divan sahibi Mahmûd Nedîm Paşa’nın gazeli örnek alınarak oluşturulmuştur (G.15; Th.3). Bir diğer tahmis hakkında sınırlı bilgi bulunan divan şairi Hilmî’nin gazeli üzerine yazılırken (Th. 8); biri de dönem temsilcilerinden Enderunlu Vâsıf’ın gazeline yazılmıştır (Th.6). Bunların dışındakiler ise şairlikleri yönünde bilgi bulunmayan, devlet görevlisi vasıflarının belirtildiği şahısların manzumeleri üzerine kurulmuştur.

Mahmûd Fâ’iz Dîvânı’nda ilginç olan husus nazire yazılan kişilerin gazellerine de yer verilmesidir. Müstensihin yönlendirici notlarıyla örnek alınan bu gazel ile sahiplerinin kimliği açıklığa kavuşmuştur. Ancak bir gazelde model alınan şair ve gazeli belirtilmemiştir (G.64). Sünbül-zâde Vehbî’nin de aynı vezin, aynı redif, aynı beyit sayısı ve benzer kurguda oluşturduğu bir gazel bulunmakta, her iki şairin matla beyitleri birbirini andırmaktadır.

Âh kim ağzım şulandı seyr ederken Saķız’ı

Buse va’ diyle şeker çiynerdi bir tersâ kızı

Reng-i şahbâ ile olmuş gül yanağlar al al

Beyza-yı sürh idi hem kâfir giyinmiş kırmızı

Kâkül-i zer-târa bir cevher-sitâre bend edip

Şanki indirmiş kemend ile felekden yıldızı

ƘorƘarım girmez ele t̄a PortuƘal'a ḡonderir

Hasret-i n̄arenc-i pist̄anı bu ŐevƘ ile bizi

M̄uslim̄ana pek yaƘındır c̄unbiŐinden ānladım

Vehbiȳa nuŐ etmeseydi āh o ruhb̄ān d̄insizi

(Yenikale, 2017, s. 479)

Ƙaç ḡun ār̄ām eyledim b̄oye ḡor̄nce SaƘızı

Bilmedim ' aƘlımı alır anda bir ters̄a Ƙızı

Bir melek mi ȳa peri mi Ƙaldı Ƙarpdı ' aƘlımı

Nesl-i Havv̄adır diyemem b̄oye h̄ur̄s̄a Ƙızı

S̄ukker u enḡur u duƘti belki s̄aƘı de bile

Reşk ederler Ƙigneyip aƘzındaki ter saƘızı

Mekri z̄a'il eyledi k̄uhs̄arveŐ end̄iŐemi

YoƘsa var iken c̄iv̄ān kim āna ğam-fers̄a Ƙızı

Ele girmez her vaƘit F̄a'iz sāna Şad āfer̄in

ƘaƘ yerīnde sevdīn ise b̄oyece m̄uls̄a Ƙızı

(G.64)

Ḡor̄ld̄uĝu üzere Mahm̄ud F̄a'iz'in tesirinde kaldıĝı kişilerden biri S̄ulb̄ul-z̄ade Vehb̄i'dir. Aynı kurguyla yazılan gazellerde Vehb̄i'de ḡunl̄uk hayata ȳonelik unsurların yoĝunluĝu dikkat Ƙekerken, F̄a'iz redifi daha başarılı kullanması ve dilinin ritmik yapısıyla etkileyici olur.

SONUÇ

Klasik edebiyat geleneğinin son dönemi olan XIX. yüzyılda bu alana mensup şairlerin sayıca fazlalığı geleneğin hayatta kalma mücadelesinin göstergesidir. Fakat bu niceliksel yoğunluk beraberinde niteliksel artışı getirmemiş, bu durum “sonun habercisi” olmuştur.

Mahmûd Fâ'iz Paşa da genel anlamda klasik edebiyat çizgisine bağlı son dönem şairlerinden biridir. *Dîvân*'ından hareketle hakkında oluşturulan kısıtlı bilgiler doğum ve ölüm yılı ile annesi, babası ve kardeşlerinin ötesine geçmez. Mahmûd Fâ'iz, H.1240 / M.1824 yılında doğmuş, H.1284 / M. 1868 yılında vefat etmiştir. *Dîvân*'da yer alan kaside ve tarihler ile gazellerdeki bazı beyitlerden şairin Bağdat ile yakın münasebet içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu veriler Fâ'iz'in Bağdatlı olma ihtimalini doğrulamıyorsa da eldeki bilgiler bir dönem Bağdat'ta yaşadığı çıkarımıyla sınırlı kalır.

Mahmûd Fâ'iz'in günümüze ulaşabilen tek eseri *Dîvân*'ıdır. *Dîvân*'da yer alan nazım şekilleri ve türlerinde genellikle klasik edebiyatın kalıplarında kalmayı sürdüren Fâ'iz, divan şiirinde XVII. asırdan itibaren görülmeye başlayan kasidelerin bölümlerindeki yer değişiklikleri ile yenilik arayışı içerisinde olduğunu düşündürür. *Dîvân*'da “Ruba‘î” başlığı yer almakla birlikte “ruba‘î” özel kalıbıyla yazılan manzume bulunmaz iken, kıt‘a olarak düşünülen çoğu manzume nazm biçimindedir. Yine “Mu‘amma” başlığıyla oluşturulan beyitler lügazdır.

Aruz veznini uygulamada büyük olmamakla birlikte teknik hatalara düşen Fâ'iz'in, özellikle ahenk konusunda sanat yapma gayesinde olduğu görülmektedir. Bu ritmik unsurları anlamla ilişkilendirebildiği ölçüde başarılı sınırlı sayıda beyit örnekleri veren şair, yer yer dönemin diğer şairlerinde de görülen anlamsız söz tekrarına başvurur.

Dîvân'da muhtevanın iskeletini sevgili ve ona ait unsurlar oluşturur. Fâ'iz klasik sevgili ve âşık tiplmesiyle divan şiirindeki aşk panoramasını verir ve son dönemde dahi bu

tablonun aslına sadık kaldığını gösterir. Sevgiliyi arzulayan âşığı çizerken Nedim'i andırırçasına cismani duygulara da yer verir. Fakat bu etki bazı beyitlerde Enderunlu Vâsıf'ın çizgisine yönelmiş, divan edebiyatı estetik algısına ters düşmüştür.

Farklı görüş ve üsluptaki şairlerin etkisinde kalan Fâ'iz'in dil ve üslubu da bu doğrultuda çeşitlilik gösterir. XIX. yy. şairlerinin çoğunluğunda olduğu gibi Fâ'iz'de de folklorik unsurlar ağır basmaktadır. Buna bağlı olarak sıklıkla deyimlerden yararlanmışır. Aynı zamanda konuşma dilinin özelliklerine ve sosyal hayatın gerçeklerine de yer vermiştir. Şiirlerinde genellikle anlamdan çok sese, ahenge önem veren Fâ'iz'in aynı zamanda klasik üslubun tesirinde kaldığı görülür.

Dîvân'da bulunan iki kasidenin (K.2, K.3) dönem şairlerinden aynı mahlası taşıyan Kerküklü Fâ'iz'in şiirleri arasında da bulunması bu kasidelerin hangi Fâ'iz'e ait olduğu konusunda karışıklığa yol açmıştır. Çalışmanın bu aşamasında kasidelerin sahibi netlik kazanamamıştır.

Dîvân'da “yeni”nin etkisi olarak birkaç kelimenin (vapur, fes, karantina) kullanıldığı ve müstensih tarafından eklenildiği düşünülen noktalama işaretlerinin varlığı görülür (tahmisler bölümünde örnek alınan beyitlerin parantez içinde verilmesi gibi).

Sonuç olarak klasik Türk şiirinin son döneminde oluşturduğu *Dîvân*'ında Mahmûd Fâ'iz, hayalleri ve üslubu konusunda başarılı bir şair olarak görülmez iken, XIX. yy.deki tarihî olayları ve “yeni”nin etkisiyle kullanılmaya başlanan kelimeleri şiir diline aktarması bakımından önemlidir.

3.BÖLÜM MAHMÛD FÂ'İZ DÎVÂNI

3.1. METNİN HAZIRLANMASINDA TAKİP EDİLEN METOD

Fâ'iz Dîvânı'nın tek nüshası vardır. Milli Kütüphane'deki Mf 1994 A 4106 yer numarasındaki nüsha, Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Koleksiyonu Manzum No: 317'de bulunan *Dîvân*'ın mikrofilmidir. *Dîvân*, Mahmûd Fâ'iz'in torunu Mehmet Nâ'il tarafından istinsah edilmiştir. Müstensih tarafından *Dîvân*'a eklenen “Dîbâce” bölümünden ve metin içerisindeki dipnotlardan anlaşıldığı üzere *Dîvân* ilk kaynaktan, Mahmûd Fâ'iz'in müsvedde defterinden istinsah edilmiştir. *Dîvân*'ın Milli Kütüphane'de bulunan nüshasının tavsifi şu şekildedir:

Eser Adı: Divan-ı Fa'iz [mikrofilm] / Müstensih: Na'il

Yazar: Mahmud Fa'iz Paşa (F)

Yer Numarası: Mf 1994 A 4106

Yayın Bilgisi: 1963

Fiziksel Nitelikler: 1 mikrofilm makarası; 35 mm

Yazının Cinsi: Rik'a

Metindeki bazı kelimeler (özellikle Dîbâce bölümünde) yazı imlasının bozuk olması sebebiyle okunamamış, okunamayan kelime çizgi ile belirtilmiştir. Müellif yahut müstensih tarafından tamamlanamayan beyitlerdeki eksikler ise dipnotlarda verilmiştir. Metinde harflerin seçilebildiği ancak anlamlandırılmayan kelimeler ile Farsça gazel (G.6) metindeki orijinal hâlleri ile yazılmıştır. *Dîvân*'da bulunmayan sayfa numaraları, gazellerin ve bazı nazım şekillerinin başlığı ile “Dîbâce” tarafımızdan eklenmiş, *Dîvân*'da sonradan eklenen bu başlıklar aparat ile gösterilmiştir. Metinde noktaları unutulmuş bazı harfler (feyz kelimesindeki ضharfinin) ise ayrıca belirtilmemiştir. Metnin “Kasâid” bölümünde yaşanan sayfa karışıklığı problemi ise reddâdeler ile çözülmüş, gerekli açıklamalar dipnotlarda verilmiştir.

3.2. TRANSKRİPSİYON (ÇEVİRİ YAZI) ALFABESİ

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	z, d
ب	b, p	ط	t
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	‘
ث	ṣ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	ķ
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

3.3. METİN TESPİTİ İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Metnin transkribe edilmesinde İsmail Ünver'in (2008) makalesine bağlı kalınmıştır (s. 1-45).

Buna göre:

1. Arapça ve Farsça kelimelerin başına gelen edat ve ön ekler ayrı yazılmıştır (bî- çâre, mâ-fihâ, nâ-sezâ, alâ-kavlin gibi).
2. Kelimenin sonuna gelen yapım ekleri bitişik yazılmıştır (mehveş, çemenistân, gülfâm gibi).
3. Birleşik kelimeler ve sıfatlar arasına kısa çizgi konmuştur (nûş-a- nûş, hem-dem, rû-be-rû).
4. Farsça kelimelerde bulunan “*vâv-ı ma‘dûle*”, “*ḥ*” şeklinde gösterilmiştir (ḥâb, ḥâr gibi).
5. Medli okunuşlardan kaynaklı ses türemeleri metinde gösterilmeyerek kelimenin aslına sadık kalınmıştır (Âftâb, Âsmân, pâdşah gibi).
6. Metin tespitinde klişeleşmiş imlaya bağlı kalınmamış, metin günümüz Türkçesine yakın bir dile uyarlanmıştır (Gördü, bakıp... gibi). Ancak gelenek içerisinde yazılışı aynı şekilde süregelen bazı kelimeler orijinal hâleriyle yazılmıştır (içün, anı... gibi).
7. Kalın ünlü ile başlayan bazı Türkçe sözcüklerde söz başında bulunan (t) sesi (d) şeklinde okunmuştur (dag, dogru gibi).
8. Zihâf olan kelimelerde uzatma işareti gösterilmemiştir (keşti, sûfi, lik gibi).
9. Beyitlerde geçen ayet ve hadislerin dipnotta açıklamalarına yer verilmiştir.

[DİVÂN-I FÂ'İZ]

Nağş-ı mâziyyât
Büyük pederim
Mağmūd Fâ'iz Pâşanıñ metrükât-ı kalemîyyesi

Mekke-i mükەرreme
Muğarrem 1324-Şubâğ 1321

Nâ'il

[DİBÂCE]

(1b) Büyük pederime

Ey rûhı vücūduma mâye-i nuhustîn teşekkül ü ta‘ayyün olan cüdâ mecd-i muhteremim seni nasıl taq̄dīs ü tebcîl edeyim? Saña karşı her daq̄ıka hezârân đarabât-ı imtinân içinde çırpınan q̄albimiñ heyecânını ne ile teskin ü ta‘dîl eyleyeyim?

Sen öyle sermedî-ni‘ am bir peder-i eşfağ u erhamsın ki hânım ninem şeyhūhat hâlîne, annemle teyzem hıtâm-ı sâl-i kemâline ve hafîdiñ ben dem-i şebâbıma, aqvâtımdan şiyâbıma, q̄alemimden kitâbıma q̄adar ser-tâbe-pâ şırf seniñ ni‘met-i metrükâtıñla perveriş-yâb-ı sa‘âdet ü şafâ olduk.

Âh, ne olur, pence-i ğaddâr-ı ecel saña henüz genç, kırık dört yaşında kıymasaydı, hiç olmazsa beş yıl daha mehl verseydi de hüsni-şüret ü şiretiñ timsâl-i kemâli olan vücūd-ı fâzılıñdan iktibâs-ı feyz ü ‘irfân etmek ğâye-i iqbâline vâşıl... Hele bir lahızacığ olsun nūr-ı nigâhıñıñ in‘itâf-ı luğfuna, bir kerrecik olsun bûsiş ü nevâziş-i pederâneñe tıflâne tebessümler ma‘şümâne cilvelerimle imâ-yı şükr ü nâz etmek bahtiyârlığına nâ’il olsaydım.

(2a) Benim bu ıztırâbât-ı hasret içinde yegâne medâr-ı tesliyyetim taq̄diriñe cedîr olan bir isme mazhariyyetimdir (Bir oğlum olursa Meħmed Nâ’il tesmiye edeceğim) yolundaki ârzüñü hânım ninemle annemiñ benim haq̄kımda is‘âf etmelerine ne q̄adar müteşekkir ü müfteħirim ben bu nâm-ı mu‘azzezi pek derin pür-ħiss-i minnet, pek yüksek bir ğurūr-ı muħabbetle taşır ve seniñ kemâl-i vücūd u ħulq-ı mahmūduña vâriş ü fâ’iz olmak için eñ saħîh ü vâşık bir fâl-i muvâfık bilirim.

Ey cedd-i efhamım, seniñ aşâlet-i neseb ve ma‘âlî vü maħâsin-i meşrebiñ nasıl zîver-efzâ-yı elsine-i ihtirâm u edeb ise devletiñ ħuğub-ı mühimme-i şettâsında ve fünün-ı şic‘r ü inşanıñ her şafha-i dil-ârâsında sâhib-i yed-i tülâ bir siyâsî-i Felâṭun-ârâ, bir tahrîr-i ħarîrî-edâ olduğunu da kemâl-i tevķîr ü şenâ ile işidir, ancak mâhiyyet-i fazîletiñe delâlet edecek bir eşer-i hâdiye dest-res olamadığımdan pek me’yūs ü dil-ħün

ve āsārını şakladığı için büyük vālideme her vaqt dehen-güşā-yı ‘itāb-ı taḥassür-nümün olurum.

İşte bu sefer, maṭbū‘ āt-ı dāhiliyye idāresi muḥayyirliğinden terfī‘ ān yaḳın olduğum emāret celbiyle dīvān kitābeti vazifesiyle Mekke-i mükerreremeye ‘azīmet ederken vapurumuz Beyrūta uğradığından yegenim Maḥmūd Fā’iziñ geçen sene Bağdādda ḫālasından alıp İstānbūla berāberce getirdiği sālda gümrüklerce (2b) mu‘ayene vü müşādere olunmak mülāḫazasıyla Beyrūtda bir otelciye tevdi‘ etdiğini söylediği bir torba evrākı bi’t-taḥaṭtur hemān gidip aldım. Mekkeye muvāşalatımda torbayı açtım. Otuz beş, kırk senelik bir devre-i der-be-deriniñ keşāfet-i nisyān ü ihmāliyle yıpranmış, şararmış, pür-gubār dört defterle birçok evrāk-ı tār-mār ḫāvass-ı meṭālī‘ ama o kadar fütāde vü ra‘ şedār levḫalar izḫār etdiği bir telāfīniñ muḫteriş ḫarabānlarından... Perrān-ı vişāliñ sevinçli bükālarından... Bir şi‘r-i ḫazīniñ zevḳ-i nūşin heyecānından daha mü’essir ve ḫumār... O vaḳit otuz otuz iki senedir müştāk-ı cān-fedā olduğum ḫuṭūṭ-ı dest-i ḫüsndārını, Divānçe-i eş‘ār-ı ābdārını, resmī, ḫuşūşī muḫarrerāt-ı belāgat-şi‘ārını ellerim titreye titreye çevirip, öpüyor... Gözlerim yaşara yaşara süzüyor... Ḳalbim bilmem nasıl bir ḫiss-i raḳīḳ-i mütelāṭım içinde çarpıyor, eziliyor, boğuluyor... Dünyāda bu kadar tatlı vü acı şey denedigimi der-ḫāṭır etmiyorum. O gece şābaḫa kadar ve ertesi gün hepsini ayırıp temizledim; tāriḫ sırasıyla düzeltdim. Anneme gösterdim; İstānbūla ḫānım nineme, teyzeme tebşīr etdim. Tetebbu‘ ātımdan şu netāyici istidlāl eyledim.

Āşār-ı ḳalemiyyeñiñ bir ḫaylisi şādemāt-ı ziyā‘a uğramış. Muḫarrer ettiğimde 1270 tāriḫinden evveli yoḳ; şoñrakilerde de eksik çoḳ. Ḫuşūşiyāt (3a) ü ihvāniyyātından hemān birkaç müsvedde var. Şi‘rleriñiñ ḳısm-ı a‘ zāminı yigirmi yaşlarıñda, Bağdādda iken yazmış. Hele dem-i vā-pesin-i ḫayātına taḳaddüm eden on yedi, on sekiz sene zarfındaki sünūḫāt-ı şi‘riyyeñden ḫiçbir eşer görünmüyor.

Vādī-i ḳadīm-i ḡazel-serāyī vü ḳaşıde-perdāzīde, o çağlarda bu derece şān‘at u mahāret ibrāzı ‘ulüvv-i ṭab‘-ı nükte-dānī ___ zekā-yı bedāyi‘ āşināsına bürhān-ı celī olarak şoñraları şafḫa-i sūḫanveriden keff-i ḳalem ___ ile iştiḡāle ḫaşr-ı fikr ü ___

buyurmamış olsaydıñ şüphesiz nice cevāhir-i şemīne-i tābdār-ı nazm ü işār u pāye-i evvelin şā‘irriyyete naşb liva-yı zaferle i‘lān-ı bülüg-ı iktidār edecekdiñ... Mā‘a-mā-fih bu şī‘rleriñde de pek güzel parçalar, pek zārif nükteler, şıfatlar var. “Eger maqşūd eşerse mışra‘-i ber-ceste kâfidir.”

Yāhud fikrimde yañılıyorum; şoñralarda bile birçok müte‘eşsir ceyyide-i edebiyye vücūda getirmişsin. Lākin taqallübāt-ı zamān onlardan nişān bırakmamış. İhtimāl, bir gün gelir, şimdiki āşārñ gibi oñları da elde eder ve şamīm-i qalbim içinde öperek, koqlayarak şaklarım.

Neşrdeki üslūbuñ metīn-i dürerinin, muqaffā vü muşarra‘, _____ belāgatñ bir enmūzec-i kemālī, şanāyi‘-i fikriyye vü lafziyyeniñ tek bir hacle-i vaşşaf, ____ (3b) ciddī vü haqāyıkdan, nādiren hezl ü mizaḥ ile hırāmān...

Muharrerāt-ı resmiyyeñ umūr-ı hükümetde şedīd, faqat serir-i pür ____ şeh-rāh-ı ‘iffet ü istikāmete sālīk, huşul-ı ‘ümrān-i memlekete sā‘ī vü münhemik, cevval ü fa‘āl, tehdīdiñi ikā‘a zī-kudret bir recul-i mehāmm-ı eşnā-yı devlet olduğunu gösteriyor.

Ḥaṭṭ-ı destīñ o kadar maṭbū‘ u dil-nişīn, çalāk ü metīn ki bütün ḥasā’il ü fazā’il-i rūḥiyyeñe bir tercümān imiş.

Defterleriniñ ötesinde, berisinde, resmī muharrerātında mu‘āmelāt-ı ḥayātiyyeñe müte‘allīk ü muḥāl ü edvār me‘mūruñu nāṭıq ba‘zı ḥubūr-ı tāriḥiyye vü resmīyyeye müşādif ve nice eñ ‘azīz ü temennīdār olan tercüme-i ḥālīñe de vākıf oldum.

Bu kuyūdāta ve vālidelerimden aldığım ma‘lūmāta istinādvārede yine mevcūd olan birçok neqā’iş ü ihtilāfātda i‘tidāl-i dem ü işīfā-yı fikr ü qalemle ictihād ederek tercüme-i ḥālīñ taḥrīr ve bütün eş‘ār ü muharrerātını ve saña ta‘alluḥ ü irtibāṭı bozan mezābiṭ u mektübātı istinsāḥ ü tezbīr ile şu defteri vücūda getirdim; ve hüsn-i ḥaṭṭından da bir numūne-i nazār-pirā bulunmak için birkaç müsveddeñiñ fotoğraflarını yapıdırıp rabṭ edeceğim.

Evet, ancak şūls-i ‘aşrdan şoñra āğuş-ı maḥşer ü i‘zāzında (4b) pür-ihtizāz ü dil-fürüz ile cilve-nümā-yı ber-ḥarār olan bu şahid-i nāzenīn güftār-ı şahşıyyetiñi dest-i kader nā-şinās-ı rüzgārñ ‘anīf ü ḥaşīn darbe-i ḥüsrān ü perīşānesine tevdi‘ edebilir miyim?!.. Ben

onların sâde bu deftere degil, dimâğımın bütün şafahât-ı ___ ü te'âriciyyesine kayd u tab' ile mazhariyyet-i vâkı'a-i mes'ûdânemden dolayı cümle-i 'aşabiyyemde ğaleyân eden ihtirâşât-ı şâ'ikaya dâ'imî ders-i intibâh ü cereyân ü ni'et-i bî-minnet ü bî-'inâyetiñe karşı ebediyen medyûn olduğum teşekkürâtın bir zerresini olsun îfâya naqdîne-i cân vermek isterim.

Ey 'â'ilemiz efrâdı, ey vaţan evlâdı, size girân-bahâ bir yâdigâr olan şu naqş-ı mâziyyâta ihâle-i enzâr-ı i'tibâr eyledikçe cedd-i mükerrerleriñ, Maħmûd Fâ'iz Pâşanıñ mâhiyyet-i münevvere-i fikriyye vü meziyet-i 'ulviyye-i 'ilmiyyesine ħürmet ve rûĥ-ı ma'şûmu için cenâb-ı vâcibü'l- vücûddan taleb-i raĥmet ediniz!..

“Bâķî ħalan bu ħubbede bir ĥoş şadâ imiş”

Mekke-i mükerrreme 11 Muĥarrem 1324 ü 22 Şubâţ 1321 Meĥmed Nâ'il

KAŞA'İD Ü TEVÂRİH

1

MERŞİYE

Nūr-ı çeşm fahr-i enbiyā Hazret-i Muhammedü'l- Muşafâ ' aleyhi efdâlü's-şalâ ve kurre-i bâsira-i Murtaşâ ve ciger-güşe-i sîretü'n-nisâ Fâtımetü'z-Zehrâ Hazret-i Hüseyin-i şehîd-i Kerbelâ radıya'llâhü Te'âlâ ' anhum haqqında.

[TERKİB-İ BEND]

I

fe' lâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' iün

- 1 Ehl-i beytiñ sitemin şerhini dil ile edâ
Yeñiden başlaya kan ağlamağa ehl-i semâ
- 2 Demdir ey dil edeyim âh u figân ü nâle
Olayım nâvek-i gâmla hedef-i kerb ü belâ
- 3 Kaptadı ebr-i gâzab ' âlemi ol demden kim
El-^c ataş söyledi ferzend-i habîb-i Mevlâ
- 4 Eşk-i dîdemle dem-â-dem nice mâtem ederem
Eylerem Nûh gibi nevha vü zârî inşâ
- 5 Bu mürüvvet mi söne şem' a-i râz-ı melekût
Ola pervâne-i dil zulm ü sitemde hem-pâ
- 6 Gerçi hürşîd-i cihân rüşen edermiş kevnî
Şems-i dîdârî iki ' âleme vermişdi ziyâ
- 7 Hâk-i dergâhına şâyeste olur mu tab' ım
' Aceb olmaz ki eger lâl olursa fuşahâ
- 8 Kâş o günden bu cihân zîr ü zeber olsaydı
Döne erseydi bu hâle halef-i şîr-i Hudâ
- 9 Yeryüzünden yürüyüp genc-i defîn oldu Hüseyin
Âh u efgân edeyim zîr-i zemîn oldu Hüseyin

10 Yazık oldu urudu sur' at ile nev u nem
aldı pejmurde vu bi-berg gulistn-ı vef

II

1 oyle bir vaı' aya 'arif olur dem-beste
'or-i mi' arını ta' rif edemez hep ' ual

2 orma ol hadie-i faci' ayı benden kim
Ben beyn eyleyeyim vaıf olupdur Mevl

3 Oldu tadr-i ezel 'alem-i zerden ey dil
N'edelim aresi yok boye imi emr-i kaz

4 Daılıp lane-i blbul duerek kamet-i serv
uruyup berg-i emen ry-ı zemn oldu fen

5 Edemem bide birin er edeyim ol halin
Munabı' pakine her laza bu cn ola fed

6 uhead cmlesi pervne-i envr-ı Huseyn
oyle bir nr-ı mem em' -i nazargh-ı Hud

7 Etmedi devr-i felek kimseye zlmi bu adar
Ne ekil drl felketde olupl-i ' ab

8 Hayf kim gelmedi inafa birz ar-ı ' and
oymadı 'leme imden ger bir zerre md

III

1 Erdi 'aur demi dem durur efgn edeyim
te-i hasret ile albimi biryn edeyim

2 Fera u tehniyeyi afa-i dilden sileyim
Varayım ta' ziye-i h-ı ehidn edeyim

3 Ki duup tene eker huk-ı dehn-ı hayret
Tek elimden o gelir ekimi tufn edeyim

4 Dūd-ı āhımla fiğānım ki çıkar ʿ arşa degin
Nice mümkün yanığı qalbde pinhān edeyim

5 Baş açık yalın ayak āh ile efgān ederek
Geleyim mātemiñe sīnemi ʿ uryān edeyim

6 Peyrev olmaqlık ile resmini icrā edeyim
Cigerim qanını ben cismime rīzān edeyim

7 Sīnemi şerh kılam hūnunu rīzān etsem
Daħi şimden gerü nālān ile giryān edeyim

8 Hāşılı cismimi feryād ile berbād ederek
Hırmen-i cānımı āteşlere sūzān edeyim

9 Bu muħarrem mehi ħam etdi qadim hem-çü hilāl
Hūzn ü ekdār ile gönlüm olarak māl-ā-māl

IV

1 Geldi eyyām-ı muħarrem edelim terk-i tarab
Öyle günlerde gerek eyleyelim farṭ-ı edeb

2 Şafha-i cisme çekilmiş gibi ol hūzn ü elem
Qāleb-i rūħa yapışmış gibidir resm-i kereb

3 Bir nazar eyle evā'ilde olan hādışeye
Yādgār oldu o günden göñüle hūzn ü ta' ab

4 Hānedān-ı nebevī qaldı yetīm ü bī-kes
La' net olsun daħi ol nā'ibeye kimse sebeb

5 Hāzret-i sıbt-ı nebī ħāk ile yeksān oldu
Yazık oldu saña ey nūr-ı hidāyet-meşreb

6 Nā- sezā fi' le hıyānetle cesāret kıldı
Yoğ idi zerre qadar qavm-i Yezīd içre edeb

7 Herkese olmayaraq şöyle ʿ ināyet teysīr

“Ekremü’l-yevm[ü] leke’l-Hâlik[ü] hazâ’l-maṣṣab”

8 Bî-muḥâbâ nuṣ edip bâde-i taḳḳîri Ḥüseyñ
Eṣref-i ḳavm bulur cām-ı ṣehâdetle ṫarab

9 Raḫmet ol zâta eder kerb ü belânla baṣṫın
La‘net olsun aña kim kesdi Resûlüñ sıbṫın

V

1 Ḥakem olsun da aña Ḥazret-i Rabb-i ‘iz ü cel
Rûz-ı maḫṣerde bulur ḫaḳ ile bâṫıl fayṣal

2 Giryeler hem-dem olur ‘âleme ol nâ’ibeden
‘Aceb olmaz nice pür-dîdelere inse seyel

3 Etdilerse o muṣîbetleri ol ceṣṣ-i ‘anîd
Dîn-i ḫaḳdır verilir onlara maḫṣerde bedel

4 İftirâḳ etmiş idi naḫs-ı ‘adû laḫza fenâ
Eylemiş idi o dem ṣems-i felek burcu Züḫal

5 Âb-ı cârî olan enhârını ḫuṣḫ etdi felek
Eyledi ḫün-ı Ḥüseyñî ile dünyâyı vaḫal

6 Rey olup ḫâr u ḫas-ı dūzahiyân âyetden
Teṣnelik ile felek verdi o gülzâra ḫalel

7 Ne fenâ kârı revâ eylediler Kūfîler
Etdiler ḫud‘a ile vâ-esefâ mekr ü ḫiyel

8 Nisbet olsaydı Ḥudâya bu ṣıfatlar der idim
Bu cihet ile erip dâmenine bād-ı milel

9 Nice bir zât-ı ṣerîfe ediben cevri ü cefâ
Ṣaḫınıp da felege aldanaraḳ umma vefâ

VI

- 1 Erdi ol mäh-ı muharrem añayım köhne ğamı
Şūr u mātem ile izhār edeyim ben eleme
- 2 Hayf ben añlamadım şimdiye dek çarh neden
Eylemiş kâ‘ ide her mü’mine cevr ü sitemi
- 3 Öyle bir hādisedir ‘ālem olur maḥzūnı
Huşk olan dīde-i mehcūrdan aqıtdırdı nemi
- 4 Āh u feryād ile başdan çıkaram dūd-ı dili
Yandıram şu‘ le-i āhımla derūn-ı ümemi
- 5 Her muharremde ‘azā dūn gibi yakın görünür
Yeñiden biz daḥi tecdīd ederiz ḥūzn ü ğamı
- 6 Rūz-ı maḥşerde gelir āh ile da‘ vāya Betül
Naşb-ı nefis eyleyerek ağladacaḥ hep ümemi
- 7 Edemez ferd-i beşer kışşayı ibrāz etsin
Āh ile nāle ile vāqı‘ a-i dem-be-demi
- 8 Dāğ dāğ oldu göñül sīnede āh u nāle
Ney gibi zıkr edeler hādise-i pūr-emele
- 9 Etdi devrinde felek ḥūn-ı Hüseyini rīzān
Gör kimiñ katli ile kimleri kıldı şādān

VII

- 1 Mālik-i mertebe-i fazl ü yaḥīn oldu Hüseyin
Sebeb-i merşiye-i ehl-i zemīn oldu Hüseyin
- 2 Kaṭ‘ edip mā-i‘ adū sefk-i dimā vaḥtinde
Mā-cerāya baḥaraḥ ḥūzne ḥarīn oldu Hüseyin
- 3 Hayf kim öylece eşrāfa olur cevr-i felek
İşte mātem-zede-i çarh-ı berīn oldu Hüseyin

- 4    leme m tem olunca Őhed lar dil-Şad
Onlara bedre a-i r h-ı yak n oldu Hüseyn
- 5 Şöyle bir h diŐeni     leme nisy nı muh l
N s Şimden gerü p r- h u eni  oldu Hüseyn
- 6 Kaldı hayretde görüp d derini dest-i ŐikeŐt
İŞbu dünyada o dem  alb-i haz n oldu Hüseyn
- 7 Ne  adar m tem olur  ayrıya na Őı silinir
   lemi  s nesine na Ő-ı nig n oldu Hüseyn
- 8 Bir zam n A med-i m mt z ile ol hem-dem idi
Yazık oldu bu zam n h ke  ar n oldu Hüseyn
- 9 Őarılıp gerden-i dild ra hem n dest-i rak b
Bilmedim çaresini böyle imiş hükm-i naŐ b

VIII

- 1 F 'iz  n'eylediler ibn Ziy d ile Yez d
Oldu kim n r-ı sefer c nlarına c y-ı Őed d
- 2 F 'iz  aldı meges   arşa-i S murgu o dem
Neve-i A med-i Ma m dı kesip Şimr-i pel d
- 3 F 'iz  ma f   alır bütün-ı ser z hirden
Her ne kim k tib-i Yezd n yazıp oldu ped d
- 4 F 'iz    aŐre-i   aŐ rdadır m tem-i halk
İŞte ol günde diri a ki Hüseyn oldu Őeh d
- 5 F 'iz  z de-i Zehr yı görünce bi-ser
Şehr-i B n nu  o dem dideleri oldu sefid
- 6 F 'iz  k hne olur mu elem-i  l-i   ab 
Her mu arremde olur    leme bir h zn-i ced d
- 7 F 'iz  haşre degin ola Yez de nefr n
Yana d za da Yez d ile da i Şimr-i   an d

8 Fā'izā zāde-i ṭab'ım bulunup ḥidmet ile
Rūz-ı maḥşerde sezādır açayım dest-i ümīd

9 Fā'izā giydi siyeh cāmeleri levḥ ü ḳalem
İşbu merşiyeye yeter eyleye Fā'iz mātem

2

BAHĀRĪYYE

müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün

1 Nev-rūz sulṭānı yine cem' etdi güllerden ḥaşem
Çekdi ser-ā-ser 'āleme sulṭān-şifat ceş ü 'alem

2 Sermāyı ḳatlı etdi tamām aldı şitādan intiḳām
Rūy-ı zemīni etdi rām ceş-i ḥazāna verdi rem

3 Ārāste oldu çemen sepdı şabā müşg-i Ḥuten
Dökdü bulut dürr-i 'Aden her yerde şükrān li'l-ḳadem

4 Serdi zemīn aḫzar bisāṭ oldu zemāne pür-neşāṭ
Dünyāda her vīrān ribāṭ oldu ḥased-baḫş-ı İrem

5 Çekdi şüküfe bāğa raḫt āvīzeler aşdı dirāḫt
Gül gül-bün üzre ḳurdu taḫt mānend-i şāh-ı muḫteşem

6 Gösterdi çiçekler cemāl sürḥ ü sefīd ü zerd ü al
Her birisinde zü'l-celāl dere eylemişdir çok ḥikem

7 Nergis elinde cām-ı zer her nāzırını tergīb eder
Ya'ni ki ey ehl-i nazar 'işret bu demdir muḡtenem

8 Sūsen daḫi açmış zebān bī-ḫarf ü şavt ü bī-dehān
'Āriflere eyler beyān esrār-ı vaḫdet dem-be-dem

9 Sünbül-mişāli zülf-i yār olmuş şabādan tār u mār
Gülzār ü deşṭ ü kühsār ṭībinden olmuş müşg-şem

10 Bu mevsim olmuş 'ayş-ı 'ām meydır ḫelāl ü ḡam ḫarām
Herkes alıpdır deste cām 'işrettedir mānend-i Cem

11 Meşgüle herkes şöhbete sādeler eyler ülfete
Şarf eyliyor hep ‘ işrete her kimde var birkaç direm

12 Hep cilvede meh-pāreler vuşlatda şāhib-pāreler
Müflis olan cān-pāreler ḥasretle Fā’izdir dijem

3

DİĞER QAŞİDE-İ BAHĀRİYYE

müstef ilün müstef ilün müstef ilün müstef ilün

1 Mīnā bağalda elde cām şahrāya çıkmış ḥāş u ‘ ām
Hep pür-sürür u şād kām zevk ü şafā çok ḥüzn kem

2 Her sū şadā-yı ceng ü nāy olmuş cihān pür-hūy u hāy
Bölük bölük ālāy alāy raqşān bütan-ı ḡonce-fem

3 Hep raqşda meh-pāreler parmaḡda zer çār-pāreler
Göklerdeki seyyāreler olmuş şadāsından aşam

4 Bu mevsim-i ferḡunde-pey devletdir olsun iki şey
Birisi kaç ḡum köhne mey biri de bir sāde şanem

5 Bir sāde olsun müşḡ-mū ḡurşīd-ḡal‘ at māh-rū
Pākīze dāmen nīk-ḡū mestūr ola ne mütthem

6 Bir sāde reşk-i āftāb geh buse versin geh şarāb
Hem ‘ işve bilsin hem ‘ itābhem mihrbān hem pür-sitem

7 Bir sāde süslü nāzenīn pantolu dar ḡayyık potin
Paltosu kışa tā sürīn alafranḡa muntazam

8 Hem sāde hem pür-mekr ü fen ince-miyān ḡonce-dehen
Çeşminde biñ milyon fiten zülfünde yüz milyar ḡam

9 ḡurda üstüḡān u dolḡun ne çok semiz ne çok zebūn
Ne kışa boylu ne uzun mevzūn ola ser-tā-ḡadem

10 ḡoş-ḡab‘ u ḡoş-āvāz ola ‘ işveḡer ü ḡannāz ola
Raş etmede mümtāz ola bilsin fūnūn-ı şī‘ r hem

- 11 Ol dem ki eyler iktizā yā buse yā mey yā nevā
Yā raqş ol bālā belā lā demesin illā ne‘am
- 12 Ol ki ele alır ayağ raqş ile etsin kaç ayağ
Olduğda meyle ter-dimāğ sâz eylesin şî‘r ü nağam
- 13 Şî‘r olsa ba‘zen Meşnevî ya‘ni kelâm-ı Mevlevî
Geh Türkçe gâhî Pehlevî geh Nef‘î vü geh Muhteşem
- 14 Olsun mekânda bir otâğ her bir cehâr eţrâfi bâğ
Hep olsun esbâb-ı ferâğ dâhilde hâzır mültezem
- 15 Hıdmetçi vü h‘ân u kebâb mînâ vü aħbâb u şarâb
Hem de bulunsun kaç kitâb bir daħi ‘ud u zîr ü yem
- 16 Âmâde esbâb-ı tarab hem hâam-ı mey hem būs-i leb
Der-beste olsun rûz u şeb ğayrı olur râhat etem
- 17 Bu devlete nâ‘il olan oldur şehen-şâh-ı zamân
Cemşîd-i Dârâ pâsbân Kāvūs şâh-ı muhterem
- 18 Nezdinde anî Cem nedir şâhen-şeh-i a‘zam nedir
Âşaf nedir Hâtem nedir kimdir Süleymân bir hadem
- 19 Şimdiki ‘İsâveş nesîm ihyâ eder ‘azm-i remîm
Meysiz oturma ey nedîm yoksa çekersin çok nedem
- 20 Meydir hayât-efzâ-yı rûh verir içince ‘ömr-i Nûh
Açar ferağdan biñ fütûh def‘-i kederdir sedd-i ğam
- 21 Mey kalbi pür-tevhîd eder sâ‘illeri Cemşîd eder
Zerrâtı hep hurşîd eder eyler nemi giryeyle yem
- 22 Eyler gedâyânı müşîr merd-i cebânı şîr-gîr
Rübâhı eyler nerre-şîr gürgini eyler rüstemem
- 23 Ervâhı eyler takviye a‘zâyı eyler tağdiye
Ahlâtı eyler taşfiye tende bırakmaz bir elem
- 24 Sâķî Hüdânîñ ‘aşķına âl-i ‘abânîñ ‘aşķına
Bu hoş hevânîñ ‘aşķına miskinlere kıl bir kerem

- 25 Doldur adeh ver dem-be-dem ŐiŐeinde t var ise nem
Gyet gamım var ey Şanem urbn sana var ise nem
- 26 Őampanya ver y rakı ver geh bira geh onyagı ver
Sen dai durma aıver fırsat ganımetdir bu dem
- 27 Mey ver gnehden etme bım yakmaz beni nr-ı caım
Zır ki men ‘ahd’l-adım mensb-ı ‘ Abd’l- adirem
- 28 Ol GvŐ-i Geyln-laab ol server-i ‘ l-neseb
Ol seyyid-i kmil-aseb ol mrŐid-i i‘ l-himem
- 29 dem-dil İbrahım-l İdrīs- Őliħ-ıŐl
Ms-siyer Ysuf-ceml ‘ İsa-nefes Aħmed-Şiyem
- 30 GvŐ-ı zamn uŐb-ı zemın kehf-i emn Muħyi’d-dın
std-ı Rm u Hind  in faħr-i ‘ Arab zuħr-ı ‘ Acem
- 31 Slr-ı ħayl-i aŐfıy serdr-ı ceşŞ-i etŐıy
Sultn-ı kll-i evliy cmle ana ħayl  ħaŐem
- 32 Evtde cmle pıŐv ebdle cmle reh-nm
Aba cmle muŐted oldur imm-ı her mem
- 33 Lzım ki avf in enm hep Őedd-i raħl etsin mdm
Derghdır Beyt’l-arm albindedir Őhib-arem
- 34 Rabb be-ħtem’l-mrseln  be-ch-ı l’-hirn
_____ ‘ ayn sn u el-f u en-nn u ve’l-alem
- 35 Aħsebini min-itb’ a v aħserini f eŐy’
Vgfer y msteŐf’ a min-seyyi’tı y ħakem
- 36 ŐuŐ etme F’iz gft-g byle muħli rz
Bir ħulydır sence bu sen ande ande bu ni’ am

4

DİĞER KAŞİDE-İ REBİ' İYYE

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1 Güzer kılmış durur faşl-ı hazānı luṭf-ı Yezdānī
Bi-ḥamdi'llāh merām üzre gelip nev-rüz sulṭānı

2 Açılmışdır bahār içre gül-i ḥandān ile sūsen
Olupdur hep çemenlikler mişāl-i bezm-i rindānī

3 Döşetmişdir zemīn üzre ki ferrāş-ı bahārī gül
Veripdir zīb ü zīver 'āleme ferş-i gülistānī

4 Hep esbāb-ı tarabla yār ola gülşende āmāde
Bu keyfīyyetli sā'atler verir ezvāk-ı vicdānī

5 N'olur işbu bahār içre öpersem gerden-i sīmi
Şarılmış gerdene sünbül gibi zülf-i perişānı

6 Bu nev-rüz-ı şafā-efrüzda eyyām-ı pīrüzda
Açılmış teng-i gonce 'andelīb olmuş şenā-ḥ'ānı

7 Nesīm-i nev-bahār esdikce oldu güller āşüfte
Yine rakş etmege etdi heves eşcār u aḡşānı

8 Bu faşl āzārdır oldu mişāl-i mālīk-i ḥātem
Süleymānveş yine tecdīd edip mülk-i Süleymānı

9 Düzetmişdir zemīni ittişāl-i emr-i nev-rüzī
Berāt-ı ḥüsne anıñla çekip tuḡrā-yı sulṭānı

10 Verir taḡyīr-i şüret ol bahārīñ maḡdemi bāḡa
Kime ḡāḡūm eder iksā kime tāc-ı zer-efşānı

11 Yeri var ger gelir taḡsīnine Rıdṡvān ile ravza
'Arūsān-ı bahāra reşk ederler ḡūr u ḡılmānı

12 Düzelmişdir zemīn üzre gül ü nestrīn ile lāle
'Aceb mi görse bu tarzı olursa ḡalk ḡayrānı

- 13 Bu şāh-ı nev-bahārın̄ lūṭfu çokdur nev^ç -i insāna
Gül ü reyḥān ile mesrūr eder Īrān u Tūrānı
- 14 Açılsın da bu faşl içre der-i meyḥāne vü ḥumlar
Ola fūşḥat serāy-ı ‘āşık-ı şūrīde rindānı
- 15 Bahār erdi müheyyā eyle cānā köhne şahbāyı
Daḥi lāzım durur nazm-ı Nizāmī bezm-i yārānı
- 16 Benem sāḳī hemān bintü’l-^ç ineb maḥremdedir şimdi
Zifāfını baña etsin müyesser lūṭf-ı Rabbānı
- 17 Baña ‘ayn-ı ‘itābındır eger ḥūn-rīz ise ḡamzeñ
Dile peyk-i beşaretdir demekde zaḥm-ı peykānı
- 18 Ḥaṭn̄ mu^ç ciz-nümādır ‘āşıkā bürhān-ı ḳatı^ç dır
Okudum muşḥaf-ı rūyuñda ben taḳsīr-i fermānı
- 19 Dem-i dil-berle meydır bu zamān ‘ayş u ‘işretdir
Ki nūş-ı bādede yār eyle dilden zıkr-i ḡufrānı
- 20 Geçirme fırsatı nūş eyle her dem ol mey-i şāfi
Şaḳn̄ cānā ki pend-i şūfiye gel verme iz^ç ānı
- 21 Baña şimden gerü zāhid naşīḥat eyleme zīrā
Mey-i berrāḳ-ı nūşende görölse sāḳi nūrānı
- 22 Nice mümkün degildir cām-ı ‘ayşn̄ devr-i bezminde
Ola dil-mürdeler bir cām ile mānend-i rūḥānı
- 23 Bu eyyāmın̄ hevāsı i^ç tidāl üzre gelir cāna
Nesīm-i mu^ç tedille şāḥ-ı gül eyler ḥırāmānı
- 24 Seḥer oldukça bīdār oldu hep maḥmūr nergisler
Fiḡān-ı bülbül-i şūrīde yandırdı dil ü cānı
- 25 Hevā-yı nefse teslīm et ‘inān-ı ‘aḳl ü idrākı
Gözet fırsatları bāḳī degildir ‘ālem-i fānı
- 26 Nesīm-i nev-bahārın̄ ḥükmüdür bād-ı şabā gelse
Şemīm-i kākülün̄ verse meşāma ‘anber-efşānı

- 27 Bahārîñ neş'esiyle vecde geldi gevher-i ʔab'ım
Bu Şi' r-i ābdārım oldu ün bārān-ı nīsānī
- 28 Firāqıñla olur ise baña taḥrīk-i endīşe
Bu nev' üzre bulur elbette ʔab'ım ḥadd u pāyānı
- 29 Revādır ders edem eş'ārımı hep ehl-i 'irfāna
Yazıkdır görmesin nazmı dü-pālı ʔab'-ı ḥayvānı
- 30 Bu 'ādetdir ki lā-yefhem ede ta'yīb-i üstādī
Müsellemdir saña üstād ede isnād noḫşānı
- 31 Şalā yārāna Fā'iz kimde var güftār-ı ḥoş-ḥarḥım
'Aceb midir bahāriyyem geçerse Őarḥ-ı imkāmı

5

**SĀBIḲ BAĠDĀD VĀLĪSĪ DEVLETLÜ DĀVUD PĀŞĀ ḤĀZRETLERĪ MAḤMŪD
FĀ'İZE BİR ḤĀNE İḤSĀN BUYURDUĠLARINDA SÖYLENİLEN ḲAŞĪDE-İ
MŪVERRĀḤADIR**

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Bāreka'llāh zātıñ olmuş nāzım-ı erkān-ı dīn
Genc-i esrār-ı ma'ānī muḳtedā-yı 'ārifīn.
- 2 Ḥamdüli'llāh oldu Őānıñ Şöyle ma'ni-āferīn
Ḥaḳ tecellā eylemişdir zātıña fazl u yaḳīn
- 3 Pertev ü envār-ı 'ilm ile ziyā-pāş olmada
Şāye-i etr-i refī'inde kim olmuşsa mekīn
- 4 Zihn-i Őāfıñda muḥalled oldu 'ilm-i ehl-i arz
Görmemişdir ḥaḳkıdır sizler gibi ehl-i zemīn
- 5 Mültecā-yı kihter ü mihter vücūd-ı eşrefiñ
Muḳtedā-yı ehl-i re'y ü ḥākim-i aḥḳām-ı dīn
- 6 Sen Süleymān-ı cihāna Āşaf olsaydın nice
Ḥāşıl eyler idi andan cānlar engüŐterīn

- 7 Ya' ni subh-ı mekremet vālī-i şān u mefharet
İftihār-ı saltanatla mālīk-i re'y-i rezīn
- 8 'İlm ü 'irfān ile kim kenz-i daḳāyıḳdır diliñ
Hem sūhan bezminde olmuş her sözüñ dürr-i şemīn
- 9 Pence-i zūr-āveriñ 'anḳāyı şayd etse n'ola
Dest-i Dāvūdīde şem' olsa 'aceb mi āhenīn
- 10 Ağlar ārām eylemez dilde o mürġ-i ḥasretiñ
Ḥalka durmuş dem-be-dem 'adliñ mişāl-i yāsemīn
- 11 Bāġzāniñ bir zevāl ü devletiñ ferḥunde-fāl
Ḥamdüli'llāh ey şeh-i nāzik-beden nuşret-ḳarīn
- 12 Feylesofa ġālib olmuş şā'ibāne re'yiñiz
Müşkilāti ḥall edersin laḫzada ey ḥurde-bīn
- 13 Āhen olmuşsa musaḥḥar ger Nebī Dāvuda kim
Nerm olup oldu musaḥḥar ḥükmüne hep mihterīn
- 14 Her ne tahrīr eyleseydi bir pul etmezdi ḳalem
İşbu vaşf ile ki ḥāmem oldu 'ūd-ı 'anberīn
- 15 Mālīk-i luṭf-ı firāvān ḥāris-i 'ilm-i cihān
Kām-kār-ı zī-nişān ü şāḥib-i dünyā vü dīn
- 16 İntihā bulmaz ki dānā ger ederse vaşfiñi
Muḫtaşar ta'rifde 'āciz durur çarḫ-ı berīn
- 17 Āb-ı iḥsāniñ dem-ā-dem seylveşdir şimdilik
Nā'il-i in'āmiñ oldu işbu 'abd-i kemterīn
- 18 Eşhiyā hep şermsār olmaḳdadır dā'im seniñ
Ger göreydi luṭfuñu Ḥātem olurdu der-kemīn
- 19 Öyle bir iḥsān eder kim el ulaşmaz kīseye
Lāyıkıdır sā'idinde kīse olsun āstīn
- 20 Luṭf u ikrāmiñ erip a'lā vü ednā kimseye
Mālīk-i mülk-i mekārim kāmīl-i rüy-ı zemīn

- 21 Bū Ḥanīfe ‘ilmsin Ḥaydar gibi olduñ seçi‘
Şāḥib-i seyf ü qalemsin ḥākim-i şer‘ -i mübīn
- 22 Āh u ḥasret yıkdı yaqdı mesken ü me’vāmızı
Erdi elṭāfiñ nesīmi şād olup ḳalb-i ḥazīn
- 23 Oldu ḥūn-ı çeşmimiz cūlar gibi cārī yüze
Tā-be-key dönsün felek bir ‘ālem-i dūn kihterīn
- 24 Bıkr-i fikrim ger yudum mevc eylese deryā gibi
Feyz-i bād-ı iltifātıñdandır ey dürr-i şemīn
- 25 ‘Āşık-ı şūrīdeyem taḳbīl-i ḥāk-i pāyiña
Ayrılır mı sīne-i pür-zārdan āh u enīn
- 26 Şöyle müştākam n’edem pāyım şikeste kaḥrdan
Ḳalmışam reftārdan göñlüm dolu endūhgīn
- 27 Ḥātırım vīrāne olmuş ḥādişāt-ı dehrden
Eyledi mi‘ mār-ı luṭfuñ ḥāne-i ḳalbim metīn
- 28 Faḥr eder olsam sezādır işbu vīrān göñlümü
Yapdıñ iḥsānıñla verdiñ ḥāne-i vālāterīn
- 29 Şöyle in‘āmı mükāfat edemez ferd-i beşer
Pes niyāzım var mücāzāt ede Rabbü’l- ‘ālemīn
- 30 Kevkeb-i a‘lāmı burc etsin su‘ūd-ı efḥamıñ
İzdiyād-ı şevketiñ taḥsīn ede rūḥu’l- emīn
- 31 Geldi hengām-ı du‘ā lāzım du‘ādır āşafā
Ḥātem-i iclālīñe vefḳ-i Ḥudā naḳş-ı nigīn
- 32 Eyle bāb-ı devletin ḥācet-güzār-ı ins ü cān
Ey felek kāşāne-i devrānıñ olduḳca mekīn
- 33 Ol ki o ‘avni buyurmuşdur icābet serine
Ḥānedān-ı ehl-i iḥsānı ḳıla dā’im metīn
- 34 Āstān-ı evliyāya yüz sürüp dā’im niyāz
Eylerem ola müyesser pāyiña sürmek cebin

- 35 Ol vücūd-ı eşrefiñle ‘ömr ü iqbālîñ sen[iñ]
Dura devletle hemân durduqca bu çarh-ı berîñ
- 36 Pek hañadır rütbe-i nazmım saña ‘arz eylemek
Şükrüli’llâh bilmişem mahtûmdur sözde yaqîñ
- 37 Oldu nazmıñ âhîrî noqşanı setr et luñf ile
Naqşdan hâlî degil hep halk-ı çarh-ı heftümîñ
- 38 Medh-i zâtıñla ne rütbe oldu nazmım kim hemân
Kırqlara oldu muqârin işbu beyt-i erbâ‘îñ
- 39 Eyledim luñfuñla âhirde iki târih edâ
Mışra‘-i evvel mücevher sâniye mühmel qarîñ
- 40 Eyledi Fâ‘iz du‘â-yı cân ile târihîni 1360
‘Avn-i Bârî hırz-ı Rab Dâvud Pâşâya mu‘in 1260.

6

**BAĞDÂD VÂLİSİ EL-ĤÂC MEĤMED NECİB PÂŞÂ ĤÂZRETLERİNİÑ
KÜRDİSTÂNI EYÂDÎ-İ BÂYÂTDAN ALIP FETH ETDİĞİNE DÂ’İR QAŞİDE VÜ
TÂRİĤ**

mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün

- 1 Şağın bî-hûde şanma şüfi çâk etse girîbânı
Hemân rüyuñda görmüşdür o hâl-i ‘anber-efşanı
- 2 Meşâmm-ı rindler âmâdedir ol serv-âsâya
Varıp bezmi mu‘atţar eyleye zülf-i perîşanı
- 3 Ederdi gûşe-i ebrû gibi cây-ı şafâ ‘aşık
Emân verseydi ‘uşşâka o şühun tîr-i müjgâni
- 4 Müheyyâdır kadeh leb-rîz ü muţrib hoş-nevâ şimdi
N’olur cânân müşerref eyler ise bezm-i rindanı
- 5 Baña ‘ağd eyledi pîr-i muğân ol duğter-i nâzın
Ayağıyla mübârek bâde gelse sâki nûrânî

- 6 Eger bād-ı şabā maqşūd üzre olsa da ammā
Nesīm-i nükhetinden şāḥ-ı gül eyler ḥırāmānı
- 7 Şabā peygām-ı vaşl eyle n'olur 'uşşākı şād eyle
Ḥazīn etmiş durur göñlü o şūḥuñ nār-ı hicrānı
- 8 Zülāl-i meşrebinde ol bütüñ keyf ü şafā maḫḫar
Ne mümkün nüş edem gördükde anı āb-ı ḥayvānı
- 9 Benem Mecnūn-şıfat deşt-i cünūñda rişte-i luṭfuñ
Müsel sel zülf-i Leylā gibi mümted görmüşem anı
- 10 Şabā kūy-ı nigārımdan güzer kıldıḫda kesb etdi
Nesīm-i ḥoş-şemimi verdi būy-ı 'anber-efşānı
- 11 Ne ḥācet i' tidāl-ı luṭfunuñ ta' rīfi 'uşşāḫa
Mübeyyendir ki ḫaddi servveş mevzūn u ṭūlānı
- 12 Cüdā olduḫda bāḡ-ı dāddan evvel āb-ı luṭfuñ kim
Yeri var nāle eylerse o bāḡıñ 'anbelībānı
- 13 Firāḫıñdan olup Ya' ḫūbveş her dīde nā-bīnā
Şemim-i nükhetiñle aç gözüm ey Yūsuf-ı şānı
- 14 Nigāḫım muntazırdır maḫdemiñ Zevrāya erdikde
Edem ben ḥāk-ı pāyıñ dīdeme kuḫl-ı Şıfāḫānı
- 15 Olupdur nār-ı hicriñ bāḡ-ı dāda şan ḥazānāsā
Ḳudūmuñla olur Zevrā mişāl ravza-i Rıḫvānı
- 16 Alıp Zevrāya teşrīf etmeden ol Āşaf-ı devrān
Bed-i a' dā olan eşḫāşdan mülk-i Süleymānı
- 17 Sezādır fetḫe dā'ir nice āḡāz etmegim zīrā
Götürmüş peyk-i nuşret raḫşa şimdi cān u insānı
- 18 Alıp bī-ḫarb ü fitne sāyebān-i fikr ile mülkü
Olursa böyle olsun re'y-i şā'ib hemtek-i kānı
- 19 Ne ḥācet eyleye sefk-i dimā ol feylesofāsā
Şunar a' dāya fikr ü rāy ile ol cām-ı ḥüsrānı

- 20 Seniñ endiŕseñe teslîm edipdir nice dānālar
Bu dürlü fikr ü tedbîre seniñdir verdi iz‘ânı
- 21 Bi- ħamdi’llāh felek devr eyledi vefk-i merām üzre
Bırağdı ħalb-i a‘ dāya enīn ü āh u efgānı
- 22 Muvaffağ olmadı bundan muğaddem kimseye fetĥiñ
Revādır ŗād ederse böyle nuŗret ins ile cānı
- 23 ‘ Aceb midir ererse ħavf u dehŗet ħalb-i a‘ dāya
Çodu ħayretde iĥbāliñ nice Īrān u Tūrānī
- 24 Sen ol ŗîr-i hünerver merd-i meydān-ı veğāsın kim
Ne mümkin ŗîr ile ceng eyleye mūŗ-ı beyābānī
- 25 Bu fetĥ u nuŗretiñ a‘ zamsa da lākin saña nisbet
Berāber mi olur ‘ anĥā ile mūr-ı Süleymānī
- 26 Felek devr eyledi ŗimdi murādımca bi-ŗükri’llāh
Ki etmiş bu sefer de jeng-i ġamdan ħalbi nūrānī
- 27 Eyā ŗāĥib-faĥānet nāzım-ı manzūme-i devlet
Olur ŗabr u ħarārından ‘ adū bir ‘ ālem-i fānī
- 28 Seniñ bir çāker-i ednāña mānend olmayan bende
Saña gösterdi der-laĥza ‘ inād u bağy u tuğyānı
- 29 Ĥuzūra da‘ vet etdiñ ise de ol ŗaĥŗ-ı bed-fi‘li
Ne mümkindir ki görsün ŗeb-pere mihr-i dirāĥŗānı
- 30 Cidāl u ħarb u fitne etmegi zu‘ munca ħurmuŗdu
N’ede ĥāl-i vaĥūruñdan eder elbet girizānı
- 31 Mu‘ ayyendir ‘ adūyu dest-bend etmeñ cidāl eyle
Velī bi-ceng aña rāyiñ verir hāl-i periŗānī
- 32 Bu güne bi-edeblikden ŗikest olduğda nādimidir
Çerākārī kuned ‘ āĥıl ki bāzār u peŗimānī
- 33 Hezārān ŗükr ola buldu meserret cümle ĥāĥırlar
Ki koydu ĥāĥır a‘ dāya re’yiñ ħavf u lertzānı

- 34 Temeddühle olur ise baña tahrik-i endişe
Bu nev' üzere bulur elbette tab'ım hadd u pâyânı
- 35 Kümeyt-i hâmemiñ vaşfi yazılmış levh-i a' lâda
Sühân vâdîlerinde esb-i fikrim aldı meydânı
- 36 Süvâr olduğda esb-i fikrime ol zâde-i ta' bım
Çekip tığ-i zebânın ser-te-ser zabt etdi dîvânı
- 37 Şalâ yârâna ey dil kimde vardır dürr-i güftârım
' Aceb midir hep eş'ârım geçerse şart-ı imkânı
- 38 ' Arūs-ı bîkr-i fikrim cilvesin vâ' iz eger görse
Dağı yâd etmesi taşvîr olunmaz hür u gılmânı.
- 39 Gelince medhine ebkem olur ol pîr-i endişem
Zebân-ı nâţıkam ibrâz eder elbette noşsânı
- 40 Hağ üzere vaşfi mümkün mi dil-i nâ-kâmımıñ elbet
Olur dem-beste ' âlem ger olurlarsa şenâ-h'ânı
- 41 Dırâz etsem revâdir vaşfiñi Fâ'iz du' â elzem
Ola hem-dem seniñle nuşret ü ihsân-ı Rabbânî
- 42 Mu'îniñ 'avn-i Bârîdir heme ' âlem du' â-h'ânıñ
' Alemdârîñ Hızır olsun saña bâ-luţf-ı Yezdânî
- 43 Cenâb-ı Kibriyâ devletle bâķi eyleye her dem
Seni ol Āl-i ' Oşmâna saña hem Āl-i ' Oşmânı
- 44 Gelip dört güşeden târihe imdâd eyledi Fâ'iz
Necîb Pâşâ-yı Haydar-dil alıpdır ceş-i Bâyatı

7

MÜŞARÛ'N- İLEYH HAĞĞINDA DİGER KAŞİDE-İ MEDHİYYE

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1 Necîb Pâşâ-yı nûrânî rehîm-i şeyh-i Geylânî

Vekîl-i mülk-i ' Oşmânî cihâna Âşaf-ı şânî

2 Necîb-i mekremet-kârâ dilîr-i menkabet-ârâ

Nice İskender ü Dârâ bu bâbıñ oldu der-bânı

3 Necîb-i merhamet-güster müşîr-i müşteri-ahter

Vezir-i re'y-i şâhib-ter verir a' dâya lertzânı

4 Necîb-i muhterem-efham cihânı eylemiş hürrem

Anıñla fahr eder âdem şafıyy-i Hayy-i Yezdânî

5 Necîb-i Haydar[î]-heybet hünerver mâlik-i himmet

Vağâr u ' izzet ü şevket ü cüd ile bulur şânı

6 Necîb-i müntahab-elyağ vekîl-i muṭlağ-ı bi'l-ḥağ

' İbâda zâtıdır eşfâğ budur elṭâf-ı subḥânî

7 Necîb-i rûy-ı rûşendir cebîni mihr-i enverdir

Güzel ef' âle maşdardır sever erbâb-ı ' irfânı

8 Necîb-i âsmân-pâye cihâna zıllıdır sâye

Ḳamu ednâ vü a' lâya edipdir luṭf u iḥsânı

9 Necîb-i ṭab' u ḥoş-meşreb اویسی ṭâ' at u mezheb

Bihîşte zâtıdır enseb cihânda yoğ aña şânî

10 Necîb-i ma' delet-peymâ vücūdudur kerem-sîmâ

Nigâhıyla eder îmâ ' ibâda cüd u im' ânı

11 Necîb Pâşâ-yı Ḥâtem-kef vücüh ile olup eşref

Edip a' dâsını hem ' ağd o zât-ı merhamet-kânî

12 Necîbi vaşf ile Fâ'iz kemâlâtın olur hâ'iz
Du'âsı lâzım u câ'iz dile meşgûl edem anı

13 Necîbi hıfz ede Bârî Hudâ 'avnı ola yâri
Dem-â-dem hayr-ı der-kârı haţardan şaklaya cânı¹

8

BAGDÂD VÂLİSİ DEVLETLÜ NECİB PÂŞÂ HAZRETLERİNİN 'İRÂKİ DEVR Ü TEFTİŞ İLE 'AVDETİNE DÂ'İR KAŞİDE-İ TÂRİH

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1 Bi- hamdi'llâh erip 'uşşâka imdi luţf-ı bî-gâye
Ki teşrîf eyledi bezme o serv-i yâsemen-sâye

2 Gelip sâķi-i meh-rû mihr-i 'âlem şan zuhûr etmiş
Ayağıyla serim erse 'aceb mi 'arz peymâya

3 Felekde ğibţa eyler şu'le-i didârına hürşid
Çemende serv olur hayrân bakarsa kıadd-i bâlâya

4 Sehâ sâķide 'âdetdir degil mahşûş efrâda
Verir ol câm-ı zerrîni ki a'lâ ile ednâya

5 Dolandırmış felek bâde edipdir mest 'uşşâķı
'Aceb mi ger gönül meyl eyler ise câm-ı şahbâya

6 Nigâhı nîm-i ğamze eylemiş bezm içre yârâna
Yine îmâ-yı mey kılmış humârı çeşm-i şehlâya

7 Eger nûş eyler ise feyz-i cûdundan o şûhuñ meyl
Ne mümkün eyleyem şimden gerü ben meyl mînâya

8 Kıadem başdıķda Zevrâya o hürşid-i cihân-efrûz
Feleklerde melekler oldu hayrân şekl-i tuĝrâya

9 Ne Zevrâ fahr eder ol Âşaf-ı sâni-i devrâna
Vücûduyla meger bulmuş durur Zevrâ güzel pâye

¹ Bu beyitten sonra yazmada 9. manzume yer almaktadır. Reddâdeye göre ise 8 no'lu kaside gelmektedir. Metinde reddâde esas alınmıştır.

10 Huzūr-ı devlete geldim hemān taqşiri ʿafv eyle
Bu ʿadetdir sürer bende yüzünü pāy-ı Mevlāya

11 Bu nev ʿüzre temeddühle eger maqşūdumu şorsañ
Murādım ere vaşfiñla qaşīdem evc-i a ʿlāya

12 Muẓaffer ola iqbāli hemişe mecd ü devletle
İlāhī ğālib et her dem anı bed-ḥāh a ʿdāya

13 Hilāle ser veripdir Fāʿizā tāriḥ-i gevherdār
Necīb Pāşā ʿIrāqı geşt edip de döndü Zevrāya
1261

9

**MÜŞARŪ'N- İLEYHİŅ DİCLE KENĀRINDA BİNĀ ETDİĞİ QAŞR İÇÜN
SÖYLENİLEN MUŞANNA ʿ TĀRİHDİR ¹**

mefā ʿilün mefā ʿilün mefā ʿilün mefā ʿilün

1 Hüner ibrazı olmuşdur Hudādan ḥāmeme mu ʿtād
Edersen eyle böyle Fāʿizā beytiñ metin bünyād
Dü-mışra ʿdan yapıp tāriḥ-i heşt ü belki de heştād
Budur bir şıdḳ u kâşāne cinānāsā bedī ʿicād
Kenār-ı Diclede nev-qaşr edip a ʿlā Necīb Pāşā ²

1262

10

**BAĖDĀD VĀLİSİ NECİB PĀŞĀ ḤĀZRETLERİNİN NECL-İ GŪZİN A ʿZAM-I
RİCĀL SALṬANAT-I SİNEDEN AḤMED ŞŪKRİ BEĖ EFENDİ
ḤĀZRETLERİNİN BAĖDĀDA TEŞRİFLERİNDE SÖYLENİLEN QAŞİDE**

fā ʿilātün fā ʿlātün fā ʿilātün fā ʿilün

1 Zāt-ı pāk-i eşrefiñ Zevrāya verdi ziveri
Maḳdemiñle Bağ-ı dādın müncelī zib ü ferri

9 21a

¹ Müstensihin notu: Necībiyye nāmıyla ma ʿrūf olan bu qaşr mu ʿaḥḥaren ḥarāb olmuş, 1214 tāriḥinde yerine bir ḥasteḥāne-i ʿaskerī inşā edilmiştir.

² 9. Tarih aynı zamanda (26b) de de bulunmaktadır. Bu durum daha önce belirtildiği üzere sayfaların karışmasından kaynaklanmıştır. Reddāde takip edildiğinde 9. tarihin bu sırada verilmesi uygun görülmüştür.

10 21a

- 2 Bir nihāl-i cūd u hilm ü luḫdur zātın seniñ
Görmemişdir senden evvel böylece bir serveri
- 3 Tıynet-i hülkuñda muzmer şu'le-i feyz-i şeref
Ṭab' -ı pākiñde dirāḫşān āb u tāb-ı enveri
- 4 İltifātın kapladı ehl-i 'Irākı ser-te-ser
Oldu ṭab' ın cümleye ef'āl-i ḫayrın maşdarı
- 5 Dehre gelmez meşreb-i dānā seniñ tek öyle kim
Cezm edip fikr ü ḫayālim sen gibi dānişveri
- 6 Vāli- i Zevrā Necīb Pāşā-yı baḫr-i merḫamet
Ol ki baḫr-i ma' delet sensin efendim gevheri
- 7 Bir dirāḫt-ı merḫametdir vāli-i vālā-himem
Kim sığınmış sāyesinde fer' -i nāzın perveri
- 8 Eylemiş bihter seni Ḥallāḳ-ı 'ālem ḫalḳdan
Olmuş aḫlāḳ-ı nefsiñ hep ricāliñ eḫari
- 9 Gelmemiş rüy-ı cihāna āşafā zātın gibi
Merḫamet dīvānının şāḫib kırān-ı ekberi
- 10 Ḥulḳ-ı pākiñden zekā deryāsı bī-pāyāndır
Her emirde bī-riyā emşāliñin ser-efseri
- 11 Vālid-i mācidleriñ bir sāye şalmış 'āleme
Ol dirāḫt-ı devletiñ sensin ki şāḫ-ı eşeri
- 12 Gülşen-i ṭab' ın edipdir ḫoş mu'atṭar 'ālemi
Bülbül eyler mi fiḡān olmazsa ger verd-i teri
- 13 Ḥāṭırım meşḡül u ṭab' ım baḫr-i ḡamdır mümteḫin
Vaşf-ı zātınla bulur feyzi zebān-ı çākeri
- 14 Şaşmışam evsāf-ı zātında ne yazsam bilmezem
Her ne ifrāt eylesem gelmez yine biñde biri
- 15 Defter-i üftāde dil içre olursa nāmımız
Līk meydān-ı nazımda şā' irāniñ şā' iri

- 16 Gerçi yokdur ehl-i ʃabʿ iñ bir ʃarīdārı velī
Nazmıma bezm-i felekde müşterīdir Müşterī
- 17 Oldu bāzār-ı süḥan görsün gürūh-ı ehl-i ʃabʿ
Bende şöyle var dürer nazm u şenāniñ nādiri
- 18 Medḥ-i zātınla ne zīver buldu nazm u neşrimiz
Ġıbṭa eyler idi ger görseydi anı Enverī
- 19 Var ise ehl-i hüner gelsin de görsün nazmımı
Olalar ser-tābe-pā endişemiñ fermān-beri
- 20 Bir nazār eyle ki çeşm-i merḥametle nazmıma
Eylerem daʿ vāt-ı ḥayr oldu ʃasīde āḥiri
- 21 Fāʿizā taşdıʿ -i ser etme ki ʃül-ı nazmdan
Bulmaya ʿ acz ü milel ʿ ālī Cenāb-ı Dāveri
- 22 Olsun eyyāmıñ füzūn-ı baḥt u iḳbālin etem
Ola dergāh-ı refīʿ iñ bendegāniñ reh-beri
- 23 Ola efzūn biʿllāhi ʿ ömr-i ferzend ü peder
Mıhr ü meh olsun hemişe emriñiñ fermān-beri
- 24 Verdi tāriḥ-i mücevher mihr ü māha iki nūr
Ancaḳ Aḥmed Şükri Beg Zevrāniñ olsun meḫarı

1260

11

MÜŞARŪ'N-İLEYH BAĠDĀD ʔĀ'İM-MAĠĀMI OLDUĠDA İRTİCĀLEN SÖYLENİLEN TĀRİḤDİR

fāʿ ilātün fāʿ lātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

- 1 Ḥamdüliʿllāh maḳdemiñdir hep ser-i ʿ uşşāḳa deng
Ḥāşıl etmişse ʿ aceb midir añınla nām u teng
- 2 Ḥüsn-i enzāriñ ile mirʿāt-ı dilden ʔopdu jeng
Ṭüṭi-i ʃabʿ iñ bu vādīde sözüdür lāle reng

²³a Vezne uymamaktadır.

3 Çâkeriñ Fâ'iz eder târihi tâ öpsün anıñ
 Kâymağâm oldu bugün Zevrâya Aħmed Şükrü Beg
 1261

12

**ERZURUM MÜŞİRİ 'UṬUFETLİ ḤAMDİ PÂŞÂ ḤAZRETLERİ ḤAḤKINDA
 KAŞİDE-İ 'İDİYYE**

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

- 1 Dîdemiñ eşki midâb u müjeler oldu kalem
 Ramazân derdini şerh eylemege düşdü rağam
- 2 Ramazân ayı meger olmaya hâtır dil-şâd
 N'edelim böyle imiş hükm-i każâ-yı mübrem
- 3 Ramazân ayı eder ehl-i dili pâ-beste
 Gündüzü sil marazîdir bedene şâmı verem
- 4 Ramazân ayı olup fażl-ı der-i meykedemiz
 Meh-i 'id oldu ki miftâh-ı kilid-i der-i Cem
- 5 Nâ-gehân gelmiş iken hâtır devr-i sâķi
 Dediler şâhid-i rü'yet bulunup bir âdem
- 6 Şıçradım âh ederek ben de hilâl-i 'idi
 Görmüşem haydi gidip eyleyelim def' -i elem
- 7 İkimiz de koşaraq gitdik o dem maħkemeye
 Muħzırân söylediler öyle 'udül geldi n'edem
- 8 Görmeden kağı dedi öylece şâhid var mı
 Şormadan levha-i i' lâme edip tarh-ı rağam
- 9 Deme kağı dağı bizden beter âzürde imiş
 Ramazân zaħmına sız siz dedi şâfî merhem

³b Kâ'immağâm: kâymağâm, metin.

12 23a

³ Müstensihin notu: Şu beyiti taħaṭtur etdim:
 Ramazâna marazân dedi eṭıbbâ zîrâ
 Gündüzü dağ marazîdir gecesi istikâ

- 10 Erzurum vālisi ol Hāzret-i Hamdī Pāşā
Görüp a‘lāmı buyurdu at ile top u nağam
- 11 Atılıp top-ı meserret ser-i zühhād üzre
Çoparıp tāt-ı riyāyı ederek anlara ğam
- 12 Ramazāna acısı zühd degil şūfīniñ
Bilir Allāh ki añın maqşadınıñ h‘ān u şikem
- 13 Ramazānda verilir zāhide helvā vü kebāb
On bir ayda ne bulur eyleyemez onları şem
- 14 Ne zamān gelse añın hātır-ı medhūşuna қand
Āh-ı güllāc ederek suhte-i dil hem-çü fağm
- 15 On bir ay var daha ey şūfī-i sālūs saña
Atma İllāhi severseñ bu zamān bezme қadem
- 16 Hāvf ile ‘azm-i sefer etdi o sālūs bugün
Hamdüli’llāh ki edip meskenini mülk-i ‘adem
- 17 Müjdeciyem diyerek pīr-i muğāna gitdim
Beni dāmād eger etseñ verirem iki payem
- 18 Birine duğter-i rez birine sākī olsun
Etdi fermān-ı düğün böylece ferhundesiyem
- 19 Böyle bir şāhib-i şān kimseye dāmād oldum
Maşraf olsun baña lāzım bu zamān hayli direm
- 20 Ben isem şıfr-ı kef ü dest-i tehī lākin var
İstinād eylediğim ma‘den-i esrār-ı kerem
- 21 İftihār-ı vüzerā kıble-i cāh-ı ümerā
Mültecā-yı fuқarā ya‘ni vezīr-i a‘zam
- 22 ‘Āleme kıldı müşīr anı hudāvend-i ezel
Sevdi etdi anı hem-nām-ı Nebiyy-i ‘ālem
- 23 O keremkānı vezīr ibn-i vezīr etmişdir
Bezī-i maқdūrunu ger açmasa sā’illeri fem

- 24 Şerm eder ehl-i seḥā gördüğü dem iḥsânın
معن u Yahyâ gibiler olsa n'olur müstaḥdem
- 25 Hâşılı eyledi devrinde o Āşaf câme
Şermden giydi anı çoḡları hem-çün Hâtem
- 26 Hâsed etdi der-i zîşânına nüh ṭâḡ-ı felek
Görse dârâtını ḡayrân olur şâh-ı 'Acem
- 27 Mişl olur mu aña Āşaf bu cihânda şimdi
Hük m eder mülk-i Süleymâna hemân bî- ḡâtem
- 28 'İd olup çıḡdı ki dîvânına ḡurşîd-mişâl
Görmüş olsaydı bu dîvânını n'eyler idi Cem
- 29 Peder-i pâkine ilhâm kılip ḡayy-i Ḥudâ
Oldu hem-nâm beni ism-i celâle tev' em
- 30 Āşafâ dâd-nümâ bende-nüvâzâ Mevlâ
Medḡe dâ'ir ne desem biñde birin söyleyemem
- 31 Etme bendeñ gibi ednâyı deriñden muḡber
Gerçi medḡiyye bu vâdîde ki olmuş ise kem
- 32 Çıḡdı meydân-ı sūḡan-sâza süvâr-ı fikrim
Urdu ماقل dil nüktesi fikr esbine kem
- 33 Yoksa eylerdi dil-âverliḡi yârâna zuḡur
N'eylesin oldu o vech ile zebânı ebkem
- 34 Feyz-i ḡaḡdır baña âhû-yı sūḡan teşḡiri
Bu ṭarâvetli reviş göñlüme olmuş mülhem
- 35 Naẓm için levḡ u ḡalem alsam ele der-sâ' at
Cümle yârân-ı sūḡan elbet olurlar mülzem
- 36 Fâ'izâ geldi du' â mevsimi cân u dilden
Terk-i lâf eyle saña şimdi du' âdır elzem

^{33b} Sayfa karışıklığı sebebiyle 33. beytin 2. dizesi ile 41.beytin sonuna kadar olan kısım (27a) da bulunmaktadır.

- 37 ‘Ömr ü iḳbāl ile devletle mü’eyyed olsun
Erzurum vālisi destūr-ı kerem kân-ı himem
- 38 Geçire ‘izz ile mecdinle müdām a‘ bādın
Zevḳ ile şihhat ile zāt-ı müşīr-i efham
- 39 Dāyim a‘ bādı sa‘ ādetle vücūd-ı pāki
Görmeye ḳılca zarar ermeye ḫātrına elem
- 40 Reh-ber olsun aña her yerde o Hıẓr-ı cāvīd
Görmesin cevri felek zerrece envā‘ -i sitem
- 41 Ḳırḳlara oldu ḳarīn nazm-ı dil-āvīz olsun
Anlarıñ ḫürmetine ṭālī‘ -i maḫsūd _____

13

**ḲONYA MÜŞİRİ DEVLETLÜ MEḤMED ḤAMDİ PĀŞĀ ḤAZRETLERİNE
ḲAŞİDE-İ ‘İDİYYE**

fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün

- 1 Erdi ‘uşşāḳa yine luṭf-ı Cenāb-ı müte‘ āl
Ramazān etdi güzer geldi hilāl-i şevvāl
- 2 سور مك luṭfi eger var ise bāde ile
Şeref-i şavm ile muḫtel idi bu fikr ü ḫayāl
- 3 Sözüüm ‘ayb etme güzel noḳşanı görseñ zāhir
Ederem mey ile şimden gerü ben neşr-i lāl
- 4 Verdi şādī vü ṭarab muṭribe selḫ-i ramazān
Gurre-i ‘īd ile zāhidlere yüz verdi zevāl
- 5 Şaḫki ‘İsāya bedel doğdu felek-i şevvāl
Etdi dil-mürdeleri cām ile ihyā fi’l- ḫāl
- 6 Erdi şevvāl-i şafā-baḫş ḳılıp ‘āleme
Verilir bāde vü mey rindlere mişl-i zülāl

- 7 Dağıtıp ruḥṣat-ı bāde dağıtıp dāğ-ı göñül
İşbu māhiyyet ile vecde gelir belki ḥayāl
- 8 Muṭrib ü pīr-i muğān rind ü sāķī vü meye
Verdi keyfiyyet[i] bu māh nice ğunc u delāl
- 9 Sāķi ālāt-ı ṭarab istemezem ben yalnız
Mey-i dīrīne ile bezmime ver ḥüsn ü cemāl
- 10 Nağd-i cānımla şirā eylememek mümkün mi
Olsa sevķinde ki mey emti' a sāķi-i delāl
- 11 Dökmüşem ḥün-ı ciğer reşk ile gördükde anı
Ruḥı al cāmesi al bāde-i gül-ġunu da al
- 12 Teng olur ğonce-i sāğar ḳanı eyyām-ı neşāt
Açılır ' uķde-i dil yār ile olduķda vişāl
- 13 Semt-i ğarbīde olur sāķi-i Ḥātem-yed kim
Luṭf umar dil bu cihet üzre eger esse şimāl
- 14 Bezm-i ' işretde o meh-rū ile cünbişde iken
Çarḥ-ı kec-devr n' olur birden edeydi iğfāl
- 15 Felegin ehl-i dile eyledigi mihnetden
Ey göñül bilmemişem şimdiye dek neydi me'āl
- 16 Ger felek devr eder ise eder ehl-i ' aşķa
Derdi mey sāķiyi pīr sāğarı hem köhne sıfāl
- 17 Mey-i dīrīne ile bāde-i zerrīni bulur
Bī-vefā dehrde bir laḥzada ancaķ erzāl
- 18 Çarḥ-ı kec-devr verir sāğarı devrinde hemān
Kimde devr eyler ise işbu fenā māl ü menāl
- 19 Şunmadı dehr-i denī cāmını herġiz elime
Ḳader erbāb-ı dili bezmde ḳıldı pā-māl
- 20 Dehr-i dūn gerçi yazıp defter-i dūnīde beni
Ḥamdüli'llāh söze gelsem oluram 'ālū'l-'āl

- 21 Țab' imiñ zādesi ol şaf-şiken-i ma' reke kim
Girse şahn-ı sūhana kimsede almazdı mecāl
- 22 Țab' -ı endiŕe-i yār anı eder صدده gibi
Çıkısa şayd-ı sūhana fikr-i dilim bāz-ı mişāl
- 23 Per-i Cibril gibi sāye şalar dūnyāya
Eger açdı ise ' Anķā-yı hayālim per ü bāl
- 24 Benem ol ' İsi-nefes dem urur isem sūhana
Ola her söylediğim mu ' cize vū sihr-i helāl
- 25 Ta' n-ı ebnā-yı hased olmasa eŕ' arım ile
Cümle erkān-ı cihān olur idi māl-ā-māl
- 26 Meger ol server ola firķa-i hassāda hākem
Tā ki mübteł sözü devrinde ola kizb ü vebāl
- 27 Nice server o güzel hūlķ-ı hamidü'l- halka
Nām u şānından eder hūlķ-ı ' adl istidlāl
- 28 İftihār-ı vūzerā ya' ni ki Hamdī Pāşā
Oldu her vech ile ol zāt-ı pesendide-hışāl
- 29 Ey ki ' ālı-nazarā bende-nüvāzā Mevlā
Ola zātñ nice biñ ' abd ile mesrūru'l-hāl
- 30 Ey cihān-dāver ü dīn-perver [ü] vālā-himmet
Vey ' alā-şavlet ü Dārā-haşem ü ferrūh-fāl
- 31 Sensin ol āşaf-ı şānī bu cihāna belki
Gelmemiş sen gibi bir zāt-ı Sikender-iķbāl
- 32 Āsmān-pāye hümā-sāye vū ' ālı-menzil
' Arş-ı temkin ü felek-rütbe vū memdūh-ı fa' āl
- 33 onyaya verdi şeref öyle vücūduñ şerefi
Yeri var bulsa cihān zātñ ile istiqlāl
- 34 Buldu devriñde cihān emn ü emān ü raᕓāt
Hāside almadı bir eyleye tā baᕓt u cidāl

- 35 Luṭf u iḥsān u kerem rindi-i āşüfte-dile
Zāt-ı pür-cüduña olmuş bu ehemmi-i işgāl
- 36 Buldu kālā-yı süḥan devr-i bedi' içinde revāc
Oldu her şāḥib-i dil anda sütüde-aḥvāl
- 37 Ne ḳadar luṭf u kerem ḳıldı saña Mevlā kim
Muntazır oldu seniñ emriñe her emr-i muḥāl
- 38 Ey mü'eyyed-şeref ü İsi-dem ü Mūsā-kef
Vey Hızır-maḳdem ü hem menba' -ı cāh u iclāl
- 39 Sensin ol şaf-der-i meydān-ı hüner-pirāyı
Ne ḳadar medḥ eder isem edemem hiç ikmāl
- 40 Āşafā işbu sözüñ reyḅ u riyādan 'ārī
Vaşfdır medḥiñe dā'ir edemem baş-ı maḳāl
- 41 Tūṭi-i tab' ımı taḥsīn eder hep ehl-i ḳulüb
Medḥ-i āyiñeñe geldikde olur ebkem ü lāl
- 42 Çoḳ zamāndan beri olmuşdu ğunüde baḥtım
İşbu vaşfiñ ciheti oldu ki bīdārına dāl
- 43 Ol vücūduñ olalı kehf ile sāye tāse
Ḳalması rūy-ı cihān içre birāz zıl u zılāl
- 44 Dāverā zātıñı medḥ etmede taḳşīr etsem
Gelir elbette bu vech ile baña ḥayli vebāl
- 45 N'edeyim kim bu ḳadar oldu hemān maḳdū[r]um
'Acz u taḳşīrimi 'afv eyle eyā ferrūḥ-fāl
- 46 Cān u dil ḥaşre deġin vaşfiñ ile çekse ta'ab
Uġramaz fikr ü ḥayāle bu cihet ile melāl
- 47 Fā'izā lāf yeter ḥayr-ı du'ā mevsimidir
Ede devletle füzün 'ömrünü Ḥaḳ Celle Celāl

⁴¹a Vezne uymamaktadır

48 N'edeyim bende ne var hayr du' ādan başka
Nice mümkün edeyim hayr du' āda ihmāl

49 Kıla teysir Hudā pāyına yüz sürmegimi
Tā ki her vech ile ğamdan olayım fāriĝ-i bāl

50 Zer ü sīm ile güherden pür ola kīseñ kim
Kıalmasın küfe-i vezniñde elem pür-mişķāl

51 Tūl-i ' ömr ile mu' ammer olasın bā-iķbāl
Tā mü'eyyed kıla Hāķ-ı Cel-i Celāl müte' āl

52 Vermeye nev' -i zarar ile keder dest-i kader
Ede i' tābiñi her sā' ile ber-cāy-ı su' āl

14

**TRĀBLUSĠARB VĀLĪSĪ DEVLETLÜ ' İZZET PĀŞĀ HĀZRETLERİNE KĀŞĪDE-İ
RAMAZĀNĪYYE VÜ ' İDĪYYE**

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1 Şarkdan ğarba seyāhat mi bu geşt ü güzerān
Yoķsa bī-hūde yere devr edemez ehl-i dilān

2 Ārzū-yı dil olup Hāzret-i ' İzzet Pāşā
Ārzusuyla gelen olmada her dem şādān

3 ' Aks eder āyine-i fazlı kamu nāzırına
Terk-i āyine-i İskender edip ehl-i cihān

4 Öyle bir ma' den-i fazl öyle belāĝat-perver
Eyledi çoklarını şāhib-i ' iz ü ' irfān

5 Hıdmet-i devlet ile vüs' at-ı mülk ü millet
Menba' -i fikri eder böylece dā'im feverān

6 Eylemez buña kanā' at ede ğarba mülhāķ
Mülket-i devletine mülk-i cesim-i sevdān

- 7 Tāma[‘] -i cīfe-i dūnyā ile de belki degil
Sa[‘] y u iqdāmı şadāqatle olupdur çespān
- 8 Cem ü لبيد Hazret-i Sultān Mecīd
Bendesı olsa gerek cümle-i şāhān-ı cihān
- 9 Bildi ol şāh-ı cihān anı memālik-perver
Mülküñ ekşerıyeği eyledi ol zāta mekān
- 10 Her nice mülke gidince anı tanzīm eyler
‘Azl olur ise velī şānına gelmez noqşān
- 11 İnfışāl eylese sâ’ir vüzerādan birisi
Cünhasız olsa bile ede onda iskān
- 12 İnfışāl eylese ol zāt-ı mu[‘] azzam fevren
İttişāl eyleye manşıblara qalmaz hüsran
- 13 Tā ezel oldu vezīr ibn-i vezīr dağı olur
Şıdk ile haşre qadar nesl-i nesil-i zī-şān
- 14 Server enām-ı verā dāver-i ‘İzzet Pāşā
Bendeñe luğf-ı kirā şāhib-i cūd u im[‘] ān
- 15 Haq saña verdi bile böyle seyāhat mülki
Zīb ile manşıb ile ‘ālemi kıldıñ seyrān
- 16 Luğf u ihsān u kerem seyf ile ‘irfān u qalem
Cümlesi tev’em olup sende be-cem[‘] -i zıddān
- 17 Ne revā bencileyin şā[‘] ir olur devriñde
Nazm-ı eş[‘] āra ede gāyırısı tađrīk-i zebān
- 18 İşte sen gibi hakem dilde sühan elde qalem
(Olmaya güçdür mufahham) ben olunca gūyān
- 19 Menba[‘] -ı tab[‘] -ı sühan bāğ-ı dilimdendir bu
ملهقان sühanān oldu qamusu reyyān

¹¹b Vezne uymamaktadır.

¹⁸b Vezne uymamaktadır.

- 20 Benem ol şâ'ir-i rengîn-şıfat kim yaraşır
Atlas-ı kâr-ı felek düşuma olsa mintân
- 21 Benem ol şâ'ir-i yektâ-yı zamân her sühanım
Der midir mu'cizemi 'âleme yoksa
- 22 Elleri titreyerek levh ü kalemin düşürür
Hâme-i çüb-ı kelîmîmi görünce hisân
- 23 Ger felek görmüş olaydı eder idi ol dem
Na' l-i aqdâm-ı hayâlîmi külâh-ı sāmân
- 24 Zâde-i tab' -ı cihân-gîr ile Behrâm-şıfatam
'Arşa-i nazmda ger olsa n'olur şîr-i jiyân
- 25 Nev-heves şâ'ir eger görse kemâlîmi benim
Hem tehî dest kalır hem de fazıldan 'üryân
- 26 Şâ'irem ben diyerek biri dehânın açsa
Çok mudur tîğ-i zebânım anı etse bürrân
- 27 Zâde-i tab' ima tahsîn-i beşer sâde degil
Belki Cibrîl olur bu sühana ğıbta-künân
- 28 Bu mişâl üzre iken zâde-i tab' -ı vâlâm
Ne ede midhatıña bulmadı had u pâyân
- 29 Âşafa böyle mi ben söyler idim müdhatıñı
Olmasaydı ki dehânımda kilîd-i ramazân
- 30 Ey cihân-pâye deger dâ'ireñiz Dârâya
Vey melek-mâye felek-sâye müşîr-i zî-şân
- 31 Hâk-pâya gelerek 'arz u beyân eyleyeyim
Ramazân ile mübârek ola 'idiñ herân
- 32 Ramazân ayını Hâk böylece farz etmişdir
Ki terâvîh ü 'ibâdet ile olsun güzêrân

²¹b Beyitte eksiklik vardır.

²⁶a Diyerek: de, deyü metin. Müstensih tarafından önceki kelimenin üstü çizilerek yazılmıştır.

- 33 Sen terāvīḥ ü ‘ ibādāta ni‘ am zam ederek
Ehl-i ğarba ki deriñde açılıp sofrā vü ḥ‘ān
- 34 Ser-puş altında gelir aṭ‘ ime-i ğün-ā-gun
Maġribī şaṅki bulup genc-i nihānı bu zamān
- 35 Doyurur Ḥaḳ seni cennetde yed-i luṭf ile
Çün bu feyziñ yetişip ḥasret iken anlara nān
- 36 Ḥāşılı eyledi taḥşīl-i rizā-yı zātıñ
Dü-şevāb ile ğüzer eyledi māh-ı ğufrān
- 37 Geldi şevvāl-i şafā-fāl ile eyyām-ı vişāl
Yüz sürem dāmeniñe böyle degil mi idmān
- 38 Doğdu ol māh-ı şafā ben de tegazzül edeyim
Erdi evḳāt-ı feraḥ eyleye sākī devrān
- 39 Ebru-yı sākī midir bezm-i felekde görünen
Şaṅki imā-yı mey etmiş bize çeşm-i fettān
- 40 Ramazān ummuş idi fażl-ı der-i meykedeye
Meh-i şevvāl edip aña ki miftāḥ-ı beyān
- 41 Açılır ğonce-i nev-reste-i fem bāde ile
Mürġ-i dil mürġ-i seḥerveş ede her şeb nālān
- 42 Zene mā’il degilem duḥt-ı rezi neyleyeyim
Lebleriñ ver emeyim eyleye sākī ‘ unvān
- 43 Lebleriñ birini emdim öbürüñ ‘ aksi urup
Felek āyīnesine etdi hilālī raḥşān
- 44 Nāḥun-ı sākī midir nedir felekde bu hilāl
Yoḳsa ol muġ-beçeniñ cebhesi mi oldu ‘ ayān
- 45 Fesini egdi boyun bāġını şoydu sākī
Felege urdu hilāl oldu ki ‘ aks-i ğerdān

⁴⁴a Vezne uymamaktadır.

- 46 Gerdene şarılarak zülfü siper etse bulur
Kaşı yaya urulan t̄ir-i sinānından emān
- 47 Vaşf u faḥriyye vü tebr̄ik ü ğazel yetmez mi
Fā'izā eyle du'ā şimdi odur z̄ib-i zebān
- 48 Ḥazret-i Bāri saña eyleye her dem ḥaşmet
Şervet ü devlet ile ḥaylice 'id ü ramazān
- 49 Hem 'adūlarñı seniñ ede ni' amdan maḥrūm
Ramazān gibi gele onlara ruzān ü şabān
- 50 Sāye-i şeh̄ire iclāle reşk eyleyeler
Rūm u Tersā vü 'Acem eyle ki cümle 'üryān
- 51 Encümün Ḥālīķi hem 'ömrünü efzūn etsin
Kevkeb-i ṭālī' iñe ola 'Uṭārid ḥayrān
- 52 Āstānında beni şād ede Mevlā-yı kerīm
Etmeye ṭālī' imi mazḥar-ı ye's ü ḥirmān

15

MÜŞARŪ'N-İLEYH SĀL-İ CEDİD TEBRĪKİ

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

- 1 Bu muḥarremde feraḥ 'āleme etdiñ baḥşā
Yed-i iḥsānıñ ile bendelere zer Pāşā
- 2 H̄iç olur bulmaya zātñ ki şifa-yāb idi
'Alīma'llāh bütün söylediler çok yaşa
- 3 Ḥamdüli'llāh şifā bulduñ efendim ammā
Ḥasteyem cevri felekden hele ben şubḥ u mesā
- 4 Bendeñem faḥr ederem bendeligimle her dem
Gerçi şeh şandı beni şāḥib-i nazm u inşā

⁵⁰a Vezne uymamaktadır.

5 Almadım gerçi bir altun da bugün sāliyye
Öyle az şeylere rāzı degilem ben hāşā

6 Şānıña her ne revā ise anı hoş bilirem
Azsa da eylemezem kimseye aşlā ifşā

7 Fā'ize vird-i zebān oldu efendim tārīh
Ola bu sāl-i mübārek saña ' İzzet Pāşā
1266

16

ĀMEDĪ-İ DĪVĀN-I HŪMĀYŪN SA' ADETLÜ MAĦMŪD NEDĪM BEG EFENDĪ HAZRETLERİ HAĦKINDA TĀRĪĦ ¹

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1 Pādşāh-ı baħr u ber şāhib-livā-yı Aħmedī
Baħr-i iħsāndır ki vardır cūdunuñ cezr ü medi

2 Cezr eder nā-ehlden meddi gelir erbābına
Ehl-i dil-perver anıñ gibi cihāna gelmedi

3 Baħr-i cūdundan eger nā-ehl olaydı ħişşemend
Ben olurđum kām-bīn ü behre-yāb-ı sermedi

4 Etmış istiħkāk ile hep bendegān-ı ser-firāz
Ħadrdāndır bendesi nā-şā[d] aşlā ħalmadı

5 Gerçi evvel ħurb-ı sultān āteş-i sūzān imiş
Ħamdüli'llāh pādşāhım anı taşdıħ etmedi

6 Bende-i ūlāsı ez-cümle efendimdir benim
Māh-ı āmāli hemişe ħurre salħa ermedi

7 Sāye-i şāh-ı cihānda Ħaħ anı şād eyleye
Bāri şād olsun anıñla bendegānı sermedi

16 34a

¹ Müstensihin notu: Sadr-ı a' zam Maħmūd Nedīm Pāşā merħūm.

8 Çâkeri Fâ'iz dedi târîhi 'avn-ı Rab ile
Oldu istihkâk ile Maḥmūd Nedîm-i Âmedî

9 Fâ'iziñ târîhi verd olmuş zebân-ı 'âleme
Şi'r ü inşânîñ nedîmi oldu emced Âmedî

10 Fâ'izâ Seb'ü'l-mesânîdir himem târîh ile
Rütbe-i ulâ ile olmuş Nedîm Beg Âmedî
1266

17

**MÜŞARÛ'N-İLEYHİÑ MAḤÂM-I ŞADÂRET -'UZMÂ MÜSTEŞÂRLİĞA
TA'YİNİ HAḤKINDA**

[KİT' A]

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1 Her umûrunda muḥakḤak Ḥâzret-i şâhâneniñ
Olduğun Bârî te'âlâ işte kıldı âşḤâr

2 Oldu istihkâk ile bir zât-ı Maḥmûdü'ş-şiyem
Sâye-i şâhânesinde kâm-kâr-ı rüzgâr

3 Nice bir zât-ı hünerver ḡonce-i vaşında kim
Bûlbûlâsâ Ḥâme-i ḡuyendem eyler i' tizâr

4 Biñde bir vaşfın ne vech ile beyân etsem 'aceb
Ḥalmadı ta' rife Ḥudret oldum âḤir şermsâr

5 Cümle 'âlem manşıb-ı vâlâ-yı feyz-efzâsına
Nice yıllardan beri etmişler iken intizâr

6 Bir beşâret verdi bu târîh-i zîbâ 'âleme
Pâye-i bâlâ ile Maḥmūd Beg oldu müsteşâr

7 Senesi Fâ'iz için vird-i zebândır dâ'imâ
'Ömr ü iḤbâlin füzûn etsin Cenâb-ı Kirdgâr

1262

18

MAHMŪD FĀ'İZİN VEFĀT-I PEDERE DĀ'İR SÖYLEDİĞİ TĀRĪH

mefā 'īlün mefā 'īlün mefā 'īlün

- 1 Biz üç dāder olunca vālidem nā-būd
Hüseyn idi büyük evşat faķır Maħmūd
- 2 ' Alī idi üçüncümüz üç ay şoñra
Aramızdan vücūdun etdi mefkūd
- 3 Pedersiz yedi yaşında kılup bī-kes
Bi-ħamdi'llāh beni terbiye kıldı Ĥay-ı Ma' būd
- 4 Yaķınımdır ' aziz zū-intikām Allāh
Peder mazlūm iken zālimlerini eyleye merdūd
- 5 Hele geçdim fiġān u nāleden kať ' ā
Oraya oluruz çünkü bütün mevrūd
- 6 Emel dāram Ġafūr ismine Mevlāniñ
Olur luťfuyla peder cennetde mevcūd
- 7 Gelip bir ĥüzn Fā' iz dedi tārīh
Şehīden rıĥlet edip mīr-i Dāvud

1247

18 35b

²b Vezne uymamaktadır⁶b Vezne uymamaktadır.⁷b Vezne uymamaktadır.

19

VĀLİDESİNİN VEFĀTİ HAĀKINDA SÖYLEDİĞİ TĀRİĤ

müfte' ilün fā' ilün müfte' ilün fā' ilün

1 Hāsıdim olsa eger añlasa eyler keder
Söyleyeyim şorsalar başıma geldi neler

2 Pire-zen-i dehr-i dün etdi beni der-be-der
Nevha vü efgān ile vaqtimi kıldı güzer

3 Nār-ı firāk-ı vaţan etmede iken eşer
Hızem-i ğurbetle ben olmuş iken şu' lever

4 Yazdı Yarādan baña böyle fenā bir haber
Vālide merhūmemiz eyledi qabrī memer

5 Tāzelenip eski ğam ya' ni firāk-ı peder
Birbiri ta' kıb edip örtmededir derd-i ser

6 Sızlama Fā' iz n' olur bāĝ-ı fiĝāndan şemer
Raĝmet ile yād kıl şimdi ki raĝmet umar

7 Hāzret-i Şiddīqa vü zevci o ħayrū'l-beşer
Hürmetine ey Hudā ede na' ĩmi maqar

8 Cevher-i eşkim ile oldu bu tārīĥ-güher
Kıldı بملك cinān ' Āyişe Hānım sefer

1265

20

DEVLETLÜ 'İZZET PÂŞÂ HAZRETLERİNİN DİVÂN KÂTİBİ ŞÂLİŞEDEN
HASEN REFİ' EFENDİNİN VEFÂTINA TÂRİH

mef' ūlū fā' ilātün mef' ūlū fā' ilātün

1 Bu dehr-i dūn bırakmaz ne pesti ne bülendi
Olmaya hiç mağrūr ne zāhid ü ne rindi

2 Velīni' metimize kâtib-i dīvân iken
Dīvân-ı Hâkka gitdi naqd-i teni tükendi

3 Zübde-i aḥbâb idi ol münşî-i yegâne
Yağdı beni firâkı rāhatı buldu kendi

4 Haste idi dem-â-dem derd-i veremle āḥir
Āzürde kıldı felek öylece derd-mendi

5 Tārīḥ edince Fā'iz el kaldırıp du' āya
Yārab cināna varsın Ḥasen Refī' Efendi

1268

ĠAZELİYYĀT

[Ĥarfü'l – Elif]

1

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Sākıyā bezm-i Elest içre olup ihsān baña
Cām-ı vaḥdetle şunuldu ol zamān ĩmān baña
- 2 Devr eder eflāk u mā-fihāda zıkr-i zāt ile
Ĥalka-i tevhīd içün ilhām olup devrān baña
- 3 Deḥşet-i āteş degildir āh u nālemden ġaraż
Ārzü-yı dil olupdur vuşlat-ı cānān baña
- 4 Vuşlat-ı dīdār içün bīdār olur dil tā-seḥer
Yoġsa şād olmam verilse ḥūr ile ġılmān baña
- 5 Ĥamdüli'llāh doġru gitdim rāh-ı ' aşġ-ı vaḥdete
Ĥalmadı rāh-ı ḥaġāyık içre yol pinhān baña
- 6 Cür' a- nūş-ı bezm-i vaḥdet olduġum günden beri
Keşf-i esrār-ı tecellī olmadı yeksān baña
- 7 Ġayrdan ümmīd-i luḫf etmek ' abeşdir Fā'izā
Kāfidir rüz-ı cezāda zāde-i ' Adnān baña

2

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Maṭla' -ı rüyuñ ' azīzim “ ve'ḍ-ḍuḫā ” olmuş saña
Zülf-i ḥam-der-ḥamda “ve'l- leyl-i izā” olmuş saña
- 2 Az mıdır tevḍī' - i ḥaṭṭ-ı kudret ile yazılıp
Muşḫaf-ı rüyuñda bürhāniñ dü-tā olmuş saña

1 37b

⁵a Vezne uymamaktadır.

2 38a

¹a “ ve'ḍ- ḍuḫā”: “Yemin olsun, kuşluk vaktine”(Kur'ân-ı Kerîm, Duhâ 93/1). Ayetler ve anlamları için bk. <https://www.diyaret.gov.tr/tr> ayetler ve anlamları buradan alınmıştır. Bundan sonra ayrıca belirtilmeyecektir.

²b “ve'l- leyl-i izā”: “Yemin olsun geceye” (Kur'ân-ı Kerîm, Duhâ 93/ 2; Leyl 92/1).

- 3 Ȧ'a'n-ı tũfān-ı ' adũda fırtına varsa i-sũd
Keşti-i "isrā" da fıkrĩn nā-ħudā olmuş saña
- 4 Yoķdur ařlā ol ħarĩm-i vaħdet ire maħremi
Senden ōzge ey ħabĩbim bir nidā olmuş saña
- 5 N'eyleyem daldım evvelden baħr-i ' iřyāna meded
Eyle sāhil-res ezelden ilticā olmuş saña
- 6 Ȧıl mũyesser yũz sũrem iġnāya Allāh ' ařķına
Hem "le- ' ōmrũk"⁶ anda ' abd-i bĩ-nevā olmuş saña
- 7 Rũz u şeb bāķĩ bũtũn ' iřyānımı ħāķĩ benem
řāķiyem benden yaña her mũltecā olmuş saña
- 8 Bıkr-i fıkrim zıkr eder derk eylemez esrārı
' Add-i evřāfa bu cũmle nā-sezā olmuş saña
- 9 Fā'iz-i āvārenĩn ġŋlũnde zaħm-ı ma' şiyet
Ver řefā' at merhemim benden recā olmuş saña

[Ĥarfũ'1-Ba]

3

fā' ilātũn fā' ilātũn fā' ilātũn fā' ilũn

- 1 Zũlfũdũr ruħsārı ūstũnde niķāb-ı āftāb
şanki etmişdir anıñla cāme ħ'āb-ı āftāb
- 2 řāhidem bintũ'l- ' ineb meřhũr olupdur bādede
Ger zũhũr etse olur ondan ħicāb-ı āftāb
- 3 Āteř-i şems-i ruħuñla tũtdu āteř cān u dil
Bezme var sōyle olur bōyle kebāb-ı āftāb
- 4 Esb-i iķbāle binip evc-i felekde mehveşim
Āřķāre oldu bundan ızřırāb-ı āftāb
- 5 Tāb-ı rũyuñdan dilim bĩ-tāb olursa var yeri
Tāb-ı ruħsārıñdan olmuş iltihāb-ı āftāb

³b "isrā": "Geceleyin yũrũtmek" (Kur'ān-ı Kerĩm, Ĭsrā 17/1).

⁶b "le- ' amrũk": "Hayatına yemin olsun ki" (Kur'ān-ı Kerĩm, Ĥicr 15/72).

6 Haṭṭ-ı nev-peydā olup ruḥsār-ı ātešnākda
Şan açıpdır bezm-i ḥüsn içre kitāb-ı āftāb

7 Subḥ olursa meh cebīniñle olur ʿuşşākıña
Fāʾizā lāzım degil işrāk-ı bāb-ı āftāb

4

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Taḥtgāh-ı ʿaşqda şevketli ḥākāndır şarāb
Meclis-i aḥkām-ı dilde mīr-i mīrāndır şarāb

2 Mülk-i ʿayş u ceyš-i yārān ile nüh eflākede
Mihr-i devrān mihr-i cān mihr-i Süleymāndır şarāb

3 Mekrūmetde Ḥātem u ḥikmetde Eflātūn gibi
Menfaʿātverdir derūna derde dermāndır şarāb

4 Merde neşʿet-baḥş olur fikr u ḥayāli bādeniñ
Bzm-i nūş-ā-nūşda bir şāḥib-i şāndır şarāb

5 Şimdi devr-i bādedir devr et müdevver sāgarı
Yādgar-ı meclis-i Cem şāh-ı devrāndır şarāb

6 Ābāb zulmet Ḥızra olmuş baḥ dil-i şūrīdeme
Maşrıḳ-ı billūr-ı Cemden āb-ı ḥayvāndır şarāb

7 Beng ü efyūn neşʿe-yāb etmez derūnuñ Fāʾizā
Cezm edip zevḳ-i derūnum neşʿe-rizāndır şarāb

5

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Neşʿe-rizān zevḳ-efşān lezzet-i cāndır şarāb
Menfaʿāt-yāb olduḡu şübūt-ı bürhāndır şarāb

2 Nev gelirse şanma nevdır ʿāşık-ı dīrīneye
ʿAhd u peymān-ı ezelden luṭf-ı Yezdāndır şarāb

4 38b

^aاباب Ābāb, vezne uymamaktadır.

5 39a

3 İctināb etmek nedir vâ' iz diyorsa va' zda
Cennet içre āb-1 rūy-1 ehl-i ĩmāndır ŧarāb

4 Ehl-i bezme sākīyā la' liñ mişāli bāde ŧun
Bir nazār kıł māye-i āb-1 zenaĥdāndır ŧarāb

5 Meclis-i ' iŧretde benden dem urur muṭrib o dem
Söylemişdir bezme yāhū ŧimdi çespāndır ŧarāb

6 ' Acz u za' fim terk-i ŧahbādan olursa var yeri
Bir bir ardınca kerem kıł kıūt-1 ebdāndır ŧarāb

7 Fā'iz etme kār-1 İblīs ol enīs-i ' āŧıķa
Terk-i ' uŧŧāķa ne mümkin mūnis-i cāndır ŧarāb

6

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

زتاب شمع روي روشننت پروانه ام ام شب
زسوداي سواد زلف تو ديوانه ام امشب

دل مب از نگاه چشم بيمارت شده بيما
يود از چشم مشت ناله مستانه ام امشب

چوان خاك سزا ديدم اسير زلف كر ديدم
بدام افتاده چون آدم براي دانه ام امشب

شد است از وصل جانان حمدسه قلب من معمور
كه هست ان كنج باد آور در ويرانه ام امشب

يم دردست و مطرب هست و شاهد مست در عشرت
بهشت آسات زان حوري لقا كاشانه ام امشب

مي صافي يكسن فايز مترس از صوفئ ناصاف
به بي انصافي مشهور است از ان بيكانه ام امشب

7

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1 Ḥaṭṭ-1 ruĥsārı yazıp mühr ile ḥaṭṭāṭ جلب
Far عب āŧıķına ḥaṭ ile ĩmā Eyledi

- 2 Rāğib olmaz mı gönül bezme gelince görecek
Söylüyor sāğara gulgulle şurāhī “fe-enşab”
- 3 Manşib-ı pīre-zen-i dehri bütün hal‘ ederem
Zevce etdim yeñiden kendime bir bint-i ‘ ineb
- 4 ‘ Aysñ hākkına var et rızk-ı ahsen
Çanmayam mı var iken elde bu şāfī-meşreb
- 5 Meşrebiñ şāf u meyiñ sāf u diliñ şāf olup
Fā’izā eyle sezā böyle şifātı mekseb

[Harfū’t-Tā]

8

mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün

- 1 Ayağınla efendim bezme var ‘ uşşākıña nāz et
Bu teşrifiñle aḥbābı ayağınla ser-efrāz et
- 2 Kara bahtım gibi zülfüñ perīşān eyleme rūda
Sevād-ı kineyi kaldır n’ olur gel rūyla ibrāz et
- 3 Düzeni meclis-i ‘ işret vücūduñla be-hey muṭrib
Bu bezm-i ḥāşşa lāzımdır maḳāmıñ sen de şehnāz et
- 4 Edip meşşāta-i ta‘ bım dilinden rūyuña gāze
Gerekdir çeşmimi ḥāk-ı rehiñle tūtiyā-sāz et
- 5 Ser-āmeddir denilmiş Fā’izā güftār-ı üstāda
Naḫīre nice mümkündür hemān taḫşīre āgāz et

²b Vezne uymamaktadır.

²b “fe-enşab”: (fe lâ enşabe) “Artık aralarındaki akrabalık bağları işe yaramayacak” (Kur’ân-ı Kerim, Mü’minün 23/101).

⁴a Vezne uymamaktadır.

8 40b

⁵ Bu mısra için sayfanın altında müstensihinin notu vardır: “Bu naḫīreniñ ma‘tūfun ‘ileyhi olan gāzel ile taḫmīsi “taḫmīsat” kısmında mündericidir.”

9

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1 Nevâ-yı büselikden ey şabâ ' uşşâkı taḥzîr et
Uşûl ile inen nâlemi ney içre taḥrîr et

2 ĩ şehnâz-ı melâḥatkâr-ı Maḥmûdî ĩ mâh-ı evc
Ḥazîn etme dil-i meskenimi vaşlıñla tebsîr et

3 Nişâbûr u ' Acem ile Ḥicâz u İşfahânide
' Irâkîveş bulunmaz ey muğannî yâra taḥrîr et

4 Maḳâmât-ı tarabla muṭribâ râst eyle ḳânûnı
Muḥâlîf eyleme ervâḫı cânâ ḫayli tevḳîr et

5 Raḳîb-i zeng ile cânâ ' itâbe eyleme âğâz
Aña nev-rûz-ı vaşlı vermeyip hicriñle tekdîr et

6 Nühüft etmiş durur zülfün ḫişârı nâr-ı ruḫsârı
Ḥaṭ-ı "innâ fetahñâ" eyle tenvirini teşḫîr et

7 Müberḳa' kâkül-i rüyuñda ḫaṭṭıñdır beşîr-i vaşl
Vişâl-i zâhiriñle ḫâr u ḫasdan göñlü taḥrîr et

8 Murabba' vefḳ ile etmiş musaḫḫîr göñlü çâr-ebrû
Muḫayyer eyleme Fâ'iz dili dildâre naḫçîr et

10

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1 Baş açık kâkül perişân nergis-i mestâni mest
Öyle ser-mestem bu ḫâletden ki atmam câme dest

2 Yüz sürersem ḫâḳ-pây-ı sâḳiye şanma ' abeş
Eylemiş sâḳî ayağı nice a' lâ başı pest

3 Meclis-i şürâ-yı ' aşḳ içre verilmişdir ḳarâr
Zülf-i ḫam-der-ḫam hemîşe gerden-i mînâya pest

9 40b

¹b Vezne uymamaktadır.

⁶b "innâ fetahñâ": "Sana apaçık bir fetih ihsan ettik" (Kur'ân-ı Kerîm, Fetih 48/1).

10 41a

- 4 Bāde-nūş u mesken-i meyḥāne etmişdir beni
Ṭālī' m-i taḥrīr edende kātib-i rūz-ı Elest
- 5 Eyleme ḥāṭır-şikeste sāḳi baḳ ne eylemiş
Eylemiş فیس şikeste ḳo ola tevbe şikest
- 6 La' l-i gülfāmıñ ele girmez nigārā olmuşum
Bu cihetden bezm-i nūş-ā-nūşda şahbā-yı be-dest
- 7 Bāde-nūşla ḥiç gider mi bāde ' ömrü ol zamān
Bezm-i ' ayş içre olurken sāḳi ile dest-be-dest
- 8 Mālik-i genc olsa Fā'iz yā teḥī-dest olsa da
Rind-meşrebdir anıñ nezdinde yekdir nīst ü hest

[Ḥarfū's-Şā]

11

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Şevḳ-i la' liñ dildedir nūş-ı şarāb etmek ' abeş
Būs-ı la' l olduğda cāme irtikāb etmek ' abeş
- 2 Vaşla rāḡıb olduğun ĩmā ederken çeşm-i nāz
Soñra istiḡnā ile ' arz-ı ḥicāb etmek ' abeş
- 3 Aşdıḳā-yı sine şāfız kīne yoḳ dīrīneden
Sādeyiz vaḥşetle şerden ictināb etmek ' abeş
- 4 Ṭa' ne-i ḥādī ḥakīme bī-vefā ma' şūḳdan
Pür-cefā yār uğruna derd iktisāb etmek ' abeş
- 5 Ḥāl u ḥaṭdan ḥāli rū būy-ı vefādan ḥālidir
Çār-ebrū sevmeden meyl-i şebāb etmek ' abeş
- 6 La' l -i gülfāmıñ dile şalmış bütün ḥulyāları
Ḥāṭır-ı meşḡülü meyle neş'e-yāb etmek ' abeş
- 7 Sā' idiñ bālin u gerden pister مكن ḥayli dem
Şimdi ḥissetle ḳara zülfüñ niḳāb etmek ' abeş

8 Güft-gūy-ı nā-sezā her dem gelir ağyārdan
Ta' ne- i ağyār ile yāra ' itāb etmek ' abeş

9 ' Ālem-i düzden saña Fā'iz degil mi müntesib
Senden özge dil-bere dil intisāb etmek ' abeş

12

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün

1 Añladım ħabl-i metīn kākülünññ tār-ı laṭīfi
Ben naşıl eylemeyem ṭurre-i ṭarrāra teşebbüs

2 Kīl u kāl eyleme şūfī saña secde ederem ben
Mū-miyān üzre olan rişte-i zünnāra teşebbüs

3 Sırr-ı Bektāşī dilidir diyerek Bektāşī
Bilmedi hūhū ile eyledi esrāra teşebbüs

4 Bülbül-i dil olarak zāğ-ı raḳībe mūnis
Emel-i ğonce ile ' ālem eder ḫāra teşebbüs

5
Çāresiz etdi buña Fā'iz-i bī- çāre teşebbüs

[Ḥarfū'1 –Ḥā]

13

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1 Ehl-i diller ' aksine devr etmedir reftār-ı çarḫ
' Āksine şimden gerü dönsün ilāhī kār-ı çarḫ

2 Dāra Mansūrı çekip ḫaḫ üzre ber-dār ettiler
Ben de oldum bī-sebeb bilmem neden ber-dār-ı çarḫ

3 Çarḫı her kimde çok olsa çarḫda şöhret bulur
Çarḫsız kimse pul etmez böyledir bāzār-ı çarḫ

12 42a

³a Vezne uymamaktadır.

⁵a Beytin ilk dizesi eksiktir. Müstensih de bunu çizgi ile belirtmiştir.

13 42b

³a çarḫı: Müstensihin notu: Eski beşliklere Bağdādda verilen isimdir. "Bir çarḫı için çarḫ ederim şimdi bu çarḫı." Mısrā' ını da Bağdādda işitmişdim." Nā'il

5 Tek beni devr etmesin devrinde ‘ ayş u nūşdan
Her ne yana devr ederse devr ede devvār-ı çarḥ

4 Kām̄et-i ra‘ nāsım̄ı ḥam eylemiş dest-i ezel
Aldığım-çün k̄ine vü ḥıḳd u ḥasedden bār-ı çarḥ

6 ‘ Āşık-ı mürğ seḥer-i nālāndır şeb mā-seḥer
Bī-vefā ḡonce şarılmış ḥār ile gülzār-ı çarḥ

7 Dehr-i dūn erbābı dūn dūnı arar dūnıları
Fā’izā āzādesin olmaḳ niye ḡam-ḥ̄ār-ı çarḥ

[Ḥarfū’ d–Dāl]

14

fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilātün fe‘ ilün

1 Dehrde bulmadı bu ḳā‘ idedir bāḡī dād
Ḥamdüli’ llāh ki ḡönül eyledi terk-i Bağdād

2 Ḳaşd-ı Rūm eyledi dil şimdi sezā Mevlānā
Eylesin ḥāl-i perīşānına luḡfen imdād

3 Gezdirir داته bizi şimdi kebūter yerine
Bāz olursam ḳaderi men‘ edemez isti‘ dād

4 Dūn felek dūnu sever hep ḫama‘ etmez düşene
Şaḳın aldanma kime eyledi ol ḳaḥbe vedād

5 Kātib-i bezm-i ḳader atdı bizi ḡarba ḳadar
Rāzıyız Bāri ede azca bize istimdād

6 Bu denī dehrde kāşāne vü devlet mi ḳalır
Ey ḡönül hani señindir hani ḳaşr-ı Şeddād

7 Gerd-i ekdārıñ ile āyine-i ḳalbe keder
Fā’izā verme hemān eyle şafā-yı mu‘ tād

[Ḥarfü'r - Rā]

15

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

- 1 Şehr-i hübāni ki 'uşşāk-ı şarāb isterler
Dil-i 'uşşākı yanan bezme kebāb isterler
- 2 Āteş-i mihr ü muḥabbetle yanan 'āşıklar
Hicr odundan güzer- i 'ömrü şitāb isterler
- 3 Cevr eden 'āşıka şöyle yapılır maḥşerde
Ne 'azāb u ne 'iḳāb u ne ḥesāb isterler
- 4 Bu riyā naḳşını pehlūda eden mūḳılar
Bu riyā ile meger fikr-i şavāb isterler
- 5 Fā'izā bü'l-heves olma ruḥ-ı cānān ile sen
Şeb-i 'işretde degil 'özre cevāb isterler¹

15 43b

¹ Müstensihin notu: Bu ğazeliñ nazīresini de defterde gördüm; işte şuraya (karşıya) naḳl etdim. Bu gazel, Fā'iz'in nazire yazdığı Mahmūd Nedīm Paşa'ya aittir. Nedīm Paşa'nın gazeli şudur:

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Rindlere āb-ı ḥayāt añma şarāb isterler
Anlar āzādegi-i 'ālem-i āb isterler

Duḥt-ı merhūnuna şabr eyleyemez 'āşıklar
Güzer-i va' de-i vuşlatda şitāb isterler

Aldanır mı şanır Allāhı 'aceb zāhidler
Edip izḥār-ı riyā ecr u sevāb isterler

Sevdiğim duḥter-i hicrānıñı mażbūḩca tüt
Şoñra senden daḥi icmāl-i ḥesāb isterler

Fā'iziñ şi' rine peyrevligi neşr etme Nedīm
Şoñra nazmıñdaki noḳşāna cevāb isterler

16

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1 Çekmesin 'ārif olan boş yere ālām u keder
Ṭa' n-ı ebnā-yı zamānı edemez men' -i siper

2 Mütevāzı olana cīfe imiş derler kim
لي حقه kimseye de eşkal-i ebnā-yı beşer

3 Muhteliğ olduğumu eylediler zımn-ı tama'
İnzivā eyler isem söylediler hem-çü hācer

4 Ğaniye reşk ederek sā' ile topdan da cevāb
Ne mu' acciz diyerek hem daği şey vermezler

5 Mütecerred olana eylediler nām-ı يثم
Mütezevvic kese de söylediler çok sözler

6 Ehl-i zındīk kimseye yā kāfir diyerek
Zāhid olsañ denilir hīle eder hud' a eder

7 Fā' izā n' eylemeli şöyle vefāsız halkā
Ṭa' n-ı ebnā-yı zamānı edemez men' -i siper

17

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1 Şāh-ı istiğnā-yı mülk oldum recā bilmem nedir
Mültecā-yı Hāğdan özge ilticā bilmem nedir

2 Fāriğem dünyā vü ' uqbāya ta' alluğ etmeden
Terk-i tecrīdem bugün hubb-ı sivā bilmem nedir

3 Şöyle Mecnūnam ki Leylā bend-i zencīrimdedir
Eylerem ' aşkıñ yolunda cān fedā bilmem nedir

4 Her ne eylerse revā cānān men dil-ğasteye
Men sezāyam anıñ için nā-sezā bilmem nedir

16 44a

17 44b

18

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

- 1 Leb-i ' icāz demiñ mürdeye cānān getirir
Hızır u ' İsā o zamān la' liñe imān getirir
- 2 Ne bilir ' illetimi sāde olan huşk-ı tabīb
Feyz-baḥş-ı leb olan derdime dermān getirir
- 3 Vaşla dā' ir söz ile gönderilip bād-ı şabā
' Arz-ı aḥvāl edemez peygām-ı hicrān getirir
- 4 Rūz u şeb bāde için hem-dem-i yārān oldum
Bezm-i sāgar ne güzel şoḥbet-i yārān getirir
- 5 Zülf-i meh-rū saçılıp rūya niḳāb olmuş kim
Fā' iziñ başına ḥulyā-yı perīşān getirir

19

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

- 1 ' İd-i adḥādan o ebrūsu yaman şān getirir
' Āşık-ı küştesi de cānını ḳurbān getirir
- 2 Bu ḳara baḥt gibi saḫr-ı ḫatı meşḳ degil
Ḳatlime ḫaḫḫ-ı şerīfi ile fermān getirir
- 3 Ben gibi oda yanıp ḫasret-i ruḫla ḫāli
Micmer-i ruḫda yanar nūkhet-i cānān getirir
- 4 Şem' -i ruḫsārına ger olmasa zülfi fānūs
Sāde pervāne degil ' āleme sūzān getirir
- 5 Bulunursa ney ü mey def ü rebāb u ḫanbūr
Bana te' şīr edemez neş' emi ḫūbān getirir
- 6 Zülfi ḫarrārı olup gerdenine cāme ' aceb
Ḥutulup gün yüzü şān ḫulmet-i ḫirmān getirir
- 7 Fā' izā ḡonce dehen açmadığı demden mi
Her zamān mürḡ-i seherveş saña nālān getirir

20

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Ruĥlarıñ ey şūĥ aĥ bir zühre-i ra' nā mıdır
Mürġ-i rūĥum gülşeniñde bülbül-i şeydā mıdır
- 2 Ey gönül etdiñ keman-ebür kemān mı yoksa tiġ
'Aleme şüriş veren cellād-ı bī- pervā mıdır
- 3 Menba' -ı Kevşer midir la' l-i şeker-riziñ yaĥud
Āb-ı ĥayvān rūĥ-ı rindān māye-i şahbā mıdır
- 4 Mülk-i dünyāda seniñ ben görmedim emşāliñi
Bāġ-ı ĥüsnüñ bir nişān-ı cennet-i a' lā mıdır
- 5 Zülf-i pür-piçin muĥalsım genc üzre mārveş
Ĥāşılı cān almada bir ejder-i yektā mıdır
- 6 Şanma düşdüm ĥayr-ı ' aşķa bī-sebeb ben ey peri
Nīm ġamzeñ ' aşık-ı şūrīdeye imā mıdır
- 7 Ezber etmiş muşĥaf-ı ruĥsārınñ ser-tābe-pā
Sine-i sūzān-ı Fā' iz nüşĥa-i simyā mıdır

21

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Vuşlatıñdan mā-sivā ' uşşāķa hep efsānedir
Firķatiñ artıķ yeter şimdi dilim ġamĥānedir
- 2 Şūfiyā ' uşşāķı terġīb eyleme mescidlere
Cāy-ı şihĥat ' aşık-ı şūrīdeye meyĥānedir
- 3 Mürġ-i dil cān atma birden cennet-i ruĥsārına
Piç-i zülf-i dām u ĥāli bir ĥurulmuş dānedir
- 4 Ĥāne-i ĥalbim ĥarāb-ı tişe-i hicriñdedir
Bunca müddet firķatiñle cān u dil vīrānedir
- 5 Güft-gūda ĥoş-edāsın her dü-çeşmiñ ġamzedir
Sāķiyā her bir sözün ' azb u gözün mestānedir

6 Dest-i erbâb-ı tabî⁶ at gîsuya kûtâh olur
Bağ 'acâ'ib kâra amñ dest-gîri şânedir

7 Fâ'izâ himmetdir ol etme riyâ şüfî gibi
Rindsin el-Ĥağ sözün ser-tâbe-pâ rindânedir

22

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

1 Firkat-i hicr-i nigârı dil-i sūzânıma şor
Ey şabâ zülfünü var hâl-i perîşânıma şor

2 Bezm-i 'işretde olan keyfiyeti şorma baña
Söylesin verdigini sâki-i fettânıma şor

3 Tengdir gonce cevâbın veremez şimdi meger
Menba⁶ -ı âb-ı hayâtı gül-i ĥandânıma şor

4 Ĥüsn-i tedbîr ile tağyîr-i ĥader olmuş isen
Baht u iĥbâlimi sen tâli⁶ -i noĥşânıma şor

5 Çemenistân-ı ruĥa bülbül-i dîvâne benem
Ĥaĥ-ı nev-ĥîziñi gel ravza-i Rıdvânıma şor

6 Fâ'izâ peyrevi-i nazm-ı Necîb oldu naşîb
Şükr-i tanzîriñi var ĥazret-i sultânıma şor

22 46b

² a keyfiyyet: keyfiyet - metin.

⁶ Müstensihin notu: Bu nazîreniñ aşlı şudur: (Bu gazel, Fâ'iz'in nazire yazdığı Necîb Paşa'nındır.)

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Âteş-i ĥasret-i yâri dil-i sūzânıma şor

Sūziş-i 'aşğ u muĥabbet ne imiş cânıma şor

Gördüğüm cevr-i felekden diyemem şorma baña
Söylesin çekdigini çâk-ı girîbânıma şor

Menba⁶ -ı şaĥ-ı Fırâtı bileyim dersen eger

Mâ-cerâyı o bilir dîde-i giryânıma şor

Bülbülün tâbe-seĥer âh u figâmı ne imiş

Ġonceniñ ağızına şığmaz gül-i ĥandânıma şor

Bir 'aceb derde duş olmuş dil-i bî-çâre Necîb

Söylesin doğrusunu sen anı cânânıma şor

23

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

- 1 Süzse çeşmânımı gülşendeki nergis utanır
Reşk-i la' li ile lâle daği kıana boyanır
- 2 Vaşf-ı la' liyle dehânımı ki ballandırallı
Dudağım çatlayarak şanma yalıñız şulanır
- 3 Var mı hiç fehm edici cevher-i ferd-i deheni
Fehm eden fâş edemez etse daği kim inanır
- 4 Gerçi uydurdu şuyuñ yâre rakīb-i bed-ğū
Tîre-i tab' ı ile mi' desi yâriñ bulanır
- 5 Bir ' arūs olsa felek gelse saña aldanma
Böyle bir kağbe durur lağzada erden boşanır
- 6 Zâhid-i ħâm-binâ gibi kaşı şandı cemâd
Anı mihrâb edecek kıble-i setrsâ mı şanır
- 7 Tünd-ğülükde kesâd oldu metâ' -ı vuşlat
Kâle-i büse ile yâr muzâ ' af kazanır
- 8 Kâle-i vaşlımı verse ne ucuzdur câna
Ne dirîğ eyler idim bilse idim neyle kanır
- 9 Gülşen-i nazmda bülbül gibidir güyende
Çünkü Fâ' iz daği ol ğonce-dehâna dadanır

24

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

- 1 Tîğ-i ebrūsuna bir nesneyi şanma dayanır
Rüstemiñ yayı aniñla meger imdi [y]aşanır
- 2 Tâb-ı ruhsârı beni eyledi bî-tâb u tüvân
Tâbiş-i şu'lesine ben baqamam göz kapanır
- 3 La' l u çeşm ile ruğ u kâkülünü gördükde
Sünbül ü süsen ile nergis ü ğonce utanır

- 4 Va' d-i kümmün gibidir şabra kararım ne gezer
Rište-i va' di amân hâbl-i metindir uzanır
- 5 Mest olup h̄'âba varıp koydu bizi zulmetde
Şubh olur 'âlem ola demde ki ol mihr uyanır
- 6 Tîg-i ebrûsunu aldım elime fırsatla
Korçusundan ki raķīb h̄ar olarak şan şaşanır
- 7 Gözledi tîr-i müjeyle dili yârim yardı
Dedi bî-hûde degil göz ki 'azîmeti şanır
- 8 O felek-mertebeniñ ince beli şu' le verir
Keh-keşân mı kemeri yoksa hilâli şuşanır
- 9 Fâ'izâ vâdi-i tanzîri zihî zabt etdiñ
'Arş-a-i nazmda tek hayl-i hayâliñ dolandır

[Harfü'z-Zâ]

25

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

- 1 Pâğşâh-ı mülk-i 'işve nâz-'âmüz istemez
Şem' a-i ruhsârda pervâneler süz istemez
- 2 Ger perişân eylese kâküllerin hâlim gibi
Âftâb-ı rüyı aşlâ 'âleme rüz istemez
- 3 Necm-i iķbâli o mihriñ Müşterîdir menzili
Kendine burûc ile eyyâm-ı nev-rüz istemez
- 4 'Âb-ı 'âlemde kim uydursa şuyun dildâr ile
Bir dehâ minnet çekip de baht-ı firûz istemez
- 5 Fâ'iziñ dūd-ı derûnundan olur hâli 'ayân
Bir meşeldir görülen köye kılağuz istemez

26

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

- 1 Düzeliþ neþsime ol zenne-i dehr-i þannâz
İþte etdi beni zen-dost u ma' âþî-perdâz
- 2 Keþret-i cürme mu' âþî ile olmaz tev'em
Ni' met-i Hâlik-i eþyâ olur elbet efrâz
- 3 Kûþe-i 'uzleti câ eyler idim n'eyleyeyim
Lâ-mekânım baña vaþdet yeri geldi bile az
- 4 Vaþanım dūr u gönül sevdiði yok söyleyemem
Dâr-ı ğurbetde bulunmaz baña aþlâ hem-râz
- 5 “İnnâ lillâh”¹ derim ma' Şiyet-i mâzi için
Tâ' at-ı muþbileye þamdüli'llâh oldu âĝâz
- 6 Çirk-i ma' Şiyet için tevbe-i Őâbün etdim
Derd-i Ğaffâr ile pâk oldum olaldan dem-sâz
- 7 Tâ-be-key ola hedef riþte-i sîr-i cürme
Gerdenim ede bu vech üzre ma' âþî iþrâz
- 8 Ne þaraf üzre dönersem bu felek uymadadır
İbn vaþt oldu çalıþ bu felek-i Şu' bede-bâz
- 9 Fâ'izâ añla birâz 'âķıbet-i aþvâli
Terk-i ma' Şiyet ile ol bu felekde mümtâz

26 48b

⁵b Vezne uymamaktadır.

¹ “İnna lillâh”: “Biz Şüphesiz (her Őeyimizle) Allah'a aidiz. (Kur'ân-ı Kerîm, Bakara 2/56).

[Ḥarfū's-Şīn]

27

fe' ilātūn fe' ilātūn fe' ilātūn fe' ilūn

1 Ger olur sāḳi baña bezmde hem-pāy-ı heves

Ederem būs-ı ayağı ile icrā-yı heves

2 Verse meclisde mizāc üzre şarāb-ı nābı

Oluram ḥaşre ḳadar ma'il-i şahbā-yı heves

3 Düşmüşem Ḳayş gibi vādi-i ḥayretde esīr

Düşeli başıma Leylā ile sevdā-yı heves

4 Meyl-i dil etmedigim ḥamr-ı ḥumār-encāma

Edeli būs-i leb-i sāḳi-i zībāy[ı] heves

5 Şūfīniñ zūhdi ile Kevşer ise maḳşūdı

Fā'ize la'l-i leb-i yār olur aḳşā-yı heves

28

fe' ilātūn fe' ilātūn fe' ilātūn fe' ilūn

1 Ders-i 'aşḳ içre olan mebhāş-ı da' vā-yı heves

Bu idi etmeyeyim gönlümü her cāy-ı heves

2 Rū-be-rū vaşlını teklīf edebilmek yāriñ

Çāresi şarf-ı ḥayādır daḥi ibḳā-yı heves

3 Dem-i 'İsā lebidir mantıḳı iḥyā-yı 'ulūm

Gösterir ḥikmet ile 'āşıḳa simyā-yı heves

4 Dilidir kenz-i daḳāyıḳ daḥi lafz-ı dürrī

Ḥoş durur naḥvına varmaḳda başam pāy-ı heves

5 Ders-i 'aşḳ içre benim mūnisimi şorsañ eger

Fā'izā zūlf-i muṭavvelni edip cāy-ı heves

27 49a

28 49b

29

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1 Añlayıp haste-dilim verdi nigārım baña būs
Etdi ālām-ı hicrden teni şimdi maħrūs

2 Āb-ı hayvān deheniñ kaṭresin etse iħsān
Melekü'l-mevti eder feyz-i nefesden me'yūs

3 Gül ü Kevşer ruħ ile la' line reşk eylerler
Böyle zībā şifata n'eyleye meşşātesı sūs

4 Alsam āgūşa bu şeb sāķi-i ğilmān şıfatı
Bir de yād eylemezem ħūr-ı cinān ile ' arūs

5 Ĥāli söyler olıcaķ Rūm u Ĥabeşde fitne
Añladım ceyş-i Ĥabeşden ruħa gelmiş cāsūs

6 ' Ālim oldum oķudum nüşha-i esrār-ı ĥaṭı
O zamān erdi baña ĥaṭṭ-ı şerif ile rü'ūs

7 Fā'izā şöyle bu şeh-zāde mişālince ğazel
Taḥt-ı nazm üzre ' aceb mi eger ederse cūlus

[Ĥarfü'ş-Şin]

30

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1 Tirāş ile o nev-ħaṭ cānımı tenvir edip gelmiş
Yine tezyin ile rü-levhasın taḥṭir edip gelmiş

2 Leb la' l ü ĥaṭ-ı zümrüd gibi ' aks urmada cāma
O bir cāmi iki şuret ile taġyir edip gelmiş

3 Edā vü nāz ile oldu muħaşşı muşħaf-ı rüyu
Ĥaṭ-ı kudretle yüzde şivesin taḥrır edip gelmiş

4 Şaçılmış rüyuna zülf-i şeb-i tārik-i sünbülveş
Bu büy-ı cān-fezālarla bizi ta' ṭir edip gelmiş

29 50a

30 50b

²a “zümrüd” kelimesi vezin gereġi “zümrüd” okunmuştur.

- 5 Gülistān-ı ruḥunda dām-ı zülf ü ḥālidir dāne
Hezārān bülbülāsā ‘āşığı naḥçır edip gelmiş
- 6 Ḥaṭ olmazsa ne mümkün ülfet eyler ‘āşığa ol şüh
Ḥaṭı bürhān-ı ülfet olduğun taḥrīr edip gelmiş
- 7 Nem-i gül-āb-ı ruḥsārı n’olur Fā’iz ki nüş etse
Sezādır ḥaṭṭ-ı yāri ḥüsn ile ta‘bīr edip gelmiş

31

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

- 1 Tirāş etmiş o ceşş-i ḥaṭṭımı tedmīr edip gelmiş
Şaf-ı ifsād imiş tīg ile tekdīr edip gelmiş
- 2 Şaf-ā-şaf ceşş-i ḥaṭṭı öylece ılğar edip rūya
O düzdāsaları şimşīr ile teshīr edip gelmiş
- 3 Vefāsız sāde-rū öz ḥānesin yıkmış ki gönlümdür
Olup mi‘mār ḥaṭ-ı vīrānemi tā‘mīr edip gelmiş
- 4 Eger seniñ hicirle üstüḥ‘ānım rīzelmişse
Bu kesrī mūmyā-yı ḥaṭ ile tecbīr edip gelmiş
- 5 Müfessir oldu Fā’iz muşḥaf-ı esrār-ı ruḥsāra
Vefādır āyet-i ḥaṭṭıñ deyü tefsīr edip gelmiş

[Ḥarfu’d-Ḍād]

32

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

- 1 Ṭavr-ı ‘aşğ üzre cemāliñ idi ol nūra ‘ivaż
Ḥayf kim oldu bu perçem şeb-i deycūra ‘ivaż
- 2 Nice pervāne-i dil oda yağılmaz görse
Şem‘-i ruḥsārı yanar bezmde kāfūra ‘ivaż
- 3 Muṭrib ü çengi ne lāzım bize olsun maḥrem
Āhımı ney ederem zülfüñü ṭanbūra ‘ivaż

31 50b

⁴a Vezne uymamaktadır.

32 51a

- 4 Mey ü Kevşer gibi şanam lebiñ ebkem degil ā
Olmadı Kevşer ile duhter-i engūra ʿivaż
- 5 Kāmeṭiñ serve mi Tübāya mı beñzer şandın
Olmadı nāzlı bu reftār-ı dü-mezkūra ʿivaż
- 6 Bir zamān şarmış idim māh-ruḥuñ hāle gibi
Şimdi āyā ne edem öylece bir sūra ʿivaż
- 7 Fā'iziñ bir kıara deñiz gibidir baht-ı bedi
Āh ile yandı dili uymada vāpūra ʿivaż

[Ḥarfü'l-Ġayn]

33

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Şem'-i rūyuñ bezmde olsun ne lāzımdır çerāğ
Cismimi pervāneveş etsem sezādır dāğ dāğ
- 2 Duhter-i rezdir naşībim hūr-i ʿine yoķ heves
Bende yoķdur şöyle bir efsāneye hergiz dimāğ
- 3 Bezme varsañ ben senin-çün bārgāh etdim dili
Üstüñ-ān-ı sīneden bir taht-ı ʿāc etdim oṭāğ
- 4 Sākiyā mihr-i ruḥuñ mihr-i ziyādır ʿāşıķa
Ol şu'ā'-i rūy ile bezme ne lāzım şeb-çerāğ
- 5 Kāmil inkār eylemez fażl u kemāle kāmili
Fā'iziñ eş'arı olmaz ta'n-ı cāhilden ırāğ

34

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Tāc-ı Cemşide bedel bāķī durur bezme ayağ
ʿĀleme şimden gerü ol cām-ı billūr ola şağ
- 2 Tīğdir ebrūlarıñ ur gerdene etme dirīğ
Rāziyam hūnumla verseñ cevher-i şimşire rāğ

- 3 ʿÖzr ile kesme ayağıñ bezm-i nūş-ā-nūşdan
Ger der-i meyḥāne bağılı olsa olsun şaḥn-ı bāğ
- 4 Mürg- i ḳalbim ḳalk seḥerdir çeşm-i maḥmūruñla baḳ
Şāḥ-ı gül açmış senin-çün her ṫarafdan dal budag
- 5 Çeşm-i mestiñ nāz ile ʿaksiñ biraḳmış dīdeme
Çeşmimi pūr-ḥūn edipdir derdime vermiş mesag
- 6 Vāʿ iziñ pendi ʿabeşdir dedigi vaʿ d-i baʿīd
Fāʿizā işḳā edip de bādeden etme ferāğ

[Ḥarfūʿ1-Ḳāf]

35

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

- 1 Saḥil-i vuşlata bir vech ile cān atmayaarak
Yemm-i hicretde beni eyledi dildār ḡaraḳ
- 2 Ḳıl ḥazer ḳılma nazār mūy-ı miyān yāre
Gerçi bir ḳılıca baḳışdır o maḥal lik araḳ
- 3 Dāne dāne dizilip gerden-i billūr üzre
Dürr-i meknūn midır jāle midir yoksa ʿaraḳ
- 4 Sebze-i rūyuñu görmezse ne ḥāşıl andan
Bār almaz ki dirahṫ üzre eger yoksa varaḳ
- 5 Fāʿiz ol yār dili vaşlı ile şād etmezse
Seni mümkün mü telef eylemeye şöyle merāk

36

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

- 1 Birbirin taʿḳīb edip atmaḳdasiñ bezme ayaḳ
Duḫter-i pīr-i muḡānla sāḳi olsun yüzüñ aḳ
- 2 Renc-i zıkr-i sübhā ile eylemez Kevşer ḳabūl
Zülf ile meyden ḡoñül geçmez görürse baña dayaḳ

35 52a

36 52b

- 3 Düşdü zülfüñ rüyuña etdi perişân hālimi
Şanki etmişsiñ külâhıñ cām-ı mināya қаpaқ
- 4 ‘ Aks-i zülfüñ eylemişdir şerha şerha göñlümü
Turre-i tarrârıña olmuş göñülден bir taraq
- 5 Ger esir-i bâdeyiz ammâ yine âmâdeyiz
Tabıñı nezzâreye қalsın cenâbıñdan yaşaқ
- 6 Sâkiyâ ben hâksâr olsam deriñde ğam degil
Hayli mestdir pür-efsün başım üstünde ayaқ
- 7 Âferin olsun seniñ Fâ’iz bu nev-eş‘ârıña
Müdde‘î etsin nazîre yoқ ise çeksin қulaқ

37

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Etme aġyâr işidir pâyını her dem tıқ tıқ
Añda زرغبي göñül varma o şūha şıқ şıқ
- 2 Mest iken bî-kes anıñ dalına nâz eyleyemez
Keyf edem derseni eger anı hemân ayıқ yıқ
- 3 Gerçi gülşende muġannî güle bülbül olmuş
Lîk ‘uşşâқа şafâ etse şurâhî lıқ lıқ
- 4 Çâr-‘unşurla duçâr oldum o çâr-ebrüya
Haşa Allâh diyerem çıkınca nev bıyıқ bıyıқ
- 5 Fâ’iziñ böyle görüp mâder-i tab‘ın şâ‘ir
Mehd-i ilzâmda şan tıfıdır eyler dıқ dıқ

[Harfü’l-Kâf]

38

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Tek degil ben ‘âlem için dâmdır ġisûlarıñ
Şaydgâh-ı ma‘şer-i Behrâmdır ġisûlarıñ

37 53a

⁴b Vezne uymamaktadır.

38 53a

- 2 Bilmedim sünbül müdür yâhud şemîm-i gül müdür
Başka şeydir gerçi ‘anber-ḥâmdır gîsûlarıñ
- 3 Gâh fesde gâh gerden gâh rûya serpilir
Âh u nâlemler ne bî-ârâmdır gîsûlarıñ
- 4 Kaş siyeh ebrû siyeh müjgân siyeh bahtım gibi
Mülk-i sevdâgeh ki şâh-ı ‘âmmdır gîsûlarıñ
- 5 Kâfir-i zülfüñ olup Fâ’iz cezâsın ḥükmüne
Levḥa-i rûyuñda pür-a‘ lâmdır gîsûlarıñ

[Harfü’l-Lâm]

39

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Mâ- sivâyı terk edip tecrîde maḥremdir gönül
Mürğ-i vaḥdet lânesidir ‘arş-ı a‘zamdır gönül
- 2 Şüfiâsâ olmazam zâhir de yâre âşinâ
İç yüzünden ‘âlem-i ma‘nâyâ hemdir gönül
- 3 ‘Âleme evvelden oldum âşinâ-yı râz-ı fem
İltifât-ı yâr ile ol sırâ mülhemdir gönül
- 4 “Küntü kenzen” nükte-i ser-bestesin ibrâz ile
Maḥzen-i sırdır egerçi cây-ı mübhemdir gönül
- 5 Fâriğ olmuş bilmeyip dünyâ vü ‘uḫbâyı bile
Târik-i tecrîd olup anıñla ḥurremdir gönül
- 6 Râziyam dil-ḥasteyem etsin ne eylerse raḫîb
Dehrden pervâ eder mi ‘İs-i demdir gönül
- 7 Fâ’izâ bir herze-gü olmaz seniñ gibi o da
Şûretâ lâf eylemezse şanma ebkemdir gönül

39 53b

⁴a “Küntü kenzen”: Hadîs-i kudsi. “Ben bir gizli hazine idim”.

²b Vezne uymamaktadır.

⁶b Vezne uymamaktadır.

40

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

- 1 Meş' al-i sīnemi yaq bir daḡi ey nūr-ı göñül
Añın icrāsı ile et beni mesrūr-ı göñül
- 2 Dil-şikeste der-i luḡfuñda meded-ḡ'ah kesī
Mū-miyānı naẓarıñ eyledi mecbūr-ı göñül
- 3 Yed-i beyzāñda olan ḡāme ' aşāveş her dem
Erdirip kāmına her bir kesiniñ Ṭūr-ı göñül
- 4 Ben ise bende-i nā-çiz kim ey rūḡ-ı revān
Feyz-yāb eyle beni eyleme meksūr-ı göñül
- 5 Z̄ulmet-i ḡāḡırımıñ nūrı-çün ey māh-ı zamān
Himmet et Fā'iziñe ḡalmaya deycūr-ı göñül

[Ḥarfü'l-Mīm]

41

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Müjde olsun ruḡşat ermiş ' ayş ile nūşa bu dem
Rind meyden nūş eder neyden urur muḡrib de dem
- 2 Māh-ı şavm olmuş idi faẓıl-ı bāb-ı meykede
İşbu māh-ı ' id olur miftāḡ-ı genc-i cām-ı Cem
- 3 Ebru-yı sāḡı gibi çıḡmış hilāl-i ' id kim
Eylemiş imā meye şan ebru-yı nāzik-raḡam
- 4 Māh-ı ' id-i nev felekde çün kemānī Rüstemi
Ṭard-ı māh-ı māziye öyle gelir Rüstem ḡadem
- 5 Faşl-ı meydir cünbiş eyler ' aşıḡān ma' şūḡ ile
Bu cihetle ḡalmayıp endūh u ālām ile ḡam
- 6 Māh-ı ' idiñ geldi yārāna güzel māhiyyeti
Oldu esbāb-ı ḡarabla anda yārān muḡtenem

7 Fā'iziñ meşhūdı olsun her zamān cānān ile
Nice a' yād-ı meserret i' tiyād ile ni' am

42

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

- 1 Saqiyā gör ne gelip ' aşkıñ ile ' aşıkā hem
Zahm-ber-zahm u elem-ber-elem u ğam-ber-ğam
- 2 Görünür gözlerime çeşm ü haṭ u zülf-i hamıñ
' Ayn-der' -ayn u raqam-ber-raqam u ham-der-ḥam
- 3 Dem-i tıġıñ ki olup hem-dem-i hūn-ı cigerim
Cism-der cism ü nefis-der-nefis ü dem-der-dem
- 4 Hoş vaktidir çün olur hayret ile zār saña
Rüy-der-rüy u şukka-der-şukka u fem-ber-fem
- 5 Hātırıñ-çün gözümüñ eşki aqıp reng-ā-reng
La' l-der-la' l ü güher-der-güher ü yem-der-yem
- 6 Raġm-ı aġyār oluben Fā'ize ver gel نيسه كل
Vaşl-ber-vaşl u sühan-der-sühan u dem-ber-dem

43

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

- 1 Niġārā şehd-i la' liñ meclis-i hāşşa şarāb etdim
Anıñ-çün ol zamān bezme derūnumdan kebāb etdim
- 2 Hased kıldım ki eṭrāf-ı ruḥuñla ülfet-i ḥaṭṭa
Bu vech ile gönülde derd ü ekdār iktisāb etdim
- 3 Ğam-ı hicrān ile dildāra ben nazāre kıldıqda
Binā-yı qalbimi başdan başa hedm ü ḥarāb etdim
- 4 Şarābım lebden olmuş ḥaşre dek mestāneyem sāqī
Bu şerbetle derūnı vaşf-ı la' liñ çün rebāb etdim
- 5 Şeb-i ' işretde āġūşa alan Fā'iz olup yāri
Miyān-ı yāri bāzūdan kemerle zevk-yāb etdim

42 54b

⁴b Vezne uymamaktadır

43 55a

44

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1 H̄aṭ-ı mu' ciz-nümāñı ders-i ' aşkıñ-çün kitāb etdim
Bu vechle oñları nüshayı faşlü'l-ḥiṭāb etdim

2 Fünün-ı ' ilm ile bend oldu bu dil ' aşk u sevdāya
Muṭavvel zülfdēn ' aşka müselsel bir kitāb etdim

3 Te' ākub üzre gelmiş baḥtımāsā zülf ruḥsāra
Sevād-ı zülfdēn ḥurşīd ḥastedir niḳāb etdim

4 H̄arābāt içre vardım ' ārif oldum ḥālī şūḥāne
Yaḳın gelmeg ile pīr-i muḡāñı intiḥāb etdim

5 Bu şeb teşne ḥayāl-i vuşlatıñla uḡradım ḥ'āba
Ḳanā' at etdiği-çün ḥ'āb ile vaşl-ı serāb etdim

6 Gelip tediise Fā'iz nüshā-i rüyuñda ders aldım
Bu yüzden ' ālim oldum ders-i ' aşkı iktisāb etdim

45

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1 Dīdemiñ eşki midād ü müjeler oldu raḳam
Başladı kışşa-i hicriñden ede tarḥ-ı raḳam

2 Vuşlatıñ çāresini ben arar idim ammā
N'edeyim böyle imiş ḥükm-i ḳazā-yı mübrem

3 Āh-ı ḥasretle ciger yaralanır idi velī
Dem-i ' İsā- nefesiñ zaḥmıma şāfī merhem

4 Dīdeme indi seyil ' illet-i hicrāñıñdan
Gözümüñ çāresine luṭf ile ver ḥāk-i ḳadem

5 Nazar et bu felegiñ ehl-i dile zulmi ile
Pīr-i nā-dān gibi olmuş ki aniñ ḳāmeti ḥam

44 55b

¹b Vezne uymamaktadır.

¹b “ faşlü'l-ḥiṭāb: “Anlaşmazlıkları bitiren konuşma yeteneği” (Kur'ân-ı Kerîm: Sâd 38/20).

45 55b

- 6 Firkat-i yāre ger olmazsa taḥammül ne ‘aceb
Tarf-ı cânımda ḥayâli ki olupdur müdgam
- 7 Şevkdir şabra karar eyler idim n’eyleyeyim
Etdi bu dehr beni garq-ı yem-i lücce-i gam
- 8 Çün olur firkat-i cânāna eder rûḥ-ı firāk
Cism-i bî-rûḥumuza zîr-i zemîndir açsam
- 9 Fâ’izâ ḥâr u ḥas kūy-ı nigârım şimdi
Görünür gözlerime Bâğ-ı İremden in‘âm

46

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Nâvekiñ küştesiyem çeşm-i ḥumârı çekemem
Ne derim elde ne var gerçi bu zârı çekemem
- 2 Zîr-i ebrüdan eşer sîneme peykân-ı müjeñ
Kaderim yok n’edeyim ben ki şu nârı çekemem
- 3 Nâzikim ser-zede nâzîrim yoḫsa şanma ‘aceb
Günde bir miḫnete dūş edici kârı çekemem
- 4 Behcetim var mı söze rû-be-ru olduḫda o yâr
Şeb-i vuşlatda olan ‘özü-i nigârı çekemem
- 5 Bülbülem ḥaste-dilem ḡonce-i ḥandânından
‘Aşkı pinhân edemem nâle u zârı çekemem
- 6 Ğam-ı hicrân-ı nigâr etse maḫar düşümde
Nice mümkün çekeyim âḥ şu bârı çekemem
- 7 Fâ’izâ ḡam yeme dehrîñ sitemi lâ-şeydir
Ğam-ı devrânı çekip firkat-ı yâri çekemem

47

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

- 1 Bülbül-i ehl-i dilem lîk bu zârı çekemem
Şarılan şahn-ı çimende güle ḥârı çekemem

46 56b

³a Vezne uymamaktadır.

47 56b

- 2 Gül-i ruhsârîna müştâk qalır mürğ-i dilim
Nazarım sende durur kibr-i bahârı çekemem
- 3 Felegiñ meylîne mâ'il degilem ehl-i dilem
İki günlük olacağ 'iz ü vaqârı çekemem
- 4 Şeb-i yeldâ şanıram rûyuña zülfüñ gelecek
Çekerem zulmet-i lahdi şeb-i târi çekemem
- 5 Fâ'izâ genc-i ruhı üzere tılsım zülfe
Kim eder tâb aña ben de şev-i mâri çekemem

48

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

- 1 Yemm-i şahbâda hevâce yürüse keşti-i cām
Erdirir sâhîle ger sâkı re'is olsa müdām
- 2 Düzse esbâb-i meyi nüzhet ile pençe-i nâz
Şaṭṭ-ı şahbâda baṭiñ şabri olur sâkiye rām
- 3 Reşk-i ruhsârı ile eşk döker dîde-i hün
Oldu çeşmim daḫi ol lâle-ruḫa peyrev tām
- 4 Feyz-i la' li ger olur bu dil-i pür-derde naşîb
Fikre gelmez daḫi ol cām-ı şarâb-ı gülfām
- 5 Vaşl ile âteş-i ' aşkı sönüben ' uşşâkıñ
Veli pervâne yanar yârini etdikde maḫām
- 6 Şûfi da' vet-i seḫer ile erermiş kâma
Lîk pervâne olur _____ vâşıl her şām
- 7 Kılıc aşmış ne güzel şî' rde Fâ'iz ḫaḫkâ
İş bu nazm-ı düreri cevher-i tiğ-i Behrām

48 57a

⁶b Beyitte eksiklik var.

⁷a Vezne uymamaktadır.

49

- 1 Peder-i hicriñe ‘ âk olan gönlüm¹
Zâde-i vaşla pür-iştiyâk olan gönlüm
- 2 Şerha şerha olsa bile âh etmez
Sünbül-i kâküle tarağ olan gönlüm
- 3 Verir ehl-i dile şadâ-yı nevâ-yı ney
Dâğ-ı ‘ aşkıñ ile iħrâk olan gönlüm
- 4 Siħr-i ğamzeñle çarpışan demden
Cây-ı fitne hem-çü ‘ ırâk olan gönlüm
- 5 Âh edemez olsa eger Fâ’izāsâ
Küşte-i ħidmetiñ al yanağ olan gönlüm

[Ĥarfü’n-Nün]

50

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Añlamazdı nazmımıñ maźmünunu fikr-i zerīn
Olmasaydı serde sevdâ-yı ħayâl-i nâzenīn
- 2 İşbu ‘ işret-hâneye varsa nigâr-ı nâzikim
Cân verir emvâte olduğda hemân-dem câ-nişīn
- 3 Ĥızır-enfâsīñ ‘ aceb mi cân verirse ‘ âleme
Olsa ol ‘ İsâ-demiñ âb-ı ħayâta ‘ âşıkın
- 4 Mantıkīñ ‘ ilm-i ma‘ânide beyânīñ keşfine
Oldu ebkem ser-te-ser anda zebân-ı ‘ ârifin
- 5 Bezm-i yârânı nezâketle münevver etmede
Şan şeb-i yeldâda mihr-efşân olupdur ol cebin
- 6 Bülbül-i şürīdedir Fâ’iz gül-i Dāvudiye
Ol sebebden nermdir sengīn dil-i endühgīn

49 57b

¹ Vezin bulunamamıştır.

50 57b

51

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Bulmuşam meyḥāne küncünde mey-i dīrīneden
Zevḳ u lezzet n'eylerem dürr ü güher gencīneden
- 2 Ba' zı kāmīl ba' zı cāhil söyler ise ḥaḳḳını
Ḡam yemem elbet görür nuzẓāre ' aks āyīneden
- 3 Rind bulmuşdur mey-i şāfīde ḥulḳ-ı şafveti
Bilmedim şūfī ne bulmuş ḥırḳa-i peşmīneden
- 4 Ṭālī' -i noḳşāna nisbet eylemem ḥarmānımı
Cezm edip naḳş-ı ḥayālīm kātīb-i dīrīneden
- 5 Fes kec olsa çıḳsa perçem gerden-i billūruña
Şan muṭalsam baş çıḳarmış mārđır gencīneden
- 6 Nār-ı hicrānīñla düşdükde gönül āteşlere
' Arşa çıḳsa ḥiç ' aceb mi dūd-ı āḥım sīneden
- 7 Ḳoydu gerd-i hicr Fā' iz şāf olur mu gönümüz
Çıḳmıyor ḳat' an küdüret ḥāṭır-ı bī-kīneden

52

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Sāḳiyā meyl etmem aşlā bāde-i gülfāma ben
Bezm-i nūş-ā-nūşa gelmem uğramam ibrāma ben
- 2 Olduğum günden beri ḳayd-ı esīr-i mihnetim
Cümlesin ḥaml eylerem iḳbālī nā-fercāma ben
- 3 Her ne dürlü ictināb etdimse düşdüm āḥiri
Dāne-i ḥāl ile dām-ı zülf-i ' anberfāma ben
- 4 Her zamān ḥālīñ ḥayālī sīneden ḥālī degil
Söylemem bu vech ile düşdüm ḥayāl-i ḥāma ben
- 5 Vaşl ile şehd-i lebiñden nūş ederdim bir zamān
Şimdi muḥtācım yazam ol ḥāk-i pāya nāme ben

- 6 Mārāsā zülf-i cādū halkalanmış hāk ile
Eyledim taḥkīk düşemek dāne üzre dāme ben
- 7 Bir gāzel tarḥ eyledim revnāk-fezādır Fā'izā
Ehl-i dil 'ayb etmese düşmem zebān-ı 'amma ben

53

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Lezzet-i ḥamrı soran ol zāhid-i mestürdan
Keşf-i ḥāl-i bāde bell'etmez hemān maḥmürdan
- 2 Cevr ü zülmün 'āşıkā 'ayn-ı vefādır sevdigim
Hiç gelir mi muṭribe āvāz-ı bed ṭanbürdan
- 3 Sākīyā ḥālīñ ḥayālī düşdügünden çeşmime
Fark eder merdümlerim reng-i siyāhı nürdan
- 4 Şehd-i lebden ḥişşe çıkısa bezmgāh-ı 'işrete
Neş'e-yāb olmazdı kimse duḥter-i engürdan
- 5 Sāk-ı sākī çözsē tār-ı zülf- i 'anberfāmını
Ehl-i bezme gösterir bir gün şeb-i deycürdan
- 6 Sākī-i gül-çehreden Fā'iz alıpdır bādeler
Ol yed-i beyzā şanırsıñ kim görünmüş Ṭürdan

54

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

- 1 Çıktı şevketle temāşāya Süleymān- ı zamān
Oldu dārātına şimden gerü ḥayrān-ı zamān
- 2 Görmemiş idi bu kāşāne-i Kāmil Pāşā
Böyle bir meclis ile öylece zīşān-ı zamān
- 3 Öyle bir bezm-i ziyā-güster idi etdi aña
Gıbṭa ḥurşid-i cihān belki müşirān-ı zamān
- 4 Beni bir şūfi-i bed-ḥū gibi yoksa zāhid
Elimizden ne gelir añladı yārān-ı zamān

5 Ben isem cür' a-keş-i meclis-i şahbâ-yı Elest
Degilem nev-heves bâde-i rindân-ı zamân

6 N'eylesin kâtib-i dîvân-ı belâgat-^ç unvân
Beni hicrâne yazıp kâtib-i devrân-ı zamân

7 Bezme gel söylemeyip ben de tufeylî olamam
Bu cihetle beni ^ç ad etmeye nâ-dân-ı zamân

8 ^ç Acebâ gitse idim öylece söylerdi raķīb
Ħâr u Ħasdan hiç olur Ħâlî gülistân-ı zamân

9 Fâ'izâ mür gibi var yürü Ħâneñde bulun
Çıkıldı şevketle temâşâya Süleymân-ı zamân

[Ħarfü'l-Hâ]

55

mef'ûlü fâ' ilâtün mef'ûlü fâ' ilâtün

1 Gül rüyuñu görelden Ħalmadı bende çâre
Döndü zebân-ı ebkem bir bülbül ü hezâre

2 Femim o la' le vâşif oldum o sırra vâķıf
Olmaz mı var mı ^ç âķıf böylece mâh-pâre

3 Ħonce-dehen gül olmuş feyz-i lebi mül olmuş
Benden naķil dil olmuş minnet o nâzkâre

4 Ebrûlarıñ hilâli Ħamıñdadır le'âli
اليدم lâ'ubâli birâz seni kenâra

5 İķrârı tab' -ı âhü nefreti haydi gel ķo
^ç Ħâşķıñ etme bed-Ħü soñra gider şikâra

6 Vaşlıñdadır zarâfet hicriñde çok rezâlet
Ħoşdur şu iki Ħâlet ^ç âşık-ı âh u zâra

7 Yoğısa vaşla ruĦşat Fâ'izâ âh u Ħasret
Gönlünü işbu Ħâlet etmez mi pâre pâre

56

mef'ülü fâ' ilâtün mef'ülü fâ' ilâtün

1 La' liñ baña piyâle kabzı dañi nevâle
Hâcet mi var su'âle hırşîd ile hilâle

2 Pîr-i muğân mürşid meyhâne hem-çü mescid
Olsa eger ki mülhid naş verdi dil bu hâle

3 Bezm içre yâr sâķî kalmaz bu keyf-i bâķî
Devr et şarâb u râķı gūş vermeyiz su'âle

4 Şun bir piyâle-i fem mânend-i bâde-i Cem
Yoķdur arada maħrem ruħşat veriñ vişâle

5 İnkâr-ı çeşm-i aħvâl ' aķlımı etme muħtel
Fikrimi aldıñ اولك eyledim âh u nâle

6 Çeşmân olup nigâhbân bitsin riyâz-ı reyhân
Ersin zamân-ı iħsân gelince rüy-ı âle

7 Ey şüh-ı gülgülî-rû olduķda çâr-ebur
' Uşşâķ verdi vergi erdiñ dem-i kemâle

8 Baħtım mişâl-i zülfüñ emelde hem-çü luţfüñ
Fâ'iz kâtîl seyfiñ eyleye âh u nâle

57

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1 Ger ayağın ele girse cām gelmez hâţıra
Dest-i beyzâ چشرد eyyâm gelmez hâţıra

2 Görmüşem hâlim gibi kâkül perişân olduğun
H'âb-ı râħat ile bir ârâm gelmez hâţıra

3 Feyz-i la' liñ lezzetin nüş etdigim demden beri
Bezm-i meyde bâde-i gülfâm gelmez hâţıra

56 60a

57 60b

- 4 Ele alsam ben ayağın sākiyā būs etmege
Ol hevesden başka bir ibrām gelmez hātıra
- 5 Meyl ü rağbet etdigin-çün çeşm ü rüy u la' liñe
Reng-i meyle sūsen u bādām gelmez hātıra
- 6 Kadd-i Tūbā hadd-i hamrāyı görelden sevdiğim
Andan özge serv-i gül-endām gelmez hātıra
- 7 Puhtelenmiş maṭbah-ı ' aşk içre gönülñ Fā' izā
Hamdüli' llāh bir hayāl-i hām gelmez hātıra

58

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

- 1 Nazar et pīre-zen-i dehrin enāniyyetine
Hizlenir ben baqamam aña enāniyyetine
- 2 Hāne-i qalbe gelip eylemeden şirīn-kām
Tīşe-i cevri ile hedm ü fenā niyyetine
- 3 Hūn-ı eşkimden alıp aldığı şeb duht-ı rezi
Sürdü engüştüne ol cādu hınā niyyetine
- 4 Feyz-i la' li diyerek bāde-i hamrāyı meded
İçemem renc-i humār ile ' anā niyyetine
- 5 Fā' ize pīr-i muğān mihr ile kılmazsa nikāh
Varamaz duht-ı reze hiç zinā niyyetine

59

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Açdı hicrān tīği dilde yāra Allāh ' aşkına
Merhem-i vaşlı biraq tīmāra Allāh ' aşkına
- 2 Āteş-i rüyüñ gül olmuş ' andelīb-i dil için
بن خلیکلی et ilqā nāra Allāh ' aşkına

- 3 Tel kırar çok dillidir neler diler dil şānesi
Koy taqılsın perçem-i zer-tāra Allāh ʿaşqına
- 4 Müşterīdir muhterik olmuş semā-yı rūda yā
Bir hayāl-i hāmıdır bu nāra Allāh ʿaşqına
- 5 Çār-ebrūya dūçār ol çāre eyler derdiñe
Çār-deh sāle ne bilsin çāre Allāh ʿaşqına
- 6 Perde-i şerm ü hayādır zülfi aradan çıkar
Şöyle yüzden ver ğamı ağyāra Allāh ʿaşqına
- 7 Bu dil-i pervāne yanmış şemʿ a-i ruhsārda
Cān verir gelmez oda ikrāra Allāh ʿaşqına
- 8 Çıkdı yüzden nev-ḥatıñ ifsād-ı hüsn ü āniña
Yazılır mı böyle ḥat tūmāra Allāh ʿaşqına
- 9 Ḥamdüliʿllāh Müslümānam küfr-i zülfe müʿminem
Ḥaḳ degil müʿmin çekilsin dāra Allāh ʿaşqına
- 10 Naẓm-ı üstāde nazara Fāʿiz eyle fevz bul
Şapma andan ğayrı bir efkāre Allāh ʿaşqına¹

60

mefʿülü fāʿilātün mefʿülü fāʿilātün

- 1 Mülk-i mümās içre ol al yanağım olsa
Bülbül gibi öterdim gülşen otāğım olsa
- 2 Pervāneveş ki her sū sūzān olurdu yā-hū
Şemʿ -i cemāl-i meh-rū bezme çerāğım olsa
- 3 Rūya niķāb beste-zülfi düzeldi deste
Ermem siyāh-ı vaḳte bir baḫt-ı ağım olsa
- 4 Mümkin ḥalās-ı ḥāne gelse ruḥuñ miyāne
Ḥāliñ olursa dāne zülfüñ duzāğım olsa

¹ Müstensihin notu: Bu nazīreniñ aslı şudur:

5 Seyr eyle drt hille oldu ruĥuñda hle
Kim Şabr eder bu hle keyf ü dimĝım olsa

6 Sk ki bse vermez ne de kenre gelmez
Andan neler alınmaz bezme ayaĝım olsa

7 F'iz ne nazm ederdim 'uŐŐka ders ederdim
Tefsrini verirdim ĝamdan ferĝım olsa¹

¹ Bu gazel, (aŐaĝıda verilen) F'iz'in nazire yazdĝı kif Efendi'nindir.

f'iltn f'iltn f'iltn f'iln

Baĝrım oldu hier ile pr-yra Allh 'aşkına
Merhem-i vaŐlnla et bir çre Allh 'aşkına

Őıdĝ-ı 'aŐkından dem urmuŐdur dil-i manŐrumuz
Pç ü tb-ı zlf ile çek dra Allh 'aşkına

SziŐ-i dĝ-ı muĥabbetle dil-i birynımı
Eylediñ ilk dem--dem nra Allh 'aşkına

Mdde'-yı 'aşkı engr eyledim amm ç-i-sd
Geldi eşk-i ĥasretim ikrra Allh 'aşkına

abt u imldan fzndur Őerĥ-i hl-i derd-i 'aşk
Őıĝmaz oldu defter ü tmra Allh 'aşkına

Leke-i dest-i rakb-i Őmdan çek dmeniñ
Çilesinden srmesin pr-kra Allh 'aşkına

Bu dil-i Şad-çk-ı nzik Őne-i meŐŐatadır
Tk çıkarma kkl-i zer-tra Allh 'aşkına

Merĥametkr efendim nzeninim sevdiğim
'kif-i bi-çreye kl çre Allh 'aşkına

⁸ Mstensihin notu: "Rtbe-i ŐliŐe aŐĥbından Binĝzi K'im- maĝmı 'kif Efendi"

^{8a} Vezne uymamaktadır.

[Ḥarfü'l-Yâ]

61

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1 Sükker-i la' li bizi eyledi maḥrūr gibi
O ḥalāvetli perī ḳapladı ḥaṭ mūr gibi

2 Şükrüli'llāh saña ki edip baḥtımı kākülne ḳarın
İşbu ṭaḳrın gelir ḥil' at-i semmūr gibi

3 Çarḥdır dīdelerim āteş-i sīnem hem-dūd
Ne uşul ile beni eyledi vāpūr gibi

4 Çār- ebrū bir-alāy ceşş-i nizām-ı ḥüsnü
Ḥıfza me'mūr olup her biri ṭābūr gibi

5 Ceşş-i ḥaṭ ḳapladı iḳlīm-i Ḥabeş pādşehin
Ḳaldı ḥayretde o şeh ḳal' a-i maḥşūr gibi

6 Cümle ' uşşāḳa anıñ kākülüdür dār-ı beḳā
Zülf-i zer-tārına düşmüş nice Manşūr gibi

7 Nice nisyān ḳılar hicrini Fā'iz etmiş
Senesin biñ seneye sīnede meşūr gibi

62

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1 Eger ' uşşāḳı erse rāḥata illā revāḥdır cānı
Dil-i şeh-nāzı şād eyler nesim-i ' anber-efşānı

2 Muḥālif çıkma rāh-ı rāstdan ey nūr-ı çeşm ü cān
Edem tā dīdeme ḥāk-i rehiñ kuḥl-i Şifahānı

3 Ziyā gelsin nevā-yı vaşla yokdur zerrece ḳudret
Ḥazın etmiş durur göñlü bu müddet nār-ı hicrānı

4 ' Irāḳī bir şanemdir aldı ' aḳlım ḳoydu bī-hūde
N' olurdu būselikden nüş edeydim āb-ı ḥayvānı

5 Geçir zevk-i ' Acemle muḡtenemdir faşl-ı nev-rūzu
Şarāb-ı nāb ile Fā'iz gözet ervāḥ-ı cānānı

61 62b

62 63a

63

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1 Gitdi evkāt-ı hicir geldi vişāl eyyāmı
Ederiz neş'e ile nüş-ı mey-i gülfāmı

2 Mey-i gülfām getirmez ki hayāl-i la' liñ
O hayāl-i leb ile leblerim almaz cāmı

3 Cām-ı billūr olur köhne-i sifālasa ger
Almamış ise aniñ la' l-i lebinden kāmı

4 Kām u lezzet eger alsam dü-lebinden başka
Silerem defter-i ' uşşāqdan aşlen nāmı

5 Nāmımı zıkr ede ol yār ne dürlü olsa
Güşuma nağme-i Dāvud olur düşnāmı

6 Saña düşnām ne mümkün daği şimden şoñra
Fā' izā oldu hemān būs u kenār in' āmı

64

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1 Kaç gün ārām eyledim böyle görünce Saķızı
Bilmedim ' aqlımı alır anda bir tersā kıızı

2 Bir melek mi yā perī mi çaldı çarpdı ' aqlımı
Nesl-i Havvādır diyemem böyle hūrāsā kıızı

3 Sükker u engūr u duhti belki sākī de bile
Reşk ederler çigneyip ağızındaki ter saķızı

4 Mekri zā'il eyledi kühsārveş endişemi
Yoķsa var iken civān kim aña ğam-fersā kıızı

5 Ele girmez her vaķit Fā' iz saña şad āferīn
Haķ yeriñde sevdiñ ise böylece mulsā kıızı

63 63b

'a Vezne uymamaktadır.

64 63b

65

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1 Vereli la' l-i lebiñden baña bir bāde daħi
Eylediñ mu' cize-gū ŧi' r ile inŧāda daħi

2 Vaŧla ibrām ederem tā ki ' araḡ-riz olasın
Dāne dāne güheriñ çıḡmadı deryāda daħi

3 Baña doḡru çekiyor ḡaşı kemān tır henüz
Yoḡdu Allāh bilir Rüstem ile yāda daħi

4 Terk-i tāc eyler idi görmüş olaydı nāzıñ
Getirir miydi ayāzı ŧehide yāda daħi

5 Kūh u ŧaħrā-yı cünūnda olubam ŧir̄in-leb
Yine ḡayli acıram ḡālet-i Ferhāda daħi

6 Olmazam Ḳaysa maḡis serde hümā lānesi var
Bende bu sendeki ŧive ola Leylāda daħi

7 Görelı zevḡi ile keyfini İstānbūluñ
Nice ' avdet ederem ŧevḡ ile Baḡdāda daħi

8 Sāye-i āl-i ' abāda nice tanzir edemez
' İzzetiñ her ḡazelin Fā' iz-i dil-dāde daħi

66

mef' ūlü fā' ilātün mef' ūlü fā' ilātün

1 Sāḡi raḡib olursa būs u kenār olur mu
Görünse nev-ḡaḡ-ı yār meclise ḡār olur mu

2 Rūy-ı zemīn gelse ' uŧŧāḡa ḡār u ḡasdır
Olmazsa rūy-ı cānān bir ḡoŧ bahār olur mu

3 Terk-i vaḡan edilse ŧūrīdeye sezādır
Yoḡ ise fikr-i sāḡi zıkr-i diyār olur mu

4 Müjḡān urursa göñle sūrāḡ eder deminde
Āh edebilsem ey dil zaḡmıma ŧār olur mu

65 64a

66 64b

5 Mey iç benimle cānān ölsem dile getirmem
Şāhid ḥumār-ı nergis kimseye yār olur mu

6 Tūl-i emel edersen zūlf-i siyāh-ı şāha
Sevdā-yı ‘anberīñ-ḥāl serden firār olur mu

7 Ḥurşīd ruḥlarıñdır ebrū da tāze bir māh
Şaşdım neye yanayım bütler hezār olur mu

8 Meclis düzelmez āḥir aḡyār olur arada
Ebr olsa gün görülmez ‘āşıkā kār olur mu

9 Emre muṭī‘-i Fā’iz ḥaṭ çıkısa rüy-ı cāndan
Fermān olursa başa ṭab‘a ḡubār olur mu

TAḤMĪSĀT

1

BAĖDĀD VĀLĪSĪ DEVLETLÜ NECĪB PĀŞĀ ḤAZRETLERİNĪŅ ĖAZELİNĪ
TAḤMĪS

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

I Ḥüzn-i Ya‘ ḡūbumu var Yūsuf-ı Ken‘ ānıma şor
Hicriñ idbārını da külbe-i aḡzānıma şor
Şu‘le-i āh-ı firāḡı benim efgānıma şor
(Āteş-i ḥasret-i yāri dil-i sūzānıma şor)
(Sūziş-i ‘aşḡ u muḥabbet ne imiş cānıma şor)

II Şardı eflākı felāket bilemem ḡanḡı yaña
Gideyim rāzımı ibrāz edeyim ben de añā
İşbu ḥāletle demek derdimi mümkün mi saña
(Gördüğüm cevri felekden diyemem şorma baña)
(Söylesin çekdigini çāk-ı girībānıma şor)

III Ser-i sevdâzedeme vâkıf olan derd çeker
 ‘ Ayn-ı mecrâ-yı sirişkim ne kadar eşk döker
 Akmada Nil ile Ceyhûmı geçer hûn-ı ciger
 (Menba‘ -ı şaṭṭ-ı Fırâtı bilemem dersēn eger)
 (Mâ-cerâyı o bilir dîde-i giryânıma şor)

IV Birbire hem-dem olan şem‘ ile pervâne imiş
 Nâle-i mürğ-i seher fâ’idesiz nesne imiş
 Öyle feryâd ‘ abeş-i ‘ âdet-i dîrîne imiş
 (Bülbülün tâbe-seher âh u fiğânı ne imiş)
 (Gönceniñ ağzına şıgmaz gül-i handânıma şor)

V Edemez çâre benim derdime her geldi ṭabîb
 Hûzn-i pey-der-pey ile Fâ’ize âlâm-ı muşîb
 Yine eṭvâr-ı ḥabâsetle olup yâre raḳîb
 (Bir ‘ aceb derde duş olmuş dîl-i bî-çâre Necîb)
 (Söylesin doğrusunu sen anı cânânıma şor)

2

BAGDÂD VÂLİSİ ‘ ÂLİ RİZÂ PÂŞÂNIÑ ĞAZELİNİ TAḤMÎS
fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün

I Sâkiyâ şâyesteyem luṭfuñ ile ikrâma ben
 Bendeyem her vech ile sen serv-i gül-endâma ben
 Meclis-i ‘ işretde ersem lebleriñden kâma ben
 (Devr-i la‘ liñde baş egmem bâde-i gülfâma ben)
 (Sâye-i pîr-i muğânda minnet etmem câma ben)

II Ğamzeñ eyler ‘ âşîka vaşlıñ için îmaları
 Zülf ile ḥâliñ n’ola ḥâli ede ğavğaları
 Olmamışdı serde bir dem rûy-ı meh ḥulyaları
 (‘ Anber-i zülfüñ getirdi başıma sevdâları)
 (Yoksa nerden dūş olurdum bu ḥayâl-i ḥâma ben)

III Göñlüm almaḳ ‘ âdet olmuş bir nigehle çeşmiñe
 Ḥalka ḥalka kâkülün piçide olmuş ḥâline
 Cânımı kıldım fedâ derken visâl-i rûyuña
 (Ḥâliñi gördüm esîr oldum kemend-i zülfüñe)
 (Dâne için kendimi şaldım düşürdüm dâma ben)

IV Rāh-ı hicri kim tutar gitdikçe zilletmend olur
 Bāğ-ı vaşlıñ meyvesi geldikçe lezzetmend olur
 Cām-ı ‘aşkı nüş eden kes şöyle ‘illetmend olur
 (Ne firāka táb eder ne vaşla tākātmend olur)
 (Şaşmışam bilmem ne yapsam bu dil-i nā-kāma ben)

V Bundan evvel levha-i dil şāf idi āyineden
 Yoğ idi dilde eşer hıkd u hasedle kineden
 Hays u şöhret umduğu-çün kātib-i dīrineden
 (Olmadım hālī nigīnāsā-hırāş-ı sīneden)
 (Bir dem ol günden ki düşdüm ārzū-yı nāma ben)

VI Pek ziyāndır ‘āk ile halka mu‘ādāt eylemek
 Herkese bir nev‘ ile kılsañ muvāsāt eylemek
 Her vaqit olmaz ki a‘dāya mübālāt eylemek
 (Halk ile lāzımdır olduğuça mümāşāt eylemek)
 (Ger baña uymazsa eyyām uyaram eyyāma ben)

VII Yār-i āhir eyledi hicrān ile hem-dem beni
 Gönlüme düşdü firākı eyledi berhem beni
 Tālī‘ ü bahtım bed olmuş eylemez hurrem beni
 (Geh esīr-i ğurbet eyler geh enīs-i ğam beni)
 (N’eylesem bilmem ne etsem baht-ı nā-fercāma ben)

VIII Luţf kıl bī-çāreñe ey şāh-ı hūbānım ki sen
 Yandırıp vaşlıñ hayālinde hemişe cān u ten
 Mātem-i hicriñde gidem nīlgūndan cāma ben
 (Eylerem Dārū’s-Selāmı kendime beytü’l-hāzen)
 (Hāset-i hāl-i siyāhıñla gidersem Şāma ben)

IX Ārzū-yı vaşl için gönlümde her dem zār var
 Kim vişāliñ kaţ‘ına rāhıñda bitmiş hār var
 İhtiyār etme gönül firkatde çok āzār var
 (Kūy-ı ğurbetde ne bir bildik ne bir ğam-h‘ār var)
 (Kim götürsün ger yazarsam yāre bilmem nāme ben)

X Güft ü gūy-ı la‘l-i Şīriniñ baña olmuş ğidā
 Cüst ü cū eyler lebim la‘l-i lebiñden iştiḥā
 Ehl-i tab‘a hoş gelir sükker-maḳālīñ Fā’izā
 (Telḥ-kām etmez seniñ şīrīn kelāmıñ ey Rızā)
 (Sen hemān eyle tekellüm rāzıyam düşnāma ben)

3

MEKTÛBÎ ŞADR- I ʿĀLĪ SAʿĀDETLÛ MAĤMÛD NEDĪM BEG EFENDĪ
 HĀZRETLERİNİN RİZĀ PĀŞĀNİN ĠAZELİNE SÖYLEDİĠ NAZĪREYİ TAĤMĪS

1

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

I Ser-fürü etmem cihānda Ĥüsrev-i eyyāma ben
 Gönlümü bend eyledim bir serv-i şīm-endāma ben
 Ĥişşe-yāb olsam lebiñden lezzet ile kāma ben
 (Zevķimi haşr eylemem nüş-ı mey-i gülfāma ben)
 (Neşʿe-yāb olmaķda aşlā minnet etmem cāma ben)

II Kākülünle herkesi dil-bend ederseñ ey nigār
 Vādi-i hayret olupdur ʿaşıķa dārüʿl-firār
 Vaşlınıñ tezkārı koydu her maħalda bir şerār
 (Serde sevdā-yı hevā sinemde dāġ-ı hicr-i yār)
 (Nʿeylesem bilmem bu ĥāletle dil-i nā-kāma ben)

III Ĥüsnüñe mānend olandan cümle ĥālīdir cihān
 Sāġara ebrū ile ĩmā kıl ey māh-ı zamān
 Maķdemiñle bezm olur bālā-ter ez-dār-ı cinān
 (Luţf edip sāķī olursañ bezme ey rūĥ-ı revān)
 (Nüş-ı cāmı meyde ĥācet ķor muyum ibrāma ben)

IV Micmer-i ruĥda o ĥālī ʿūda teşbīh etmesem
 Keşret-i enfāsı nā-maʿ dūda teşbīh etmesem
 Zülfünüñ laĥnın nevā-yı ʿūda teşbīh etmesem
 (Miske raġbet mi ederdim būda teşbīh etmesem)
 (Kākül-i müşġin-i yāri ĥāl-i ʿanberfāma ben)

V Vaşla dāʿir güft ü gūda kıl u ķāl etmek muĥāl
 Vaşf-ı ĥüsnünde aniñ cemʿi meʿal etmek muĥāl
 Dergeh-i luţf u niʿamında suʿāl etmek muĥāl
 (Rū-be-rū ol şūĥa teklīf-i vişāl etmek muĥāl)
 (ʿArz-ı ĥāl etsem mi göndersem mi bilmem nāme ben)

3 67b

¹ Müstensihin notu: Şadr-ı ʿAzam Maĥmūd Nedīm Pāşā merĥūme

VI Pür- cefâ ma' şūka dâ'im derd bildirmek ' abeş
 Acımaz ' uşşâkına öyle kesî sevmek ' abeş
 Hüd' adan leb-rîz olan dünyâya dil vermek ' abeş
 (Bî- vefâ ma' şūkdan ümmîd-i luţf etmek ' abeş)
 (Şarf-ı efkâr eylemem öyle hayâl-i hâma ben)

VII Cân verir dursa eger bîmâra karşı sevdiğim
 Hâr olur ğonce bakarsa hâra karşı sevdiğim
 Bir nefes yâd eylese ğam-h'âra karşı sevdiğim
 (Nâmımı tezkâr edip ağyâra karşı sevdiğim)
 (Tek beni yâd eylesin de râzıyam düşünâma ben)

VIII Nîk ü bed her ne olursa nefsiñi sen râzı kııl
 Yoğ şebâti dehr-i dünüñ ğâfil olma ey göñül
 Böyle gelmişdir gider dehrî mişâl-i h'âb bil
 (Hâdişât-ı kevni hoş görmektedir ârâm-ı dil)
 (Râhatı uymağda buldum gerdiş-i eyyâma ben)

IX Bu ğazel işrâb edince zâtını yektâ Nedîm
 Fâ'iz ebkem ol ki oldu böylece ğüyâ Nedîm
 Kesr-i nefis-çün mükerrer kaşden eder îmâ Nedîm
 (Böyle birkaç beyt-i nâ-maţbû' ile hâşâ Nedîm)
 (Düşmeñi şâyeste görmem ârzü-yı nâma ben)

4

DİĞER TAĦMİS¹

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

I Vermişem nağd-i dili bir serv-i sîm-endâma ben
 Mâye-i zevk etmişem ' aşkın mezâk u kâma ben
 Rağbetim yoğ meclis-i Cem olsa nüş-ı câma ben
 (Sâkiyâ meyl etmem aşlâ bâde-i ğulfâma ben)
 (Bezm-i nüş-â-nüşa gelmem uğrayam ibrâma ben)

II ' Âlem-i zerden pezîrâ-yı belâ vü kürbetem
 Hâmil-i bâr-ı girân-ı hier ü dâğ-ı firkatem
 Her zamân peygüle-i ğamda esîr-i hayretem
 (Olduğum ğünden giriftâr-ı kemend-i miñneti)
 (Cümlesin ğaml eylerem iĳbâl-i nâ-fercâma ben)

^{3ix-3} Vezne uymamaktadır.

- III Şaydgāh-ı ʿaşqda manzūr olunca ol perī
 Bāzusun açdı hevāsıyla gönül mürği peri
 Gitmesin rāh-ı Hıfādan kāsıd-ı Çine serserī
 (Her ne denlū ictināb etdimse düşdüm āhırı)
 (Dāne-i hāl ile dām-ı zūlf-i ʿanberfāma ben)
- IV Nāzeninim dil seniñdir kimseniñ mālı degil
 Senden özge kimse dil iqlimine vālī degil
 Cevr ile bir lahza yok kim ğamzeñe tālī degil
 (Her zamān hālīñ hayālī sineden hālī degil)
 (Pek ʿabeş dūş olmuşam öyle hayāl-i hāma ben)
- V Çarh-ı bed-kār u cefā-kirdār u bī-raḥm u emān
 Nīş-i zehr ālūdunu etmişdi ol demde nihān
 Kevkeb-i saʿd eylemişdi tālī imle aḥterān
 (Vaşlıñı şehd-i lebiñden nūş ederdim bir zamān)
 (Şimdi muḥtācım yazam ol hāk-i pāya nāme ben)
- VI Servler gülzārda üftāde yāl ü bālīñe
 Sürmedirbaht-ı siyāhım dīde-i iqbālīñe
 Şañki şebnemdir ʿaraḳ gül-berg-i rüy-ı alıña
 (Mārāsā ḥalkalanmış zūlf-i cādū hālīne)
 (Eyledim taḥkīḳ döşemek dāne üzre dāma ben)
- VII Böyle ebyāt-ı belāġat-perver u rāḥat-fezā
 Ziver-i dīvān-ı ehl-i maʿrifet olsa sezā
 Maḳşadım Fevzī gibi ne iddiʿādır ne cezā
 (Bir ğazel tarḥ eyledim ḥālīmce çoḳdur Fāʿizā)
 (Ehl-i dil ʿayb etmese düşmem zebān-ı Şāma ben)

¹ Müstensihin notu: **Bu taḥmīsīñ maḳṭaʿından Fāʿiziñ Fevzīyi taḥmīs etdiği meʿālen ve Fevzīniñ Fāʿizi taḥmīs etdiği şeklen istidlāl olunur. Fevzī de Fāʿiziñ diġer bir maḥlaşı mıdır, yoksa ḥaḳīḳat ḥālde Fevzī isminde bir şāʿir mi Fāʿiziñ ğazelıyyāt kısmından mūnderic taḥmīsīñ aşlı olan ğazelini taḥmīs etmişdir añlaşlamadı.**

5

BAĞDĀD VĀLĪSĪ NECĪB PĀŞĀ-ZĀDE A' ZAM-I RĪCĀL-İ DEVLET-İ
 'ALĪYYEDEN HAZĪNE-İ NĀFĪ' A NĀZĪRĪ AĦMED ŞÜKRÜ BEG EFENDĪNĪ
 ĞAZELĪNĪ TAĦMĪS

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

I Nevā-yı būselligi ' aşıkından ğayrıya rāz et
 Gül-i ruhsārĪnĪ her dem raķĪbe turş u nā-sāz et
 Yeter Allāh için eyyām-ı hicrānĪnĪ ĩcāz et
 (Gelip bezme efendim ' aşık-ı zāra birāz nāz et)
 (Edip bir nĪm ħande nokta-i mevhūmı ibrāz et)

II Çalar çarpar hep eṫrāf-ı cihānı dĪde-i mermūz

Yine bālĪn-i ' acze ittikā etmiş durur her rūz
 Ne lāzımdır saña taḫrĪk-i fitne ey dil-i pūr-sūz
 (Ğunūde pister-i nāz olmuş ol çeşm-i fiten-āmūz)
 (Saķın la' n-ı Ħudādan ey gönül āhı birāz az et)

III Nigārā meclis-i ' uşşāķa var rāz u niyāzlarla

Leb-i ' Īsā demiñ nuṫķ etdir i' cāz u niyāzlarla
 Müheyyā oldu ' işreḫānemiz sāz u niyāzlarla
 (Bezendi bezm-i ' aşķ ser-tābe-pā nāz u niyāzlarla)
 (Nevā-yı āha ey muṫrib rebābĪñ sen de dem-sāz et)

IV Seniñ ol nĪm ğamzeñle gönüldü oldu yüz-pāre

Baña raḫm eyle cānā söyle kim ben n'eyleyem çāre
 ' Īnān-ı ḫissimi neslimiñ etdim eyle dü-pāre
 (Ciger ķānımı ğāze ķara baḫtım vesme ķıl yāre)
 (Be-hey meşşāte nem var ise ' arz-ı çeşm-i ğammāz et)

V Saña Fā'iz-i Müslimdir eder taķşĪriñe ' özrü

Bu peyrevlikle lāyıkdır edersen ' āleme faḫrĪ
 Eger taķşĪri var luṫfuñla ' afv et tā ede Şükrü
 (Reh-i ' aşķ içre isterseñ ser-āmed olmaķ ey Şükrü)
 (Vücūduñ zerreveş maḫv-ı reh-i dildār-ı ṫannāz et)

6

VĀŞIFİŅ ĞAZELİNİ TAĦMĪS

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

I Düzölüp bezmiñe tãrd oldu o aġyãr-ı ħabīs
 Oldu esbãb-ı tãrãb cümle müheyyã vü enīs
 Duġt-ı rez taġt-ı bilür içre zehī oldu celīs
 (Ķurup ol mehle bu ŧeb ülfete bir resm-i nefīs)
 (Eylediñ cilvegeh-i ' aŧkı yeñiden te'sīs)

II Bezme gelmiŧ o güzel ŧalınaraġ san serġoŧ
 Böyle bir cãna sezã ' ãlem ola ħalkã-be-güŧ
 La' l-i cãmından o meh ' aŧıġın eyler medhüŧ
 (' Ālemi ezdiren ol muġ-beçe-i bãde-fürüŧ)
 (Nãsı ŧimden gerü izlãle ne ħãcet iblīs)

III ' Aġlımı zã' il edip zülfüñe ŧaldım meyli
 Hīġ baña çãre bulunmaz ne edem vã-veyli
 Saña meftün olacaġ zümre-i Mecnün ħayli
 (Her tel-i zülfüñe dil-beste seniñ bir Leylī)
 (Saña ' aŧıġ olanıñ ' aŧkı degil Ķaysa maġīs)

IV Baġt u iġbãli olan hiŧŧesi olmaz ġamda
 Eŧk-i ħüznünden anıñ dīdesi görmez nem de
 Kesb eder rãġat ile ħoŧca hevãlar yemde
 (Bulduran keŧti-i iġbãle ŧuyun ' ãlemde)
 (Ķullanır revzaġ-ı ãmãlini mãnend-i re'is)

V Ola ol demde daġi remz-i kemãle vãġıf
 Ķalb elbette olur ma' rifet içre ' ãtıf
 Kim ki Fã' iz gibi taġmīs olursa ' ãrif
 (Caba bir ħãhve-i taġŧin aña benden Vãŧıf)
 (Kim olup keyf bu beŧ beytim ederse taġmīs)

6 71a

¹ ħabiŧ: habis, metin.

7

BEHÇETİN ĞAZELİNİ TAĞMİS

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

I İltifātın görücek meylimi şaldım saña ben
 ' Āşıkam başın için kaşların imā sende
 Olalı bāğ-ı ḥasen meyvesine ger şeh ben
 (Bir sene düşdüğüñü sīneme şandım sene ben)
 (Biñ sene sīneme düşseñ şanaram bir sene ben)

II Günde bir dil-beri sevmekden olur kıadre zevāl
 Şems-i rüyuñla erir ' aşık-ı miskine kemāl
 Kamerāsālara bakmak dile bir ḥāl-i muḥāl
 (Nazarım sende a ḥurşid-i cihān zīb-i cemāl)
 (Hüsnü nākış bakamam bu felegiñ āyine ben)

III Cām-ı müheyya içerek la' li tezkār ederem
 Gördüğüm lezzet-i lebden nice inkār ederem
 Vaşl için ben dil-i pervānemi ğam-ḥ'ār ederem
 (Ḥār-ı hicrān-ı gülü şu' le-i didār ederem)
 (Fikr-i rüyuñla nazār eyler isem gülşene ben)

IV Gerdeniñ kıocmasına muntazar oldum şeb u rüz
 İttifāk etdigi gündür baña zevk-i nev-rüz
 Perçemiñ gülleri Fā'iz uzun eyler merküz
 (Ne kıadar reng-i ruḥı olşa da Behçet dil-süz)
 (Mā'ilem ol gül-i İbrāhime hep çäre ben)

8

ḤİLMİNİN ĞAZELİNİ TAĞMİS

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

I Çıkarmış perçemin fesden ruḥa taşīr edip gelmiş
 O meh imdād-ı rüya ebrusuñ şemşir edip gelmiş
 Nigār ağıyarını aḥbāb için tekdīr edip gelmiş
 (Tirāş etmiş ḥatın ruḥsārını tenvīr edip gelmiş)
 (Bilād-ı Rüm-ı hüsnü tīg ile teşḥīr edip gelmiş)

7 71b

8 72a

II Niķābāsā dağıtmış zülfünü ol rüy-ı handāna
 Bu hāletle leṭāfet eylemiş ĩrās-ı rindāne
 ‘ Araḳlar hoşdāddır gül yüzünden derdmendāna
 (Nem-i ruḳsārını la‘ linden aḳıtmış zenaḳdāna)
 (Gül-āb u ḳand ile elmāsını taḳmīr edip gelmiş)

III Gülistān-ı cemāliñ vaşlına oldum perākende
 Gül-i ruḳsārına ins ü perīler olmuş efgende
 Baḳ ol ḳaṭṭa ki etmiş mülk-i ḳusni zīr-i ḳaydında
 (Zer-efşān u mücedvel levḫ-i rüy-ı tābnākında)
 (Ḳaṭ-ı reyḫān ile ḳusn āyetin tefsīr edip gelmiş)

IV Nezāketle mücedvel eylemiş ḳaṭ rüy-ı sīmīniñ
 Mu‘ aṭṭar eylemiş gönül hemān ruḳsār-ı gül-ḳīniñ
 Dem-ā-dem ‘ aşığı mest eylemişdir bŷy-ı müşḡīniñ
 (Düzetmiş ḫāl üzre ḳalka ḳalka zülf-i pŷr-ḳīniñ)
 (Yine ‘ uşşāḳa dām u dāne-i tezvīr edip gelmiş)

V O mihriñ ‘ ādeti cevr ü sitem aḡyāradır Ḳilmī
 Añın şŷḫāne ṭab‘ ı Fā’ize etmek gerek zŷlmü
 Bi- ḳamdi’ llāḫ yüzünden geldi ‘ afvīñ peyḡamı ‘ ilmi
 (Zebān-ı ḫāme n’ iḳün ‘ anber-efşān olmasın Ḳilmī)
 (Ki ḳaṭṭ-ı yāri hoş ta‘ bīr ile taḳrīr edip gelmiş)

LŪĠAZ

1

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

1Ḳırḳlara olmuş ḳarīn ser ile pā
 Nice cāndār ‘ aşığı olmuş fedā

2 Gāḫ olur Manşŷrveş dār ŷzredir
 Geh bulur āşār-ı Cem ŷstünde cā

3 Gerḳi ‘ uşşāḳı görende eşḳ-rīz
 Līk anda ḫīḳ yok bŷy-ı vefā

4 Şeş miyānı var ise ḳarşında var
 Hem de beş yüz yirmi parsak var aña¹

1 73a

¹ Bu mısranın yanında müstensihin şu notu vardır: (Beş yüz yigirmi baḡırşak).

5 Añladım serrā-yı āhıdır bu hāl
Yoksa olmaz böyle şey şüret-nümā

6 Devletinden kāfir ü Müslim emīn
Feyz ile her şeb alır şevk ü ziyā

7 Bu mu‘ ammādan dili pür-nūr olur
Fā’izā kim ki olur ‘ārif buña¹

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1 Şem‘i yaqđım cüst-cü kıldım mu‘ ammā fennini
Etdi pervāne lisān-ı hāl ile ĩmā baña

2 Fā’iziñ zāt-ı kerīmi şorduğu şekilse de
Añla Tayfūr ol dađı mūmdan su’āl etmiş saña

DİĞER

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1 Peyrev oldum Fā’iziñ keşf-i mu‘ ammā remzine
Şem‘iveş rüşen göründü haste-dil buldu ziyā

2 Oldu qandīl-i emel derhāl fūrūzān çü riyā
Şüpheşiz mūm demek oldu bu mu‘ ammā bī-riyā

ḤALL-İ LÜĞAZ

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1 Hep tılsımāt-ı cihān yekden musahhirdir baña
Zāde-i tab‘im ‘aceb mi olsa ger müşkil-güşā

2 Mīr-i Tayfūruñ mu‘ ammāsı egerçi şa‘b ise
Kağıd üzre verdi Fā’iz bir mükemmel şerh añā

2

(x) Mu‘ ammā şudur:

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1 Bir ‘acāib nesne gördüm şāf-rū hem çār-pā
Var yigirmi başı tıtmuş ‘ālemi ser-tābe-pā

2 Geşt eder hep ‘ālemi bī-pā ser-ā-ser rüz u şeb
Gözü yok durmaz yürür hiç añlamaz şubh u mesā

¹ Müstensihin notu: Bu mu‘ ammāyı şöyle halletmişler:

- 3 Her ne denli hilm-i zātı varsa da çok kimseyi
 Korkudur rüyuna bākınca hemān dem bī-riyā
- 4 Şaydı batnında anıñ biñ bir bağırsağ ^{برججكم}
 Doldurur karnına doymaz ‘ālemi ol mübtelā
- 5 Böyle añladır velī içmez şurūbuñ hiç birin
 Hīn-i mevlūdünde içmiş şu vefā eyler aña
- 6 Līk ekşer vaqti maħbūs olunur k̄anūnca
 Olmayınca müddeti itmām olamaz ol dehā
- 7 Yerini bulsa olur zīşān hem zī’l-ihtirām
 Ger mekān bulmasa ayağdadır ol bī-nevā
- 8 Hūb u zīşt-i rū vü ‘ucb bir şekl-i elvān-ı ṭab‘ ı
 Yüzüne bakan güler ba‘ zısı da eyler bükā
- 9 Aldırır halkıñ nesi var ise ba‘ zen baħş eder
 Hükümüne kimse diyebilmez iyi yāhud fenā
- 10 Öyle bir sehħāredir kim vaşfdan āzādedir
 İstese vaşl eyler ‘uşşākı murād etse cüdā
- 11 Öyle muğlim ṭab‘ ü zen-pāre cihāna gelmemiş
 Koynuna girmek diler her nereye gitse bī-ḥayā
- 12 Herkesiñ k̄albindeki esrārı ol dem cezb eder
 Bir k̄ulu vardır ḥayır verir musahħardır aña
- 13 Hem za‘ īf u hem kavī hem Müslim u hem put-perest
 İki yüzlü dil-bere beñzer o cādū şüretā
- 14 Kim bulursa āferīn Ṭayfūr-ı keşf-i şa‘bdır
 Bu mu‘ ammā bir muṭalsım gencdir şan bir hevā

¹¹b Vezne uymamaktadır.

KİT' ALAR, RUBĀ' İLER, MÜFREDLER

1

[NAZM]

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1 Gönlümüñ yandığını ' aşkda pinhân şanma
Seyl-i çeşmimden akan yaşları tūfân şanma

2 Tâb-ı tennür-ı dili berķ-i dirahşân şanma
Dūd-ı dildir bu siyâh ebr-i zemistân şanma

3 Dâne dâne dökülen kaçreyi bārân şanma
Sū-be-sū kūy-ı dil-ārâyı şular dīdelerim

2

[NAZM]

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1 Şim-i sâ' id heme gerdenlere zūr-āver iken
Zihi bālīn idi baht baña yāver iken

2 Şems-i rüyundan alır nūr u ziyā-yı ebri
İşbu hürşid-i felek pādşeh-i hāver iken

3

[MAṬLA']

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1 ' Aşk ola ' aşk ile ol rindi-i bāde-nūşa
Ki odur şevķ-i derūnumu getirmiş cūşa

4

[NAZM]

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün

1 Çekdigim eyledigim māzi-i a' māle cezādır
Müstakbel olan cürmüme āyâ ne sezādır

2 Gā'ib ü hāzır olan Hāzret-i Allāh Kerīm
Nice mücrimlere luṭf ile ' afv-ı fermāndır

1 74a

2 74a

3 74a

4 74a

¹b Vezne uymamaktadır.

5

(x) FEVZİ

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1 Yağar ey yār-i hayāli seni dil davranma
 Var yeriñ dīde-i giryānıma var gir yanma
 Vehm edip eşk-i terimden şakınıp şaklanma

2 Dāne dāne dökülen kaçreyi bārān şanma
 Sū-be-sū kūy-ı dil-ārāyı şular dīdelerim

6

[NAZM]

mef'ülü mefā' ilü mef'ülü mefā' ilün

1 Yā Rab dil-i Maḥmūd-ı envārına kıl Fā'iz
 Her ḥidmet-i devletde tevfiḳa ola hā'iz

2 Āmāl-i şehen-şāhı üzre ḥarekāt iḥsān
 Ola baña her işde Ḥaḳdan bu kerem cā'iz¹

7

[MAṬLA']

mefā' ilün mefā' ilün mafā' ilün mefā' ilün

1 'İnāyet her kime yüz tutsa ' işyānı niḳāb olmaz
 Güneş doğduḳda zīrā perde-i zulmet ḥicāb olmaz

8

[MAṬLA']

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1 Bir veliyyü'n-ni' amıñ bendesiyim
 Cūdınıñ doğrusu şermendesiyim

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün ¹

1 Ol veliyyü'n-ni' amım ya' ni ' Azīz Pāşadır
 Yalınız baña degil ' amma kerem-baḫşadır

5 74a

6 74b

¹ Müstensihin notu: **Maḥmūd Fā'iziñ naḳş-ı kenār-ı ḥātemi olan bu rubā' i diğeri defter-i eş' arında Mektübī Ser-' askeri Şeyḫ Efendiye bi'l- isnād şu şekilde muḥarrerdir** (10. Nazm için söylenmiştir.)

7 74b

8 74b

9

[KİT' A]

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1 Baḥş edip meclisde vā' ız nār-ı dūzah şiddetin

Yana yana āteş-i hicrān geldi ḥāṭıra

2 Cürmüm ikrār eyleyip ser-mest-i cām-ı ' aşk iken

Bezm-i meyde ma' nī-i ğufrān geldi ḥāṭıra

10

[NAZM]

mef'ülü mefā' ilü mefā' ilü fa'ülün

1 Yā Rab dil-i Maḥmūdı buyur feyziñe Fā'iz

Olsun heme ān rütbe-i tevfiķiñi ḥā'iz

2 Bir vefķ-i rızā-yı şeh-i ' ālem ḥarekāta

Her işde muvaffaķ ola bu bende-i ' āciz

11

[NAZM]

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1 Ḥasbiḥāl eylemege ḳalmadı ḳünki ol yār

Ne refiķ u ne şiddiķ u ne şefiķ efķār

2 Ḥāṭıra geldi bugün ḥasret ile var dü-bār

Kime etse ' acebā rāzımı şimdi tezkār

3 Ten zebün dīdede ḥün ḥāl-i felek dīger-gün

Baña Mecnün ile Ferhād oluyor girye-nişār

4 Baş ḳabaḳ yalın ayak ḥāke yanağım sürerek

Yād edip ağlıyorum bezm-i şafāyı tekrār

5 Beni pejmürde vü āzürde vü efsürde eden

Baḫtımı yā çekemez bizleri dehr-i ğaddār

9 74b

10 74b

11 75a

¹b Vezne uymamaktadır.

6 Fâ'izem hicir ile cevr ü sitem yâre bütün
Şermsâr olmadayam maḥlaşımı ben her bâr

12

[NAZM]

Trabzon qarântinasında söylemiş:

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

1 Erzurüm eyle ki Zevrâda olur germ ile serd
Ger Trabzon hoş ise verdi qarântinası derd

2 Felegiñ cümle felâketleri de oldu güzer
Fâ'izi şâd ede şimden ilerü Hâliq-i ferd

13

Kezâ:

[MATLA']

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1 Yeni t̄ali' ki etmişdir bu dehriñ cevrine ḥâ'iz
Qarântina sülükunu bu yerde eyledi Fâ'iz

14

[NAZM]

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

1 Derd-i rūyuñla gönül hün dökerek cân çeker
İşte bu vech ile dilden ruḥ-ı al ân çeker

2 Gerçi hicriñde benim dîdelerimdir ḥaste
Yine ḥâk-ı kadem ile aña dermân çeker

15

[NAZM]

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1 Bezm-i ḥâşşîñ hem-demi şarsın güzel içinde mey
Zâhid-i bî-çâre etsin tekyede bî-hüde hey

2 Şâdıqız bulmaz da kâzib olmayız zâhid gibi
Soñra görürüz kim eder vâ-veyl içre veyl veyl

12 75a

13 75a

14 75a

15 75a

²b Vezne uymamaktadır.

16

[MAṬLA']

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

- 1 Yāre var yārelerim şerh̄ini yār-i yārime aç
Merhemim sâde öpüşdür n' olur etsem añi mâç

17

[NAẒM]

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

- 1 Varamaz ehl-i enāniyyet bu yola serseri
Bu ʔariḳ-i ' aşḳdır aḡyāra baḡlıdır deri

- 2 Rāh-ı ' aşḳ üzre ḡased ḳıldıñsa ḡāk-i pāyına
Fā' izā maḡv ol yolunda zerre olsañ var yeri

18

[NAẒM]

mef' ūlü mefā' ilü mefā' ilü fa' ūlün

- 1 Gir meykedeye durma şaşın bir iki çak çık
Var ḡāhiş ile muḡ-beçeniñ rüyuna bak çık
- 2 Fā' ize şala bu ḡazelim eyleye tanzır
Şā' irse eder diñlemem öyle ḳuru lāk lıḳ

19

[NAẒM]

mef' ūlü mefā' ilü fa' ūlün

- 1 Bir kerecik olsun kerem eyle
Vaşlıñla beni muḡterem eyle
- 2 Bir bār daḡımı luḡfuñla yeñem
Reşḳ-āver şaşn-ı İrem eyle

16 75b

17 75b

18 75b

19 75b

20

[MAṬLA']

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1 Ṭarab āheng edip geldim bu dem ammā Ṭrabzona
Beni dūş eyledi ṭāli' ğam u ālām-efzūne

21

[MÜFRED]

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1 Müjdeler keşti-i Nūḥ işte gözümde nicesi
Olsa tūfān yerine eşk-i nerm çok mu benim

22

[MAṬLA']

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1 Gö. veren puşta şaḥī nām eylemek lāyık mıdır
Va' din incāz eylese gö. vermede şādık mıdır

20 75b

21 76a

22 76a

KAYNAKÇA

- Akkuş, M. (2008). *Hatîbî tezkire-i şuarâ-yı Bağdâd*. İstanbul: Marmara Üniv. İlahiyat Fakültesi.
- Aksoyak, İ. H., Horata, O., İsen, M., Kılıç, F., Macit M. (2006). *Eski Türk edebiyatı el kitabı*. Ankara: Grafiker.
- Alkım, U. B., Antel N., Avery R., Eckmann J., Huri S., İz, F. vd. (2014). *Redhouse sözlüğü (Osmanlıca- İngilizce)*. İstanbul: Sev.
- Arslan, M. (2014). Fâiz, Mahmûd Paşa. *Türk edebiyatı isimler sözlüğü*, No.7867. Erişim adresi: <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/>
- Atsız, H. N. (1992). *Türk edebiyatı tarihi*. İstanbul: Ötüken.
- Aylar, S. (1995). Divan şiirinde sosyal hayatın izlerine dair birkaç örnek. *Dergâh*, VI (65), 1011-1022.
- Ayvazoğlu, B. (2015). *Aşk estetiği*. İstanbul: Kapı.
- Babacan, İ. (2001). *XIX. yüzyıl Türk edebiyatında kaside nazım şekli (şekil ve içerik)* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniv. SBE. Ankara.
- Baş, E. (2004). Aşure günü, tarihsel boyutu ve Osmanlı dinî hayatındaki yeri üzerine düşünceler. *AÜİFD*, XLV(1), 167-190.
- Coşkun, M. (2011, Kış). Klasik Türk şairinin poetikası üzerine. *Bilgi*, 56, 57-80.
- Çağlayan, B. (1997). *Kerbelâ mersiyesi* (Doktora tezi). Gazi Üniv. SBE. Ankara.
- Çavuşoğlu, M. (1986). Kaside. *Türk Dili, Türk şiiri özel sayısı (divan şiiri)*, LII (17-18).
- Çelebioğlu, A. (1978, Kasım). Lugazlara dair. *Türk Kültürü*, 193, 43-47.
- Çetinkaya, Ü. (2009). Divan şiirinde sosyal hayattan yansımalar: Necatî ve Hayretî'nin arpa kıtlığını anlatan iki manzumesi. *Türkbilig*, 17, 47-55.
- Çetinkaya, Ü. (t.y.). Osmanlı dönemi kadın süs malzemelerinin divan şiirine yansımaları. Erişim adresi: <http://www.academia.edu/11902975>
- Dedekargınoğlu, H. (t.y.). Muharrem ve aşure. *Hünkâr Alevîlik Bektaşilik Akademik Araştırmalar Dergisi*, 30-46.
- Demircan, A. (2007). Tarih üzerine bazı düşünceler. *Milel ve Nihal*, IV (3), 68-89.
- Devellioğlu, F. (2008). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat*. Ankara: Aydın.
- Dilçin, C. (1986). Divan şiirinde gazel. *Türk Dili, Türk şiiri özel sayısı (divan şiiri)*, LII, 78-193.
- Dilçin, C. (1999). Türk kültürünün kaynağı olarak divan şiiri. *Türk Dili*, 571, 618-626.
- Dilçin, C. (2009). *Örneklerle Türk şiir bilgisi*. Ankara: TDK.
- Dilçin, C. (2010). *Fuzûlî'nin şiiri üzerine incelemeler*. İstanbul: Kabcacı.

- Dinçer, K. (2010). *Kısaca felsefe*. Ankara: Pharmakon.
- Doğan, M.N. (2012). Divan şiirinde “şarap” metaforları. *İstanbul Üniv. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 38.
- Dursunoğlu, H. (2003). Klasik Türk edebiyatında Ramazan konulu şiirler. *Atatürk Üniv. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 22, 9-29.
- Enderûnlu Vâsıf. (1257). *Dîvân-ı gülşen-i efkâr-ı Vâsıf-ı Enderûni*. T.B.M.M. Kütüphanesi, No.73-3832.
- Erdoğan, M. (2013). *Güzellik unsurlarıyla divan şiirinde sevgili*. İstanbul: Kitabevi.
- Ergun, S. N. (1945). *Türk şairleri*. (C.III). İstanbul: Ülkü.
- Gençtan, E. (1992). *İnsan olmak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gürel, R. (2007). *Enderunlu Vâsıf divanı*. İstanbul: Kitabevi.
- Hacıgökmen, M. A. (t.y.). Türklerde yas âdeti temelleri ve sonuçları. *Nejat Göyünç armağanı* (s.393-421) içinde.
- Hadislerle İslâm II oruç tutmak / sabır eğitimi*. (C.II). Erişim adresi: <https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr>
- Horata, O. (2002). Zihniyet çözülüşünden edebî çözülüşe: Lâle Devri’nden Tanzimat’a Türk edebiyatı. *Türkler ansiklopedisi* (C. XI, s. 573-592) içinde. Ankara: Yeni Türkiye Yay.
- Horata, O. (2018). *Has bahçede döne döne (araştırma- inceleme yazıları)*. Ankara: Akçağ.
- İbn Hazm. (2018). *Tavku’l hamâme (Güvencin Gerdanlığı)*. (C.Aydın, çev.). İstanbul: Sufi.
- İbn Sînâ. (2017). *Risâle fi Mahiyeti’l-İşk (Aşkın Mahiyeti Hakkında)*. (A. Ateş, çev.). İstanbul: Büyüyenay.
- İnal, G. Y. (2010). *Herakleitos’un doğa anlayışı* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniv. SBE. İstanbul.
- İpekten, H. (2011). *Eski Türk edebiyatı nazım şekilleri aruz*. İstanbul: Dergâh.
- İsen, M. (1994). *Acıyı bal eylemek: Türk edebiyatında mersiye*. Ankara: Akçağ.
- Kaleli, H. (2015). XIX. yüzyılda İran transit ticaret yolu için Osmanlı-Rus rekabeti. *Dumlupınar Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi*, 9.
- Kalpaklı, M. (1999). Divan şiirinde eda ve söylem: divan şairleri birbirine benzemez. Bek, K. (Ed.), *Osmanlı divan şiiri üzerine metinler* (335-348) içinde. İstanbul: YKY.
- Kalpaklı, M. (1999). Aşk (Lirizm). Beyatlı, Y. K. (Ed.), *Osmanlı divan şiiri üzerine metinler* (70-72) içinde. İstanbul: YKY.
- Kaplan, H. (2018, Kış). Divan edebiyatında sakız ve Sakız’ın fethinin edebiyatın nükte dünyasına yansımaları. *EKEV Akademi Dergisi*, 73, 367-394.
- Kaplan, M. (2012). *Şiir tahlilleri 1 Tanzimattan Cumhuriyete*. İstanbul: Dergâh.

- Kurnaz, C. (2005). *Divan dünyası*. Ankara: Gazi.
- Kurnaz, C. (2009). (Hızl.) *Açıklamalı divan şiiri sözlüğü eski Türk edebiyatında mazmunlar ve izahı*. İstanbul: H.
- Kurnaz, C. (2010, Yaz). Vuslat yolculuğu. *Turkish Studies*, 5/3, 448-461.
- Kurnaz, C. (2011). *Gazeller arasında*. Ankara: Kurgan.
- Kürkçüoğlu, M. A. (2004). *Mahmûd Nedîm Paşa Dîvânı (inceleme, transkripsiyonlu metin, sözlük)* (Yayımlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniv. SBE. Sakarya.
- Levend, A. S. (2008). *Türk edebiyatı tarihi*. Ankara: TTK.
- Levend, A. S. (2017). *Divan edebiyatı kelimeler ve remizler mazmunlar ve mefhumlar*. İstanbul: Dergâh.
- Macit, M. (1996). *Divan şiirinde ahenk unsurları*. Ankara: Akçağ.
- Mahmûd Fâ'iz Paşa. (1906). *Dîvân-ı Fâ'iz*. Millet Kütüphanesi, Manzum Eserler Bölümü, No.317.
- Mahmûd Fâ'iz Paşa. (1906). *Dîvân-ı Fâ'iz*. Milli Kütüphane, Mf. 1994, No. A 4106.
- Mahmûd Nedîm Paşa. *Dîvân-ı Nedîm*. Milli Kütüphane, Mf. 1994, No. A 4138.
- Okuyucu, C. (2013). *Divan edebiyatı estetiği*. İstanbul: Kapı.
- Öztekin, Ö. (2004). *XVIII. yüzyıl divan şiirinde toplumsal hayatın izleri: divanlardan yansıyan görüntüler* (Doktora tezi). Hacettepe Üniv. SBE. Ankara.
- Öztoprak, N. (2000). Divan şiirinde Osmanlı geleneğinin izleri. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 3, 155-168.
- Pala, İ. (2008). *Ansiklopedik divan şiiri sözlüğü*. İstanbul: Kapı.
- Polat, N. H. (2002). Kehkeşan. *İslâm ansiklopedisi* (C. XXV, s. 190-191) içinde.
- Şemseddin Sâmî. (2013). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Kapı.
- Sefercioğlu, M. N. (2002). Divan şiirinin gerçek hayattaki bağlantısı. *Türkler ansiklopedisi* (C. II. s. 664-681) içinde. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Şentürk, A. A. (1993a). Klasik Osmanlı edebiyatı ışığında eski âdetler ve günlük hayattan sahneler-I. *Türk Dili*, I (495), 175-188.
- Şentürk, A. A. (1993b). Klasik Osmanlı edebiyatı ışığında eski âdetler ve günlük hayattan sahneler-II. *Türk Dili*, II (500), 211-213.
- Şentürk, A. A. (1993c). Osmanlı şairlerinin gözlemciliği ve klasik edebiyatımızda realiteye dair. *Dergâh*, IV (41), 8-10.
- Şentürk, A. A. (1994). Osmanlı edebiyatında felekler, seyyâre ve sâbiteler (burçlar). *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 90, 131-180.
- Şentürk, A. A. (t.y.). Klâsik Osmanlı edebiyatında tipler-1. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/172623>
- Tanpınar, A. H. (2009). *XIX. asır Türk edebiyatı tarihi*. İstanbul: YKY.

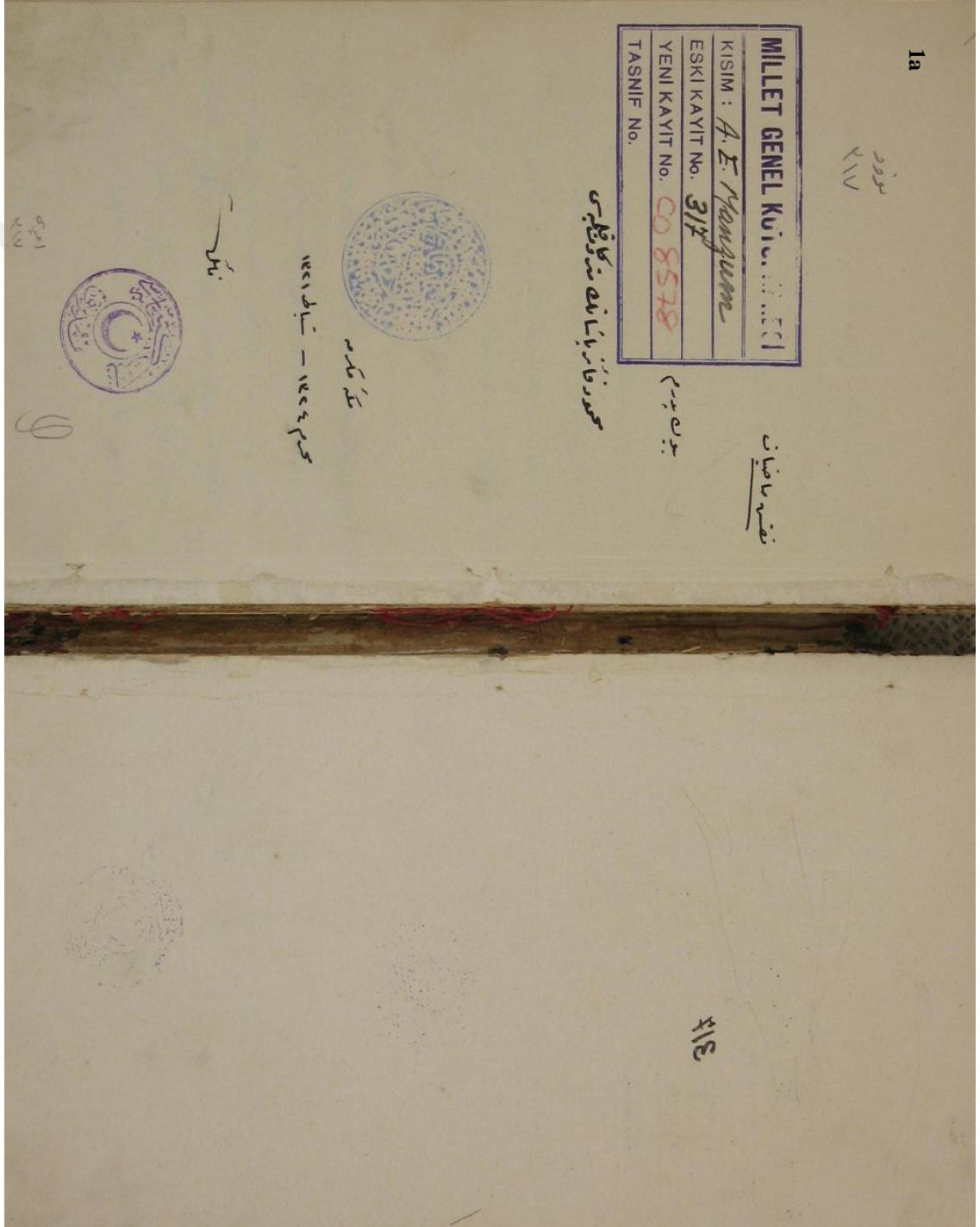
- Terzibaşı, A. (2008). *Kerküklü Fâ'iz*, (C. 1-4). Kerkük.
- Terzibaşı, A. (2013). *Kerkük şairleri*. (C. I). İstanbul: YKY.
- Topuzoğlu, T. R. (1995). Faslü'l-Hitâb. *İslâm ansiklopedisi* (C. XII, s. 216-217) içinde
- Tozlu, S. (2002). Trabzon-Erzurum-Tebriz yolu (XIX. yüzyılda sosyal ve ekonomik bakımdan bir inceleme). *Türkler ansiklopedisi* (C. XIV, s. 481-492) içinde.
- Tulum, M. (2013). *Osmanlı Türkçesi-büyük el sözlüğü*. İstanbul: Kapı.
- Uludağ, S. (1991). Aşk. *İslâm ansiklopedisi* (C. IV, s. 11-17) içinde.
- Uludağ, S. (2010). *Tasavvuf terimleri sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı.
- Ünver, İ. (2008). Çeviriyazıda yazım birliği üzerine öneriler. *Turkish Studies*, 3/6, 1-46.
- Ünver, İ. (1988). XIX. yy. divan şiiri. *DTCFD*, XXXII (1-2), 131-140.
- Yenikale, A. (2017). *Sünbülzâde Vehbî dîvânı*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- Yetiş, K. (1988). Âhenk. *İslâm ansiklopedisi* (C. I, s. 516-517) içinde.
- Yıldırım, N. (2008). *Fars mitolojisi sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı.

EK KAYNAKÇA

- Abdulkadirođlu, A. (1987). Edebiyatta metodoloji aısından el yazmaları ve nâdir eserler üzerine notlar-1. *Gazi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, III (1), 1-49.
- Ateş, A. (1940-1942). Metin tenkidi hakkında. *Türkiyat Mecmuası*, 7-8, 253-267.
- Avşar, Z. (2008). Tenkitli metin neşrinde imlâ sorunu üzerine yeni düşünceler ve öneriler. *Turkish Studies*, 3/6, 75-111.
- Doğan, G., şencan, İ. (2017). Bilimsel yayınlarda kaynak gösterme, tablo ve şekil oluşturma rehberi, APA 6 kuralları. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği Yayınları.
- Gökıay, O. ř. (1995). *Eski, yeni ve ötesi*. İstanbul: İletişim.
- Horata, O. (1998). *Esrâr Dede hayatı, eserleri, şiir dünyası ve Dîvânı*. Ankara: Kùltür Bakanlığı.
- Korkmaz, Z. (1976). Eski Osmanlı kaynaklarının yayınında transkripsiyonla ilgili değerlendirmeler II. *Osmanlı ve Osmanlı öncesi araştırmalar semineri* (s. 67-77) içinde. Hamburg.
- Kortantaner, T. (1993). Genç edebiyat araştırmacısının yanışları. *Türklük Araştırmaları Dergisi*, 7, 337-365.
- Köksal, F. (2008). Metin tamiri (usul ve esaslar, uygulamalar ve bazı teklifler). *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 1, 169-190.
- Mum, C. (2004). *Halepli Edîp Dîvânı (inceleme- tenkitli metin- cinaslar sözlüğü)* (Doktora tezi). Hacettepe Üniv. SBE. Ankara.
- Tulum, M. (2000). *Tarihî metin alışmalarında usul Menâkıbu'l- Kuddiye üzerinde bir deneme*. İstanbul: Deniz.

EKLER

EK 1. MAHMÛD FÂ'İZ DÎVÂNİ (TIPKIBASIM)

بیم بود اضطرار با حضرت عیسیٰ چنانکه در سلبیغ تقدیر کردیم چه در اول
 با سحر نظر بقدر (با ارفع اولاد محمد نائل شماییم) بوندگی
 از روی خانم نینم از نعت جمعه اسرافان بنده تفریح و تفریح
 به بی نام صغری به به چسبست ، این بوندگی بر خود بر چند
 طایفه رفتن کلاه وجود و صفی محمود که در آن وقت اولاد بودیم
 این صبحی و در آن بر حال ملازمی بلاییم .

۱۱ صید انجم ، غنای اموات شب وصال و صی بر سر
 ناصل نبوی از فرای است اجناس دار با بس در نعت خطیب بر سر است
 زخمی به شعر دانستند و شعر در لاسه صاحب به طول بیاید
 آری ، بجز صغری ای را اولیگی که لاله توفیق و ما ایدر استیبه
 آنچه سو ما هفت و نیمه رلاست ایوه جهل بر اثر مادی ، رسته
 اولد سبغه به این ما نبوس و زخمی و نا یکی صافلا سبغه آنچه
 بیون دانه هر وقت دهگای صاب تحب غمزه اولدوریم .
 ایسته بو شعر ، مطهرات را عهد ادا می نویزند نه تنها
 نیمی اولدیم اما سرخبلید دیوانه کتابی و طیفه سید مکره ، عیون
 ایبرکه و ایور سر بریده ارتقا رفیق نه یکیم محمود و قاتل نه نه
 بقا اوده خالسته المیه استا بولم برابر کتیر یکی حاله که کلامیم

بوله بر سر

۱۱ - دوی و هو دور ما بختی به شکل و نیه اولاد صبا بگویم
 سنی ناصل تقدیر و کلام ایوم ؟ کافا کس ره رفیق هزاره ضریان
 استا بختی چه بیایه فهمی کجای تری ایدر سکه و سفیلاییم ؟
 سه اولد سر سیدی نیم بر پیرا سفی و رسم سیه کم خانم نیم
 جان ، ایندیر تیره هم خانم ساله کلام و صفت به رسم سبابه ، او
 نایم ، فکرمه کتا برفقه سر تا با صرف صفت نندوز کلام بر سبک
 سعادت و صفا اولدیم .

۱۱ ، ترازور ، بی عمار اصل کاهن کجی ، زدن
 یکله قجای سیدی ، هیچ اولدایر سینه بل رها دیر بر سینه صفت
 در سینه تمام کالی اولاد و عبور ناسک نه اناس نجه و غایه
 آنچه عا ، انباله اصل . . . هله بر طله صبا کس نه نوز کاهن صفت
 لطف ، بکره جات اوسه و نفا نه پیرا کمر طله شمس
 صفی ما ، جملده بله ایجا سکر و تا آنچه قجای نفا نالی اولدیم

و خدا تا آنکه جهان بر فاجعه سوخته واد . سدر ایستادم عظمی بگریه
 یا سکرده ، بسیار دیده باشم . هر دم در اسیبیه که تقدیم بیه
 ادره بی ، او تکلیف کند که سخنهاست که بهر چه بر آید که بوی
 وادی قیوم علیه السلام در نصیبه بر بازده ، او خداوند
 بپرورد صفت و لذات آرزای عدل طبع کنز رانی که زکای جانیه
 ستا بکبر برها بیجا از هر چه صکره از پیغمبر ختم رسیده گفتیم و مصالح بیه
 این استقامت هر چه که هم بوی سها در بر آید بیه بر غیر چه براه بیه تا باید
 نظم و انبیا . در بیه اولیه ساعیه نصب لای نظایر اعلامه بفرعی افکار
 اینه جلدیه صلای بیه سحر کرده به این منزل با صلوات ، بله
 ظریف بکثر ، صفت دار . ه اگر عطف در ایزد هر چه چه بکافیه .
 یا خود فکر شده یا بیوریم : صکره ادره به بیه چگونه باش
 جنبه اینه وجوده بیه سیه . کله عقیقات با ساه اوله در نه ساه
 بر انفسه . امکان ، بکدر بکثر ، سحرکی آنگاه که یکی اوله دی ه الفیه
 و هم بیه بینه ادره برک ، قفله بر نه ساه فلام .
 بزرده که اسلوبه بیه در بیه ، سکیه در صبح ، اولیه
 بدعتی بر انوع کج کاک ، صلای فکری و نظایر آنکه بکدر رسال ، آریه

معایه و صلوات او توئی مدد صلوات بیه بروده بر او بوی بر تو بریح بیک
 سوزیک بر طوبی او را فی با انظارها که کبیر بادیم . کبر سوزیک تو
 طوبی بر با ایدیم . او تو بیه ، فزده ساه بر دوده در بیه
 کتافت سیه او هله بیه بیه ، صلوات بر ، بر عباد ورت رفتیم بیه
 ادرانه تا ساه صلوات سلطان در او قدر خندان و میز را در اصرار افکار
 ایشیک بر مدد نیات کویض صبا ادره . . . برانه و صلوات سوختی با
 . . . بر صحر صیه دونه نوستی بیه نه راه سوت و عباد
 او تو را یکی نه در سانه جان افتاد اولیم خطله که سحر سنی یکی بیه
 استاد آیداری ، سکی ، وضعت کمرات بدلف ساه یکی اولیم .
 سیه ه هیه بر بیه او بویور . . . کنز رانی با ساه ، کلاه سوزد و بویور
 فلیم بلیم ناصل بر حیث بیه سلاطین اینه جا بیه ، انبیه
 رتیاره بوقدر طاعتی واهی سر و سیک در عاظم انبیه . او بویور صلوات
 وایش که سینه ایزد بیزب بیزد رزم ؛ تا بجه بیه بیه روز فلام . آریه
 که سوزیم ؛ استا بیه صلوات تمیم ، بیه سینه ایشیم .
 تیساق سوز تا بجا صلوات اولیم .
 آنا نظایر بیه چلبیه صلوات صلوات او غلامه . سوز اولیم
 تا بینه اولی بونه ؛ صکره بیه رده آسید چون . خصصیات

جیبی و صفایه باه ، ناز آهنگ و سماع این طایفه ...
 مویات سیمان او سکنه نشین ، فقط سب پر آب امام
 شاره عفت و سفاقت ساسات ، معطله علمه کنده ساس و سراسم ، جلال
 و صفای ، نهد بیگی ایقام زهی قدرت پر جمل بل ساسی ردت اولیگی
 کهنه سیمور .

خط رسته ادفه طبع و زینتیه ، جلاله رسته که خوبه
 صفای و صفای در صحرای بر زجیا به سبه .

زلف زلفه اذین سینه پشیده ، سکه رنگ سلسله صفای
 ستایه و حال واردا کورگی ناله به به تیر آسبجه و سکه صفای

در جی ان عینه کینیا اولاده سیمو صحرایه و لفظ اولدم .
 بو جورلات و دلاعه رسد به ایلم سلسله ساسات ، آسار واره نه سیمو

اولاده ججهه نقابین و صفایه اذین سینه و اصلطه کافه کورلم
 اجبار ایزت سیمو صحرایه سبه و سبه ساسا و سراسم و سله صفای

و اسبابی بیطه صفایه کشفای ساس و سبیه سبیه سبیه
 کتیریم ؛ و صهره خطله نه ، سیمو نظیم سبیه سبیه سبیه سبیه سبیه

فقطه خاندانیه با سبیه سبیه سبیه سبیه سبیه سبیه
 اوت ، آنچه کتیریم سبیه سبیه سبیه سبیه سبیه سبیه

پاهای روضه را بدید جلوه خدای بزرگ او را بدید بیسافه نازیده
 لسان خفیه کیست فرستاده ز کس که در کتب خفیه در کتب خفیه
 و برین کتب تدبیر اید بکلمه می آید ... به او اندکی ساده بدو رفت
 رکن ، را سخنی که بر معانی تدبیر و فایده بود و در کتب
 و آنکه سحر را آنست که در دلاویز کلمه عظیمه علیها به این همه احسان است
 زانکه در سحر آینه روضه کشف بیست و بی و یک فایده است
 او را بدید ز کس که آید بر زرقی کس که آید ، نقیبه خانه در بیست است
 ای علمه ز آفریناری ، ای وطنه او را بدید ، سینه کلام
 بر بارگاه او را بدید سحر نقیبه ما خیمه آقا - اعیان ایلکه چه کلام
 محمد و فایده با آید در ساهت سوره فکرمه در سینه علمه چه کلام
 و روح سحرهای انجمنه جناب و جناب الوعود در طلب سحر آید باز ...
 باقی خانه بیخنده صفا انجمنه «
 کلام کلام ، ایلکه کلام در ایلکه کلام محمد با کلام

بدر سوزنی سوز شعور از سلاطین

اولم بر ملائم اولم کلمه هیا

کیم جو سینه جانه روسه ابیر کیم

سکه سبای ایکی عالم بر کیم

خاتون کاهنه سائیت اولم کیم

عجب اولم کیم آرز اولم کیم

کاسه اولم کیم بوج کیم بوج کیم

دیم سیر سیر بی بی جان اولم کیم

بر بوج کیم بوج کیم بوج کیم

آه لافقا لافقا کیم بوج کیم

بانه اولم کیم بوج کیم بوج کیم

قالدی سیر سیر ره ولی بیک کیم

سکیم بر لافقه عارف اولم کیم

عشر صفا بوج سیر بوج کیم

صدمه اول جان کیم فاجیه کیم

به سینه ایلم کیم لافقا اولم کیم

اولم کیم سیر اولم کیم سیر اولم کیم

قصائد و تالیفات

قصید

قصید سحر المصطفی عبد القادر اصفهانی

و در لافقا کیم بوج کیم بوج کیم

سالی غم جفنه

اهل بیت سحر سحر اولم کیم

کیم به سینه کیم فانه اعلم کیم

رسد راه اولم کیم آه و فضا کیم

اولم کیم بوج کیم بوج کیم

فایده ای بوج کیم عالم اولم کیم

العطش کیم بوج کیم بوج کیم

است سینه صدمه سیر کیم بوج کیم

اولم کیم بوج کیم بوج کیم

7a

در آهله نظام که حقیقا عجز بریه
 غیر که با بنی قلبه بزبان ایسه کم
 با سهویه با بره آناه آید نظام ایسه کم
 حکیم ما نگه سهویه عیان ایسه کم
 بنده اقلی بد سخن ایضا ایسه کم
 جدم قاتی بیستوسه بر زبان ایسه کم
 سینه مخرج قلم صغری بزبان ایسه کم
 دوش که تکبیر آناه به بر کسان ایسه کم
 حله بی جسمی زبان ایسه بر باد ایسه کم
 ضعه جانمی شکره سوزنه ایسه کم
 بد بستم مرقم ایسه بی ضمیم جو هلد
 ضعه واکلا لایه بکرم انوار نه سالک
 حله بی با بکرم ایسه کم سهوه طب
 اولیه گفته دره کسه ایسه کم شرط ایسه کم
 صفحی حله بی ایسه کم اولضه نام
 طالب روضه پاکینه بیسه کم کرب
 بر نظر ایسه کم اولکله اولضه حانه کم

6b

تیره کم جا - سی بویه بویه کیه سر قضا
 لقا یوب لایه بیل رود سرتان فاشه و
 قدیر بیت برین همه روی تیره اولضه
 ایسه کم بیکه بی مخرج ایسه کم اولضه
 قطع با آناه نقطه بو جان اولضه
 سهوا جهلوس بر واثم افغانه
 اولیه بر بند نام سخن نظر نگاه جدا
 ایسه کم رود ضلع کیم تیره لایه بوقه
 سیکله و لایه ضلع اولضه آله
 حقیق کیم کلیدی نظام بی مخرج غیب
 قوی بی عالی کنگه بوز بر زره ایسه کم
 ایسه کم قاسم روی رده بر افغانه ایسه کم
 استجه سرتا بید قلمی بر زبان ایسه کم
 مخرج در تیره بی صفحی رله سهله بی
 لایه کم ضعیف ساه سهویه ایسه کم
 کر و کوبه تیره جدا حله کل جهینه
 نه الله انکله اسکیم طرفه ایسه کم
 دور

این بزم اور صیقلی ای اول جسمه جنب

در به صفت در باور اوله کوره بول

افتاب به نیت ای نفس عدو نظم فنا

ایله ای بزم اوله کرم ضلعت بچی بول

آبجاری اوله اوله کلمه نیت ای نیت اوله

ایله ای نیت اوله نیت ای بزم اوله

رعی اولوب فنا کوش دروغیا نه آید نه

نیت اوله ای بزم اوله ویری اوله کلمه اوله

نیت اوله ای بزم اوله کلمه اوله

ایله ای بزم اوله اوله کلمه اوله

نیت اوله ای بزم اوله کلمه اوله

بویله ای بزم اوله کلمه اوله

نیت اوله ای بزم اوله کلمه اوله

صا نیت اوله ای بزم اوله کلمه اوله

ایله ای بزم اوله کلمه اوله کلمه اوله

نیت اوله ای بزم اوله کلمه اوله

صفت اوله ای بزم اوله کلمه اوله

بار کار اولدی اوله کلمه اوله کلمه اوله

خانانه نیت اوله کلمه اوله کلمه اوله

نیت اوله ای بزم اوله کلمه اوله

صفت اوله ای بزم اوله کلمه اوله

نیت اوله ای بزم اوله کلمه اوله

صفت اوله ای بزم اوله کلمه اوله

نیت اوله ای بزم اوله کلمه اوله

صفت اوله ای بزم اوله کلمه اوله

نیت اوله ای بزم اوله کلمه اوله

صفت اوله ای بزم اوله کلمه اوله

نیت اوله ای بزم اوله کلمه اوله

صفت اوله ای بزم اوله کلمه اوله

نیت اوله ای بزم اوله کلمه اوله

صفت اوله ای بزم اوله کلمه اوله

نیت اوله ای بزم اوله کلمه اوله

صفت اوله ای بزم اوله کلمه اوله

نیت اوله ای بزم اوله کلمه اوله

نیت اوله

9a

قطع ابرویه سا عدو صفه رسا و نشه
 صاحب باقره نه صخره زینا اولی صبه
 صیف کیم اولیا شام اولور جور ضله
 ایست ناخزده صرح بره اولی صبه
 عالم ساتم اولج سیدار رسا و
 انده به تر آه بغه اولی صبه
 سولیم بره برنده عالم سانی کمال
 ناست کونکیزو بیاه دانیه اولی صبه
 عالمی جهنده کوروب داردی تر شکست
 ایشو برنده اولور طلیح بره اولی صبه
 تر فر ساتم اولور عزیزیم قضی سلجور
 عالمه سینه نشه بیله اولی صبه
 بز یا نه صحر ساتم اولی صبه
 یازمه اولی صبه یا چا اولی صبه اولی صبه
 صاحب کیم اولی صبه رسا و نه تر نشه
 جلدیم صحتی بیله ایتمه حکم نصیب

8b

ایله قاعده هر یونجه جور دستمک
 اولی بر جانم بر عالم اولی صبه
 صفت اولی صبه ربه ره اولی صبه اولی صبه
 آه و زاری اولی صبه چیقاریم رود لی
 با سینه هم سطر اولی صبه رسا و
 هر کومنده عالم کیم باقیه کومیز
 کیم به بز کیم قید ایدیه نه صخره کیم
 ز و کیم ره معلوم آه اولی صبه رسول
 نصیحتین اولی صبه اعلا ره صخره اولی صبه
 اجه نه فریزه صخره یا سارا استوره
 آه اولی صبه نام اولی صبه رسا و
 داغ داغ اولی صبه کولک سینه ره آه کلام
 فی کیم کرکرا سولر هادیم یا اولی صبه
 ایسی روز نه صخره صخره سینه بره
 کور کیم قضی ایتمه کور کولک سارا
 عالمه سینه فصل و بغیه اولی صبه
 سینه سینه اهل سینه اولی صبه
 خلاص

10a

جایه

۱۰

ندرز سلطان بن جمع اینتی کله در حکم

جگدی سراسر عادل سلطان به ضمیمه بیستم

سپا قیامتینتی تمام ادری سانه با تقام

ردی بیجا تیتو نام جیبته خزان و بر دی هم

آلاته اولدی کیمه سیه جیا سانه ضمه

دولدی بیولول و رعیده هر یبه سگله لفظم

سردی نینه هفتی باط اولدی تمام بیجا باط

ربانه هر ربانه باط اولدی هر یبه ارم

جگدی سگله باغی رفت آوینه و لاهدی رفت

کوتسه دیو بیجه صهل سع کعبه ریزه در سال

هر یبه سانه زوال اولد

یکساله تمام زره هانکله بیخوب اید

بیخی کار اهل نظر عسرت نبورده مضم

سوره زما صحره بانه بی صرف وصفه دوله لانه

عاره فنده ایلد بانه کبار و عدت دینم

9b

قایا کلبه اید با ایلد بیت

اولدی کیم نام سحر جانانه جای سندی

قایا ادری کس عسرت کیم ادرم

نقده اهر کیم روی کعبه سب سبیلین

قایا تخم قانور باله سر صهره

هر کیم کیم کیم نیرانه با زهیا اولدی بریت

قایا عسره عسره رده نام کلیم

ایینه اولکوزده در بیجا کیم صیه اولدی بریت

قایا آوره هزاره ای تو بوی بس

سهر باغی نطق ادرم بره لاری اولدی بیخوب

قایا کله اولدی ساری الم آل عبا

هر کیمده اولور عالم برضه جهیت

قایا حصه دلیر اولم نیرده نظیر

بانه اوز غنده نیر با ایلد رضی کسک عسرت

قایا آره کلیم بیولول صحت ایلد

روزه کیمزده سزاره اهر کیم رست ایت

قایا ایلدی سیه جهار لری لوی و کلیم

کیمزده نیر ایلد قایا سالم

قادر

11a

بومر و خشنه بی روشه اوسو به ایلدی
 بینه قاقو هم لرنکی بری نه بر سار هم
 بر ساره اوسو رتک مو صخره طلفسته و
 یائنده لاره بیه صو سفر اوله اتر هم
 بر ساره شنه آقاب کونور و جونه کر شاپ
 هم عموه بلو به هم قاق هم بر با هم بی هم
 بیچه ککی نازینه یا جولی ملا صبه بویه
 بالطری قیقه ناسیه اولانقده نظلم
 هم سا هم بر کلدونه انجی سا بیچه
 حیصه بیعت معونه منه زلفه بوز نیلایم
 صخره کجوله و طلفسته جویه نیز جویه بویه
 تر قیقه بویه آوزونه صوزونه اوله کوریم
 حدر طبع و خوسه اولان اول عموه کر و ملا اول
 قضا ایچره سنا اوله بینه قوشه بیه هم
 اوله کر ایدر اوقضا یا بیس باسی یا بی
 یار قضا اول یار اوله لاکونه اولایم
 اوله کر اول آلد ایلیغ قضا بلور کوشه قاقه ایلیغ

10b

سین سال زلف یا - اوله صاره ناره و سا -
 کلان و کت و کله - طینه اوله سله کم
 بو عوم اوله بیچیم کام سبه حمله کرم علم
 هکت لوبور و نیلایم عویندر سات هم
 سفولله هر یج جینه ساره اوله ایله افته
 صدف ایچور هر جینه هر کجه دار بنایو ریم
 هب جهوده ساره اوله وصفک صاعیه ایلر
 صف اوله جهابه یاره اوله صیتره کاندور ریم
 ریله قیقه ایلر
 نیا بقده اوله جهام حو اچیه بیچه صام
 هب بیرو کاکام رونه وصفک جهوده صام
 هر صوا جیعت زبای اوله جلانه جهوه کجه
 بولک بلورک اولای اولای رضاه یا بیجی هم
 هب قیقه ساره اوله یا بقده زجه یاره اوله
 کوهده کگی ساره اوله اوله صله سینه اصم
 اولایم

13a

در این قصیده بیستم

کز تعلیمت - فصل ضامن لطفی ز لای

جمعه سلام در زره کلاه به نور زینت

اجل شد - بلا ایچی کل ضمیمه بیدر سکه

اولیو بر هفت صیقل کله سال بیم زینت

زیوت شد - نیمه زره اولیو بر کله کل

و بریدید - زینت و زینت عالم در کله کل

هینا سبایا کله کل با با اولیو کل

بیر تعلیمت علمت و بریدید اولیو کل

مژده سبایا کل لایحه اولیو کل

صالحه کل زره سبایا کل

بیدر زره صفایا کل زره اولیو کل

آجله کل سبایا کل

شیم بیدر کل اولیو کل

بیر صفایا کل سبایا کل

بیر صفایا کل اولیو کل

بیر صفایا کل اولیو کل

12b

سبایا کل صفایا کل عین صفایا کل

عفت زانه کل صفایا کل صفایا کل

استاد درم کل صفایا کل صفایا کل

سلاطین کل صفایا کل صفایا کل

ادانار کل صفایا کل صفایا کل

ادانار کل صفایا کل صفایا کل

ادانار کل صفایا کل صفایا کل

ادانار کل صفایا کل صفایا کل

ادانار کل صفایا کل صفایا کل

ادانار کل صفایا کل صفایا کل

ادانار کل صفایا کل صفایا کل

ادانار کل صفایا کل صفایا کل

ادانار کل صفایا کل صفایا کل

ادانار کل صفایا کل صفایا کل

ادانار کل صفایا کل صفایا کل

ادانار کل صفایا کل صفایا کل

ادانار کل صفایا کل صفایا کل

ادانار کل صفایا کل صفایا کل

کجا چه غایت - اگر صفت بر این غمزه
 در این بیت - رکنه نظم جلیانی
 خلدی عجز تا رعایت چاه قاصد -
 او فردی که صف در یک به تفسیر و تالی
 دم در دم سید - بو تا همیشه گویند
 که تو سه باره یاد این در لوله از صفیانی
 کیم در صفتی نه در این دریم اولی جلیانی
 صافی چه جاناکر تصدیق به کل و بر این معانی
 یکا کشیدند تا هر ضعیف این بر این
 می پاید تو شرف کو ساقی تو در آن
 نیکو نگه - جام عیبت دور برین
 اول در رگه که به جام بد تا نتواند حافی
 بو با نامت هر ساحت از این ز کلمه جانم
 نسیم صفت لار ساج کل این صفا که
 حکم اول تو بیاید - اولی هر که تو بیاید
 صفایه بیل کس - به با نیز وی در لاری
 هر آن که تو نسیم ت غایب عقل در آن

سلی نه کنه به تو بر این بیت سلیانی
 روز تو نشسته - زنجیر انصاف از سر تو در وی
 پادشاهان آنگاه حکم پادشاهان سلطان
 در بر تفسیر صورت اول کل این صفایه
 کیم تا تو ای بیاد کیم تا تو ز افسان
 بی در کله که نشسته - صفایه در این
 هر که نه پاره - بیت این در صدف
 روز تو نشسته - زنجیر از سر کل در تو به پادشاه
 عجبی که تو در سیر اولی در صفایه
 بی ساه تو چو در آن لطف هفت - تو خفا نشسته
 کل در وی پادشاه سر و - ای در این پادشاهان
 اجداد نه به بر تو کل پاره - زنجیر کلند
 اول در صفت سلی صفایه که تو به سلیانی
 کل این در وی پادشاهان کل این صفایه
 صفایه لا زود - نظم تقی بیام با این
 بی ساه صفایه بی ساه صفایه در سلیانی
 زنجیر صفایه بی ساه صفایه در سلیانی
 صفایه

15a

سایه بشار و لبی در لاله لور یک صفی
محمد و فائزه چنانچه بوی در دست خیزد

قصید مودت در

بارتاه لاله اوله نالم اسکانه بره

بجی اسرار صاف

صده اولی سائت خوله صفی افریه

زاتر فصل بویه

صحنه تجرد ابلت - زاتر فصل بویه

برتو و اندر علم ابل صبا یا سه اوله دره

سایه جهت فیهلیم کیم افریه کلیمه

زهره صائتد مقده اولی علم اهل افریه

کدره برتو در صحنه - سز کله اهل افریه

ملقی ای لایه در برتو و جود اشرافک

نصف ای اهل افریه و صالم اهل افریه

سه کلیمه به کلیمه اصف اولی برتو کیم

عقل ایدر ایسه اندزه جانده کلیمه

بغی صبح بادت وای سانه و عجزت
افتخار - سطره نالت لایه برتو

14b

نور خرمندی باقی بکده عام قانی

شیم ندر برتو کلیمه - بار صا کلیمه

کیم کلیمه در برتو سارم غیر افریه

بارتو ندرت و صحنه کلیمه کلیمه کلیمه

بوسه آیدر - اولی جود به بار افریه

و افکاره اولی افریه کلیمه کلیمه کلیمه

بوی صبح اولی افریه کلیمه کلیمه کلیمه

ولاد در برتو سارم اسرار اهل افریه

بارتو کور کور کلیمه کلیمه کلیمه کلیمه

بوعانه برتو کلیمه کلیمه کلیمه کلیمه

سعد کلیمه کلیمه کلیمه کلیمه کلیمه

صدا با بارتو کلیمه کلیمه کلیمه کلیمه

صحنه کلیمه کلیمه کلیمه کلیمه کلیمه

برتو

17a

خانه را اهل اصناف خیر لایم سینه
 آستانه اربابا بنویسند و لایم نیاید
 ایام اوله سیر یا لایم سینه
 اول و حیدر استقله صرافانالت سینه
 طوره و دوشله ها نه طوره در بقه بویچینه
 بیه خطار نه بیکم ها صه ایامالت
 سکه بیکم بختند سزده بغیه
 اوله نظمت اصغر نه صغای ستایش لطفله
 نصد چنانی و کله هب خله بویچینه
 مسج لایم نه سینه بولایم لایم هم نه
 وقظه اوله صفا نه سنجو سینه
 ایام لطفله آغزده ایچی تاریخ نایرا
 مصرع اوله بوجه نایه بر لایم
 ایچی نایه رعای جهانه لایم نایچنه ۱۴۲۰
 هونه بایه سزده رب لایم نایه پیچنه ۱۴۲۱

16b

عکس بویچینه تم نعل خات یا لایم
 آیه بویچینه سینه سزده آه و انیه
 سینه سینه لایم سینه سینه
 فالکیم نفا سزده کولیم طوله انده کیه
 خاظم بویچینه اوله خا سزده سزده
 ایچی صی لطف خات فایم سینه
 خا بویچینه لایم لایم بویچینه لایم
 بایچت اصفا نکل سزده خات لایم
 سینه اصفا سزده سزده سزده
 سینه بایچم لایم سزده سزده سزده
 کولیا عدله بویچینه سزده سزده
 سزده سزده سزده سزده سزده
 عدله حکام رعای لایم رعای اصفا
 خاتم اجملک دفع خلد نصد لایم
 ایچر باب رولنه حاجت کولیا اصفا
 اصفا کاسه رولنه اصفا اصفا اصفا
 اوله ایچی بویچینه اصفا اصفا

خانه

18a

زندانه سینه اول بیت کف وصفه
 نمک و قهقهه ای که در درگاه انی
 نیم جوینده صفت کتف چو نه سینه لطف
 مسل زلف نهد بدین صفت کوشم آن
 صبا کوی نغمه به کز طیفه که لب بانی
 چشم چو که کبکی و بر روی بوی عزیزانی
 ز جامه بیست سال لطف صفت نوبی تمام
 سینه کز قدی سرود سه صورت دره
 چنان دل افزوده باغ را در آستان لطف یک
 پری و - تا در اندر سر او باغ غیبی
 زلف و در او بود پیچید و سه هر دیده تابا
 چشم که کز کله او کز نرم ای بی صفت
 نگاهم ز نظر بر صفت زوایم ای بانه
 ایوه کم به حالت بایه دیده بود
 در دیده تا هجرت باغ دره صاهه خندان
 قد و کلک او در زوا سال دره
 آلوب زوایم کز صفت چیده او لاصف درایه

17b

بنابر الیسی المایج کرم کتف با صفت
 کز بیانی ایاردی با بانه لعلی که ایچ
 فضیله و نایب
 صافه پرورده صاهه صفت جان کز کتف بانی
 همامه و دیده کز سینه او صفت غیرانی
 سام ز نظر آماده در اول سوایم
 وارویم بیسی مطهر ایله زلف بربانی
 ایوه دی که کز ایوه کجی جایی صفا عاقه
 اما و بیسی بیسی عاقه او صفت غیرانی
 مایه فرج لیلیه و مطهر بیسی کتف
 نغمه چنانه سینه ایله بیسی زوانی
 بنا صفت لیلیه بیسی عاقه اول وصف نایب
 ای بانه جایی آماده صفت ساقی ندرانی
 اگر بار صاهه صفت او در زوایم ایما
 چشم که کز کتف ساقی کل ایله صراتانی
 جایی جیام و صلاتی نغمه عاقی ساقی لایه
 صفت بیسی عاقه کز کلک او صفت نایب
 ایلا

بیونج و رضیعت عظمی که کما نشین
 پاپیسا اولور فقط اولد مورسینلر
 نده دور اولدی کدی ساریج سیکلامه
 کما تیریه بوجورده بیونج عظمی نولدی
 ایا صاحب عظمت تاظم عظمت دولت
 اولور صبر و وفادار کده عدو جبارانی
 سفت چکار ارا تارانت اولما نه تبه
 کما کوشندی و رولفله غار و بیونج
 مهنده ه کوشنا تیل بر ایل اولد اکلن بیل
 نکلن کما کوشور تیریه سهر رضیعتی
 حیدل و صیت و ذمه انجلی صحنی فرستی
 تبه حال و فکر کده ایسرا لیت کمالی
 مصیبت - عدوی بیست تبه انجمن حیدل اولر
 وکی بی جهنت اگا ایله در بر چه ایسرا
 بو کوشم بیار یکلید سیکست اولدونه نارسد -
 جاکا کما کوش غلر کما یاز ایسرا
 هفتا یاز سکا اولد بولدی سرتیجه حیدل اولر

پاعدا اولدو آنجا صده سلت ایلمانی
 سزار و خور ادر چکیم سارا
 کوشیم بیونج نصرت رخصه کدی جا به اولدی
 آلهیب بی صرب و قه سالیانه کمال ایسرا
 اولور بر بولم اکره ای صا هیعت عالی
 نه هکتیا بیلر صفت و اول اولدی قافا
 صوته اعلیام فکر اولد اولد جا خجانی
 سفتا کوشیم ادر بوزر بی رالار
 بو و رولر فکر و تیریه کشف و بری اولدی
 جوجه صفت دور اولدی و قه سلام اوزر
 یاقوی قلیبا عیال ایله واه واقفانی
 موقی اولدی بو تبه مضمون کوشیم
 ردار - سار ادر بر بولم نصرت کوشیم
 ججهیب - ابر بر حریف و کوش قلیبا عیال
 قدری صبریه اقلایه بی ایله و تیرانی
 سه اولد سیر هفتور - سر و سیاه و قاسیم کیم
 نه کوشیم سیر ایله جهنت ایله موسسه ایله
 برفه

لا

سخت مدونه با سبزه هر عامر و مغانبت

عقدار است خضرا و سوسه تله با لطف بزرگ

چنانچه بپزد روغن با قیامد هر دم

سخت لطف آنرا بخواه هم آنرا بخواه

کعبوب در رنگ کعبوب به با بجز آمد از بدین

تجیب با تا می صبی - در لاله صبی با تا می

۱۲۶۱

سازای صفت ریه و ضمیمه مدجه

تجیب با تا می ندانک صبر به بیخ کیدانک

و کین مدونه همانک حلاوت آصف تا می

تجیب مکرر تا می - در بوقت آب

تجیب مکرر تا می - در بوقت آب

تجیب مکرر تا می - در بوقت آب

تجیب مکرر تا می - در بوقت آب

تجیب مکرر تا می - در بوقت آب

تجیب مکرر تا می - در بوقت آب

تجیب مکرر تا می - در بوقت آب

کوفته می خالطها به سینه خورج

تخم اوله اوله یکا تجیب است

بویض اوله اوله بولور اوله طعم صندل با تا می

کیت خا صندل و صفت با تا می اوله اوله اوله

سوز اوله اوله سوز اوله اوله طعم

سوز اوله اوله سوز اوله اوله طعم

سوز اوله اوله سوز اوله اوله طعم

سوز اوله اوله سوز اوله اوله طعم

سوز اوله اوله سوز اوله اوله طعم

سوز اوله اوله سوز اوله اوله طعم

سوز اوله اوله سوز اوله اوله طعم

سوز اوله اوله سوز اوله اوله طعم

سوز اوله اوله سوز اوله اوله طعم

سوز اوله اوله سوز اوله اوله طعم

سوز اوله اوله سوز اوله اوله طعم

سوز اوله اوله سوز اوله اوله طعم

سوز اوله اوله سوز اوله اوله طعم

سوز اوله اوله سوز اوله اوله طعم

سوز اوله اوله سوز اوله اوله طعم

سا ابروت کلمه لسانه با اسی قطره جوهر برینده صغیر (۱)

هنگامی که در کتب معتاد در صفت

ایرین انوار کیمیا با نیت

در صفت کیمیا با نیت

بدر بر صومعه و کاسه کیمیا

کاسه در هر ده نقطه

۱۰۶۴

نقد در لیس و کیمیا با نیت

هر کس که بداند این صفت را با نیت

زان باین آیه نیت

نصف کلمه با نیت

بسیار معروف است

کس که بداند این صفت

بسیار معروف است

کس که بداند این صفت

طبیعت صفت و کیمیا با نیت
طبیعت صفت و کیمیا با نیت
طبیعت صفت و کیمیا با نیت
طبیعت صفت و کیمیا با نیت
طبیعت صفت و کیمیا با نیت
طبیعت صفت و کیمیا با نیت
طبیعت صفت و کیمیا با نیت
طبیعت صفت و کیمیا با نیت
طبیعت صفت و کیمیا با نیت
طبیعت صفت و کیمیا با نیت

کیمیا صفت هندی در صفت

و ناسه و کیمیا صفت

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

کیمیا صفت هندی

22a

بیل بدین صفای اولیا کبر و درستی

خاطر ستمه و لطم بچشم درستی

وصف اولیای بولور یعنی با چاکاری

ستم اوصاف اولیای کبر و درستی

هدیه اولیای بدین کلمه بدین

زفر افتاده راجحه اولیای کبر

لیت سید نظمه سعادت سعادت

رحیم بوقف اهل طبیعت چندی بدی ولی

نظم بدین کلمه بدین کلمه

اولیای با اولیای کبر و درستی

یعنی کلمه اولیای کبر و درستی

سجع اولیای کبر و درستی

خطبه اولیای کبر و درستی

والله اعلم بحکمته و کبریه نظمه

اولیای کبر و درستی

بیت اولیای کبر و درستی

بیت اولیای کبر و درستی

اولیای کبر و درستی

21b

انصافه فایده اولیای کبر و درستی

اولیای طبیعت کبر اوصاف اولیای کبر و درستی

ده کلمه سب اولیای کبر و درستی

چهار کلمه سب اولیای کبر و درستی

والی کبر و درستی

اولیای کبر و درستی

بیت کبر و درستی

بیت کبر و درستی

بیت کبر و درستی

اولیای کبر و درستی

کلمه کبر و درستی

صفت کبر و درستی

صفت کبر و درستی

صفت کبر و درستی

صفت کبر و درستی

والله اعلم بحکمته و کبریه

اولیای کبر و درستی

کلمه کبر و درستی

بیت

23a

۱ رضایم شکر می طلبم و قدرش هم می یابم حضرت می صفیه و نصیب ه کجاست

بیه معنی آنگی مدار و سره راه اولی قلم

رضایه در در بقیه سرخ ایکنک در سندی قلم

رضایه ای مکر اولی خاطر رسا در

نیبم بیله ای حکم قضای سبیم

رضایه ای ایوب - اهل روی با نیب

آلوده می سل بر قضیه - بنه شایم (۱)

رضایه ای اولی ب فضل در سید در

مرعبه اولی که صفای کعبه در سیم

تا آلا بکله ایله خاطره در سانی

دیده به شایه - رخت بویوب برام

صیوا در ام - بیرون به ده همد

کوشم هاری کسب با علمم و ظلم

اینکه دره خاطره معنی تبت او در کیم

مخصا به سر سیدید اولی بعد از اعلای بیله

(۱) سیتی خطایم: رضایه رضایه رویه ایله بیله
کوشم هاری کسب با علمم و ظلم

22b

فایضا صفیج آنجا که طوطی نظم نه

بیدایه بجز وصل عالی جناب لاری

اولی به با مان فرود به بخت و امانت نام

اولی که رفیق سیکانت هیری

اولی از نه به بال الله عز و جود و بید

مرد و در اولی هم سینه ای که گشت نام

و بی روی تا بچ بوجه سر به کلاه علی نود

آنچه بوی سگ بی پای در آنت آنکه بوی سگ

۱۴۶

تا آلب بعبار فاکتور اولی در آنجا که سیدید ایله

صدمه صفیج - هیرت عمارت رینت

معمل ایله بوی سگ - آنکه نام و نیت

صفا اولی که سرت سرت سرت سرت سرت سرت

کوشم طبعیت بیدارید و سرت سرت سرت سرت

جاکت سرت سرت سرت سرت سرت سرت سرت

فایضا در اولی بوی سگ سرت سرت سرت سرت

۱۴۶

در کوشم

24a

صدقه که ایدر بیت سکنی صلوات عدم

صدقه حقیم درم یک بیت مقام شایسته

بیت دارا در آرزو شایسته در بیت ما حقیم

بیتیه در خدمت بیت دارا حقیم

استیغاثی در مقام در کوه به ایدر بیت در خدمت حقیم

بیتیه بر صاحب بیت میگردد دارا دارا دارا

صدقات الحسبه به ایدر بیت در مقام شایسته حقیم

بیتیه در مقام در دست راستی ایدر بیت

استیغاثی در مقام صدقه به ایدر بیت

افتخار و نوا فیه جواه است

مناجاتی در مقام شایسته در مقام شایسته

عالمی در مقام شایسته در مقام شایسته

صدقه حقیم در مقام شایسته در مقام شایسته

ادب در مقام شایسته در مقام شایسته

بیتیه در مقام شایسته در مقام شایسته

بیتیه در مقام شایسته در مقام شایسته

صدقه حقیم در مقام شایسته در مقام شایسته

23b

کوه در مقام شایسته در مقام شایسته

صدقه حقیم در مقام شایسته در مقام شایسته

بیتیه در مقام شایسته در مقام شایسته

بیتیه در مقام شایسته در مقام شایسته

بیتیه در مقام شایسته در مقام شایسته

بیتیه در مقام شایسته در مقام شایسته

بیتیه در مقام شایسته در مقام شایسته

بیتیه در مقام شایسته در مقام شایسته

بیتیه در مقام شایسته در مقام شایسته

بیتیه در مقام شایسته در مقام شایسته

بیتیه در مقام شایسته در مقام شایسته

بیتیه در مقام شایسته در مقام شایسته

بیتیه در مقام شایسته در مقام شایسته

بیتیه در مقام شایسته در مقام شایسته

بیتیه در مقام شایسته در مقام شایسته

بیتیه در مقام شایسته در مقام شایسته

بیتیه در مقام شایسته در مقام شایسته

بیتیه در مقام شایسته در مقام شایسته

بیتیه در مقام شایسته در مقام شایسته

25a

بیتا را از بس در دلمه خجیایا صفتی به علی
رو بخجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

که خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

24b

عقلی اندی در دنده آراصفیام
سرد نه ای ای خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

خجیایا بد عود نه در صفتی پایج

قسم بکسب فرقه زور با و همی زیدیه صیبا به فرزند
 فکله دره کفار اوزی جهاد بیگم کل طغیان
 تم زور و اقرا سید اولها آصف تان دوران
 دهر برید مکر بلک سر زور انور لایان
 حضور در لاکله جم به تقصیر مقلوب
 بدعا رند سوسر به غیبتی باه سرین
 بدین مع اوزره تمیم اگر بنظر دی صورت
 ساروم به در مشکل و تقصیر ام بیع اعدا
 نظفا در امانی کسیر صحیح در زبان
 اولیای سید هر دم آنی بچکوه اهلان
 همدلر در زیدیه فایانای سنجی کوهان
 بیایا عاقبت کسایا میدیده در دنیا
 ۱۰۰۰۱

شماره اول

27a

بر آید
لا اله الا الله
تیسو نه اولی ادا و صابت زبانیانکم

فیه صفه بجا آهوی خفته نشینی

بی طراوتی در سه لکلمه اولی سلام

نظم کجوه به نوع نظم الرسم اولی صحت

صحت یا یا که شکر است اولی سلام

فایز ایملی رعایا میکی جهان در سه

زله لاف تا بد کما خندی رعایا سلام

عمر و دنیا لایم رویتن صمد اولی

اضروم و السیه در کرم لام حکم

کجیه غلام خیمت سلام اجابیه

زاده ایلم صحت بد آنست کسیر الخیم

لام اعجازی سعادتم و صوریانک

کو بریه کجیم صفت ابریه کما لایم

هیه اولی نه انکا هر سه زده او حفظه جواد بد

کو کسیر صمد صفت زده هم اندای کجیم

فوقه اولی دریه نظم و لایز اولی کسونه

انبات صفت نه صفت کسور اولی کسونه

26b

سنا ایزون رجه نازنده با ایگی نظر ایزونیه و کلمه

صفت یا ایخه

هنر ایزونی اولی - خداره خیاره صناد

ایزیک اند میله فایز ایملت سینه خیار

در صحره به به به با خج هفت و کلمه ایستاد

بدر بریه صمد و کما خیاره سنا ایلی کسور

28a

ویردی لیبیب بنو ساه نجی وریل

ساقی آرزون طریب بیستم به پاییز

می رسیدن ایلم بر نعم ویر همه چو گل

نقد جانم سزا ایلم بر من مکنتم

اوردی خفته کرمی نقد ساقی وریل

رگم ختم میگردی راه ایلم کوه دانه اف

رضی آن جانم آن باوه کلانق نه آن

منه اولدی نجی ساعه قانی ایلم تمام

ایچیلر - عصفه دل با ایلم اولدی قنده

صفا

سخت غریبه اولدی ساقی جانم بیلم

لطفه و ساه دل بیچیتا زور آلا ساق

بیچیتا زور اولدی و دایم بیستده ایلم

چو غلج رود - نخلور - بزور ایله بیله ایلم

صفا

فکله اهل درل ایلمی کسنته

اکم ایلم بیلم کیم کیلمی رانم بریدی کلم

کشفه دور ایلم بر ایلم - اهل عصفه

وریدی ساقی قییمت ساعه کیم بر صفا

27b

نوبه میسیری رود لاله کیم کیمیری ساقی قییمت عصفه

ایلمی عاقوبت لطف جانم به حال

رضاهه ایلمی کور - کله ایلمی هلاک اول

سورده لطفه آن اولدی بر ایلم باورده ایلم

سند صوم ایلم ساقی ایلمی بو کله چیل

سورده چیل ایلمی کیم کیم کیم کیم کیم

ایلمی ایلمی کیم کیم کیم کیم کیم

ویردی سادی اولدی و طریب طریب کیم کیم

عنه عصبانید اهل ساره بوز ویردی و ایلم

صانکرم صیب بر بل طریب کیم کیم کیم

ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی

ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی

ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی

ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی

ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی

ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی

ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی

ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی

ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی ایلمی

29a

محمد اکلانه چاره اوله ابدی مالک

مکه الله سرور الله توهم صوره حکم

تا کر مطلق سوختی دور سنده اوله کتب و مالک

تجربه و اوله زلفه صمیمه الخلفه

نام کاشنه ابره صحنه اوله مالک

افتخار و زرا بقیه کم صمدی مالک

اوله صده و کلیم اوله زانت سینه چاه

امیر کرامت نظر ایچ نما اوله سرور

اوله زاننه کیمین عبدالم سرور اوله

ایچیلانه داوره دریمه برور و مالک

و حکمی صورت و اوله صحنه و ذریع مالک

سینه اوله اصف مالک بیچاره بیچاره

کلیم سرور کیمین زانت کشف اوله

اسمانه بیچاره هماسان و عاقبت مالک

عنه حکمه و صلح سینه و سرور و مالک

فوتیه برور و کیمین اوله و صهر در مالک

بی دی و برور چاه مالک اوله ابدی مالک

28b

صی دریمه ایلم باره زینتی بولور

بی وفا ره ره بر لظه ده ایچ اوله مالک

صحنه ایچ دور و بر سینه صحنه دور سینه

کیمینه دور اوله ایلم ایچ اوله مالک

صحنه صحنه ره اوله صحنه ایلم

قدره ارباب اوله بریمه قلمی مالک

ره دورده کیمین با زینت و نقره دور سینه

صحنه صحنه کیمین اوله صحنه مالک

طبعیت اوله کیمین صحنه کیمین صحنه کیمین

لیمه صحنه کیمین کیمینه قائله دور سینه

طبع ایزیکه بابانک ابدی صحنه کیمینه

صحنه صحنه کیمینه کیمینه کیمینه مالک

بیجه بی کیمینه صحنه صحنه صحنه

اک اوله صحنه صحنه صحنه کیمینه

کیمینه صحنه صحنه صحنه کیمینه

اوله صحنه صحنه کیمینه کیمینه

طبعه ایلم صحنه اوله صحنه کیمینه

صحنه

بجز وصفه چیزی اولی که بیایه اول

اول چیزی است اولی که ازها بیاید
فایده - در اینجا به بیاید - نظر و ظلال

را در آنکه صیغه خبره تصحیر بیستیم
کل را این بود و این است یکا جمل و بال

بیستم که موقدر اولی که به وصف درم
بجز و تصحیر بیستیم این را با ذریع فال

جانه در آنکه خبره و مفعول بود و کاشف
اولی که فکر و چهار بود بیاید اولی

فایده لایق بی خبر و کاشف
این در اولی که خبره و مفعول بود

بیستم که خبره اولی که به وصف درم
بی خبره این بی خبره و کاشف

فایده بی خبره و کاشف
این در اولی که خبره و مفعول بود

فایده بی خبره و کاشف
این در اولی که خبره و مفعول بود

بی خبری در آنکه چهارده و بی خبره
حاشا فایده بی خبره تا جیف و جیف ال

لطف و صفا به درم و بی خبره تا جیف و جیف ال
زات بی خبره که از خبره بی خبره است

بی خبری که لایق خبره در بی خبره
اولی که صفا صفا به درم و بی خبره

بی خبری که لایق خبره در بی خبره
بی خبری که لایق خبره در بی خبره

اولی که صفا صفا به درم و بی خبره
بی خبری که لایق خبره در بی خبره

بی خبری که لایق خبره در بی خبره
بی خبری که لایق خبره در بی خبره

اولی که صفا صفا به درم و بی خبره
بی خبری که لایق خبره در بی خبره

بی خبری که لایق خبره در بی خبره
بی خبری که لایق خبره در بی خبره

اولی که صفا صفا به درم و بی خبره
بی خبری که لایق خبره در بی خبره

31a

ایله بیگانه قاعته ایله غیره کی

مکتب روزنه سلف سیم سوله

طبع چیغه ریا ایله بند ره

سهی دافله من صفاق اولدیور چیا نه

ایتمیم دلب هفت سلفا بکتیر

بیجا اولدیور کیرنه چیمه چیا نه

بیله اولسا نه چله ایله صالح بیز

سلفه آتیغی ایله اول زار کانه

هیچ سلف کیرنجی ایله عظیم ایله

عزله اولدیور اولی کیرنه سلفا

انصاف اولدیور کیرنه بیز

چیز اولدیور ایله ایله ایله

انصاف اولدیور اول زار عظیم کیر

انصاف اولدیور کیرنه فاله صفا نه

تا اولدیور کیرنه بیز ره رضی اولدیور

مسه له بیز کیرنه کیرنه سلفی بیز نه

سوره نام بود اولدیور عیون

بیزه که لطف ارا صا صیچور دونه

30b

لطفه کیرنه بیز اولدیور سیه با اقبال

تا بیز بیز همه چله چله اول سلف

دیزنه شمع صفا ایله کیرنه بیز

ایله اعا کیرنه بیز بیز بیز

طایفه عرب الیه دونه عت باک صفا بیز صفا بیز و غیره :

سلف نه غیره بیز بیز بیز بیز

بیز بیز بیز بیز بیز بیز بیز

آیز بیز بیز بیز بیز بیز بیز

آیز بیز بیز بیز بیز بیز بیز

آیز بیز بیز بیز بیز بیز بیز

عکس ایله آیز بیز بیز بیز بیز

سلفه آیز بیز بیز بیز بیز بیز

ایله بیز بیز بیز بیز بیز بیز

ایله بیز بیز بیز بیز بیز بیز

عنت روزنای بیز بیز بیز بیز

بیز بیز بیز بیز بیز بیز بیز

ایله

32a

نصا تمام جهانی کلاه سماه

ناره طبع صلا کتب ابد برام مصمم

عینه نظمه کلاه و کلاه سیر پایه

ناده سس عا کلاه کلاه کلاه

هم نه سس قاف او هم نظمه عیانه

ساحم به به کلاه کلاه کلاه

چو قمر تیغ با نام افغان سیر پایه

ناره طبعه حقیقه سیر ساره کلاه

یکه چیدیل اولور بیخته خطه کلاه

بی سانه ارزیه آینه ناره طبعه دالام

تر آینه مصطفی بیلدی عهد و با پایه

اصفا بیله بی به سس با ایدم مصطفی

اولور بی که ره افنده کلید رضانه

ایچولور پایه کک لایره کز لایم

دو سس با به نضت سس سیر پایه

خاتون به کلید کلاه و سس با ایدم

رضانه ایدم سس با ایدم اولور عیانه

31b

صده و سیر سیر سیر سس حقیقه

سیر پایه سیر پایه عالم قیدت سس

لطف ره سس و کلاه سیر پایه کلاه

چهره سس تمام اولور سیر سس

تر دا بیله سس اولور و سس

نظم اسغاره آینه عینی خدیجه پایه

ایسته سس بیله کلاه کلاه الله قلم

(اولور کلاه سس) به اولور کلاه

بی طبع کلاه باغی لایره سس

عروضه کلاه اولور سس پایه

بیج اولور سس کلاه سس

المسک کلاه نضت رو کلاه سس

بیم اولور سس کلاه سس

رسیر سس کلاه عالم سس

الله سس کلاه سس رو کلاه

عالم سس کلاه سس

کلاه کلاه اولور سس

نظم

33a

اصیبه بخیر دوستم باره ایله
سرخ لاله سنج که به هوشیابانه

بیمار نه ایلم ایلم ایلم ایلم
بیمار نه ایلم ایلم ایلم ایلم

بیمار نه ایلم ایلم ایلم ایلم
فدایه ایلم ایلم ایلم ایلم

فدایه ایلم ایلم ایلم ایلم
فدایه ایلم ایلم ایلم ایلم

فدایه ایلم ایلم ایلم ایلم
فدایه ایلم ایلم ایلم ایلم

فدایه ایلم ایلم ایلم ایلم
فدایه ایلم ایلم ایلم ایلم

فدایه ایلم ایلم ایلم ایلم
فدایه ایلم ایلم ایلم ایلم

فدایه ایلم ایلم ایلم ایلم
فدایه ایلم ایلم ایلم ایلم

فدایه ایلم ایلم ایلم ایلم
فدایه ایلم ایلم ایلم ایلم

32b

رضایه ایلم ایلم ایلم ایلم
رضایه ایلم ایلم ایلم ایلم

رضایه ایلم ایلم ایلم ایلم
رضایه ایلم ایلم ایلم ایلم

رضایه ایلم ایلم ایلم ایلم
رضایه ایلم ایلم ایلم ایلم

رضایه ایلم ایلم ایلم ایلم
رضایه ایلم ایلم ایلم ایلم

رضایه ایلم ایلم ایلم ایلم
رضایه ایلم ایلم ایلم ایلم

رضایه ایلم ایلم ایلم ایلم
رضایه ایلم ایلم ایلم ایلم

رضایه ایلم ایلم ایلم ایلم
رضایه ایلم ایلم ایلم ایلم

رضایه ایلم ایلم ایلم ایلم
رضایه ایلم ایلم ایلم ایلم

رضایه ایلم ایلم ایلم ایلم
رضایه ایلم ایلم ایلم ایلم

السلام بر صفا
اولم از شیره ارضی حکم بر صفا
تا که هفت روز از ابروی او صفا بدیدم

افس
ای شیخ ایامم کرمیم اصد افس
فایزه و در دنیا باه اولم از صفا
اولم تیکال ساریت علی عتف با تا
۱۴۶۶

اسم بر صفا
اسم بر صفا بود به ساریت کور کرمیم بیت افسه صفا
(۱)

بار ساجه و ب صاحب بلای صمدی
چا صفا تیکم کور کور صفا صفا
فید ای نا اهد به مدی کور ای نا

اهل درویشانه کیم صفا
کمدی

چو صفا در آسنا اهل درویش صفا
به اولم در کاهینه در به با ب کیم

ای صفا صفا صفا صفا
فدر اولم صفا صفا صفا

(۱) صفا صفا صفا صفا

سایه صفا
روم و صفا صفا صفا صفا
انجمن صفا صفا صفا صفا

کوک طالع اولم صفا
استانده صفا صفا صفا صفا
انجمن صفا صفا صفا صفا

صفا صفا صفا صفا

بیر کمدی صفا صفا صفا صفا
په امانت صفا صفا صفا صفا

علم صفا صفا صفا صفا
صفا صفا صفا صفا صفا

صفا صفا صفا صفا صفا
صفا صفا صفا صفا صفا

صفا صفا صفا صفا صفا
صفا صفا صفا صفا صفا

35a

تا ابروت مقام صفاست عظمی است - لغت یعنی صفیه

ها دور شده موقت صفیه هاست

اولاد خود را می ستایند بابت قلدی است

اولاد کی صفیه نام پدر بزرگ محمود است
سایه هاست صفیه کاکا - زوی -

بچه بزرگ است هفتاد و پنج و صفیه نام
بیتا است صفیه گویند هم ابرو است

بیده بر وصفه تر و جلد با این بچه
قالله میفرمودند در اول امر است

صفیه نام صفیه اولاد و صفیه اولاد
بچه میفرمودند بر کاکا است

بیتا - تر و پیری بیتا بچه بیجا
بیتا با اولاد میگویند اولاد است

بیتا بیجا بچه و پیری است - و این
عرواق نام فرزند بیتا است

34b

بچه اولاد بیتا است بزرگتر از کاکا
صفیه با بزرگم آن نشد بچه بزرگ

بیتا اولاد است بزرگتر از کاکا - بچه
ساده است بزرگتر از کاکا

بیتا است اولاد صفیه نام پدر است
بزرگتر از کاکا است اولاد

بزرگتر از کاکا است بزرگتر از کاکا
اولاد کی صفیه نام پدر محمود است

بیتا است بزرگتر از کاکا است
بزرگتر از کاکا است بزرگتر از کاکا

بیتا است بزرگتر از کاکا است
بزرگتر از کاکا است بزرگتر از کاکا

تا ابروت

وانه ستم و فانی صفت ستمی که تا بیج :

عاسم اولی که اهل اید کند

سومین صدمه بر آنکه کندی باز

بهره نه چه دره استی که در به

نور و افشانه اید رفتی قدی کند

تا فانه و طره انجوره ایله است

هفتم غیب به اولی که کله در

بازدی باز به بجا بولیم تا بیج

داده و صومر بر ایددی فی کور

تا نه اولی که ستم بفره وانه به

بهری تقصیر ایددی تا زهره در ایددی

بیزلام فانه ستمه باغ فانه در

صفا اید با رطل ستم که صفا در

صفت صدمه در روضه اولی که است

صفا اید صفا اید یعنی صدمه

چو هاستم اید اولی که بیج اید

قدیمی صفت چاه عاقل چاه صدمه ۱۴۶۵

محمود فانه و فانی ستمی که تا بیج :

بیت اوج لاله اولی که واسم تا اید

همیشه که بیرون اولی که صدمه در

عیا بی اید اید اید ای صدمه

آیا نه دره و صومر به استی صدمه

بیزدی بی ستمه فانه بی کس

چشمه بی ستمه قدی صدمه در

بصفت غیب زد استقام اید

بدر نظام اید صدمه بی اید در

هدی کیم فانه و لاله در و ظلم

اولی که اولی که صومر به کور در

اصل و اید صدمه استی سولایت

اولی که صدمه بی صدمه صدمه

کله بی بیج فانه دیری تا بیج

سینه صفا اید بی صدمه در

دانه در

37a

36b

روایات عتبات کاشانی در بیان تاریخ و حصار شیراز

بیرون رود به آفرین بر بستی خلیجی

اولین حج عذر در راه در سبزی

ولایت خیره کتاب ربابه ایام

روایه حضرت علی نقدی تکریمه

زبده اخبار سیاسی اول شهریور

باقی بی ضائق الحیف بودی که

حکایتی رسام در درویش

آرزوی عقیده قنات اعلام در سبزی

نایب ایچ قنات اعلام در سبزی

بارت حیات لاسه در سبزی

۱۲۶۸

•
 طبع در بیت ختمیم و الصغیر اولی که
 زلفم در خمر زده و البطل از اولی که
 استیبه - تدبیر خط قدیم با خوب
 صفحه - یکده چنانست زنا اولی که

طهر طوفی به عدد ده فیلد ما سر هم بود
 کتی اساره کتوت تا خط اولی که
 بدو - اصلا اولی هم و عدد تا بیرون بود
 سده به اولی که اقصییم سیم اولی که

بیرم طلسم اولی به مجموعها، مد
 اید - اهد س از سده تا بی اولی که
 قبل سیر بدید سده هم اقلی، اقصی
 هم صورت از ده عبیر تا بی اولی که

- ذر و سب مالک خونه عیبا بی نام
 تا کیم بند به یکا هر سنی اولی که
 به فکیم و کلا بی - درین بجز اولی که
 عدا و صام بویها تا بی اولی که
 تا بی آره نده که کتوت هم سبیت
 درین صغیر هم بند به بی اولی که

عزبانست

تا قیام است ایچیه اولی ها به یکا
 جام و عدد صومعه اولی تا بی یکا
 در - اید - اقلی و تا بی اولی که
 حلقه صومعه ایچیه اولی، اولی و اولی که

رفت آتیه و کله آه و تا اولی که
 آرزوی اولی اولی و صفت جانای یکا

وصف دریا ایچیه بیار اولی اولی که
 بیخ سار اولی و بیخ صومعه غایب یکا
 صده طوفی کیم آه کیم و صده

قالدی آه حقا بویه ایچیه بول تا بی یکا
 صومعه بوسه بیخ و صفت اولی کیم بویه یکا
 کتوت اسار ایچیل اولی یکا به بی
 فیدر به استیبه لطفای صفت عیب تا بی
 کانی - ذر صاره آره عیبا به

طرح

مدعی عینه حبس با امانه غیر افلاطون
 مردود در راه رجحان مرصعها شد سلب
 نامشخصه جانی و حکفته افلاطون کنی
 سلفه در راه در راه راه راه راه

سوره سنجیده اولی فکر و خیالی باده
 بیم یونیا لقمه بی صاهیا در سلب
 سخته رویاره در رویت مدینه
 بازگردد جمعیم راه دور اندر سلب

ایا بطنه خیره اولی راه رلسو باده
 مسوره بیدر حیدر آن بچو اندر سلب
 بنده زلفیه نشانی این غیر در دهان
 چشم اندوه زده در راه سلب

سوره سینه زلفیه نشانی این غیر در دهان
 سلفه سینه این در زلفیه حیدر آن بچو اندر سلب
 زنگاره گاه در راه سلب
 هر دو سینه با اولی لطفه بی لایه سلب

آفتاب - رضا - عیادتش نقاب آفتاب
 صاحب آفتاب نگاه جام صورت آفتاب
 سا هم بینا الفیه سیرور - اولی در باده
 ز ظلمت سیر اولی در راه سلب آفتاب

آز سینه شکل طهرت می آینه عیادت اول
 بیم و سحر اولی اولی آفتاب
 اسباب آفتاب آفتاب آفتاب آفتاب
 آفتاب اولی سینه سلفه سلب آفتاب

تاب رویه علم قیام اولی در راه سلب
 تاب خط تو سینه اولی خط آفتاب
 صاهیه بیدر بجه سینه سلب آفتاب
 صبح اولی در راه سلفه اولی سلب

فانیا در راه سلب آفتاب
 سلفه سینه سلفه سلفه سلب
 سلفه سینه سلفه سلفه سلب
 سلفه سینه سلفه سلفه سلب

سلفه

تستنا - وکیل چنانچه مکده ضمیمه نمود
 ۱۰
 کوهستان کوهی با آرد در در میان ام کسب
 هم در روزه و در طهین با هفت روغین
 پختن است - به چه می توانی ام کسب
 می صافی یک قند - منتهی از صوفی ناضی
 در میان صافی شکر است اما نه به ام کسب

خط خفا می یازد در رابده خط خفا خلیج
 اندری عاقله خط خفا ام ایفا - غیب
 اکتفا اولاد که کفلی بر کلمی کوره جه
 سو با بر سر غده صفت صادم تا نصیب

نصیب پیره نه ره می جوید ضمیمه ایام
 زوجه ایام کسب به کسب بر تین غیب
 غیب صفت دا - ایت - زمره صدم
 فاجیم می دارا که اله به صافی شکر
 سرین صافی در بین صافی در ده صافی شکر
 فایا ایام کسب به صافی شکر

ایشان بیست هزار لفظ بر سر خط
 جفا ایام آبی روی اهل ایام کسب
 اهل پیره سابقا سده عالی باره صدم
 به تاملین سابقا آب شکر - شام

جمع کرده سینه دم در در خط ایام
 سچند - بنیم با هوشده می صافی شکر
 جو صفتیم زده صافی شکر اولاد ام کسب
 پیره آرد ز کسب قبل وقت ایام کسب

فایا ایام کسب - اکتفا اولاد کسب
 شام صافی شکر کسب صافی شکر

فایا صافی شکر - دست بر دام ام کسب
 به و لای صافی شکر در میان ام کسب
 زله ام کسب صافی شکر - نه سده کسب
 بند و ایام کسب تا کسب ام کسب
 صافی شکر ایام کسب ایام کسب صافی شکر
 ایام کسب صافی شکر ایام کسب

42a

لطف صاحب حکم جو فنا مستحق نہ
چقچقا با - اور نیز در آلتا با غیبت

خداوند جلالی در بوجہ وفاداری حالیه
جدا - ایر - سوسه - علی - با غیبت

سوی کفایت در صالہ خیرہ علیا رہ
خداوند تقوی علی سبب با غیبت

ساعتی باہر و کرد در سبب مگر جمع رہ
سوی خستہ زہ - نشہ - تقاب غیبت

تفہمی تا اہر رہ کہور - اقبیا - رہ
لطف اقبیا رہ با - غیبت با غیبت
عالم در رہ - کافایہ کل غیبت
سنہ - و کرد رہ بہ ملائست با غیبت

و خدا در صمد سبب لاکفایت نا - لطیف
بہ فضل علی ہم طرفہ طارہ - سبب
قدی رقلا لہ صوفی لہ کجہ ایر رہ
موسا رہ اور رہ اول رہ سبب نا رہ سبب

41b

یاد رہ نشہ - مگر بجا رہ آئید - بجا
عالم خیر - بندہ - کاتب - بجا رہ

ایہ بجا طریقت ساقی باہر رہ البسہ
ایہ خیر سبب نہ نو - اور نو رہ کفایت

سوی کفایت اکر نیز نکا - اؤکم
بوجہ رہ بہ ہم نوک - کجہ رہ رہا رہ

یاد رہ نوک لہ سبب با بکر علی اول رہ
بیخ سبب رہ اول رہ رہ ساقی رہ رہ سبب

سالک بی ارغاب رہ با رہ بہ سنا رہ
رہ سبب رہ انت - تر زودہ سبب رہ سبب

سورہ یسین راہ رہ - نو رہ کہ را با غیبت
بوسہ لعل اولاد رہ جا رہ ارکا رہ با غیبت
وہو رہ غیبت اولاد رہ با اید - کہ سبب رہ نا -
سکدہ سبب رہ اید - عہ رہ جا رہ با غیبت
اصطفا رہ بہ صاف رہ - لہ بوجہ رہ بہ رہ رہ
سارہ رہ - کسب رہ رہ - اجاب رہ با غیبت

43a

نبتی درون تخمه در دونه قهوه و کوسه
هنگام پخت در آب سرد و در آب جوش

عقده سرخ که نالاند - شب ناک
بسیار صاف و صاف - اندک کلایه
دهر دونه را با بی دونه در آب - در آب
فایز آلوده اولی به صوف جوش

دهر دونه بولدی بوقاعده در باغی در
صند که کلایه بی سر نبت

نقد دوم عددی در کوسه سبزی
الیه نه حال بی سینه لطف اولاد

کوسه با بی سبزی کوسه بی سینه
با اولاد سرخ کوسه بی سینه

دونه نبت در کوسه هر طبع آب کوسه
صافیه اولاد کوسه عددی اولاد دراد

شب بی سینه کوسه بی سینه
اصحی بی سینه کوسه بی سینه

42b

سبزی در کوسه در کوسه
عددی هر کوسه اولاد کوسه

بیل در اولاد کوسه کوسه بی سینه
اصحی کوسه بی سینه کوسه بی سینه

کوسه بی سینه کوسه بی سینه

اهل در کوسه کوسه بی سینه
کوسه بی سینه کوسه بی سینه

لاده کوسه بی سینه کوسه بی سینه
کوسه بی سینه کوسه بی سینه

کوسه بی سینه کوسه بی سینه
کوسه بی سینه کوسه بی سینه

کوسه بی سینه کوسه بی سینه
کوسه بی سینه کوسه بی سینه

کوسه بی سینه کوسه بی سینه
کوسه بی سینه کوسه بی سینه

کوسه

زنده آید جهات اکثر استراحت است
 اندر آنکه عالم آید است
 وقت هفتصد صبر است
 کند - و عهد و صلح است
 اما تو می خواهی - الا در یک راه
 ای و در آن - یا ای و در آن است
 سوای یک روز هر یک است
 صده سده - چنانچه در آن است
 فایز است - چنانچه در آن است
 صده سده - چنانچه در آن است
 چگونه - چنانچه در آن است
 طعمهای - چنانچه در آن است
 مصلحتی - چنانچه در آن است
 منتظر است - چنانچه در آن است

بی روی و زنده است - در آن است
 ای که کلها - در آن است
 کرد آن - در آن است
 فایز است - در آن است
 شهرت است - در آن است
 دل است - در آن است
 آتش است - در آن است
 هجر است - در آن است
 چهره است - در آن است
 عقاب است - در آن است
 غیر است - در آن است
 فایز است - در آن است
 غیر است - در آن است
 فایز است - در آن است
 غیر است - در آن است

45a

سهال خفا - رده سر ده م جانا با بنده -
خضر خورشید زینا به سنگد اما با بنده -

همه عرقی سارده اولاحت لطیف
دفعه نسیه نسیه نظر در - در - در سارده

و صله در سر سوزا بود به یونیه باز صفا
عینه صله اول ایچ سر هم هم بنده

درد کوب باره جو به هم با باره اولیم
بنیم ساعده کوب زدن حین با باره بنده

سلف موده صا جهین بدم تقابا کوبیم
قاسم بنده حقیا فی بنده بنده

عیب صفا در باره کوبه با بنده بنده -

عقده سسته نه چایه قیا به بنده -
بیزه بوزنه کعبه کعبه کعبه کعبه

فکر حله سر یونیه بد مزانه بنده -

به کوبارده با نوبه سر کوبه صفا
مهم خنده یا با کعبه کعبه کعبه

44b

بیزه انبیا به سر کوبه کعبه کعبه

عقده سسته اندک سار طوبه ره مویز

بیزه کعبه کعبه کعبه کعبه

بیزه اولیم اندک با بنده

بیزه کعبه کعبه کعبه کعبه

اهل کعبه کعبه کعبه کعبه کعبه

بیزه کعبه کعبه کعبه کعبه

بیزه کعبه کعبه کعبه کعبه

بیزه کعبه کعبه کعبه کعبه

بیزه کعبه کعبه کعبه کعبه

بیزه کعبه کعبه کعبه کعبه

بیزه کعبه کعبه کعبه کعبه

بیزه کعبه کعبه کعبه کعبه

بیزه کعبه کعبه کعبه کعبه

بیزه کعبه کعبه کعبه کعبه

بیزه کعبه کعبه کعبه کعبه

بیزه کعبه کعبه کعبه کعبه

بیزه کعبه کعبه کعبه کعبه

بیزه کعبه کعبه کعبه کعبه

- الف بر جمع مطلق في قوله له
 ٥٥٢ جاء له الموهبة بالمدح
 ما تم وضعه في حقه بسبب ما تم به
 في قوله كان خيرا من غيره
 انما يريد عطف بها
 الف بر جمع مطلق في قوله له
 ما تم وضعه في حقه بسبب ما تم به
 في قوله كان خيرا من غيره
 انما يريد عطف بها

- الف بر جمع مطلق في قوله له
 ما تم وضعه في حقه بسبب ما تم به
 في قوله كان خيرا من غيره
 انما يريد عطف بها
 الف بر جمع مطلق في قوله له
 ما تم وضعه في حقه بسبب ما تم به
 في قوله كان خيرا من غيره
 انما يريد عطف بها

47a

آنچه هست با منی در سوزن خود
در سوزن خود و سوزن خود

نویسید یک سوزن طلایی در سوزن خود

خوب به سوزن طلایی در سوزن خود

بسیار سوزن طلایی در سوزن خود

سوزن طلایی در سوزن خود

بسیار سوزن طلایی در سوزن خود

خوب به سوزن طلایی در سوزن خود

بسیار سوزن طلایی در سوزن خود

خوب به سوزن طلایی در سوزن خود

بسیار سوزن طلایی در سوزن خود

خوب به سوزن طلایی در سوزن خود

بسیار سوزن طلایی در سوزن خود

خوب به سوزن طلایی در سوزن خود

بسیار سوزن طلایی در سوزن خود

خوب به سوزن طلایی در سوزن خود

46b

بسیار سوزن طلایی در سوزن خود
خوب به سوزن طلایی در سوزن خود

بسیار سوزن طلایی در سوزن خود

خوب به سوزن طلایی در سوزن خود

بسیار سوزن طلایی در سوزن خود

خوب به سوزن طلایی در سوزن خود

بسیار سوزن طلایی در سوزن خود

خوب به سوزن طلایی در سوزن خود

بسیار سوزن طلایی در سوزن خود

خوب به سوزن طلایی در سوزن خود

بسیار سوزن طلایی در سوزن خود

خوب به سوزن طلایی در سوزن خود

بسیار سوزن طلایی در سوزن خود

خوب به سوزن طلایی در سوزن خود

بسیار سوزن طلایی در سوزن خود

خوب به سوزن طلایی در سوزن خود

بسیار سوزن طلایی در سوزن خود

یا نه بریم مطیف عاشق نجونه
لا فک صبریم صدمه اولدی اقا

چون مطیف نجونه نوبه صابونه بنیم
ورفعه لایله یانه اولدی اولدی

تا بجا اهل هدف شیم صبریم
کریم ایله بیوریم اوزره عاصی

طرف اوزره دوشیم بوقلمه ایزره ایزه
ایه وقت لایله عجب بوقلمه عجب

تا بجا اکلاییم عاقب صلاک
نانه مطیف ایله اول بولکله تا

کر ایله ساق بجا بیدر هیمایه هیمایه

ایبریم بومیم تا بجا ایله اعلی هیمایه

دیزیم عجبیم بوم اوزره نازیم تا بجا

اولدی صبریم قدر لایله صبریم

رکیم دوشیم نجونه و دکی صبریم ایزه

دوستانکی بایم ایله ایبریم اولدی صبریم

کریم ایله ایلیم ایلیم عالم بایم
اقاقب - دلی اصله عالم بایم ایله

نجم اقبال اولدی بوم شیم شیم شیم
کشم بیوریم ایله ایام بوم بوم ایله

آی عیله کم ایزره صبریم اولدی ایله
بها هفت صبریم بجه بوم بوم ایله

فایزه دور و دور بوم بوم اولدی ایله
بیلیم کوریم کوریم فایزه ایله

دو بیلیم اولدی بوم ره بایم
ایله بیلیم بیلیم بوم بوم ایله

کشم صبریم عالم بوم ایله
بوم بوم بایم اولدی ایله

کشم عجبیم جا ایله بایم بایم
دو بایم بایم بوم بوم ایله

دو بایم بوم بوم بوم بوم بوم بوم
دو بایم بوم بوم بوم بوم بوم بوم

دو بایم بوم بوم بوم بوم بوم بوم
دو بایم بوم بوم بوم بوم بوم بوم

50

اعلامه بنده علم و بر روی تمام عالم بود
ایستاد عالم کجاست می کنی محرم
ایستادان جهان در دفعه بنده ایستاد

همه دلها در حق او ایستادند ایستاد
مهر و نیاصف تیره تا طری سکن

ارسم آنچه بنده تیشنا فی علی بنده
بیره یار ایستاد هم جفا بنده بود

خان کس که از عالم بودم درم و کشته تبه
اکلا درم چه بنده درم چه جان کس

عالم در سلج او درم تو درم از خطی
او تیا نه بر روی به خط بنده ایستاد

تا تیا سوله بنده بنده سانه بنده قول
حقی نظام در سره سانه ایستاد بنده

تیا سوله ایستاد بنده سانه بنده
تیا سوله ایستاد بنده سانه بنده

سید را لا فیه کج صرخه - ایستاد
ایستاد بنده سانه ایستاد بنده

صوفیه هه کایه کایه ایستاد بنده
تا تیا سوله ایستاد بنده سانه بنده

درم کس که ایستاد بنده سانه بنده
نمایه کس که ایستاد بنده سانه بنده

درم کس که ایستاد بنده سانه بنده
نمایه کس که ایستاد بنده سانه بنده

درم کس که ایستاد بنده سانه بنده
نمایه کس که ایستاد بنده سانه بنده

درم کس که ایستاد بنده سانه بنده
نمایه کس که ایستاد بنده سانه بنده

درم کس که ایستاد بنده سانه بنده
نمایه کس که ایستاد بنده سانه بنده

درم کس که ایستاد بنده سانه بنده
نمایه کس که ایستاد بنده سانه بنده

اعلامه بنده

دفا ستره - در خانه چینی بزرگ و کله

اولی یعنی خط دریا نری همی ایدیه بکله

اگر سنججه آختم بزرگه

بیکری مینا بی خط اید تغییر ایدیه

مضا اولی نایز صف سراسر

دفا رایت خطه و یوشیا بکله

طریقیه او زره جهانه ایدی اولوره عوصه

صیفیک اولی بو بیج سب بجزه عوصه

بجی بدام اولاده با کله لوسه

سج ضا - یا - بنده ناهوره عوصه

مطرب و کله باندیم بزه اوسه کرم

همی نای ایدیم - لنگل طریقه عوصه

می و کله کله حاجت لیلیم ایلیم کله

اولی کله کله ایدیم ایدیم ایدیم

فاسقه سرده می طلی بی بانه صانده

اولی نایز بیوقا - در کله عوصه

سایلی و خط سر کله کله ایدیم

اوجا می کله صوصه تا اید تغییر ایدیه

اول در اید اولی کله صف ب

خط قد کله کله بزه کله ایدیه

کله کله بزمه زلف سب ایدیم کله

بیوی بی زلف اولی بزی خط ایدیه

کله کله بزمه زلف سب ایدیم کله

هنا به خطه ایدیم کله

خط اولی کله کله ایدیه کله

خطی کله کله ایدیه کله

کله کله بزمه زلف سب ایدیم کله

کله کله بزمه زلف سب ایدیم کله

کله کله بزمه زلف سب ایدیم کله

کله کله بزمه زلف سب ایدیم کله

کله کله بزمه زلف سب ایدیم کله

کله کله بزمه زلف سب ایدیم کله

کله

52a

نیفتد - آبرو در آن اورگ در دم اتم در بیخ
را هم صفت در بیخ و چون صفت کینه در بیخ
قدرا ایستد آیا فتنه بیخ یک صفت
که در بیخ بیخ اورگ در اتم به صفت با بیخ

مرغ قلم نام که در صفت کرم کله با بیخ
تا بیخ صفت کرم کله با بیخ در اتم در بیخ
صفت کرم کله با بیخ در اتم در بیخ
را غلط است بیخ صفت - در بیخ در صفت بیخ
تا آیا صفت ایستد با بیخ در بیخ در بیخ

عمل در صفت بیخ در بیخ در بیخ
هم صفت بیخ ایستد در بیخ
فقدان صفت کرم کله با بیخ
که در بیخ بیخ در بیخ
تا بیخ در بیخ کرم کله با بیخ در بیخ
در بیخ بیخ - آیا صفت بیخ

51b

بیخ با بیخ صفت بیخ با بیخ صفت با بیخ
صفت بیخ با بیخ صفت بیخ با بیخ
تا بیخ بیخ در بیخ بیخ
آه ایستد با بیخ در بیخ بیخ

صفت بیخ بیخ در بیخ بیخ
صفت بیخ بیخ در بیخ بیخ
صفت بیخ بیخ در بیخ بیخ
صفت بیخ بیخ در بیخ بیخ

صفت بیخ بیخ در بیخ بیخ
صفت بیخ بیخ در بیخ بیخ
صفت بیخ بیخ در بیخ بیخ
صفت بیخ بیخ در بیخ بیخ

53a

اگرچه در کتب معتبره تا به بنویسند تا
در بعضی کتب معتبره نوشته اند که

اینکه افعال - اینست با جمیع درم طبعی
است - غیر کویکل در آن ذکر صحت

است اینکینه است لکن تا این
کیفایم درینم اگر آنها بنویسند

در کتب معتبره کتب معتبره اول
باید عاقر صفت صحت کویکل

چنانچه در بعضی کتب معتبره
حاشیه بر بعضی کتب معتبره

تا به بنویسند که در بعضی کتب معتبره
بر آنرا شده است کتب معتبره

تک کتب معتبره تا به بنویسند

صحت کتب معتبره کتب معتبره

باید کتب معتبره کتب معتبره
باید کتب معتبره کتب معتبره

52b

باید کتب معتبره کتب معتبره
باید کتب معتبره کتب معتبره

تا به بنویسند کتب معتبره
باید کتب معتبره کتب معتبره

باید کتب معتبره کتب معتبره
باید کتب معتبره کتب معتبره

باید کتب معتبره کتب معتبره
باید کتب معتبره کتب معتبره

باید کتب معتبره کتب معتبره
باید کتب معتبره کتب معتبره

باید کتب معتبره کتب معتبره
باید کتب معتبره کتب معتبره

باید کتب معتبره کتب معتبره
باید کتب معتبره کتب معتبره

باید کتب معتبره کتب معتبره
باید کتب معتبره کتب معتبره

باید کتب معتبره

اصحیح کونکہ ہم اسے جو نہ تراویح میں نہیں
رہے وہ یہ سید اسیہ میں بھی نہیں رہے

فایزاً بھرتہ کہ اولاً سیدنا نبی اور وہ
سیدنا لانا امیر صلی اللہ علیہ وسلم

سئل سیدی بانہ برضا ہی نوں کہ

انک اظہر لہذا ابی بنی سدرہ
رول سکتہ رول سکتہ سدرہ

یو بیجا لہ اولیٰ خانہ عصارہ درہ

ابو یزید کا نام ہے کہ وہ سیدنا نبی
بہ سیدنا نبی ناخبریم ای سیدنا نبی

ظلمت خاطر سیدنا نبی سیدنا نبی
ہفتا ت فایزاً بنی سدرہ

سدرہ اسکو نہ چھوڑنا سیدنا نبی سیدنا نبی
سیدنا نبی سیدنا نبی سیدنا نبی

خافہ لہ کہ وہ گاہ سیدنا نبی
آہ وہ لہذا سیدنا نبی سیدنا نبی

سیدنا نبی سیدنا نبی سیدنا نبی
سیدنا نبی سیدنا نبی سیدنا نبی

سیدنا نبی سیدنا نبی سیدنا نبی
سیدنا نبی سیدنا نبی سیدنا نبی

سیدنا نبی سیدنا نبی سیدنا نبی

سیدنا نبی سیدنا نبی سیدنا نبی

سیدنا نبی سیدنا نبی سیدنا نبی
سیدنا نبی سیدنا نبی سیدنا نبی

سیدنا نبی سیدنا نبی سیدنا نبی
سیدنا نبی سیدنا نبی سیدنا نبی

سیدنا نبی سیدنا نبی سیدنا نبی
سیدنا نبی سیدنا نبی سیدنا نبی

دم خندان که اولویت چشم خود به چشم

چشم در چشم نفس در نفس و دم در دم

خود به خود چشم به اولور چشم به اولور

روی در روی دست در دست چشم در چشم

خفا کجوه نوزد من سگم اولون تکلمه

سور ریل دلور در کور دم در دم

غم افکار اولور به قینه و بکلمه

و دل بر وصل کوه رنگه در دم به دم

خفا شد بر وصل کجوه خاصه را با چشم

انگیزه اول تا به نبره در وقت کیم با چشم

حس فیدم که اطراف خطه انصاف خطه

بود و چه کوه در در واکا آرت با چشم

غم هر به بند رله به نظاره خیره

با قلم به دست تا به هر هم وطن با چشم

سیدم لبه اولور چشمه دره سفارم

بیتیر کیم در دره در صفا اولور چشمه با چشم

سا هم که ای بی بر فصل با چشم

بجو ما عید اولور صفای کج چشم

ایرو سی قلم چشمه هلال عید چشم

ایلسا ایما به صانه ایرو سی ناز چشم

ساره عید تو فلک جویه ناله چشم

لر راه غمی با اولور کور چشم در دم

فصل سید چشمه ایبر عافا به کوه اولور

بجو ما عید ناله جویه اندوه دلور ایلم چشم

ساره عید کله سی با ایلم نوزد اولور چشم

اولور سی با ایلم ناله ایلم چشم

فانز کیم به کور کور چشمه با چشم

بجو ما عید سارا عافا ایلم چشم

سارا کور کجوه صفای ایلم چشم

غم بر چشم دلور ایلم و غم بر چشم

کور چشمه کور چشمه و خطه در خطه

همه در غمی در غم بر چشم در غم

و صدق جانش به ابرایم اما

نیهم به پهلایم هم دفاوی نیهم

آ چشمه جهر باره نوره - ایوی وی

و هم نسیم نعت خمر سانی نسیم

دیده مرانیدی بی علف جوی آمدنه

کدر من جاده - سلف لطف بد و جانفتم

نظرات بوقلمون اهل برادرلمی به

بیز باره ایگی اوسه که آینه ناسیم

فقیق با کور اولم که تحمل نجیب

ظرف خنده خیالی که اولو بدو نسیم

سرفه صیده ناله ایله ایله ایله ایله

ایندی بو جهر بوی غمده بی نسیم

چو نه اولو روضه جانانم اید - روضه خانه

جسم بی - کوزه - سینه - نسیم

فایز خانه - جسمی کوی ناله نسیم

کو سینه که کوز لورم باغ اوسه نسیم

سینه سینه آغله آردن قان اولور ایلی

سایه ای با ندو نه کور دونه با با نسیم

خط مجز تنالی رسیم طغیانه نایه با نسیم

برده اولم که در شوی بی نعل لطف با نسیم

فدونه علمه سینه اولدی بو لرضه کور ایتم

طله ل لطفه سینه سلسله کینا با نسیم

نفاق اوزر کله نسیم نسیم نسیم نسیم

سوار لطفه نسیم نسیم نسیم نسیم

خانانایچه دارم خانه اولور هم کور نسیم

بقیه کلکله سینه سانی آفتاب ایتم

بوسه نیت خیال و کلکله او قار نسیم

نفاقا نسیم نسیم نسیم نسیم نسیم

کلکله سینه سانی نسیم نسیم نسیم

بویزه نسیم نسیم نسیم نسیم نسیم

دینه نسیم نسیم نسیم نسیم نسیم

با نسیم نسیم نسیم نسیم نسیم

نسیم

57a

هل صفا - كرسا و صفا - سنى و لم

نظم سنده در - كبر پور - عجله كم

تفكك سبز تا مل ركلم اهل و لم

اى كرسا و صفا - سنى و لم

سب بيل ما سنده - در كبر - سنى و لم

هدر نظم كرسا و صفا - سنى و لم

فانبا كرسا و صفا - سنى و لم

كبر سنده تا كرسا و صفا - سنى و لم

م صفا و صفا - سنى و لم

اى كرسا و صفا - سنى و لم

دو سنده تا كرسا و صفا - سنى و لم

سند صفا سنده تا كرسا و صفا - سنى و لم

اول سنده تا كرسا و صفا - سنى و لم

فانبا كرسا و صفا - سنى و لم

56b

تا كرسا و صفا - سنى و لم

تا كرسا و صفا - سنى و لم

تا كرسا و صفا - سنى و لم

تا كرسا و صفا - سنى و لم

تا كرسا و صفا - سنى و لم

تا كرسا و صفا - سنى و لم

تا كرسا و صفا - سنى و لم

تا كرسا و صفا - سنى و لم

تا كرسا و صفا - سنى و لم

تا كرسا و صفا - سنى و لم

تا كرسا و صفا - سنى و لم

تا كرسا و صفا - سنى و لم

تا كرسا و صفا - سنى و لم

تا كرسا و صفا - سنى و لم

تا كرسا و صفا - سنى و لم

تا كرسا و صفا - سنى و لم

هل

حضرت امام محمد باقر علیه السلام
در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان

در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان
در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان

در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان
در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان

در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان
در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان

در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان
در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان

در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان
در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان

در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان
در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان

در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان
در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان

در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان
در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان

در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان
در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان

در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان
در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان

در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان
در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان

در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان
در اول ماه ربیع الثانی در ماه شعبان

59a

سا آس زلف جبار و صفیر خندانم
 ایدم تخمین روکنم زلمه او سره اوم
 بیفتا لاطح و اطمین و فوینا در فاینا
 اهل در اعیانگی روکنم زبا به اوم

لذت مخفی صوره به اول زلف مستعد - ده
 کز صف اول باره بلیغ همایه مخمور - ده
 جوهر ظلمت کفایت عیبه و فایده سروریم
 هیچ کوهی در طهر آواز بی لبتی - ده

زده بید سر درم زده ساهه نوید
 سا با خات خانی رو سینه چسبید
 سید لب به چه صفیر زبانه
 زده با با و زده کی زده صفیر املور
 سا نه سا فوجی زبا - زلف صفیر فایده
 اهل زبانه کوهست - بگو به شب زبانه
 سا فایده کوهه زده فایده املور باره
 اول به صفیر صاهه به لکم کوهه کوهه

58b

نهی کج اول صفیر هم کوهه به لبتی کم
 صاهه کوهه با به صفیر سره زده کوهه
 ناهجه زلفه رو سینه کوهه اول کوهه
 عذبه صفیر - هیچ کوهه دور آهم سینه
 فزیدی کوهه فایده صفیر اول کوهه
 صفیر زلفه کوهه کوهه کوهه کوهه

سا فایده لبتی کوهه باره کوهه صفیر
 زده صفیر کوهه کوهه کوهه کوهه
 اول کوهه کوهه به به کوهه کوهه
 کوهه کوهه کوهه کوهه کوهه

هفته زده صفیر با صفیر رو سینه صفیر
 زده صفیر کوهه کوهه کوهه کوهه
 هفت زده صفیر کوهه کوهه کوهه کوهه
 کوهه کوهه کوهه کوهه کوهه
 کوهه کوهه کوهه کوهه کوهه
 کوهه کوهه کوهه کوهه کوهه
 کوهه کوهه کوهه کوهه کوهه

۷

کل روی تو در لاله فاله بی شبهه چاره
 در روی تو با هم بپایم ره خایه
 غم اولم در نصف اولم ادرسه و نصف
 اولم در روی لطف بیایم با هیا

60

خجی ره کل اولم چو بی بی اولم
 بی نه نقل را اولم نت او تا کاره
 ابرده هلم تکلمه در لای
 اسیم لایالی باز خای نامه

آزای طبع هر نقدی ها بی کافور
 عاصفا تو بچو صده کبره کلاه
 وکله و طمان هجرت بیجه زان
 صند و کای حالت عکله و زانه
 بیقریب و صد نصف فایز آه کورت
 کوهلای سنج حالت اجزیه باره باره

سهه به یار و نصی دخی نعام
 هفتی در سوار صومعه ای در همد

حقیقی سکر کلر خاسته سنجانه نامه
 اولم لایه سکر کلر و صیدانه نامه
 کدر بر سره بی سیکار نامه کامل با نام
 بولم بی سیکار اولم تو نامه نامه

اولم بی بیام ضا کسرا بی ایدی اگا
 قیظعه سینه جلوه بید سینه نامه
 بی بر صوفی و چو کوی میونس نامه
 این دره کله و اکلا دی باره نامه

بها نسیم حرم کس کسین صر با ایست
 وکلم سده س باره ر شاه نامه
 بیسو کاتب ر بانه بلوغ عفا
 بچه کلام با زینب کاتب و صومعه نامه

ببر کل و سولیمین نه ده طبعی اولم
 بو چله بی حد ایغی نامه نامه
 نجما نسیم اولم حرم سولیمین نه شبه
 خا و صند بیچ اولم خا کلف نامه

فایز سولیمین دار بر سر خا کسره بولم
 حقیقی سکر کلر خاسته سنجانه نامه کل

62a

نظم اساره نظمه فایه مینو قول صایمانه بفری انکاه (۱)

سده سی بیجه اول آل بایم ادرس

بیله یی ادرس

بیلا زور سر کله سو خوا به دور دی بهی

روم نقابین لفظی روزی بتر

ایزم ساه وقت پیچ آیم ادرس

مکه خلاصه کله حصه سانه

سیا بلور رر هلاک ادرس صالح کله

ایم صیایه بوجا کلف دور بایم ادرس

سان کرم کرم بیتر دوره سانه کلفت

اندوه نارائیخ بیتر آبا بایم ادرس

فایه بایم ادرس عاقوبت بیتر

نصیبی بیتر بیتر عهده بایم ادرس

(۱) بی نظریه تنه اصل سوسه

61b

ایچدی کجه اینی رله یاره اصحه

ایسه روینه کله کله غلبه رلا کومه

یخیلیکات افقا ناره اصحه

عقل تو یخونه رله بزل رلا سانه

سینه سوزنه کله کله رورده با

پیشال غاصه بوجا ناره اصحه

چا- ایچدی روحا اول جا ایچدی

چا- رده کله بیجه جه اصحه

بیرون بیرون با کله سوسه

چیفدی بیتر دوره بظنه اینا بوسه دیگر

چا- بیتر کلر اوده انکاه اصحه

باز ایچدی کله کله طایفه اصحه

صید کله این کله کله سوسه

سَر دانه و روضی بکسایه سابه
زینت ایدر چشمتی باغچه کوی سابه

کامی ز کوی ایدر کوی سابه
بجز باغچه چشمتی کوی سابه

اگر ایدر چشمتی زینت کوی سابه
همه بکسایه سابه چشمتی

دسته کوی سابه کوی سابه
ایدت کوی سابه کوی سابه

و صله باغچه ایدر کوی سابه
لام ز کوی سابه چشمتی

بکسایه چشمتی کوی سابه
بکسایه چشمتی کوی سابه

سینه باغچه ایدر کوی سابه
کوی سابه کوی سابه

کوی سابه کوی سابه
کوی سابه کوی سابه

بکسایه چشمتی کوی سابه
کوی سابه کوی سابه

کیمی اوقات چشمتی و صلا ابا
ایدر کوی سابه چشمتی

کوی سابه کوی سابه
ایدر کوی سابه چشمتی

جام چشمتی کوی سابه
ایدر کوی سابه چشمتی

کام و کوی سابه کوی سابه
ایدر کوی سابه چشمتی

کوی سابه کوی سابه
ایدر کوی سابه چشمتی

کوی سابه کوی سابه
ایدر کوی سابه چشمتی

کوی سابه کوی سابه
ایدر کوی سابه چشمتی

کوی سابه کوی سابه
ایدر کوی سابه چشمتی

کوی سابه کوی سابه
ایدر کوی سابه چشمتی

65a

طول اصل ابیسم زلف ساه ساه

سورای عینیته هالاسه درینوز اولوسری

فهرتینب - فهاکلک - ابورده نازده پاه

سأسم بر نام بکده ها - اولوسری

بجس روزین آض اغیا - اولوسری

ایه اولوسری کوره کورین عا شفا - اولوسری

اسه طبع فانی خطیفی روی هاند نه

وتیانه اولوسری با طیب غیا - اولوسری

64b

اولوسری بقیه بر چی اولوسری

بینه بوسته که کجه اولوسری

کوره کی زوقا بو کجه استا بولک

چی عورن ساینم جو کجا بو باده کی

سایه ال عباد نه بجه طیارا بده

غزانه هغه غزانه فانت رلاسه کی

ساقی قیبا اولوسری بیه رونا - اولوسری

کوزر توطیا - کجه فیا - اولوسری

روی بیکه کجا در فیا - دهنده

اولوسری روی هانا به بجه کجا اولوسری

تیا کی و نه بیکه کجه بیه به بیه

بده بیکه کجا ساقی زک ربا - اولوسری

یکه نه دور کجه کجه کجه ایسه

دسنه آه ایسه بیکه کجا ایسه کی اولوسری

ساقی کجه هانا به اولوسری در کجه

ساقی کجه کجه کجه کجه - اولوسری

کجه

افزوده بنام بودجهی که یک صد و چهار

(بنام طایفه ای که در زیر آن است)

(ماسک او بنام دیده که با تو بود -)

بزرگ همدم او را به نامی اولی برادر از آنیم
نامی سنج که فایده نرسد آنیم

اولی فریاد عیب عادت در زیر آنیم

(بنام طایفه ای که در وقت آنیم)

(قوی نامی آنیم صفت کل و چند آنیم -)

ایضا در جمله هم در رسم هکله طیب

صفتی است با نام فایده الام صفت

بیر اطوار جمله اولیوب باره رقیب

(بنام طایفه ای که در دوره اولی است)

(سنجیده طایفه ای که در میان آنیم -)

بنام اولی علی - صفا نامی آنیم

ساقا سنجیده طایفه ای که در آنیم

بنام هم بودجه ای که در آنیم

تجربیات

بنام اولی در وقت آنیم یا صفت طایفه ای که در آنیم

صفتی است با نام فایده الام صفت

هجرت ارباب آنیم در کل آنیم

سعد او شادی هم آنیم

(آنیم صفت با نامی در آنیم -)

(سوزنی است در وقت آنیم -)

صفتی است با نام فایده الام صفت

کسی که در آنیم با نام فایده الام

بنام هم بودجه ای که در آنیم

(کسری آنیم در آنیم -)

(سنجیده طایفه ای که در آنیم -)

سوزنی است در وقت آنیم

بنام هم بودجه ای که در آنیم

آنیم

67a

بموده اولوعلی و اول صافشایی آید دره

موردیه بیکی دله که حقه و حقه لم تیر دره

صیبت و سهرت او بیخوری، کاتب ریزیر دره

(اولوعلی عالی کله آس طرسه سینه دره)

(بیدم اولو کوندنه کم دره ستم آرزو کلام به)

بیخ - یازد - عاقبت حقیقت عمارت اولوعلی

هر کس بیخو کله تبارت اولوعلی

هر وقت اولوعلی مصلحت سادانا ایدم

(صلیبی بیخو لایند - اولوعلی سادانا اولوعلی)

(کله اولوعلی سادانا اولوعلی)

یازد اولوعلی کله اولوعلی بیخ

کوکلم و دسته سادانا اولوعلی بیخ

لامح و بیخ بی اولوعلی بیخ

(کله سینه بیخ اولوعلی بیخ)

(بیخ اولوعلی بیخ اولوعلی)

اللفظ قبیل بی - کله اولوعلی بیخ

یازد بیخ و صلاحت بیخ اولوعلی بیخ

66b

صیبت سینه ایزه ایزه کله دره

(رود - لعلکده با سله کم با ده کله دره)

(سادانا بیخ سینه بیخ کله دره)

عینه کله اولوعلی و صلاحت بیخ اولوعلی

زلفا بیخ صلاحت اولوعلی بیخ

اولوعلی سینه دره بیخ اولوعلی

(عینه بیخ کله دره بیخ سادانا)

(بیخ سینه دره دره اولوعلی بیخ کله دره)

کوکلم اولوعلی عارف اولوعلی بیخ

(صلاحت بیخ کله دره اولوعلی)

بیخ بیخ اولوعلی دره و صلاحت اولوعلی

(بیخ اولوعلی کله دره اولوعلی)

(کله اولوعلی کله دره اولوعلی)

بیخ اولوعلی کله دره اولوعلی

(بیخ اولوعلی کله دره اولوعلی)

بیخ اولوعلی کله دره اولوعلی

(بیخ اولوعلی کله دره اولوعلی)

کله اولوعلی کله دره اولوعلی

صه یا ب در سیم یکله نه نشانه ام کارم به

(و قضمی صه با ب سیم منقسمه می گفتند بر به)

(نشانه یا یا اولقه اصلا نشانه ام کارم به)

بلا کله هر کسی ریشه ام سیمه ای می گفتم

واری صه یا ب اولی و دومین - کما هو الاصل

و صفت سیمه - می گویند می هر کسده به به -

(سره و در اول سیمه سیمه اول سیمه یا -)

(سیمه ام سیم بیه حفظه دل نا کارم به)

صفت سیمه - سیم اولی و دومین صم جالبه - جان

ساده ام بر او باید اما قبل از می سه یا نه

صفت سیمه - سیم اولی - باله - اولی - لاجانه

(لفظاً در سیمه ام ای اولی و دومین سیمه برای سیم)

(سیمه ام سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه)

سیمه سیمه اولی و دومین سیمه سیمه سیمه

کریه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه

رشته سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه

(سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه)

(سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه)

ساده سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه

(سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه)

(سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه)

(سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه)

(سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه)

(سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه)

(سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه)

(سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه)

(سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه)

(سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه)

(سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه)

(سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه)

(سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه)

(سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه)

(سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه)

(سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه)

(سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه)

(سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه)

(سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه سیمه)

بیاورد بگفتند کسیر ره می سالیان خطیب بیل

(حاد را تا شرف تو صفته کسیر بگفته در ایام کیم)

(اسحق ادریقه بولیم کرد سر با نام به)

بوعلا سزا بیزیر لایق جفا بستم

فانز ایلم اولم اولدی بولیم کیم بستم

کشف صحیح به سلمه خطبه ایما ایما بستم

(بولیم بقیاع بقیع تا طلوع ایوب کیم بستم)

(روزگلی بگفته کسیر کیم آرزوی نام به)

رباعیه تجنیس (1)

دینیم نقد دل بیز در دینم ایما بستم

ماه زود بستم خصمه بولم دلم به

بستم بولیم تجنیس جم ارک صفت صفت به

(سابقا سلیل کیم اسلما باره گفته سر به)

(بستم بولیم صفت کیم اوتو کیم ایما بستم)

دین تجنیس صفت به فایزوت نور تجنیس ایلیک تا بد روز اوله
تجنیس ایلیک تجنیس ایلیک اولموز تجنیس نه فایزوت دید بولیم صفت به
حقیقت حال صفت تجنیس تجنیس تجنیس تجنیس تجنیس تجنیس
اصلا ایلیک صفت تجنیس تجنیس ایلیک بولیم صفت به

دردم ز سر لشکره قبل و قال تجلیت حال

وصف صفت اندک جمع مال اجمت حال

در کمر لطف تجنیس سؤال تجلیت حال

(در ویز او اول صخره صفت و مال تجلیت)

(عجز چا لاشبیم کیم کسیر کیم بولیم کیم نام به)

بیز چقا صفت کیم کیم در ویز بولیم صفت

اجیز عجز کیم اولم کسیر صفت

جد کسیر به لیز اولم زینام اول و بولیم صفت

(بیونا صفت صفت به اسب لطفنا تجلیت)

(صفت صفت کیم ایلم اولم جبال صفت به)

جباله در ویز بولیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم

خا اولم کسیر کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم

بیتن با بار اولم کسیر کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم

(نامی کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم)

(نامی کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم)

بیتن در ویز کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم
بیتن کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم
بیتن کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم کیم

کتابت سعدی با یک طالع ابراهیم

(وصلی بود طبع به نطق با بد در بر زبان)

(حسنی سخاوت با هم از آنجا که آید)

سردار کلان ره افتاده بال و بالک

سرم در سبب حاتم رویه افکند

صاکنه سجد عزم کلید بر روی آید

(سا آت صفتش زلف جبار خاند)

(ایدم کجایی در وقت بازم از زنده لایم)

بویله ایات بدلت برود و راهت را

نیو دیوانه اهل سوختن از سزا

شخصه نوزدی کجی تا ارعاد - تیرا

(بنوا طرح ایدم جاکم صومر قیام)

(اهل در عیب کجی در کیم تا با چاهم)

بیدار و لیسیت با آرد از فطلم جلال در دستم در صبر تا فطلم

بهر ساری به اندیشه غمگین :
تلاش بیکم قاطعه غمگین از این

کس چش کلهر در بر زنده در ساری

عام نیرود به پیرای بلاد کیم

حاصل با کلاه کج و راج شتم

هر زمانه بیدار طمعه سیر جیم

(اولیقم کوزده زلفا - کسب جیم)

(صبر به کلایم اقبال با وصفم)

صبر با کشف نظر - اولی اولی

با - صبر به جیدی هر سید نکول شکر

کیم به راه خطا دره قصه جیم

(هر به زلف اجناس با پیر و پیرم آیدم)

(لایم خالایم لایم زلف به پیرم)

تا بیخ زلف کیم سال و کل

سینه از کیم کیم زلف و کل

جیدایم بچله بیدم کیم که آن کل

(هر زمانه خانه جاک شب در به خال کل)

(بیت عیب در کلام اولیم خیال خامم)

صبر به کیم - و جفا کرد - دل هم در ساری

بینه ها اندر عیب کیم در ساری کل

کافه سلمه ابی - تصفیه کردندی

بیبی دگر مدقیق - ایدریم عالم قوی

ار تصفیه می داد - لطفله عقیدت تا ایچکری

(هوشی بویزه یسینت سراسر اولی کیکری)

(و صورت زره در محوره رولا هفت آیت)

و اصفعت غنی جنبی :

دو لوسیه بیکر در اولی اوقایه جنبی اولی سا بیلر چیمو پیا زینیب

دخف - تخف بویزه نه نه اولی چلیب (قویزه اولی بویزه بلطفه بقیس)

(ایدله صوره اگهی بیکر بیکری)

بیکر با اولی اولی صلوات صافه جنبی بیلر چیمو تا عالم اولی صوفه بیکری

صلوات جنبی به دم خضره بیکر بیکری (عالم از دنیا به اولی صوفی باه بویزه)

(با سرتی بیکر و اولی صوفی بیکری)

عقلی اولی اولی بیکر صلوات بیکری هجی بله جا به بویزه بیکر بیکری اولی

صفا صوفه اولی بیکر بیکری (هفت بیکر بیکری بیکری)

(صفا عقاید اولی صوفی بیکر بیکری)

جنبی اولی اولی صوفی اولی صوفی اولی صوفی اولی صوفی اولی صوفی اولی صوفی

بیتا بویزه ایا هم ایچکری آیت

(کلوب بیکر بویزه کلوب بیکر بیکر آیت)

(ایدوب بیکر هفته نقطه صوفی بیکر آیت)

جا در جا - با هب کلوب بیکر بیکر بیکر

بیکر بیکر بیکر ایا آیت - هر بیکر

بیکر بیکر - کافه جنبی بیکر بیکر بیکر

(صوفی بیکر بیکر بیکر اولی بیکر بیکر آیت)

(صافه صوفی بیکر بیکر بیکر آیت)

صفا بویزه بویزه - ایز و بیکر بیکر

بیکر بیکر بیکر بیکر بیکر بیکر

صفا اولی بیکر بیکر بیکر بیکر بیکر

(بیکری بیکر بیکر بیکر بیکر)

(صفا بیکر بیکر بیکر بیکر آیت)

صفا اولی بیکر بیکر بیکر بیکر بیکر

بیکر بیکر بیکر بیکر بیکر بیکر

صفا بیکر بیکر بیکر بیکر بیکر

(صفا بیکر بیکر بیکر بیکر بیکر)

(صفا بیکر بیکر بیکر بیکر بیکر)

حلی بن علی تخفیس :

جفا به سیمه شد نه نه نظر ایدو به گسه

ادم امدار دور ایدو سیمه ایدو به گسه

نکار اغیا خاها ایدو به گسه ایدو به گسه

نکار اغیا خاها ایدو به گسه ایدو به گسه

بند در سیمه سیمه ایدو به گسه

نفا تا سیمه سیمه اول روی سیمه

بوجاندر لطافت ایدو به گسه ایدو به گسه

عیندر سیمه دور کل نور سیمه دور سیمه

نم سیمه سیمه سیمه سیمه

کله اب و سیمه اب الا سیمه ایدو به گسه

کله سیمه سیمه اول سیمه ایدو به گسه

کل سیمه سیمه سیمه ایدو به گسه

بانو اول سیمه سیمه سیمه سیمه

نفا تا سیمه سیمه اول سیمه سیمه

نفا تا سیمه سیمه سیمه سیمه

نفا تا سیمه سیمه سیمه سیمه

سما ایدو به گسه سیمه سیمه

کسیا به سیمه سیمه سیمه سیمه

نفا تا سیمه سیمه سیمه سیمه

نفا تا سیمه سیمه سیمه سیمه

نفا تا سیمه سیمه سیمه سیمه

نفا تا سیمه سیمه سیمه سیمه

نفا تا سیمه سیمه سیمه سیمه

نفا تا سیمه سیمه سیمه سیمه

نفا تا سیمه سیمه سیمه سیمه

نفا تا سیمه سیمه سیمه سیمه

نفا تا سیمه سیمه سیمه سیمه

نفا تا سیمه سیمه سیمه سیمه

نفا تا سیمه سیمه سیمه سیمه

نفا تا سیمه سیمه سیمه سیمه

نفا تا سیمه سیمه سیمه سیمه

نفا تا سیمه سیمه سیمه سیمه

نفا تا سیمه سیمه سیمه سیمه

نفا تا سیمه سیمه سیمه سیمه

نفا تا سیمه سیمه سیمه سیمه

نقد

دقت در اوله قریه سر ایله یا
چی حاله ده دا قضا اولور قضا
کاه اولور بختور که دار اولور
کر بیلور آلام اوسته جا
کیریم قی کو ننده اینه
بنا ایلدی بونه سوی ونا
همه بینه بینه یا صا
شماقی وار ایلر قاننده دا
اکلدم کما آریه - بو حال
دو ننده کافر کلم ایله
قیه ایلر سب اولور خونه

بو صفا ره ولی بقیه اولور -
فایده کیم اولور عا - فیکر (۱)

(۱) بوسه یا سوله عمل تیره :

شی یا قییم قی قییم صفا
ایته بر دانه سال حال اولور ایجا
فانرت زانه کیم بوسه بقیه
اکلا قیور اولور کی بوسه بقیه اولور

دیگر

بیر بر اولور فایزات لطف صفا
کجه که کجه کجه کجه کجه
اولور قی قی قی قی قی قی قی
بینه بینه بینه بینه بینه بینه

صل لطف

هللی ساری عا به عیله سخر ریکه
اؤرجه کیم بولور کیم کیم کیم
بیلدیور کیم صفا کیم صفا کیم صفا
کاه اولور بینه بینه بینه بینه

دوام سخی است ایله - بوی کینت

(دو نده خا اولورده مده مده لطف چینت)

(نی عا تو دام و دام کیم بوی کینت)

ا در سول حاله وکی جوهر حکم اعلیایه ره صفا

دنت سخته صفا طبعی فائزه اعلیایه کینت

جمیده موزند به کلدی عفو کیم صفا

(زبا جمه کیم جوهر عینا فایزه اولور صفا)

(کوه خط یار کیم صفا به تقیر کیم بوی کینت)

==

لور

قطعه ، - با عهد ، مقرر

کوکله یا نیشه عقده برایشانم
چل کشیدند آنرا با سینه عقده ای صیانت

نایب خود دل بچه چشما صیانتم
دودر دلر - نیکاه ابریشما صیانتم

لان لان روکولده به نظره بی با ایشانم
سلسله کوی در لاری صدر دیوه لیم (x)

بسم علیهم که زنده زده او لایله
همی با ای نیت بخت با او - لایله
کس در سینه لاور نوره رضا علی ایگی
بچه خود سینه فلان یا نیک خاور لایله

عقده ایله عقده ایله اول ندری با ده کس
که او در سینه در نیک نیت صیانت

جیدیم ایلیک ما صلی علیهم جزاره
سختی انکار میچیم یا نیک لایله

غائب دعا صلی علیهم صفا کیم
بچه بریده لطفه ایله عقده صفا در

(x) نوری
یا نانا ای یا - صیالی سخی دل در لایم

دایره بر سحر لایم دار کیم یا نایم

هم ایدین سینه نوره صفا کیم فلانم

لان لان روکولده نظره بی با ایشانم
سلیو کوی در لاری صدر ریچارم

(x) صفا کیم :

در یکدیگر نیت کیم عالمی ستر تا
بجهایت نیت کیم در صفا کیم صفا

نوری نوره نوره نوره نوره نوره
نوری نوره نوره نوره نوره نوره

ظلاله بر صفا کیم نوره نوره نوره
ظلاله بر صفا کیم نوره نوره نوره

جهه نوره نوره نوره نوره نوره
جهه نوره نوره نوره نوره نوره

اول نوره نوره نوره نوره نوره
اول نوره نوره نوره نوره نوره

کره نوره نوره نوره نوره نوره
کره نوره نوره نوره نوره نوره

نور نوره نوره نوره نوره نوره
نور نوره نوره نوره نوره نوره

عقل نوره نوره نوره نوره نوره
عقل نوره نوره نوره نوره نوره

ابن نوره نوره نوره نوره نوره
ابن نوره نوره نوره نوره نوره

ظلاله نوره نوره نوره نوره نوره
ظلاله نوره نوره نوره نوره نوره

جهه نوره نوره نوره نوره نوره
جهه نوره نوره نوره نوره نوره

اول نوره نوره نوره نوره نوره
اول نوره نوره نوره نوره نوره

کره نوره نوره نوره نوره نوره
کره نوره نوره نوره نوره نوره

نور نوره نوره نوره نوره نوره
نور نوره نوره نوره نوره نوره

عقل نوره نوره نوره نوره نوره
عقل نوره نوره نوره نوره نوره

ابن نوره نوره نوره نوره نوره
ابن نوره نوره نوره نوره نوره

ظلاله نوره نوره نوره نوره نوره
ظلاله نوره نوره نوره نوره نوره

جهه نوره نوره نوره نوره نوره
جهه نوره نوره نوره نوره نوره

اول نوره نوره نوره نوره نوره
اول نوره نوره نوره نوره نوره

کره نوره نوره نوره نوره نوره
کره نوره نوره نوره نوره نوره

نور نوره نوره نوره نوره نوره
نور نوره نوره نوره نوره نوره

عقل نوره نوره نوره نوره نوره
عقل نوره نوره نوره نوره نوره

ابن نوره نوره نوره نوره نوره
ابن نوره نوره نوره نوره نوره

ظلاله نوره نوره نوره نوره نوره
ظلاله نوره نوره نوره نوره نوره

76a

شده که کتب تفهیم و تفسیر بجای
۱۶
اولیها فانه بینا است شرح جوهری

کتاب دریه نوشته سنی نام اولیها بقیه
و عهدیه اینجا - ایلم کتب دریم ۱۱ ص ۱۱۱

شده

75b

باید که باید درم سنی باید با بر این
مهم سار و او بکند نمودن سنی آن باج

و از نه اهل انانیت بدیدم سر سنی
بولیویه کشفه - افکاره با کلام در سنی

را که سنی از زره صفتی که خات با
فایز او اول بودنده زره اولیها در سنی

کیر سنی در ظهور صحت با کلام با و سنی

و از جمله سنی در سنی با و سنی

فایزه صلا بود سنی ایله سنی

ساعه سنی - کلام اولیها در سنی

یک صفت اولیها که سنی ایله
و سنی سنی سنی سنی سنی سنی

کلام سنی ایله کلام سنی ایله کلام سنی
سنی سنی سنی سنی سنی سنی سنی سنی
سنی سنی سنی سنی سنی سنی سنی سنی

76b

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 20/02/2019

Tez Başlığı : MAHMÛD FÂ'İZ DÎVÂNI (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 193 sayfalık kısmına ilişkin, 20/02/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 2'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç
- 4- Alıntılar dâhil
- 5- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Burcu

20/02/2019

Adı Soyadı: Burcu KOŞAR

Öğrenci No: N14226730

Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Programı: Eski Türk Edebiyatı

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Osman

Prof. Dr. Osman HORATA

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE DEPARTMENT

Date: 20/02/2019

Thesis Title : DIVAN OF MAHMUD FA'İZ (Examination-Text-Facsimile)

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 20/02/2019 for the total of 193 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 2 %.

Filtering options applied:

- Approval and Declaration sections excluded
- Bibliography/Works Cited excluded
- Quotes excluded
- Quotes included
- Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Burcu

20/02/2019

Name Surname: Burcu KOŞAR

Student No: N14226730

Department: Turkish Language and Literature

Program: Classical Turkish Literature

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Osman Horata

Prof. Dr. Osman HORATA

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 20/02/2019

Tez Başlığı: MAHMÛD FÂ'İZ DÎVÂNI (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Bak.

20/02/2019

Adı Soyadı: Burcu KOŞAR
Öğrenci No: N14226730
Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Programı: Eski Türk Edebiyatı
Statüsü: Yüksek Lisans Doktora Bütünleşik Doktora

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Osman Horata

Prof. Dr. Osman HORATA

Detaylı Bilgi: <http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr>

Telefon: 0-312-2976860

Faks: 0-3122992147

E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS COMMISSION FORM FOR THESIS

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE DEPARTMENT

Date: 20/02/2019

Thesis Title: DIVAN OF MAHMUD FA'IZ (Examination-Text-Facsimile)

My thesis work related to the title above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, interview, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board/Commission for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

Burcu

20/02/2019

Name Surname: Burcu KOŞAR

Student No: N14226730

Department: Turkish Language and Literature

Program: Classical Turkish Literature

Status: MA Ph.D. Combined MA/ Ph.D.

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

Osman Horata

Prof. Dr. Osman HORATA